

TIGHT BINDING BOOK

**brown
book**

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200120

UNIVERSAL
LIBRARY

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ೨೬ನೆಯ ಕುಸುಮ

ಎರಡು ಧ್ರುವ

ಭಾಗ ೧

ಅನುವಾದಕರು:

ಪಿ. ಎಂ. ಇನಾಂದಾರ, ಬಿ. ಎ.

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೩೭

—

ಬೆಲೆ: ೧-೦-೦೦

ಸ್ವಂಪಾದಕರು :

ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಜೋಶಿ

ಜಿ. ವಿ. ಹುಳಕಿ

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಶಿ

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ

ಧಾರವಾಡ

ಮುದ್ರಕರು :

ಶೇಷಗಿರಿವಾಸ ಗೋವಿಂದರಾವ

ಕುಲಕರ್ಣಿ

ಸಾಧನ ಪ್ರೆಸ್, ಧಾರವಾಡ

ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಲಹೆಗಾರರು .

ಶ್ರೀ. ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ, ಎಂ. ಎ.

,, ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ, ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಟಿ.

,, ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ, ಎಂ. ಎ.

(ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ)

ನಮ್ಮ ಮಾತು

ನಾನೊಮ್ಮೆ ಬಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರೊಬ್ಬರು ಶ್ರೀ. ವಿ. ಎಂ. ಇನಾಂದಾರರನ್ನು ನನಗೆ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಪರಿಚಯದ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಈ ಸುರಸವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸುಯೋಗವು ಬಂದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಆನಂದಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನೀಗಲೂ ಆ ಪರಿಚಯದ ಕ್ಷಣವನ್ನು ಆದರದಿಂದ ನೆನೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ: 'ನಿವೃತ್ತ ಹ ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದರೆ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಬಹುದು?' ಎಂದು ನಾನೆಂದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು 'ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ, ಆದರೆ...' ಎಂದು ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. 'ಎನದು ಬರೆದದ್ದು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. 'ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ವಿ. ಸಿ. ಖಾಂಡೇಕರ ಅವರು ಬರೆದ 'ದೋನ್ ಧ್ರುವ' ಎಂಬ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಅದು ಒಳ್ಳೇ ಕಾದಂಬರಿ ಎಂದು ನನಗೆನಿಸಿತು.' ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ನನಗೆ ಕುತೂಹಲ ಕುಟ್ಟಿತು. 'ಹಾಗಾದರೆ ನೋಡೋಣ' ಎಂದೆ. ಕೊಟ್ಟರು. ಓದಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಕಥೆ, ಸ್ವಭಾವನಿರೂಪಣೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷಕ ದೃಷ್ಟಿ— ಎಲ್ಲವೂ ಎದೆ ಪುಟ್ಟುವಂತೆ, ಹೌದು ಹೌದು ಎನಿಸುವಂತೆ ಇದ್ದವು. ನಮ್ಮ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪವನಿಸಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡೆ. ಆದರೆ ಕೇಳುವಾಗ ಒಂದು ಮಾತು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಹೇಳಿದೆ. 'ಕನ್ನಡ ದೇಶಿಯ ಒಪ್ಪ ಅದಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕಾದರೆ ಬಲ್ಲವರಿಂದ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಸಬೇಕಾಗುತ್ತದಲ್ಲ?' ಎಂದು ನಾನು ಅಂದದ್ದಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರದ ಜವಾಬದಾರಿಯನೂ

ಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನೂ ಅರಿತ ಅವರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಶ್ರೀ. ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿಯವರ ಹೆಸರನ್ನು ಆ ತಿದ್ದುವ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದೆನು. ಶ್ರೀ. ಇನಾಂದಾರರು ಕೂಡಲೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ನಮ್ಮ ಬಿನ್ನಹಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಮುಗಳಿಯವರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಪರಿಶ್ರಮಪಟ್ಟು ತಿದ್ದಿ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಪ್ರೆಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಕಳಿಸಿದರು. ಅವರ ತಿದ್ದುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಜೋಗ, ವಿಲಿಂಗ್ಡನ್ ಕಾಲೇಜು ಸಾಂಗ್ಲಿ, ಇವರು ಅದೆಷ್ಟೊ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸದೆ ಇರಲಾರೆನು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಈ ಅನುವಾದವು ಎರಡು-ಮೂರು ಭಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಾಯ್ದು ಬಂದದರಿಂದ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ನನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ.

ತಮ್ಮ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಲು ಏನೂ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಆನುಮತಿಯಿತ್ತ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎ. ಸಿ. ಖಾಂಡೇಕರರಿಗೂ, ಅದರ ಶ್ರಮವಹಿಸಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ತಿದ್ದಿಸಲು ಸಹ ಆನುಮತಿಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎ. ಎಂ. ಇನಾಂದಾರರಿಗೂ, ಕನ್ನಡ ದೇಶಿಯ ಒಪ್ಪಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವ ಹಾಗೆ ತಿದ್ದಿ ಸರಿಪಡಿಸಿ ಪ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿಯವರಿಗೂ, ಮತ್ತು ಅವರ ತಿದ್ದುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ಪ್ರೊ. ಜೋಗ ಇವರಿಗೂ ನಾನು ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಪರವಾಗಿ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನಮ್ಮ ಮಾಲೆಗೆ ಈ ದೊಡ್ಡ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ದಯಸಾಲಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಶ್ರೀ. ಎ. ಎಂ. ಇನಾಂದಾರರಿಗೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನನ್ನ ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಶಿ

ಸಂಪಾದಕ

ಎ ರ ಡು ದ್ರವ

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯು ಚನೆಯ ವರ್ಷದ

ಚನೆಯ ಕುಸುಮ

ಎರಡು ದ್ರುವ

ಭಾಗ ೨

ಅನುವಾದಕರು:

ಶ್ರೀ. ಸ್ವಿ. ಎಂ. ಇನಾಂದಾರ

ಬಿ. ಎ.

ಎರಡು ದ್ರುವ

೧

ಜ್ಞಾನಾಮುಖಿಯ ಸ್ತೋಟ

‘ವೋರಾ, ಏ ಬಾಯ್!’ ಎಂಬ ಉಚ್ಚಸ್ವರದ ಕೂಗು ರಮಾ ಕಾಂತನ ಬರೆಯುವ ಕೋಣೆಯಿಂದ ಕೇಳಬಂದಿತು. ಕೂಡಲೆ ಗುಂಟಿಯು ಖಣಖಣ ಬಾರಿಸಿತು. ಅತಿಗೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪೇನೂ ಆರದೆ ಇದ್ದ ತನ್ನ ಕೂದಲಿನ ಬುಚಡ ಕಟ್ಟುತ್ತ ವತ್ಸಲೆಯು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಆ ಕೂಗು ಕೇಳಿ ಸ್ವೇಶನ್ನದ ಮೇಲಿನ ಗೊಂದಲವು ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಹೇಗೋ ಹೇಗೋ ಬುಚಡ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅವಳು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಳು.

ವೋರನು ಓಡುತ್ತಲೇ ಬಂದ. ಅವನಿಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ತಸಿಕೆ ಹತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಕಾರಣ ಮುಖ್ಯೇನೂ ಅಲ್ಲ! ಸಾಸರಸಾಲಿಗೆ ಅದರ ಉಗಮವು ರಮಾಕಾಂತನು ಸೇದಿ ಬಂದ ಸಿಗರೇಟಿನ ತುಣುಕಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಋಷಿಯ ಕುಲವನ್ನೂ ತಸಿಕೆಯ ಮೂಲವನ್ನೂ ಹುಡುಕದೆ ಇರುವುದೇ ಬಳಿಯದು. ದೀನ-ದುರ್ಬಲರ ಕೈವಾರಿಯಾದ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಕಥಾಲೇಖಕನು ಆ ಹುಡುಗನ ಕೆಮ್ಮು ಕೇಳಿದ್ದರೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಅವನೊಂದು ಕರುಣಕಥೆಯನ್ನೇ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ‘ಸಪರಿತ ಛಳಿ! ಬಡವನಿಗೆ ಬಿಚ್ಚನ್ನ ಸ್ವೆಟರ್ ಎಲ್ಲಿಂದ ಸಿಗಬೇಕು? ತಣ್ಣಗಿನ ಫರಸಿಯ

ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿ, ಆ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಥಂಡಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಕೆಮ್ಮಿಹತ್ತುವನು. ಕೆಮ್ಮಿನ ಮುಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆ 'ನ್ಯೂಪೋಸಿಯಾ!' ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ ಬಡ ಹುಡುಗ! ಈ ಹುಡುಗನನ್ನು ಯಾರು ಕೊಂದರು?'

ರಮಾಕಾಂತನು ಲೋಕಪ್ರಿಯ ಕಥಾಲೇಖಕನಿದ್ದನಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಾಟಕಕಾರನೂ ಆಗುವವನಿದ್ದನು. ಆದರೆ 'ಈ ಹುಡುಗನನ್ನು ಯಾರು ಕೊಂದರು?' ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅವನಿಗೆ ಈಗ ಹೊಳೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ತಿರುಗಿ, ಅವನು ತಡವಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವನ ಮೋರೆಗೆ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆ ಎಟು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಮಾತ್ರ ಅವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿದು ಹೋಯಿತು.

'ಛೋಕರಾ—'

'ಬೇ ಸಾಬ್—'

'ನಾಳೆ ಸಿನ್ನನ್ನು ಡಾಕ್ಟರರ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ!'

ಹುಡುಗನು ಅಂಜಿ ದೀನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದನು.

'ಇತ್ತಿತ್ತಲಾಗಿ ನಿನಗೆ ಕಡಿಮೆ ಕೇಳಿಸುವದೇನು?'

'ಇಲ್ಲ ರಾವುಸಾಬ್'

'ಹಾಗಾದರೇನು ದೀನಹುಚ್ಚುವ ಮೊದಲು ಸಿದ್ಧ ಬರಹತ್ತಿತೇನು? ಅದಕ್ಕೂ ಬಿಷಧ ಬೇಕಲ್ಲ!'

'ಒಬ್ಬ ಹೆಣವುಗಳು ಹಾಡಿಕೊಡತ ಹೊಂದಿದ್ದಳು—'

ರಮಾಕಾಂತನು ಸಕ್ಕು ಅವನ ಕಡೆ ನೋಡಿದನು. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಭಿಮಾನವೆನಿಸಿತು. ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತನ ಮನೆಯ ಗಿಳಿ-ಮೈನಾಗಳು ಕೂಡ ವೇದಾಂತದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಅವನಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ತನ್ನ ಮನೆಯ ಆಳುವುಗನಿಗೆ ಸಹ ಇಷ್ಟು ಹಾಡಿನ ನಾಡವಿದೆ! ಆದರೆ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತಂಪುಗಾಳಿಯ ಹಿಂದೆಯೇ ಭರನೆ ಝಳವು ಬರುವಂತೆ

ಅವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತೊಂದು ಮಿಚಾರವು ಬಂದಿತು. ಅವನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಅಡಿಗೆಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಲು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ವತ್ಸಲೆಯು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಧಮರ್ಧ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

‘ಕಂಪನಿ ಗೊತ್ತದೆ ಅಲ್ಲೇನೂ ಸಿನಗೆ?’ ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ.

‘ಆದ, ಸಾಪೇಬ, ನಾನೂ ಅಲ್ಲೇನಿ ಅರಿವಿ ಅಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಬರತೀನಿ’

‘ಕತ್ತೇ, ವಾಶಿಂಗ್ ಕಂಪನಿ ಅಲ್ಲ! ನಾಟಕ ಕಂಪನಿ. ಹೋದ ತಿಂಗಳು ಆ ವಾಯುವರು ಬಂದಿದ್ದರು ನೋಡು ನಮ್ಮ ಕಡೆ, ನೀ ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಿ ಅವರನ್ನು—’

‘ಹೋಹೋ, ಅವರೇ, ಧಕಪಕ ಮಿಂಚು ಹಾಂದಲ್ಲರಿ?’

‘ಸಾಕುವಾಡು ಸಿನ್ನ ವರ್ಣನಾ. ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಈ ಚೀಟಿ ಕೊಡು ಅವರಿಗೆ. ನಡೆ, ಓಡು ಲಗುಲಗು’

ಮಡುಗನು ಕೋಣೆಯ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಜಿನೆ ಇಳಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ‘ಏ, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು. ಆ ಮೂಲೆಯೊಳಗಿನ ಸೂಸದಲ್ಲಿ ನಾ ಇದೇ ಈಗ ಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೋಗು. ವಿಶ್ವಾ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಅಂತ ಹೇಳು ಅವನಿಗೆ’ ರಮಾಕಾಂತನ ಈ ಕಡೆಯ ಮಾತು ವತ್ಸಲೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕೇಳಿಸಿತು. ವಿಶ್ವಾ ನ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿದರೂ ಅದು ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲೆಂಬ ವರ್ಷದ ಹಿಂದಿನ ಮಾತು ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈಗ ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕ್ರಾಪು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಇವರು ಹೋಗುವದಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಎಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ಏನೂ ತೋಚಲಿಲ್ಲ.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನು ತನ್ನ ಕೋಣೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದನು. ಅವನು ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಿನೆ ಇಳಿಯುವದಕ್ಕೊಂದು ಹೊರಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನ ಹಾಗೂ ವತ್ಸಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಕೂಡಿದವು. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯ ವಿಷದ ಜಾಣವು ತಟ್ಟನೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಮರ್ಮಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಮೊದಲೇ ಭಗ್ನವಾದ ಅವಳ ಹೃದಯದಿಂದ ರಕ್ತವು ಹರಿಯು ತೊಡಗಿತು. ರಮಾಕಾಂತನು ಜಿನೆಯನ್ನು ಇಳಿಯುತ್ತಿರಲು ಅವನ

ಚಪ್ಪಲಿಗಳ ಚಟಚಟ ಸಪ್ಪಳವು ಅವಳಿಗೆ ಭಯಂಕರವೆನಿಸಿತು. ಅವನು ಅವಳ ಹೃದಯವನ್ನು ತುಳಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನೇನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ.

ಕಟಾಂಜನಕ್ಕೆ ಆತುಕೊಂಡು ಅವಳು ಉದಾಸ-ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಸಂಜೆಯು ಮೋರೆ ಮುದುಡಿದ ಮುದುಕಿಯಂತೆ ಮುಂಬಯಿ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಬೀದಿಯ ಮೇಲೆ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ನಡೆದಿರುವ ಅಸಂಖ್ಯ ಜನಗಳು! ಆ ಮುದುಕಿಯ ಹೃದಯದೊಳಗಿನ ಅನಂತ ಆಶೆಗಳೇ ಆವು! ವತ್ಸಲೆಯು ಎದುರಿನ ಮನೆಯ ಕಾಡಿನ ಹರಳುಗಳ ಕಡೆ ನೋಡಿದಳು. ಎರಡು ತಾಸಿನ ಹಿಂದೆ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳಲ್ಲಿ ಆವು ಲಕಲಕಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಈಗ? ಪ್ರಾಣವು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಅವುಗಳವಾಗಿ ತೋರಿದವು. ಅವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದಿತು—ನನ್ನ ಆಶೆಗಳೂ ಈ ಕಾಡಿನ ಹರಳುಗಳೂ ಒಂದೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಈ ಹರಳು ನಾಳೆ ಮತ್ತೆ ಹೊಳೆಯಬಹುದು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಆಶೆಗಳು? ಲಗ್ನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾನು ಅದೆಷ್ಟು ಮನೋರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದೆ! ನಾನೇನೂ ಯಾರದಾದರೂ ಅಡಿಗೆಯವಳಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಮ್ಮ ಸೊಕ್ಕಿನ ಸೋದರತ್ತಿಗೆ ಅದೆಷ್ಟು ಬಿಂಕದಿಂದ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಮನೋರಾಜ್ಯಗಳೆಂದರೆ ಮಂಜಿನ ಹನಿಗಳು. ಮಂಜುಹನಿಗಳ ಹಾರಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿಗುವವೆ? ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಾವಿರಾರು ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಅವು ಸಿಂತ ನೆಲದ ಅಂತರಂಗವು ನನಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಕೂಡ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ನೆಲವು ಅದುರಬಹುದು, ಆದರಲ್ಲಿ ಬಿರುಕು ಬೀಳಬಹುದು, ಆ ಬಿರುಕುಗಳೊಳಗಿಂದ ಗಂಧಕದ ಉಗ್ರವಾಸನೆಯು ಬರಬಹುದು—
ಬೀದಿಯಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ದೃಶ್ಯದಿಂದ ವತ್ಸಲೆಯ ವಿಚಾರಗಳು ಬೇರೊಂದು ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದವು. ಅಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗುವ ಇಬ್ಬರು ದಂಪತಿಗಳು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ಹುಡುಗನ ಹತ್ತಿರ ವ್ಯಾಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಂಡನು ಒಂದು ಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಹೆಂಡತಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲು ಅವಳು ನಗನಗುತ್ತ ಅದನ್ನು

ಬುಚ್ಚದಕ್ಕೆ ಪರಿಸಿದಳು. ಅದೇನೋ ಆ ಮಾಲೆಯು ಅವರಿಬ್ಬರ ಅಂತಃಕರಣ ದಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ ಪ್ರೀತಿಯಂತೆಯೇ ಹೂಗಳ ಮಾಲೆಯಾಗಿತ್ತು... ಈ ಮಧುರ ಅನುಭವವು ನನಗೇಕೆ ಸಿಗಬಾರದು? ಲಗ್ನವಾದಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ದೂರದೂರವೇ ಇಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದವು. ನಡುವೆ ಒಂದು ವರ್ಷ ಅವರು ಇಲ್ಲಿ, ನಾನು ಪಾಂಚಗಣಿಯಲ್ಲಿ. ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾಕಿರಬಾರದು? ಗಾಳಿಗುಂಟೆ ಹಾರುವ ಪುಚ್ಚದಂತೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿರಬಹುದು! ಆದರೆ ಆ ಪುಚ್ಚದ ಮೇಲೆಯೂ ಪೃಥ್ವಿಯ ಅಕರ್ಷಣವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ! ಇಲ್ಲವೇ?

ಮಾವನವರು ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಪಾಂಚಗಣಿಯಿಂದ ನಾನು ಒಂದು ಎಂಟು ದಿವಸವಾದರೂ ನನ್ನ ಕೂಡ ಅವರು ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ಸಹ ಆಡಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ತನಕ ನಾನು ಅವರಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈವತ್ತು-ಹೌದು, ಈಗ ಹೋದ ಮೂರು ದಿವಸ ಕೂಡ ಕೊತ್ತುಗಳೆಯುವದು ಜೀವದಮತ್ತು ಬಂದಿತ್ತು. ವೊದಲು ಓದಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಪಾಂಚಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಓದಿದ್ದಿಷ್ಟು ಭರತಿತ್ತು. ತೀರ ಸಹಜವಾಗಿ ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆದುಬಿಟ್ಟೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವರಿಗೆಷ್ಟು ಆನಂದ ಆದೀತು! ತಮ್ಮಂಥ ಲೇಖಕನಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂಥ ಹೆಂಡತಿ ಈಕೆ ಎಂದು ಅನಿಸಿ ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಅವರು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡ ಬಹುದು; ಮತ್ತು—

ಆಶೆಯಿಂದ ದಾರವನ್ನು ಎಳೆದು ಹಿಡಿಯಿತೆಂದರೆ ಮನದ ಪಟವು ಎತ್ತರ ಆಕಾಶವನ್ನೇರಿ ಆಡತೊಡಗುತ್ತದೆ. ವತ್ಸಲೆಗೂ ಹಾಗೇ ಆಯಿತು. ಅವಳು ಅಡಿಗೆಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಟ್ರಂಕು ತೆಗೆದು ಕೆಲವು ಕಾಗದ ಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ರಮಾಕಾಂತನ ಕೋಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿದಳು. ಒಳಗೆ ಕಾಲಿಡಬೇಕೋ ಇಡಬಾರದೋ ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಆ ಕೋಣೆಯ ಗೋಡೆಗಳು ಒಂದರೊಂದರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗುಜುಗುಜು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಆ ಮಾತುಗಳು—

‘ಆದಂ ಹುಡುಗೆಯ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ರಾತ್ರಿ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆದು ಅನಾನಾಸ್ಯೆಯಾಯಿತು. ರನಾಕಾಂತನ ನೋಟವೊಂದಲನೆಯ ಭಿಟ್ಟಿ! ತಾನು ಅರ್ಧ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಅರ್ಧ ಅಂಚಿಕೆಯಿಂದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ವೋರಿಯನ್ನು ಪತಿಯು ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ದೀಪದ ಕಡೆಗೆ ಆದನ್ನು ಹೊರಳಿಸಿ ನೋಡಿದ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ನೋಡಲು ಕರುಣ-ಆ ಮೇಲೆ ಕ್ರೂರ! ತನ್ನ ರೂಪವು ಅವರಿಗೆ ಸೇರಿಲ್ಲ ವೆಂಬದು ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಆದರು ‘ಇದ್ದಲಿಯ ಉಪಯೋಗವು ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ. ಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ!’

ಆ ಪೆಟ್ಟು ಅಸಹ್ಯವೆನಿಸಿ ತಾನು ಎಂದಳು ‘ಕೋಗಿಲೆಗಳೂ ಕರಗಿರುತ್ತವೆ.’

‘ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಕಂಠವು ಕಾಗೆಯಂತೆ ಕರ್ಕಶವಿರುವದಿಲ್ಲ!’

ತನಗೆ ಬೆಳ್ಳಗಿನ ಒಣ್ಣೆವಿಲ್ಲ, ಹಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ, ಗಂಡನಿಗೆ ಬೀಕಾಗುವಂಥ ಯಾವೊಂದೂ ಗುಣವು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ಆ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕಠಾರಿಯಂತೆ ನೆಟ್ಟಿತು.

‘ನಿಮ್ಮ ಮಾವ ಲಗ್ನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಪದಾರ್ಥ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟರು!’

ಬಂದೂಕು ಹೊಡೆಯುವಾಗ ಗುರಿ ನೋಡುವಂತೆ ನೋಡಿ ಅವರು ತನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದರು.

‘ಎನದು?’ ತಾನು ವಿಚಾರಿಸಿದಳು.

ಲಗ್ನದ ವರೋಪಚಾರದಲ್ಲಿ ಎನಾದರೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಇವರ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಕೆಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂಬ ಆಶೆಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು.

‘ಎಷದ ವುಡಿ’ ನಗುನಗುತ್ತ ಅವರು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು.

ಆ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಆದಿಷ್ಟು ಶೂನ್ಯವಾದವು!

‘ನಾನು ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಇರುವದಲ್ಲವೆ?’

ತನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಬಿಕ್ಕುಗಳ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಹೊರ
ಬೀಳಲಿಲ್ಲ.

‘ನನ್ನದು ಕೇಳತೀ ಒಂದು ಮಾತು?’

‘ಹುಂ’

ಅವರ ಕಾಲುಮೇಲೆ ತನ್ನ ತಲೆಯಿಡಬೇಕೆಂದು ತಾನು ಮುಂದಾಗಿ
ತಲೆ ಬಾಗಲು, ತನ್ನ ಸ್ವರ್ಶವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅವರು ಹಿಂದೆ
ಸರಿದರು.

‘ಆಣೆ ಮಾಡು ಹಾಗಾದರೆ! ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ
ಕಾಲು ಹಾಕಬೇಡ’

ಆ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ತಾನು ಕಟಕಟ ನಡುಗುತ್ತ ಕೋಣೆಯ
ಹೊರಗೇ ಮಲಗಿದಳು. ರಾಯರ ಸಿಟ್ಟಿನ ಮೊದಲ ಉಕ್ಕು ಇವರ ಮೇಲೆ
ಎಲ್ಲವೂ ಸುಸೂತ್ರವಾಗುವದೆಂದು ತನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ
ಮುಂದೆ ಮಾವನವರ ಚಡ್ಡಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ತಾನು ಪಾಂಚಗಣಿಗೆ ಷೋಗ
ಬೀಕಾಯಿತು.

ಆ ಪಣವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮುರಿಯಲೇಬೇಕು. ತಾನೇ ಮುರಿ
ದರೆ ಏನು ತಪ್ಪು? ಈ ಕಥೆಯ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಒಯ್ದು ಅವರ
ಟೀಬಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಇಡಬೇಕು. ಆವು ತಮ್ಮವೇ ಕಾಗದವೆಂದು ತಿಳಿದು
ಅವರು ಓದಹತ್ತುವರು, ಆಗ ಇಂಥ ಮೋಜು ಆಗುವದು-ಒಣಗಿದ
ಗಿಡವು ಅರೆಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಚಿಗುರಿಬಿಟ್ಟಿತು.

ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತ ವತ್ಸಲೆಯು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೋದಳು.
ಸಂಜೆಯ ಮಸುಕು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಟೀಬಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ ಫೋಟೊ
ನೋಡಿದಳು. ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮಾವನ ಭಾವಚಿತ್ರವಿತ್ತು. ಈಗ
ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯದು-ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಕೆಳಗಿನ ಇಂಗ್ರಜಿ ಅಕ್ಷರ
ಗಳನ್ನು ಅವಳು ಓದಿದಳು: ‘ಚಿತ್ರಪಟ ತಾರೆ ಗ್ರೇಟಾ ಗಾರ್ಬೊ.’
ಅವಳು ಕೋಣೆಯ ಸುತ್ತೆಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿ ಬರೆದಳು. ಮಾವಂದಿರ ಫೋಟೊ
ಅವಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಸಿನೇಮಾ ನಟಿಯರ
ಫೋಟೊಗಳನ್ನೂ ಸುಂದರವಾದ ಶೃಂಗಾರಿಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹಚ್ಚಿತ್ತು.

ಖುರ್ಚಿ, ಟೇಬಲ್, ಕೋಚ, ಫೋಟೊ, ಅದೇಕೆ ಟೇಬಲ್ ಮೇಲಿನ ಆ ಸುಂದರ ಹಸರು ಮಸಿ, ಆ ಗುಲಾಬೀ ನೋಟಪೇಪರು, ಆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವು ರಮಾಕಾಂತನ ಸೌಂದರ್ಯಾಸಕ್ತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿತ್ತು. ಟೇಬಲ್ ಮೇಲಿನ ಸಿಗರೇಟ ಡಬ್ಬಿಯನ್ನು ಅವಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಎತ್ತಿದಳು. ಅದರ ಮೇಲೆ ತುಟಿಗೆ ತುಟಿ ಹಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡುವ ದಂಪತಿಗಳ ಚಿತ್ರವೊಂದು ಕೊರೆದಿತ್ತು. ಆ ಜೋಡನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಆಯ್ತು. ತನ್ನ ಲಗ್ನವಾಗಿ ವರ್ಷದ ಮೇಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ರಮಾಕಾಂತನು ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ತನ್ನನ್ನು

ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿನ ಗುಲಾಬೀ ನೋಟಪೇಪರನ್ನು ಅವಳು ಎತ್ತಿ ನೋಡಿದಳು. ಜಾಜೀಹೂವಿನ ಹಾಗೆ ಮಂದಮಧುರವಾದ ಅದರ ಸುಗಂಧವು ಅವಳಿಗೆ ಮೋಹಕವೆನಿಸಿತು. ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಆಶೆಯು ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಒಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿತು. ರಮಾಕಾಂತನ ಭುಜದಮೇಲೆ ಕೊರಳನ್ನಿಟ್ಟು ತಾನು ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ, ಜಾಡುವಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹಾಗೆ ಅವನ ಮೋರೆಯು ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೆಳಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ, ಅವನ ಕೂದಲಿನ ಮಾದಕ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ತಾನು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುತ್ತಿರುವಳು—

ಕಾಗದವನ್ನಿಡಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಮೇಜನ್ನು ನಿಟ್ಟಿಸಲು ಒಂದು ನೋಟಪೇಪರಿನ ಮೇಲೆ ಏನನ್ನೂ ಬರೆದಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಅನಿಸಿತು— ಇದ್ದೀತು ಯಾವಾಗಾದರೂ ಬರೆದ ಪತ್ರ. ಕೂಡಲೆ ಹೊಳೆಯಿತು—ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಸವಾರಿಯು ಕ್ರಾವು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗಿದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಹೊತ್ತು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನಾಟಕ, ಜಲಸಾ, ಮೇಜವಾಣೀ ಏನಾದರೂ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಪತ್ರ ನೋಡಿದರೆ ಏನಾಗುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ?

ಕಿಡಿಕಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಅವಳು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಹತ್ತಿದಳು. ಅದರ ಕೆಳಗಿನ ಕೆಲವು ಭಾಗವನ್ನು ಕಾಟು ಹಾಕಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ರಮಾಕಾಂತನು ಆ ಪತ್ರದ ಎರಡನೆಯ ನಕಲನ್ನು ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಸಲೂನಿಗೆ

ಹೋಗುವ ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ರದ್ದುವಾಡಿದ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಹರಿದೋಗೆ ಯಲಿಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅವನು ಮರೆತಿದ್ದನು. ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದುತ್ತ ಓದುತ್ತ ವತ್ಸಲಿಯು ಥರಥರ ನಡುಗಹತ್ತಿದಳು.

‘ ಪ್ರಿಯ ಸುರಂಗಾ,

ಇಂದು ಹುಣ್ಣಿವೆ. ಹಿಂದೆ ವಚನಕೊಟ್ಟದ್ದು ನೆನಪಿದೆಯೇ? ಒಂಬತ್ತುಗಂಟಿಗೆ ಜುಹೂಕ್ಕೆ ಮೋಟರಿನಿಂದ ಹೋಗೋಣ. ಬರೀ ಇಬ್ಬರೇ! ನಾನು ಮತ್ತು ನೀನು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಮನುಷ್ಯರು ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಬಲ್ಲರು. ಈ ಇಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಮೂರನೆಯವರು ಯಾರೇ ಬಂದರೆ ಅವರನ್ನು ಕಡಿದು ಚೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಯಕ ನಾಯಿಕೆಯರ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನಾನು ಹಾಕುವವ ನಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಈ ಹೊತ್ತು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು. ಹೌದು, ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಅಂಚಿಕೆ. ಚಂದ್ರನು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಚಿ ಕೊಂಡು ಮೋಡದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತನೆಂದರೆ ಜುಹೂದ ಉಸುಬಿನಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕೇವು. ಆದರೆ ನೀನು ಕತ್ತಲೆಗೆ ಅಂಜುವುದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಇದೆ ಎನ್ನು. ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ತೋಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಚಾರುವತ್ತನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ವಸಂತಸೇನೆ ನೀನು! ನಿನ್ನ ಆ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಇಡೀ ಮುಂಬಯಿ ಪಟ್ಟಣವು ಇಂದು ತಲೆದೂಗುತ್ತದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ. .

ಮುಂದಿನ ಸಮಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಟು ಹಾಕಿದ್ದು ಇತ್ತು. ಮೇಲಿನ ಸಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೀ ಒಂದು ಗೆರೆಯೆಳೆದಿದ್ದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ವತ್ಸಲಿಯು ಅದನ್ನು ಓದಿದಳು. ಓದಿದ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ಎನಿಸಿತು— ಹೀಗೇ ಹೋಗಿ ಗ್ಯಾಲರಿಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಪಾರಿಬಿಡಬೇಕು. ಅಂದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಚಿಕೆಯ ಬಾಳುವೆಯ ಅಂತವಾದರೂ ಆದೀತು. ಆದರೆ ಅವಳು ಕಟಾಂಬನದ ಮೇಲಿಂದ ಬಾಗಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ರಮಾಕಾಂತನು

ತಿರುಗಿ ಬರುವದಕ್ಕೂ ಗಂಟುಬಿದ್ದಿತು. ವಾಸಟೆಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಸಪ್ಪಳವು ಕೇಳಹತ್ತಿತು. ಚಟ್ಟನೆ ಹೋಗಿ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗ ಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿತು. ಕೂಡಲೆ ಎನಿಸಿತು—ಜನ್ಮವೆಲ್ಲಾ ಹೀಗೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡೇ ಇರಬೇಕೆ? ವುಕ್ಕಟೆ ಅಡಿಗೆಯವಳಾಗುವದಿದ್ದರೆ ಅನ್ನಭತ್ತದಲ್ಲಿ ಆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ತಪ್ಪೇನು? ಎನಾದದ್ದಾಗಲಿ, ಆಯುಷ್ಯದ ಸೋಕ್ಕು ವೋಕ್ಕು ಪನ್ನು ಈಗಿಂದೀಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಿಡಬೇಕು.

ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದದ್ದು ನೋಡಿ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಒಳಗೆ ಬಂದು ದೀಪದ ಬಟನ್ ಒತ್ತುತ್ತ ಅವನು ಕೇಳಿದನು. 'ಯಾರದು?'

'ನಾನು'

'ಹೆಸರಿಲ್ಲವೇನೋ?'

'ಜೀಸಾಡಿ ಬಿಟ್ಟ ವಸ್ತು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗದು ಇರುತ್ತದೆ?'

ವತ್ಸಲೆಯ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಅಂತಃಕರಣದ ಎಷಾದವು ಮೂರ್ತಿ ಮಂತವಾಗಿ ಇಳಿದಿತ್ತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೀವಿಗೆಯ ಸ್ವಚ್ಛ ಪ್ರಕಾಶವು ರಮಾಕಾಂತನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಸುಲೂನಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಕೂದಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದ ಯಾವದೋ ಗಂದದೆಣ್ಣೆಯ ಉಗ್ರವಾಸದಿಂದ ವತ್ಸಲೆಗೆ ತುಂಬಾ ಹೇಸಿಗೆಯಾಯಿತು. ಎದ್ದುಕೊಳ್ಳಿಸ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುವ ಆ ಕೋಣೆಯೊಳಗಿನ ನಾಟಕೀ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಅವಳಿಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಉಗ್ರವೆನಿಸಿತು.

'ಈ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಕಾಲಿಡಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಿಲ್ಲವೇ? ಸೀಡಕ ತಂದಿಂದ ಅವನು ಕೇಳಿದನು.

'ಕಬೂಲಮಾಡಿದೆಲ್ಲಾ ನಡಸಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕೇನು?'

'ಹೌದಾದು'

'ಹಾಗಾದರೆ—ದೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಮಕ್ಷ ನನ್ನ ಕೈ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಾಗ ತಗೊಂಡಿರಿ. ಈಗ ಅದೇ ಕೈಯಿಂದ'

ಥರಥರ ನಡುಗುತ್ತ ವತ್ಸಲೆಯು ಸುರಂಗಿಗೆ ಬರೆದ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ರಮಾಕಾಂತನ ಮೈಮೇಲೆ ಒಗೆದಳು.

ರಮಾಕಾಂತನು ಬೆಚ್ಚಿ ದನು, ಅದೊಂದು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ. ಕೂಡಲೆ ಕೋಚಿನ ಮೇಲೆ ಕೂಡುತ್ತ ಅಂದನು 'ಈ ಪತ್ರ ತಗೊಂಡು ನೀ ಏನು ಮಾಡುವವಳು?'

'ಹೌದು, ಸಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾ ಏನು ಮಾಡುವವಳು?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಅವಳು ಪ್ಲಸಂಗಾಸಧಾನದಿಂದ ಅಂದಳು 'ಹುಡುಗೆಯರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನೌಕರಿ ಮಾಡುವವರು ನೀವು! ಮತ್ತೆ ಇಂಥ ಪತ್ರ--'

'ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ ಆ ನೌಕರಿ? ತಂದೆಯವರು ಇರುವವರೆಗೆ ಅವರ ಕಣ್ಣೊಳಗೆ ಮಣ್ಣು ಒಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನೆಟ್ಟಗಿತ್ತು ಅದು. ಈಗ ನಾನು ಕೇವಲ ಕಲೆಯ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವನಿದ್ದೇನೆ'

'ಕಲೆಯದೋ ಸುರಂಗಿಯದೋ?'

'ಇಬ್ಬರದೂ! ಸುರಂಗಿಯ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಎಂಥೆಂಥಾ ಸುಂದರ ಕಲ್ಪನೆ ಹೊಳೆಯುವವು. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಮುಖ ನೋಡಿದರೆ—ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಉಗಿಯೂ ಸಹಿತ ಬರ್ಪ ಆದೀತು'

'ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ಯಾಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಿ?'

'ನಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಕೂಡಲೆ. ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು--'

'ಆಗ ನೀವು ಚುಕ್ಕು ಚುಕ್ಕು ಬಾಳ ಆಗಿದ್ದಿರಲ್ಲ?'

ರಮಾಕಾಂತನು ಬಾಯಿಂದ ಸಿಕ್ಕುಪಾಕಹತ್ತಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಅಂದನು 'ನೀ ಅನ್ನುವದಾದರೂ ಏನು?'

'ನನಗೆ ನಿಸ್ತು ಪ್ರೇಮ ಬೇಕು'

'ಭಿಕ್ಕೆ ಬೇಡುವದರಿಂದ ಸಿಗುವದಿಲ್ಲ ಪ್ರೇಮ'

'ಮಾರಲಿಕ್ಕಾದರೂ?'

'ಓಹೋ. ಆದರೆ ಕಸ್ತೂರಿಗಿಂತ ತುಟ್ಟಿಯಾಗರತದೆ ಆದು'

'ಇರಲೆ. ಅಷ್ಟು ಬೆಲೆ ಕೊಡತೀನಿ ನಾನು?'

'ಮಾಮಾನ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಭಕ್ತರಿ ಬಡಿಯುವದರಲ್ಲಿ ಕೋಯಿತು ನಿನ್ನ ಜನ್ಮ! ಏನಿದೆ ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ? ಬಾಯೊಳಗಿನ ಬುರುಗು?'

‘ಬಾಯಾಗಿನ ಬುರುಗು ಯಾಕೆ ಬೇಕು? ಎದೆಯ ರಕ್ತ ಕೊಡ ತೀನಿ ನಾ!’

‘ಆದಕ್ಕೆ ರಕ್ತ ಸೇರುವದಿಲ್ಲ! ಪ್ರೇಮ ಅಂದರೆ ಹುಲಿಯೇನು ಅಲ್ಲ! ಆದಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಬೇಕು’

ಸೌಂದರ್ಯ! ಎದುರಿಸ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಕಡೆಗೆ ರಮಾಕಾಂತನು ನೋಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬುದು ವತ್ಸಲೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಆ ಕನ್ನಡಿಯ ಎರಡೂ ಬದಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಸುಂದರ ನಟಿಯರ ಮೋಹಕವಾದ ಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಆ ಚಿತ್ರಗಳ ನಡುವೆ ತನ್ನ ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳು ಮೋರೆ ತಿರುವಿದಳು.

ರಮಾಕಾಂತನು ವಿಕಟವಾಗಿ ನಕ್ಕನು. ನಗೆಯ ದನಿ ಎಂಥದು? ಕರಗಸದ ಹಲ್ಲೇ ಆದು. ಕರ್ಕರೆಂದು ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡುತ್ತ ವತ್ಸಲೆಯ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೊರೆಯುತ್ತ ಆದು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಹೋಯಿತು.

‘ಇಂದು ನಿನಗೆ ಈ ಸುರಂಗಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತರ ಹುಟ್ಟಿತು. ನಾಳೆ ಆ ಸುಲೋಚನೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಕಡೆ ಬರಹತ್ತಿದಳೆಂದರೆ—’

ವತ್ಸಲೆಯ ಕಂಬನಿ ತುಂಬಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷದ ಸೆಳೆಯೊಂದು ಹೊಳೆಯಿತು. ಮಳೆ ಬೀಳುವಾಗ ಚಮುಕಿಸಿ ಹೋಗುವ ಹಳದಿ ಕೆಂಪು ವಿಂಚೇ ಆದು ಏನೊ! ಬಿರುದನಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು ‘ಎಲ್ಲಿಯವಳು ಈ ಸುಲೋಚನಾ?’

‘ಎಲ್ಲಿಯವಳೊ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಆಕೆಯ ಎಷಯಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಚೌಕಸಿಮಾಡಿ ನಾ ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವುದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಇದೆ’

‘ಅಂದರೆ ಲಗ್ನ ಇಲ್ಲದೇನೆ—’

ರಮಾಕಾಂತನು ಉಪಹಾಸದ ನಗೆ ನಕ್ಕು ಅಂದನು ‘ಹುಂ! ಮತ್ತೇನು ಕಾಣಿಸಬೇಕು ನಿನಗೆ? ಅದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿ ಏನು ಉಪಯೋಗ? ನೀನು ಮದುವೆಯ ಹೆಂಡತಿ! ಒಂದು ದಿವಸವಾದರೂ ಚೇಷ್ಟೆಗಾಗಿ ನಿನ್ನ ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಚ್ಚಿರುವೆನೇ ನಾನು?’

‘ನಾನಂತೂ ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಕುರೂಪಿ. ಅದರೆ ಆ ರಂಭಿಯ ಮುಂದೆ—’

‘ಇಡೀ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಸತ್ಯವೂ ತಾಡಿದಿ ನೋಡು. ರಂಭೆ ಇರುವಳು ರಂಭೆ ಸುಲೋಚನೆ ಅಂದರೆ. ನೀನು ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದಿ ಎಂದರೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದು ಹೋಗುವಿ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿರುವನು ಅವಳ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು.’

‘ನಿಮಗಿಲ್ಲಿ ಭೆಟ್ಟಿ ಆದಳು ಅವಳು?’

‘ಒಕೂಲ’ ವಾರಸತ್ಯಕೆಯ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ. ನನ್ನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅವಳೇ ತೆಗೆಯುತ್ತಿರುವಳು.’

ರಮಾಕಾಂತನು ಮುಂಗೈ ಮೇಲಿನ ಬಂಗಾರದ ಗಡಿಯಾರದ ಕಡೆ ನೋಡಿದನು. ಎಂಟು ಹೊಡೆಯಲು ಬಂದಿತ್ತು. ಕನ್ನಡಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ತಿದ್ದಿ ತೀಡಿದ ಕ್ರಾಪಿನ ಮೇಲೆ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಇಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ವತ್ಸಲಿಯು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತಳು. ಕೆಳದುಟಿಯ ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲು ಕಚ್ಚಿ ಬಿಗುವಿನಿಂದ ಅಂದಳು ‘ನಾ ನಿಮಗೆ ಹೋಗಗೊಡುವದಿಲ್ಲ’
‘ಯಾರು ನೀ?’

‘ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ’

‘ಅಂದರೆ ಕಾಲೊಳಗಿನ ಬೇಡಿ’

‘ಬೇಡಿಹಾಕಿದ ಕೈದಿಯನ್ನು ತುರಂಗದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಗೊಡುವದಿಲ್ಲ’

‘ನೀನೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿ ಆಯ್ತು! ಮನೆಯೆಂದರೆ ತುರಂಗ! ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡು. ಇದೇ ತುರಂಗದಲ್ಲಿ ನೀನು ಅಜನ್ಮ ಕೊಳೆಯಬೇಕಾ ದೀತು’

‘ಆದು ಯಾಕೆಂದು?’

‘ನೀ ಹೆಂಗಸೆಂದು—ನಾನು—ನಾನು ಗಂಡನು. ನನ್ನದೇನು? ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಈ ಬೇಡಿಯನ್ನು ಮುರಿಯಬಲ್ಲೆ—’ ಕೋಟು ಹಾಕಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ರಮಾಕಾಂತನು ಬೇಡಿಯನ್ನು ಮುರಿದೊಗೆಯುವೆನೆಂದು ಮಾಡಿದ ಅಭಿನಯ ನೋಡಿ ವತ್ಸಲಿಯು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಂಜಿಕೆ ತುಂಬಿತು.

‘ಆದರೆ—ಆದರೆ—ನಾನು ಅಂಥಾದ್ದು ಮಾಡಿದ್ದಾದರೂ ಏನು?’

‘ನೀ ಏನು ಮಾಡಿದ್ದೀಯೋ ಕೇಳು ಈ ಕನ್ನಡಿಗಿ. ನಿನ್ನೆಲ್ಲ ಪಾಪದ ಯಾದಿಯನ್ನು ಅದು ಓದಿ ಹೇಳುವುದು. ಸುರಂಗಿಯ ಗಾಯನ, ಸುಲೋಚನೆಯ ಚಿತ್ರಕಲೆ-ಬಂದಾದರೂ ಗುಣವಿರುವದೇನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ?’

‘ಏನು ಮಾಡಲಿ? ದೇವಾ, ಏನು ಮಾಡಲಿ ನಾ?’ ಗದ್ದದದಿಂದ ವತ್ಸಲೆಯು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದಳು.

ರಮಾಕಾಂತನು ಮೇಜಿನ ಡ್ರಾಚರದಿಂದ ಒಂದು ವಹಿಯನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದು ಅದರ ಒಂದು ಪಾಸು ತೆರದು ವತ್ಸಲೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ವತ್ಸಲೆಯು ಓದತೊಡಗಿದಳು.

‘ಲಗ್ನವಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ಸಮಾಪದಿಂದ ನೋಡಿದೆ. ಮಸ್ಸಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಧಕ್ಕೆ ಕೂತಿತು. ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವಾಗ ತಂದೆ ಅಂದಿದ್ದರು ‘ಹುಡುಗಿ ಸಾದಗಪ್ಪು ಇದೆ’ ಎಂದು. ಅವರ ಆಯುಷ್ಯವೆಲ್ಲ ಹೋದದ್ದು ಮೋಲಿಸಖಾತೆಯಲ್ಲಿ. ಅದಕ್ಕೊಂದೇ ಅವರಿಗೆ ಅವಳು ಸಾದಗಪ್ಪಾಗಿ ಕಂಡಿರಬೇಕು. ಅವಳ ಬಣ್ಣ ನೋಡಿ ನನಗಿನಿಸಿತು-ಕೊಂಕಣದ ಕೂಲಿಕಾರ ಹೆಂಗಸರು ಪರೇಳದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ-ರಲ್ಲ-ಅವರಲ್ಲಿ ಅವಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಕೂಡಿಹೋಗಬಹುದು.

ಇಂಥ ಹೆಂಡತಿಯ ಕೂಡ ಇಡೀ ಜನ್ಮ ಕಳೆಯುವದೇ? ಅದಕ್ಕಿಂತ ಜೀವಕೊಟ್ಟರೇನು ಕೆಟ್ಟದು? ಕಲೆ ಹಾಗೂ ಸೌಂದರ್ಯ ಇವು ನನ್ನ ಜೀವನ. ಅವುಗಳ ಕೂಡ ಇವಳ ಬದ್ಧವಿರೋಧವು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರ ನಡುವೆ ಎರಡು ಧ್ರುವಗಳ ಅಂತರ!

ಎರಡು ಧ್ರುವಗಳು ಎಂದಾದರೂ ಒಂದಾಗುವವೇ?’

ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ನೋಡಲೆಂದು ವತ್ಸಲೆಯು ಮೋರೆ ಎತ್ತಿದಳು. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೋ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದ. ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಹಿಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಹರಿಯಿತು. ತೆರೆದ ಕೋರಳು, ಜರಿದು ಹೋಗುವ ಸೆರಗು, ಓರೆ ನೋಟ, ಸುಂದರ ಮುಖ-ಇವನ್ನೂ ತನಗೆ ತೋರಿಸಿ ಆ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿಯ ತರುಣಿ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳೇನೋ, ‘ನನ್ನ ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ನಡುವೆ ಎರಡು ಧ್ರುವಗಳ ಅಂತರವಿದೆ’

ತನಗಿಂತಲೂ ಈ ನಿರ್ದೇಶನ ಚಿತ್ರವು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸೇರುತ್ತಿರಬಹುದೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಅವಳ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಅವಳು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಆ ಆಟಿಸಿದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಿತ್ತಿ ತೆಗೆದು ಹರಿದು ಚೂರು ಮಾಡಿದಳು. ಆ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬಗೆಯಬೇಕೆಂದು ಗ್ಯಾಲರಿಗೆ ಬಂದಳು.

ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಝಗಝಗದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಎದುರಿನ ಮಾಟ ಬಂಗಲೆಯು ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಕಮಲಗಳನ್ನು ಎರಿಸಿದ ಒಂದು ಸುಂದರಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಅದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಥಳಕುಪಳಕಿನ ಕಾರಣವು ಅವಳ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಚಾಕರಿ ಹುಡುಗನು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು 'ಎದುರಿನ ಬಂಗಲೆಯ ಬಾಯಿಯ ಕಡೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಜಪಾಗಿರದಾರರು ಈ ಹೊತ್ತು ಬರುವವರಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು.

ವತ್ಸಲೆಯು ಕಾಗದದ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ತೂರಿದಳು. ಅವು ಗಾಳಿಯ ಮೇಲೆ ತೇಲುತ್ತ ತೇಲುತ್ತ ಕೆಳಗೆ ಹೋದವು. ಅವಳಿಗೆ ತೋರಿತು—ರಮಾಕಾಂತನು ಮಾಡಿದ ತನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಬಗೆಯುವದು? ಹೀಗೇ ಗಾಳಿಗುಂಟೆ?

ಇದುರಿನ ಬಂಗಲೆಯ ಗೋಡೆಗೆ ಹೊಂದಿ ಕಾಲುಹಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬ ತಿರುಕನು ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಬಂಗಲೆಯಿಂದ 'ನೂಕರಿ ಆ ತಿರುಕನ್ನು ಅತ್ತಲಾಗ' ಎಂದು ಯಾರೋ ವಸಕ್ಕೆನೆ ಕೂಗಿಕೊಂಡರು.

'ದಿನಾ ಇಲ್ಲೇ ಮಲಗತೀನಿ ಎವ್ವಾ'

'ಬಹಳ ವಹಿವಾಟೇ ಹಕ್ಕು ಹೇಳತಾನೆ ಮಗ. ನುಗಿಸಿಕೊಡಿರಿ ಅವನ್ನು. ಈ ಹೊತ್ತು ಜಪಾಗಿರದಾರ ಸಾಹೇಬರು ಬರುವವರಿದ್ದಾರೆ! ಇದೆಲ್ಲೇ ಅರಿಷ್ಟ ಬಾಗಿಲದಲ್ಲಿದೆ?' ತಿರುಕನ ಉತ್ತರವೂ ಮುಂದಿನ ಸಂಭಾಷಣವೂ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಕೇಳಿಬಂದವೆಂತಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೂಕ ಚಿತ್ರಪಟದಲ್ಲಿಯ ಹಾವಭಾವ ನೋಡಿ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಅರ್ಥವಾಯಿತು.

ಆ ಥಾಟುಮಾಟಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಗಲೆಯ ಕಡೆ ನೋಡು ನೋಡುತ್ತ ಆ ತಿರುಕನು ಹೋಗತೊಡಗಿದನು.

ಅವನು ಹೋದ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಲಿರುವ ವತ್ಸಲೆಯ ಮುಂದೆ ವಿದ್ಯುದ್ವೀಪದ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಕೂಡಿಸಿದ ಅಕ್ಷರಗಳು ಕುಣಿಯ ಹತ್ತಿದವು—'ಎರಡು ಧ್ರುವ.'

೨

ಅನಾಮಂತ್ರಿತ ಸಮ್ಮೇಲನ

ಮೋಟಾರು ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟಿತ್ತು. ಆದರೆ ರಮಾ ಕಾಂತನಿಗೆ ಅದರ ವೇಗದ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಅದು ತನ್ನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಿರುವದೆಂದು ಅದರ ಮೈಗೆ ಅಡರುವ ಚಳಿಗಾಳಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಯಾತರದೂ ಅವನಿಗೆ ಅರಿವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಸಕ್ಕದ ಕಾಂಪನಲೊಂದು ಮುಗಿದ ಹಕ್ಕಿಯ ಮರಿಗಳಿಗೆ ಹೊರಗೆ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿರುವ ಜಿರುಗಾಳಿಯ ಅಲಿವು ಎಲ್ಲಿ? ಸುರಂಗಿಯ ನಿಕಟವಾದ ನಿಃಸ್ತಬ್ಧವಾದ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸೌಂದರ್ಯಾಸಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸು ಹೀಗೆಯೆ ತಲ್ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ನಡು ನಡುವೆ ಒಂದೊಂದು ಹೊರಳಿಕೆಗೆ ಮೋಟರು ನರ್ತಕಿಯಂತೆ ಡಾಲಿಸಿದ ತಿರುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ವಿದ್ಯುದ್ವೀಪದ ಬೆಳಕಿನ ಗೆರೆಗಳು ಸುರಂಗಿಯ ಮನೋಹರವಾದ ಕೂದಲಿನ ಮೇಲಿಂದ ಬಿಡೋಲೆಯ ಮೇಲೂ, ಬಿಡೋಲೆಯಿಂದ ಬಳಿಯ ಮೇಲೂ ಕುಣಿಯುತ್ತ ಕುಣಿಯುತ್ತ ಮಾಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಮೋಹಕ ದೃಶ್ಯವು ಕಂಡೊಡನೆ ನಾವೆಗಳಲ್ಲಿಯ ದೀವಿಗೆಗಳ ಬೆಳಕು ನೀರ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ತಾನು ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದಾಗ ನೋಡಿದ ಸಂಗತಿಯು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದರಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತೆಂದರೆ ಆ ನಾವೆ-

ದೀವಿಗೆಗಳ ಶೋಭೆಯು ಅವರ್ಣನೀಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಸಮುದ್ರದ ಕಪ್ಪು-ನೀಲಿಯ ನೀರ ಮೇಲೆ ಉದ್ದುದ್ದಾದ ಬೆಳಕುಗೆರೆಯು ಕುಣಿಯುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ಬಾಲಹೃದಯವು ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಹೊತ್ತು ಸುರಂಗಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಸಾಗರದೇವಿಯಂತೆ ತೋರಿದಳು. ಕಪ್ಪು ನೀರತಳದಂತೆ ಕಾಣುವ ಅವಳ ಚಂದಾದ ಕೂದಲು, ಆಟಗುಳಿಯಾದ ತೆರೆಗಳಂತೆ ಗಾಳಿಯ ಕೂಡ ಕುಣಿದಾಡುವ ಅವಳ ಮುಂಗುರುಳು, ಎಹಾರ ನೌಕೆಯಂತೆ ತುರುಬಿನ ಮೇಲೆ ತೊನೆದಾಡುವ ಹೊನ್ನ ಹೂವು-ಸಾಗರಿಕೆಗೂ ಅವಳಿಗೂ ಅಂತರವೇನಿತ್ತು? ಸಾಗರಿಕೆಯು ನಗುತ್ತ ಕೆಲೆಯುತ್ತ ದಂಡೆಗೆ ಕಿವಿ ಹಚ್ಚಿ ಮಾತುಕತೆಯಾಡುವಂತೆ ಅವಳು ನಡುನಡುವೆ ಅವನ ಕೂಡ ಮುದ್ದಾಟದಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ವತ್ಸಲೆಯ ಸಂಗಡ ಗಳಿಗೆಯ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ತಂಟಿಯು ಅವನಿಗೆ ಆ ಸುಖಸಾಗರದಲ್ಲಿಯ ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಯಂತೆ ಕಂಡಿತು.

‘ಮೋಟರು ಗಕ್ಕನೆ ನಿಂತಿತು. ಡ್ರಾಯವ್ವರನು ಜೋರಿಸಿಂದ ಬ್ರೇಕು ಹಚ್ಚಿದನು.

‘ಸಾಯಬೇಕಂತೀದೇನಲೆ ಮಗನ? ಕಣ್ಣು ಇಂಗ್ಲಾವೇನ?’ ಎಂದು ಡ್ರಾಯವ್ವರ ಕೂಗಿದ.

ರಮಾಕಾಂತ ಸುರಂಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಹೊರಗೆ ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ಒಬ್ಬ ಬುಟ್ಟಿ ಹೊತ್ತು ಹವಾಲನು ತೂಗಾಡುತ್ತ ಮೋಟಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡ ಬಂದಿದ್ದನು.

ರಮಾಕಾಂತನು ನಕ್ಕು ‘ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾಲು ಕೂಡ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇವ ಮಾತ್ರ ಯಥೇಚ್ಛ ಸೆರೆ ಕುಡೀತಾನೆ’ ಅಂದ.

‘ನಾ-ನಾನು-ಸೆರೆ ಕುಡೀತೀನಿ. ನೀ-ನೀ-ಮೋ-ಟಾರಿನಾಗ ಕುಂದರತಿ’

ಮೋಟಾರು ಮತ್ತೆ ಮುಂದೆ ನಡೆದದ್ದರಿಂದ ಆ ಸೆರೆಗುಡಕನ ಮಾತು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಅರ್ಥಮರ್ಥ ಕೇಳಿದವು. ಡ್ರಾಯವ್ವರ ಅಡಿದ ‘ಮಗ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರ ಬಂದಿಟ್ಟ ಬಂದಿದ್ದ ಮನ್ಯಾಗ’

ರಮಾಕಾಂತನು ನಕ್ಕು ಅಂದ 'ಇವ ಎಲ್ಲೀ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರ ಮಾಡ ತಾನೆ? ಒಡಕ ಮಡಕಿಗಳದೇ, ಹರಕ ಕೌದಿಗಳದೇ?'

ಬಡವನಿಗೇ ಬಡವನ ಕೈವಾರಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ರಮಾಕಾಂತನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ತನಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತ ಡ್ರಾಯವ್ಹರ ಅಂದ 'ಬಡವಗೂ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ಇರತಾರ ಸಾಹೇಬ್'

'ಇರತಾರೆ ಹೌದು; ಬಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ!' ರಮಾಕಾಂತನು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದನು. ಸುರಂಗಿಯು ಮೈ ಮೇಲೆ ಮುಳ್ಳಿದ್ದಂತೆ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ ಅವನಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು.

ಅವನಂದ 'ಬಹಳೇ ತಣ್ಣಗಿನ ಗಾಳಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ ಈ ಹೊತ್ತು'

ಸಹಜವಾಗಿ ಪರಾಜಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಡ್ರಾಯ ವ್ಹರನು ಪೆಚ್ಚುನಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಗೋಣು ಹೊರಳಿಸಿ ಅವನಂದ 'ಸಾಹೇಬ್, ಬಡಮಂದಿ ಹೆಂಡರನ್ನ ಬಡೀತಾರ ಈಟಿ. ಆದರ ನಿಮ್ಮ ಬಿಳಿ ಅಂಗಿ ಮಂದೀದು ಅಗಸರವ ಘಳಿಗಿ ಹಾಕಿದ ಅರಬೀ ಈಟಿ ನೋಡಬೇಕು, ಮನಸ ನೋಡಿದರ ಡಾಂಬರಕಿಂತ ಕಷ್ಟ ಇರತೈತಿ'

ಹಿಂದಿನಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಮೋಟಾರು ಹೆಚ್ಚು ವೇಗದಿಂದ ಬರು ತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡಲೆಂದು ಡ್ರಾಯವ್ಹರನು ಗಾಲಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪು ತಿರುವಿದ. ಗಾಲಿಯೊಡನೆ ಅವನ ವಿಚಾರಗಳೂ ಕೊರಳಿದವು. ಅವನಿಂದ 'ಸಾಹೇಬ್, ಈ ಕುಡುಕರು ಹೆಂಡರಿಗೆ ಬಡೀತಾರ ಕರೇವು. ಆದರ ಅವರಿಗೆ ಮಾಯಾ-ಮನುತಿ ಏನ ಕಮ್ಮಿ ಇರಾಣಿಲ್ಲ. ಯೋಳೆಂಟು ವರ್ಸದ ಹಿಂದಿನ ಕತಿ, ಆದರೂ ಮತ್ತಮತ್ತ ಸೆಸ್ಸಾಗತೈತಿ' ರಮಾಕಾಂತನ ಮೈಯಲ್ಲಿಯ ಕಥಾಲೇಖಕನ ರಕ್ತವು ಕಥೆ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಉತ್ಸುಕ ವಾಯಿತು. ಅವ ಕೇಳಿದ 'ಮೊದಲು ಎಲ್ಲಿಯವನೋ ನೀನು?'

'ಕೊಂಕಣದವರಿ. ವೆಂಗುಲೇದ ಕಡ್ಯಾಪ, ಸಾಹೇಬ್'

'ಅಲ್ಲೇನು ಮಾಡತಿದ್ಡಿ?'

'ಡಮಣಿ ಹೊಡಿಯೋ ಧಂದೆ ಮಾಡತಿದ್ಧನರಿ. ಈ ಮೋಟರ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಮ್ಯಾಗ ಕಾಲಕೊಟ್ಟಿತರಿ. ಒಂದಲ್ಲ ನಾಕೂ ಕಾಲ ಕೊಟ್ಟಿತು, ಸಾಹೇಬ್'

ಅವನ ಆಟಗಾರಿಕೆಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಮಾಕಾಂತನು ಹಿಗ್ಗಿದನು.

‘ಇಂದಿಗೆ ಯೋಳು ವರ್ಸಾತು ವೋಟರ ನಡನತೀನರಿ. ಆದರೆ ಡಮಣಿ ಮಜಾ ಇಲ್ಲ ಜಿಡರಿ ಈ ವೋಟರಿನಾಕಗ! ಇಲ್ಲೇನೈತಿ? ಪೆಟ್ರೋಲ ಹಾಕು, ನೀರ ಸುರುವು-ಪ್ಯಾಂಡಲ ತಿರುವು-ಏನ ಯಾರ ಬೆನ್ನು ಭಪ್ಪರನೋಟಿಲ್ಲ, ಯಾರ ಗೋಣ ತುರನೂದಿಲ್ಲ, ಯಾರಿಗೂ ಹುಲ್ಲಿನ ಪೆಂಡಿ ತಿನನೂದಿಲ್ಲ’

ವೋಟಾರಿಗಿಂತ ಎತ್ತಿನ ಒಂದಿಯು ಕೆಚ್ಚಿ ನದೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಆ ಹಳ್ಳಿಗಾಡ ತ್ರಾಯವ್ವರನನ್ನು ನೋಡಿ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ನಗೆ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಅವನು ನೋಡಿದ-ಸುರಂಗೆಯು ತನ್ನ ಎಡೆ ಆಂಗೈಯ ನಡು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಗದ್ದನನ್ನೂರಿ ಪ್ರಾಯವ್ವರನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಅಷ್ಟು ವೋಹಕವಾದ ಆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಣ್ಣತುಂಬ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನು ಪ್ರಾಯವ್ವರನ ಗ್ರಾಮ್ಯತನವನ್ನು ಹೊಡೆದುಹಾಕುವ ಯತ್ನವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

‘ಡಮಣಿ ಅಂದರೆ ಡಮಣೀನರಿ ಸಾಹೇಬ್. ನಮ್ಮ ಅಂಬೀಶ್ ಘಟ್ಟದಾಟಾಕ ರಾತ್ರಾಕ ವೋಟಾರಿಗೆ ಪರವಾನಿಗಿಲ್ಲರಿ. ಇದ್ದರೆ ಸುದ್ದಾ ತಗೊಂಡೇನು ಮಾಡೂದೈತಿ? ಇದು ದೆವ್ವಿನಾಂಗ ಭರಂತ ಘಟ್ಟದಾಗಿಂದ ಹೋಗೂದು! ಅದೂ ಡಮಣಿ ಇದ್ದಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾತ್ರಿ ಬಂತುಕ್ಕೆ ದಾಸೋಲಿಂದ ಗಾಡಿ ಬಿಡೂದ್ರಿ. ಎತ್ತಿನ ಕೊಳ್ಳಾಗಿನ ಗೆಜ್ಜಿ ಗಳಗಳ ಅಲ್ಲಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದೂ ಅಂದ್ರ ಎಂತ ಗಾಳಿ ತುಂಬಿದಂಗೆ ಆಗೂದು ಮೆಯ್ಯಾಗ! ದೆವ್ವದ್ದು ಹುಲೀದು ಕಿಂಮತ್ತಿಲ್ಲರಿ! ಬಮ್ಮಿ ಬೆಳಗಾವಿಂದ ವಾಡೀಗೆ ಮಂದೀನ್ನು ಕರಕೊಂತ ಹೋಗಿದ್ದೆನರಿ. ಬೆಳಗಿನಾಗ ಗಾಡ್ಯಾಗಿನ ಹುಡುಗ ಅವ್ವಗ ಕೇಳತಿದ್ದೆನರಿ ‘ರಾತ್ರಿಲ್ಲಾ ಲೇಜೀವು ಯಾರ ಆಡತಿಯ್ತ?’ ಅವ್ವ ಪೇಳದ್ದು ಘಟ್ಟದಾಗಿನ ದೆವ್ವಂತ. ಸಾಹೇಬ್, ಆ ಎತಗೋಳಲಾಜೀವು ಹಿಂಗ ಸುಹತ್ತಿತ್ತರಿ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ವೋಟಾರಿನ ಪೊಂ-ಪೊಂ’

ಡ್ರಾಯವ್ವರನು ತೀರ ರಂಗಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಮನುಷ್ಯನು ಆನೇಶ ದಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದರೆ ಹಾವಭಾವಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಅವನು ಈ ಕೊತ್ತಿಗೆ ಹಾರ್ನು ಬಾರಿಸಿ ಮೋಟಾರಿನ ಸ್ವರವು ಕರ್ಕಶವೆಂಬ ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ವುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ರಮಾ ಕಾಂತನಿಗೂ ಅವನ ಮಾತು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮೋಜಿಸಿಸಹತ್ತಿದವು.

‘ಇಂದ ಕುಣ್ಣುವಿ ಅಲ್ಲರಿ ಸಾಹೇಬ್? ಘಟ್ಟದಾಗ ಈ ದಿವಸ ಏನ ಚೆಂದರಿ ಅದು! ಚಾತ್ರಾಕ್ಯುಗ ಸುದ್ದಾ ಸಿಗಾಕ್ವಿಲ್ಲ ನೋಡಾಣಂದರ. ಇನ್ನು ಸುದ್ದಾ ನನಗದು ಸ್ವಪನದಾಗ ಕಂಡಂಗ ಆಗತೈತಿ—ತೆಲಿಮ್ಯಾಗ ಚಂದಪ್ಪ ಬಂದಾನ, ನೀರ ಬದಿಲೆ ಎತ್ತ ಬಿದಕೊಂಡಾವ, ಗಿಡಗಂಟಿ ಹೊಟ್ಟಾಗ ಕಾಲ ಹಕ್ಕೊಂಡ ಮಲಗ್ಯಾವ ಮತ್ತ ಒಬ್ಬ ಗಾಡಿಯವ ಯಾವದೋ ಒಂದು ನಾಟಕದಾಗಿನ ಹಾಡು ಇಂಪ ದನ್ಯಾಗ ಅಂತಾನ.

“ ಈ ಚಂದಿರ ಮೇಲೆ ಬಂದರೂ

ಹೇ ಸುಂದರಿ

ಕಾರಿರುಳಿನ್ನೂ ಉಳಿದಿದೆ

ನಿನ್ನ ನೋಟವಲ್ಲದೆ ಯಾರದನು ಕಳೆವರೂ ”

ಲಾವಣೀ ಮುಟ್ಟದಿಂದ ಹಾಡುವ ಈ ಚರಣವನ್ನು ಡ್ರಾಯವ್ವರನು ಸುಮಸುಮಾರು ಹಾಡಿಯೇ ತೋರಿಸಿಬಿಟ್ಟ. ಅವನ ಆ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ ಗಾಯನವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಕಾವ್ಯವು ಕೆಲವು ಕೋಮಲ ಪ್ರೇಮಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರದೆ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ಗಾಡೀ ಹೊಡೆಯುವವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಹ ಹೊರ ಸೂಸುವದೆಂದು ಅಸಿಸಿತು.

ಡ್ರಾಯವ್ವರನ ಹಾಡಿನ ದನಿಯು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಗಿ ಹೋಯಿತು. ರಮಾಕಾಂತ—ಸುರಂಗಿಯರು ಒಬ್ಬರ ಕಡೆಗೊಬ್ಬರು ನೋಡಿದರು. ಆ ಹವೆಯೊಳಗಿನ ದನಿಯೇ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಡ್ರಾಯವ್ವರನು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಅದೇನು ತನ್ನ ಘಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಸವಿ ನೆನಪಿನ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವನಿದ್ದನೋ ಏನೋ.

ಆದರೆ ಅವನ ಕತೆಯನ್ನು ಕೇಳಲು ಉತ್ಸುಕನಾದ ರಮಾಕಾಂತನು ಅವನಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡಗೊಡದೆ 'ಹಾಗಾದರೆ ಮೋಟರು ನಿನಗೆ ಸೇರುವದಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಾರದೇ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

'ಹಾಂಗಲ್ಲ ಸಾಹೇಬ್. ಈ ಗಾಡಿ ಅಂದ್ರ ನನ್ನ ಮಗಳಿದ್ದಂಗ. ಎರಡನೆದವರು ಯಾರಿಗೂ ಕೈ ಹಚ್ಚಿಗೊಡುದುಲ್ಲರಿ. ರಾತ್ರಿ ಇರ್ಲಿ ಅಪರಾತ್ರಿ ಇರ್ಲಿ ಈ ಗಾಡೀಗೆ ಬಾಡಿಗಿ ಬಂದರ ಡ್ರಾಯವ್ವರ ನಾನಸರಿ!'

'ಆದರೆ ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿ ಮೋಜೇನು ಇದಕ್ಕೆ—'

'ಹೌದು, ಅದು ಕರೇವ ಐತ್ರಿ ಸಾಹೇಬ್. ಮೋಟರ ಬಿಟ್ಟು ಇವನಾಸ ನಡಸರಿ ಸೀವು, ಆದರ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿ ಮಜಾ ವನು—'

'ಬಂದೇಸವನೆ ಧಕ್ಕೆ ತಿನೋದೇ ಹೌದಲ್ಲೋ? ರಮಾಕಾಂತನು ನಗುತ್ತ ಪುಶ್ಚೆ ಮಾಡಿದ.

'ಎತ್ತಿನ ಗಾಡ್ಯಾಗ ಜೀವ ಇರತೈತಿ ಸಾಹೇಬ್. ಮೋಟಾರ ವನ್ರಿ ಯಂತ್ರ! ಬರೇ ಹೇಣ!'

ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ನಗೆ ಒಂದಿತು. ಟಾಲಸ್ವಾಯ-ಗಾಂಧಿಯವರಂತೆ ಒಬ್ಬ ಯಾಕಶ್ಚಿತ್ ಡ್ರಾಯವ್ವರನಿಗೆ ಕೂಡ ಯಂತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ಹುಟ್ಟುವದೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಎರಡು ತುದಿಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವಿಚಿತ್ರ ರೀತಿಯಿಂದ ಒಂದಾಗುವವು!

ರಮಾಕಾಂತನು ಡ್ರಾಯವ್ವರನನ್ನು ಕೆಣಕಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದ 'ಬರೀ ಜೀವ ತಗೊಂಡೇನು ಮಾಡುವದು? ಸುಖವಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ—'

'ಫೇ ಸಾಹೇಬ್, ಹಂಗ್ಯಾಕಾದೀತರಿ. ಜೀವದ ಮಾತ ಬ್ಯಾರೆ, ಸುಖದ ಮಾತ ಬ್ಯಾರೆ. ನಮ್ಮನಿಯಾಕಿಗೆ ಮೈಲಿ ಎದ್ದಿದ್ದೂರಿ-ಬಾಳ ಕೆಟ್ಟ ಕಾಣಸಾಕ ಹತ್ತಿತರಿ ಮಾರಿ. ಸಾಹೇಬ್, ನಾ ನಮ್ಮೂರ ರಾಮೇ ಶ್ವರಗ ಹರಕಿ ಹೊತ್ತೆ 'ಮನಿಯಾಕಿಗೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗಲಿ ವರಸಾ ನಿನಗ ಬಾಳೇ ಘಡಾ ಕೊಡತೀನಿ' ಅಂತ.

'ಎದ್ದುಕೇನು ಅವಳು ನೆಟ್ಟಗಾಗಿ?'

'ನಮ್ಮ ರಾಮೇಶ್ವರ ಅಂದ್ರ ಬಾಳ ಜಾಗರತ ದೇವರಿ! ಆಕಿಗೆ

ನೆಟ್ಟಗಾತರಿ, ರಾಮೇಶ್ವರನ ಪುಣ್ಯವೆಂದಿಂದ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳು ಮರಿನೂ ಆದುವರಿ ಆಕಿಗೆ. ಸಾಹೇಬ್ ಹಿಂಗ ನಿದ್ದೀ ಕಟ್ಟೂ ಪಾಳಿ ಬಂತ ನೋಡರಿ; ನಾ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿ ನೆಪ್ಪು ಮಾಡಿಕೋತೀನರಿ ಆಗ ಬಮ್ಮಿಗೆ ಹಾರಿಗ ಆಕ್ಕೈತಿ ನೋಡರಿ'

ರಮಾಕಾಂತನ ಕಣ್ಣಿರಿಗೆ ವತ್ಸಲೆಯ ದೀನ ಮೂರ್ತಿಯು ನಿಂತಿತು. 'ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮ ಬೇಕು' ಈ ಅವಳ ಶಬ್ದಗಳು ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದವು. ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ—ಆರ್ಧ ಕ್ಷಣವಾ ದರೂ ಆದೀತು—ಆನಿಸಿತು, ಡ್ರಾಯವ್ವರನಿಗೆ ವೋಟರು ತಿರುವಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ, ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಅನ್ನಬೇಕು 'ನನ್ನ ಪ್ರೇಮ ಬೇಕಲ್ಲವೇ ನಿನಗೆ? ಇದು ತಗೋ ಹಾಗಾವರೆ'. . . . ಆದರೇನು, ವಿಚಾರದ ಕ್ಷಣಿಕಲಹರಿಯೆಂದರೆ ಹೊನ್ನಿಹುಳದ ಹೊಳಪಿದ್ದಂತೆ. ಆದ ರಿಂದ ಕತ್ತಲೆಯು ಬೆಳಗುವದರ ಬದಲು ಹೆಚ್ಚು ಭಯಂಕರವೆನಿಸುವ ಸಂಭವವೇ ಬಹಳ! ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವ ವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನು ಸುರಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ. ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಸು ಹೊಳೆಯುವ ಅವಳ ಕೂದಲು, ಅರಳಿದ ಸುಗಂಧಿಯಂತೆ ಬರುವ ಅದರ ಸುವಾಸ, ಡ್ರಾಯವ್ವರನ ಮಾತು ಕೇಳ ಲಿಕ್ಕೊಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊರಳಿದ್ದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಮನೋಹರವಾದ ಅವಳ ಕೊರಳು, ಉಂಗುರದ ನೀಲವಾದ ಹರಳಿನಿಂದ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಅವಳ ಕೈಯ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣ, ಸುಲೋಚನೆಯಂಥ ಚಿತ್ರಕಾರಳು ಮಾಡಬಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಕೂಡಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವ ಅವಳ ಮೋಹಕವಾದ ಕುಳಿತ ಮಾಟ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆ ವಿಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಉಪಪಾಸದಿಂದ ನಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು.

ಡ್ರಾಯವ್ವರನು ವೋಟಾರು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ. ರಮಾಕಾಂತ ಸುರಂಗಿಯರ ಕೂಡ ತಾನೂ ಉಸುಬಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಬೇಕೆಂದು ಅವನ ವಿಚಾರವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯ ಸಂಬಂಧವು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ

ಚುಹೂಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಇಬ್ಬರು ಮನುಷ್ಯರಿಂದ—ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವರು ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರಿದ್ದರೆ— ತಾನು ದೂರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯುವಷ್ಟು ವ್ಯವಹಾರಜ್ಞಾನವು ಆತನಲ್ಲಿತ್ತು. ಅವನು ದೂರ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ರಮಾಕಾಂತನೆಂದನು 'ಅಲ್ಲೋ, ಆಗಳೆನನ್ನೆ ಕತೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯಿತ್ತಲ್ಲ! ಎಂಥ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬಿದ್ದಿದೆ! ಇಂಥ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹರಟೆಹೊಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ—'

ಮಾತಾಡುತ್ತ ಆಡುತ್ತ ರಮಾಕಾಂತನು ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಮೋರೆಮಾಡಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ. ಸುರಂಗಿಯು ಅವನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಳು. ದ್ರಾಯವ್ಮರನು ತುಸು ದೂರವೇ ಇದ್ದ. ಅವನು ಹೇಳತೊಡಗಿದ—ಕತಿ ಎನ ದೊಡ್ಡದಿಲ್ಲ ಸಾಹೇಬ್. ಆದರ ಈ ಕೂಡಕ ಮಂದಿಗೆ ಸ್ಕೃತ ಮನಸಿನಾಗ ದಯಾ ಮಾಯಾ ಇರತೈತರಿ. ಯೋಳೆಂಟ ವರ್ಷ ಆಗಿದ್ದೀತರಿ ಆ ಮಾತಿಗೆ. ನಾ ಅದೂ ಈ ಧಂದೇದಾಗ ಬಿದ್ದಿದ್ದೆನರಿ. ಕೊಂಕಣದಾಗಿನ ನಾವು ಇಬ್ಬರು ಮೂರು ಮಂದಿ ಒಂದೇ ಕ್ವಾಣ್ಯಾಗ ಇರತಿದ್ದೆವು. ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬನ ಗೆಳೆಯ ಒಂದಿನ ನಮ್ಮ ಕ್ವಾಣ್ಯಾಗ ಬಂದನರಿ. ವಿಸಾ ತಿಂದೇನಂದರ ಸುದ್ದಾ ಒಂದು ಪೈ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಅವನ ಹಂತಾಕ. ಮಗಾ ತನ್ನ ಪಗಾಲ್‌ಲ್ಲಾ ಜೂಜಿನಾಗ ಹಾಕೊಂಡು ಕೂತಿದ್ದ. ನಡರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತರಿ ಕ್ವಾಣ್ಯಾಗ ಯಾರೋ ಅಳಾಕ ಹತ್ಯಾರಂತ ಅನಸಿ ನಾ ಚಟ್ಟನ ದೀಪಾ ಹಚ್ಚಿದನಿ. ನೋಡತೇನಿ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಆತಗೋತ ಕೂಂತಾನಲಾ ನಮ್ಮ ಗೆಣ್ಯಾ ಹಾಸಿಗಿ ಮ್ಯಾಗ. ನಾ ಸನೇಕ ಹೋಗಿ ಬೆನ್ನಮ್ಯಾಗ ಕೈಯಿಡಾಣ ಅವಗ ಆಗದಿ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆತರಿ. ಅವ ಅಳಅಳಕೋತ ಅಂದ "ನನ್ನ ತುಳಸಿ ಸ್ವಪನದಾಗ ನನಗ ಕಂಡ್ಲು. ಚಿಂದಿ ಆದ ಸೀರಿ ಉಟಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಆಕಿ ಅಂದ್ಲು 'ನೀವೆಲ್ಲಾ ರೋಕ್ಯಾ ಜೂಜಿನಾಗ ಸೆರೇದಾಗ ಹಾಕ್ಕೀರಿ. ನನಗ ಮಾನಾ ಮುಚಿಗೋಳಾಕ ಒಂದು ಗಟ್ಟಿ ಸೀರಿ ಸುದ್ದಾ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂಗೂ ನಾ ಹೋಗಿ ಕಾಮಾವುರದ ಕೆರಾಗ ಜೀವ ಕೊಡತೀನಿ'

ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೂ ಡ್ರಾಯವ್ವರನಿಗೆ ಅವ ಕೇಳಿದ 'ಮುಂದೇನು ಮಾಡಿದ ಅವ?

'ಮಾಡತಾನೇನಿ? ಒಂದೆಡ್ಡು ತುಡುಗ ಮಾಡಿದಾ ಮುಂಬಯಿ-
ದಾಗ-ಸಿಗಬಿದ್ದ. ಸಣ್ಣ ಶಿಕ್ಸಾ ಆತರಿ. ಆದರೂ ಏನ ಆರವು ಬರಲಿಲ್ಲರಿ.
ಕಡೀಕ ಕೊಂಕಣದಾಗಿನ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ತುಡುಗಿನಾಗ ಸಿಕ್ಕು, ಯೋಳು
ವರ್ಸ ಶಿಕ್ಸಾ ಆತರಿ'

ಸುರಂಗಿಯ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಂದಂತೆ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಭಾಸ
ವಾಯ್ತು. ನಕ್ಕು ಅವನಂದ 'ಎಷ್ಟೊಂದು ಮೆತ್ತಗದು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು?'

'ಇಶ್ಯ! ಉಸುಕಿನ ಕಣ ಹೋಯಿತು ಕಣ್ಣಾಗ'

'ಊದಲೇನು ಹಾಗಾದರೆ?'

ಗಾಳಿ ತೀರ ನಿಂತಿತ್ತು. ಇಂಥ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸುರಂಗಿಯ
ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಉಸುಕಿನ ಕಣವು ಹೋದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಡ್ರಾಯವ್ವರನು
ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಾಲು ಕಿತ್ತಿದ. ಅವನು ದೂರ ಹೋದರೂ ಸುರಂಗಿ ಇನ್ನೂ
ಕಣ್ಣು ತಿಕ್ಕುತ್ತಲೆ ಇದ್ದಳು.

'ಮತ್ತೆ ನಡುಗುವಿಯೆಷ್ಟು ಥರಥರ?' ರಮಾಕಾಂತನಿಂದ.

'ಗಾಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದೆ ಹಾಗೆ'

'ನಾಳೆ ಚಡ್ಡುಬಿದ್ದಿಯೆಂದರೆ?'

'ಬಿದ್ದರೇನು?'

'ನಿಮ್ಮ ವ್ಯಾನೇಜರನು ನನ್ನ ಹತ್ತಾರು ಪೀಳಿಗೆಯವರನ್ನು
ಕಳಿಸಬಹುದಲ್ಲ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ!'

'ಹೌದು! ಆಗಲೆ ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಟಾನಿಕ್ ಎಂದು ಏನು
ಬಂದಿತ್ತು!

ರಮಾಕಾಂತನು ನೆನಪುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಹತ್ತಿದ. ತಾನು ಕಂಪನಿಯ
ಜಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋದ. ವ್ಯಾನೇಜರ ಅಂದರು 'ಥಂಡಿಯ ದಿವಸ ಇವು.
ಯಾಕೆ ಹೋಗುವಿರಿ ಚುಹೂಕ್ಕೆ? ಅದರಲ್ಲಿ ಸುರಂಗಿಯ ಪ್ರಕೃತಿ
ನಾಜೂಕು. ಅವಳು ಇಂದು ಚುಹೂಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ನಾಳೆಗೆ ಅಸ್ಪತ್ರೀನೇ
ಕಾಣಬೇಕಾದೀತು' ಅದಕ್ಕೆ ತಾನು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟ 'ಡಾಕ್ಟರ ಬಿಲ್ಲು
ನಾ ಕೊಡತೀನಿ. ಆಯಿತಲ್ಲೋ?'

‘ಆದರೆ ನೋಡಿರಿ ಕವಿಗಳೇ ಜನರು ಏನಂದಾರು?’

‘ಈಗೇನು ಅಂತಾರೆ?’

‘ಏನಂತಾರೆ?’

‘ನನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಯಾಕೆ ಸುವ್ಮನೆ ನುಡಿಸುವಿರಿ? ಸುರಂಗಿಗೆ ಬರುವ ಪತ್ರಗಳು—ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಇರುವದೋ ಅದನ್ನು—’

‘ಜನರದೇನು? ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಡ್ಡಿ ಬಯ್ಯು ಗುಡ್ಡ ಮಾಡತಾರೆ’

ನಾನು ಅನ್ನುವದಾದರೂ ಅದೇ. ಆದರೆ ಈ ಕಡ್ಡಿಯಿಂದಲೇ ಸುಂದರ ಆಸನಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದೆಂದು ಅವರಿಗೆಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಿದೆ?’

ತನ್ನ ಈ ಸುಂದರ ಕೋಟಿಕ್ರಮದಿಂದ ವ್ಯಾಜೇಜರರ ಸಿಟ್ಟು ಅರ್ಥಕ್ಕರ್ಥ ಇಳಿಯಿತು. ನಗನಗುತ್ತ ಅವರಂದರು ‘ಲೇಖಕ ಇದ್ದೀರಿ ನೀವು. ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಕೋಟಿಕ್ರಮ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾನೂ ನಾಟಕಕಾರನೇ ಆಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ.’

ಆದರೆ ಏದ್ಯುದ್ಧೀಪದ ಬಟನ್ ಒತ್ತಿ ಚಟ್ಟನೆ ಆರಿಸಿದಂತೆ ಅವರ ನಗೆಯು ಮಾಯವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ದನಿಯನ್ನು ಇಳಿಸಿ ಅವರಂದರು—‘ಸುರಂಗಿಯು ಹಟವನ್ನೆ ಹಿಡಿದು ಕೂತಿರುವಳು—ಹೋಗಲೇಬೇಕೆಂದು. ಮೇಲೆ ಸಿಮಗೂ ವಿರಸ ಆಗಬಹುದು. ಆದರೂ ನಿಮ್ಮ ಹಿತದ ಮಾತೇ ಹೇಳತೀನಿ—’

ಒಂದು ಅಳವಾದ ನೆಲಮನೆಯಿಂದ ಬರುವಂತೆ ಅವರ ಸ್ವರವು ಕೇಳ ಬಂದಿತು.

‘ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ ಕವಿಗಳೇ, ಇಂಥಾ ಪ್ರೇಮ—’

ತಾನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು ‘ಪ್ಲೆಟಾನಿಕ್ ಲವ್ ಮತ್ತೂ—’

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೂದಲ ಮೇಲೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಸುರಂಗಿ ಒಳಗೆ ಬಂದಳು. ಹೊರಡುವದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿಯೇ ಅವಳು ಬಂದಿದ್ದಳು. ಅವಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೆ ತನ್ನ ಮಾತು ನಡುವೇ ನಿಂತು

ಹೋದವು. ಮ್ಯಾನೇಜರನಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವು ಪ್ಲೇಟಾಸಿಕ್ ಇರುವ ದೆಂದು ತಾನು ಪೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ಕೊನೆಯ ವಾಕ್ಯವು ಸುರಂಗಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಆದಂಥ ಟಾಸಿಕ್ ಬಂದಿತ್ತೆಂದು ಈಗಾಕೆ ಕೇಳಿದಳು. ಪಾಪ ಅವಳಿಗೆ ಪ್ಲೇಟಾಸಿಕ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು?

ವತ್ಸಲೆ ಹಾಗೂ ಸುರಂಗಿ ಇವರ ನಡುವಿನ ಶಿಕ್ಷಣದ ಈ ಅಂತರವು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟಾದರೂ ಸುರಂಗಿಯೊಬ್ಬ ಅತಿಕ್ಷಿತಿ ಸಟಿ. ಸುಂದರ ರೂಪದಿಂದಲೂ ಮಧುರ ಕಂಠದಿಂದಲೂ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಕೆಲಸವು ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವಳ ಸಹವಾಸವು ತನಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಬಹುದೇ? ಅವಳ ಕಂಪನಿಯು ತನ್ನ ನಾಟಕವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ತಕ್ಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳಿಗೂ ತನಗೂ ನಿಕಟಸಂಬಂಧವು ಉಂಟಾಯಿತು. ತನ್ನ ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದೆಯಾದ ತರುಣಿಯ ಕೂಡ ಸಲಿಗೆಯಿಂದಿರುವ ಸಂಧಿಯೇ ತನಗೆ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಕಲಾಸಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸು ಅವಳ ನಾದದಲ್ಲಿ ಗುಂಗಾಗಿ ಹೋಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಚಿಕ್ಕಂದಿ ನಿಂದಲೂ ಕಥಿಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ, ನಾಟಕಸಿನೇಮಾಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಶಾಲೆ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಧುರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟದಂತೆ ತಾನು ನೋಡಿದನೊ ಅವುಗಳ ಸಮ್ಮೇಲನವು ಸುರಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುವದು ಶಕ್ಯವಿದೆಯೆ? ಇಲ್ಲವೆ—

ರಮಾಕಾಂತನು ಸುರಂಗಿಯ ಕಡೆ ನೋಡಿದ. ಅವನ ಎಲ್ಲ ಸುಂದರ ಸ್ಪಷ್ಟಗಳ ಎರಕ ಹೊಯ್ದು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ವುತ್ಕಳಿಯಂತೆ ಅವಳು ಕಂಡಳು. ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಶಾಂತ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಹೊರ ಬಂದು ಕುಳಿತಿರುವಳೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದುರಿನ ನೀಲ ಸಮುದ್ರವೂ ಮೇಲಿನ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಸಾಗರವೂ ಶಾಂತತೆಯ ಸಮುದ್ರದೊಡನೆ ಸಂಗಮವಾದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಮೂರೂ ಸಮುದ್ರಗಳ ಮಂಥನ ಮಾಡಿದರೆ

ಯಾವ ಅಮೃತವು ಹೊರಡಬಹುದೆಂದು ಕಲ್ಪಕತೆಯಿಂದ ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಅವನು ಸುರಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡಿ ತೋರಿ ಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಿಂದ ಬರುವ ತಂಪುಗಾಳಿಯ ಸುಳಿಗಳು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಮಧುರ ಕಂಪವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಸುರಂಗಿಯ ಲಾವಣ್ಯಲಹರಿಗಳೂ ರಮಾಕಾಂತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಮೋಹಕ ವೆಸಿದವು. ಒಂದು ಸುಂದರಚಿತ್ರವನ್ನಾಗಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಧುರ ದೃಶ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ನೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವಂತೆ ರಮಾಕಾಂತನು ಅವಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸುರಂಗಿಯು ಯಾವದೋ ಒಂದು ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರಿಂದ ಇದು ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಮಣಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ರಮಾಕಾಂತನಿಂದನು 'ಸುರಂಗಿ, ನಿನ್ನ ವಯಸ್ಸೆಷ್ಟು?' ಸುರಂಗಿಯು ಬೆಚ್ಚಿ ನೋಡಿದಳು. ಅವನ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಓಘವೇ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಸಣ್ಣ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು 'ಊರೊಳಗಿನ ಜಾತ್ರೆಯ ದಿವಸ ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ಈ ಕಾರ್ತಿಕಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ತುಂಬಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು—'

'ಛೇ! ಒಚ್ಚಿ ಡುತ್ತೀ ನೀನು—'

ಸುರಂಗಿಯ ಹುಬ್ಬು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಂಕಿದವು. ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ರಮಾಕಾಂತನ ಶಾಸನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಸವ್ಯಸಾಚಿಯಂತೆ ಬಿಲ್ಲನ್ನೇ ಸಜ್ಜುಮಾಡುತ್ತಿರುವಳೆನೊ ಎಂಬಂತಿತ್ತು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು ಮೂಡಿದ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಎದುರಿಗೆ ಅದರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಮೂಡಿ ಆಷ್ಟೇ ಸುಂದರ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಈಗ ಆ ಶೋಭೆಯು ನೆನಪಾಯಿತು.

'ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೀನು ವಯಸ್ಸನ್ನು ಬಚ್ಚಿ ಡುತ್ತಿರುವೆ'

'ಆಗಲಿ. ನಾ ಎಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷದ ಮುಪ್ಪಿನ ಮುದುಕಿ ಇದ್ದೀನಿ. ಅಂದರೆ ಆಯಿತೇ?' ಸುರಂಗಿಯು ಸ್ವಲ್ಪು ಸಿಡುಕಿನಿಂದಲೇ ನುಡಿದಳು.

ರಮಾಕಾಂತನು ಖೊಳ್ಳೆಂದು ನಗುತ್ತ ಅಂದನು 'ಕಳವು ಏನು ಒಂದೇ ತರದ್ದು ಇರುವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ!'

‘ನಾ ಒಳ್ಳೆ ತಾಯಿ. ನನಗೆ ತಿಳಿಯೋದಿಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಇಂಥಾ ಮಾತು. ನಾಟಕದೊಳಗೆ ಅವು ನೆಟ್ಟಗೆ ಇರತವೆ. ಮುಂದೇನು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕೆನ್ನುವದು ವಾತವಾದರೂ ಇರತದೆ.’

ಸುರಂಗಿಯ ಈ ಅಣಕವು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಮಾರ್ಮಿಕವೆನಿಸಿತು. ಅವನೆಂದ ‘ನಿನಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತೇ ಈಗ? ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮ್ಯಾನೇಜರರು ಸಕ್ಕಾರು. ಅವರನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು ‘ತೀರ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರಂತೆ ಜುಹೂಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಹಟಹಿಡಿದಿರುವಳು’ ಎಂದು.

ಸುರಂಗಿಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗಂಭೀರಳಾದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆ ನಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಂದಳು. ‘ಖರೇ ಹೇಳಲೇ?’

‘ಹೌದು. ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಿಗೆ ನಿಂತಂತೆ ಹೇಳು. ಅನ್ನು ದೇವರ ಸಾಕ್ಷಿ ಆಗಿ ಸತ್ಯ ಹೇಳತೀನಿ, ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ—’

ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ಉಬ್ಬಿಸಬೇಕೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನು ಇದನ್ನಾಡಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಇದರ ಪರಿಣಾಮವು ವಿಪರೀತವಾಯಿತು. ಅವಳು ಎಡಗೈಯ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಲಗೈ ಬೆರಳು ಗಳನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಆಡಿಸುತ್ತ ಸ್ತಬ್ಧಳಾಗಿ ಕುಳಿತಳು. ರಮಾಕಾಂತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು—ದೇವರ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಸತ್ಯ ಹೇಳುವದು! ಇರಲಿ, ಸುರಂಗಿಯು ತನ್ನ ಕಳೆದ ಆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಆಯುಷ್ಯ ಕ್ರಮವನ್ನೇ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಹೇಳಹತ್ತಿದರೆ—ತನ್ನಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೇಳುವ ದಾದರೂ ಆದೀತೇ?

ಆದರೆ ಸುರಂಗಿಯು ಸುಖವಾಗಿ ತನ್ನ ಎಡಮುಷ್ಟಿಯು ನೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುವದರಿಂದ ಈ ವಿಚಾರವು ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಅಸ್ವಸ್ಥ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

‘ಬಿಚ್ಚುವದಿಲ್ಲೇನು ಆ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು? ಅವನು ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದ.

‘ಯಾಕೆ ಬಿಚ್ಚುವುದು? ಅದೇನೋ ಅನ್ನುವರಲ್ಲ: ಮುಚ್ಚಿದ ಮುಷ್ಟಿ ಮೂರು ಲಕ್ಷದ್ದು, ತೆರೆದದ್ದೆಲ್ಲಾ ತೆರವು.

ತನ್ನ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯ ಬಳಗದ ಕಡೆಯೊಬ್ಬ ಮುದುಕಿಯು ಮುದುಮಕ್ಕಳು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟ ಅಡಕೆ ಹುಡುಕುವ ಆಟವನ್ನು ಆಡಬೇಕೆಂದು ಚುಚ್ಚಿದ್ದಳು. ಆಗ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಆ ಸೂಚನೆಯು ಆ ಮುದುಕಿಯಷ್ಟೇ ಹಳೇ ತರದ್ದು ಎಂದು ಅನಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸುರಂಗಿಯ ಮುಚ್ಚಿದ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಅಂದಿತು— ತನ್ನ ಲಗ್ನದೊಳಗಿನ ಆ ಹಳೇ ಆಟವು ಅಷ್ಟೇನು ಹುಚ್ಚುತನದ್ದಲ್ಲ! ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಹೊಂಬಾಳೆಯ ಎಳೆಯ ಹಣೆಗೆಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಆ ಮುಷ್ಟಿ—ಸುರಂಗಿಯಾವರೂ ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಬಿಡಗಿನ ಬಾಳೆಯ ಗಿಡದಂತೇ ಕಂಡಳು. ಹರವಾದ ಬಾಳೆಯ ತೆಳ್ಳನ್ನು ಎಲೆಯಂತೆ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವ ಅವಳ ಸೆರಗು, ತೆಳ್ಳಗಾದರೂ ಹೊಳೆಹೊಳೆಯುವ ಅವಳ ಮೈಕಟ್ಟು—

ಸುರಂಗಿಯು ನಗುತ್ತ ಕೆಲೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರೆ ಅವಳ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವ ಮೋಹವು ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನಿಗೆ ತಡೆಯದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡುವ ವರೆಗೆ ಸುರಂಗಿಯ ಮೇಲಿನ ತನ್ಮುಖತೆಯು ಪ್ಲೆಟಾನಿಕ್ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೈಗೆ ಮೈ ಹಚ್ಚಿ ಕುಳಿತು ಮೋಟರಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರವಾಸ, ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಿನ ಶಾಂತ-ಏಕಾಂತವಾದ ಶರದ್ಯತುವಿನ ಅಚ್ಚು ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳು—ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಲ್ಲಿಯದು? ಚಂದ್ರನ ಹೂಚಿಯಿಂದ ನೆಲದಮೇಲೆ ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಉನ್ಮಾದಕ ಮಧ್ಯ—ಈ ಎಲ್ಲದರ ಸಂಗಮದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಮಧುರ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಈಗ ಈಸತೊಡಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಉಳಿದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಾತರಗಿತ್ತಿಯಂತೆ ಆಟವಾಡುವ ಸುರಂಗಿಗೆ ಈ ಹೊತ್ತೇ ಯಾಕೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ಲಹರಿಯು ಬರುತ್ತಿರಬಹುದೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಅವಳು ತಣ್ಣಗೆ ಕುಳಿತದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಂದ ‘ಒಂದು ಮಾತ್ರ ತಪ್ಪಿತು ಇವತ್ತು’

‘ಎನು?’ ಸುರಂಗಿಯು ಬಲಗೈಯ ಕಿರಿಬೆರಳಿನಿಂದ ಉಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಗೆರೆಯೆಳೆಯುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು.

‘ಆ ಸುಲೋಚನೆಯು ಇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಸಂಗಡ’

‘ಯಾರು ಈ ಸುಲೋಚನಾ?’

‘ನನ್ನ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಡುವವಳು. ಒಬ್ಬಳಿರುವಳೆಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೇ ಆ ದಿನ?’

‘ಅವಳು ಮನುಷ್ಯಳಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ’

ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆನಿಸಿತು—ಹೆಂಗಸರು ಎಲಕ್ಷಣ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿ ನವರೆಂದು.

ಸುರಂಗಿಯು ತಟ್ಟನೆ ಅಂದಳು ‘ಪಾಪ ಪುಣ್ಯವಂತಳು ಕಾಣಸತಾಳೆ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಅವಳ ಕೊಲೆ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು!’

‘ಅದು ಹೇಗೆ?’

‘ಇಬ್ಬರೊಳಗೆ ಮೂರನೆಯವರು ಬಂದರೆ ಅವರ ಕೊಲೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಆಗುವದಲ್ಲವೆ? ನನ್ನ ಕೈಗಂಟಿನ ಮಾತು ನಾ ಹೇಳೋದಲ್ಲ- ಆ-ಇದು! ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕನ ವಾಕ್ಯ ಅದೆ ಇದು’ ಕಡೆಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯುವಾಗ ಸುರಂಗಿಯು ಸೆರಗಿನಿಂದ ಮೋರೆಯನ್ನು ಅರ್ಧಮುಚ್ಚಿ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಕ್ಕಳು. ತಿಳಿ ಮೋಡಗಳ ಹಿಂದಿನ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಲಂತೆ ಅವಳ ನಗೆಯು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ತೋರಿತು.

ಅವನಿಂದ: ‘ನನ್ನದೇನೂ ಕೆಲಸವಿರಲಿಲ್ಲ ಇವತ್ತು ಇಲ್ಲಿ’

‘ಅಂದರೆ ನಾನು ಇಷ್ಟು ಹಟ ತೊಟ್ಟು ಬಂದದ್ದು ಯಾರದೆಯೆಂದ?’

‘ಸುಲೋಚನೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ’

‘ಅವಳ ಮೋರೆ ಸಹಿತ ನೋಡಿಲ್ಲ ನಾ ಇನ್ನೂ’

‘ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ನೋಡತೀನಿ. ಸುಮ್ಮನೆ ಚಿತ್ರದಂತೆ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟಿರುವಿ. ಅದರಿಂದ ನನಗೇನು ಉಪಯೋಗ? ಸುಲೋಚನೆಗಾದರೆ ಬಂದು ಒಳ್ಳೇ ಮಾಡೆಲ’ ಅದರೂ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು’

‘ ಅವ್ವಯ್ಯ, ಯಾರೋ ಇತ್ತಲಾಗ ಬರುವಂತೆ ಕಾಣತದೆ ’

ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಏಳುತ್ತೇಳುತ್ತ ಸುರಂಗಿಯೆಂದಳು.

ಅಕೆಯನ್ನು ಕೆಣಕುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಮಾಕಾಂತನೆಂದ:

‘ ಸುಲೋಚನೆಯೇ ಬರುತ್ತಿರಬೇಕು—ನಿನ್ನ ಚಿತ್ರ ಬರಿಯ ಲಿಕ್ಕೆಂದು ’

ಸಮಿಸವಿಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತುಸು ತುಸು ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಾಣಹತ್ತಿದವು. ಒಬ್ಬನು ತರುಣ, ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ತರುಣಿ. ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ರಸಿಕರು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಇರವರೆಂದು ನೋಡಿ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಆನಂದವಂತೂ ಆಯಿತು. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ತರುಣಿಯು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇರದೆ ಸುಲೋಚನೆಯೇ ಇರವಳೆಂದು ಕಂಡೊಡನೆ ಅವನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಸೀಮೆಯೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಲೇಖಕರು ಭವಿಷ್ಯವಾದಿಗಳೆಂಬ ತತ್ತ್ವದ ಅನುಭವವು ಅವನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾರೆ ಬಂದಿತ್ತು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಲೋಚನೆಯೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತಳಾದಳು. ಅವಳು ನಗನಗುತ್ತ ಮುಂದೆ ಬಂದು ‘ರಮಾಕಾಂತ, ನಿಮಗೆ ಪೂರ್ಣ ನೂರು ವರುಷ ಆಯುಷ್ಯ. ನಾನಿದೇ ಈಗ ವಿದ್ಯಾಧರ ಇವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ..’

‘ನಾನೂ ನಿಮ್ಮದೇ ನೆನಪು ತೆಗೆದಿದ್ದೆ ಇದೇ ಈಗ. ಸಂಪೂರ್ಣ ನೂರು ವರ್ಷ...’

‘ಎಂಥ ಭಯಂಕರ ಶಾಪ ಕೊಡತೀರಿ ನನಗೆ ನೀವು!’

‘ಶಾಪ?’

‘ಶಾಪವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ನೂರು ವರ್ಷ ಆಯುಷ್ಯ! ರಮಾ ಕಾಂತ, ನಾನು ಚಿತ್ರಕಾರಳೆಂಬುದನ್ನು ನೀವು ಮರೆತೇಬಿಟ್ಟಿರಲ್ಲ!’

ಎಲ್ಲರೂ ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಸುಲೋಚನೆಯ ಕಡೆ ನೋಡಹತ್ತಿ ದರು. ಕೈವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕೆಳಗಿನ ನೆಲವನ್ನೂ ಉಡುಗಿದಂತೆ ಮಾಡಿ ಉಸುಕಿ ನಲ್ಲಿ ಕೂಡುತ್ತ ಅವಳೆಂದಳು ‘ನಾ ಒಲ್ಲೆ ತಾಯಿ ಈ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯನ ಆಯುಷ್ಯ. ಕೂದಲೆಲ್ಲ ಹಂಜೀಬುಟ್ಟಿ ಆದ ಅಜ್ಜಿ ನಾ ಎಂದೆಂದೂ ಆಗಲಾರೆ’

ರಮಾಕಾಂತನು ನಗುತ್ತ ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡಿದನು. ಸುರಂಗಿಯು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಸುಲೋಚನೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಮಾತ್ರ ತೂಕಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೆ ಎದುರಿಸ ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸುಲೋಚನೆಯು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರ ಗುರುತು ಮಾಡಿಕೊಡಹತ್ತಿದ್ದಳು. 'ಇವರು ವಿದ್ಯಾಧರ! ಗೋಡಂಬೆ ಸುಲಿಯುವ ಯಂತ್ರ ಶೋಧ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಹೀರಾತು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಲ್ಲ ನಮ್ಮ ದಾದಾ ಅವರು—'

'ಹೌದು' ವಿದ್ಯಾಧರನನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ರಮಾಕಾಂತ ನೆಂದ.

'ಇವರು ಭಾರೀ ಯಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಇದ್ದಾರೆ ಆಂ! ಆ ಜಾಹೀರಾತು ಓದಿ ಇವರು ಬಂದರು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಾರಖಾನೆಗೆ ಹೋಗುವವರಿದ್ದಾರೆ'

'ಇವರ ಅಭಿನಂದನ ಮಾಡುವ ಸುಪ್ರಸಂಗವು ಬೇಗನೆ..'

'ಇವರದಿಷ್ಟೇ ಯಾಕೆ? ನನ್ನದೂ ಸಹ?'

'ನೀವು ಎಂಥ ಯಂತ್ರ ಮಾಡುವವರಿದ್ದೀರಿ ಮತ್ತೆ? ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯುವದೋ ಏನು—'

'ಯಂತ್ರವಲ್ಲ. ನಾನು ಒಂದು ಚಿಂದಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯುವವಳಿದ್ದೇನೆ. ನಮ್ಮ ಗೋಡಂಬೆಯ ಕಾರಖಾನೆಯ ಹತ್ತಿರ ದಾದಾ ಅವರ ಆಫೀಸ ಇರುವದಲ್ಲವೆ? ಅಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಇಡುವವಳಿದ್ದೇನೆ'

'ಅದರೆ ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಅಬಚಿಯವರು ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ಪೊರಗೆ ಬರಗೊಟ್ಟರು?'

ರಮಾಕಾಂತನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಮೇಲೆ ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಸರಳವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸುಲೋಚನೆ ವಿದ್ಯಾಧರ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ನೋಡಿದಾಗಿಸಿಂದ ಈ ಸಂಗತಿಯು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜುಜ್ಜುತ್ತಿತ್ತು. ಸುರಂಗಿಯಂಥ ನಟಿ ಹಾಗೂ ತನ್ನಂಥ ನಾಟಕಕಾರ!

ಇಂದಿಗೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳಿಂದ ದಿವಸದೊಳಗಿನ ಎಂಟು ಹತ್ತು ತಾಸು ತಾವು ಕೂಡಿ ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ! ಆದರೆ ಈ ತಿರುಗಾಡುವ ಯೋಜನೆಗೆ ಆ ಗೋದಲಿಯೊಳಗಿನ ನಾಯಿ ಎಷ್ಟು ಎಡರು ತಂದಳು! ಸುಲೋಚನೆ ನೋಡಿದರೆ ಹಳೇ ಪದ್ಧತಿಯ ಅಬಚಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವವಳು! ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಜಾಹೀರಾತಿನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಗುರುತಾದ ತರುಣನ ಕೂಡ ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇವಳಿಗೆ ಇವಳ ಅಬಚಿಯು ಹೋಗಿಗೊಟ್ಟಳಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಅಥವಾ ಇವರಿಬ್ಬರ—ರಮಾಕಾಂತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಮತ್ಸರದ ಝುಳುಕು ಹಾಯ್ದುಹೋಯಿತು.

ಸುಲೋಚನೆಯು ನಗನಗುತ್ತ ಹೇಳಹತ್ತಿದಳು. 'ಅದು ಹೌದಲ್ಲೋ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವೋಜೇ ಆಯ್ತು. ನಮ್ಮ ಅಬಚಿ ನನಗೆ ಅಪರಾತ್ರಿಯೊಳಗೆ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಗೊಡುವವಳು ಮತ್ತು ಅವರು—'

ಅವಳು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಕಿಡಿಗೇಡಿತನದಿಂದ ನಕ್ಕಳು. ಅವನೂ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನಕ್ಕ. ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆನಿಸಿತು—ಇದ್ದಾನೆ, ಗೃಹಸ್ಥ ಜೀವಂತ ಇದ್ದಾನೆ! ವಿದ್ಯಾಧರನು ಬಿಗುವಿನಿಂದ ಅಂದ 'ಆ ಯಂತ್ರದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ದಿವಸದ ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಗುರುತಾಯ್ತು. ನಾ ಇವರಿಗೆ ಸಹಜ ಕೇಳಿದೆ 'ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಂದಾದರೂ ಕೂಡಿದ್ದಿರೇನು?' ಇಲ್ಲ ಎಂದರು ಇವರು. ಇಲ್ಲಿ ಜುಹೂಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಒಬ್ಬ ಪಾರ್ಸಿ ಗೆಳೆಯ ಇದ್ದಾನೆ. ವೊನ್ನೆ ಅವನ ಭೆಟ್ಟಿ ಆಗಲಿಕ್ಕೆಂದು ಬಂದಿದ್ದೆ ಅಲ್ಲಿದೆ—'

ಸುಲೋಚನೆ ನಡುವೇ ಅಂದಳು 'ವಿಮಾನದಿಂದ ಜುಹೂ ನೋಟ ಎಷ್ಟು ಚೆಂದ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಎಂದು ಇವರು ಅನ್ನಹತ್ತಿದರು. ನಾನಂದೆ: 'ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಚೆಂದವಾದ ನೋಟ ತೋರಿಸತೇನೆ ನಿಮಗೆ' ಅದಕ್ಕೇನೆ ಇವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದು. ನಿಮ್ಮ ಆ ಕಥೆಯೊಳಗಿನ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯುವದೂ ಇತ್ತು—'

'ಆದರೆ ಅಬಚಿಯವರು ಹೋಗಿಗೊಟ್ಟರು ಹೇಗೆ? ವೊನ್ನೆ ಮೃಚ್ಛ ಕಟಿಕದೊಳಗೆ ಈ ಸುರಂಗಿಯ ಕೆಲಸ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದರೆ ಆಗ ಮಾತ್ರ

‘ಇವರೇ ಏನು ಆ ಸುರಂಗಾಬಾಯಿಯವರು?’

ಸುರಂಗಿಯೂ ಸುಲೋಚನೆಯೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದರು. ಮಿಂಚು ಮಿಂಚನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಆಯ್ತು.

‘ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸಹ ಹೋಗಗೊಡದ ನಿಮ್ಮ ಅಬಚಿಯವರು—’

‘ಆದರೆ ಅಬಚಿಗೆ ಶಹು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರು ಒಬ್ಬರು!’

‘ಯಾರವರು?’

‘ಬಾಪ್ಪಾ! ನನ್ನ ಮಾವ’

‘ರತ್ನಾಗಿಯ ತುರಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರಲ್ಲವೇ ಅವರು?’

‘ಹೌದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಆದ ಕೂಡಲೆ ನನ್ನ ಫಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಜಡ್ಡೂ ಆಗಿದೆ ಅವರಿಗೆ. ಅವರನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದೆ—’

‘ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ ಮಂದಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಗಳು ಸೇರತದೇನು?’

ರಮಾಕಾಂತನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದ. ಆದರೆ ಸುಲೋಚನೆಯು ಕೂಡಲೆ ರೇಗಿ ಅಂದಳು ‘ನಮ್ಮ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೇನು ಅಷ್ಟು ಅರಸಿಕರಲ್ಲರಿ! ಅವರು ಲಗ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಿದ್ದರೂ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರು ಅಂದರೆ ಅವರಿಗೆಷ್ಟು ಸೇರಿಕೆ! ಅವರೆಂದೂ ಲೇಖ ಬರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಓದತಾರೆ ಅವರು! ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿ ಗುರುತು ಅವರಿಗೆ! ಹಿಂದೆ ಅವರು ಸಾಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮ ದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು! ಗಾಂಧಿಯವರ ಸುದ್ದಿ ಅವರೆಷ್ಟು ಮೋಜು ಮಾಡಿ ಹೇಳತಾರಂದಿರಿ?’

‘ಬಾಪ್ಪಾ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರು ಅಲ್ಲಿಂದ?’ ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ.

‘ನಮ್ಮ ಸಂಗಡವೇ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇಂಥಾ ಜಳಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವದೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಜೀವದ ಸುತ್ತ ಬಂತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಮುದ್ರ ಅಂದರೆ ಬೆಳ್ಳಿಗಳೆಂದರೆ ಬಹಳ ಬಹಳ ಸೇರುತ್ತದೆ— ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಿನೇಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೋದರು’

‘ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅವರ ಪ್ರೇಮವು ಬಹಳೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ’

‘ತಾಯಿ ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ನಾನು ಬಹಳ ಚಿಕ್ಕವಳಿದ್ದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರದೇ ನನಗೆ ಸಲಿಗೆ ಆಯ್ತು. ಈ ಹೊತ್ತೇ ಮುಂಜಾನೆ ಅವರು ಅನತಿದ್ದರು ‘ಸುಲುತಾಯಿ, ನಿನ್ನ ಕೈ ಬಹಳ ಚಲೋ ಎಂದು ಕಾಣಸತದೆ. ಈಗ ಇಂಥಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕಲ್ಲ, ಇಡೀ ಹಿಂದುಸ್ತಾನವೆಲ್ಲ ಅವನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಣಿದಿರಬೇಕು. ಮುಂಜಾನೆ ಯಿಂದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರ ಬಂದೇ ಸವನೆ ನನ್ನ ತಲೆಯೊಳಗೆ ಸುಳಿ ದಾಡತದೆ’ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಬೆಂಬಲಕೊಟ್ಟನು ‘ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬಳ್ಳೀ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವರು ನಿಮ್ಮ ಮಾವಾ ಅವರು.’

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಹೇಗೋ ಅನಿಸಿತು. ಅವಳೆಂದಳು ‘ನಾವೇನು ಎಲ್ಲರೂ ಜಗಳಾಡಿದ್ದೀವೇ? ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಯುವ ಬಿಲ್ಲೆಂಗಳು ಎಷ್ಟು ಚಂದ ಕಾಣುವದು, ಇಲ್ಲವೇ? ಆದರೆ ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅದರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಬೇರೆ!’

‘ಮತ್ತು ನನಗೆ ಅದರ ಮೇಲೇನೂ ಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ!’ ರಮಾಕಾಂತನು ಅವಳೊಡನೆ ತನ್ನ ದನಿಗೊಡಿಸಿದನು.

‘ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆ ನೋಡಿದರೆ ನನಗೆ ಅನಿಸುವದು—’ ವಿದ್ಯಾಧರನಿಂದ.

‘ಎನು ಅನಿಸುವದು?’ ರಮಾಕಾಂತನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕೇಳಿದ.

‘ತೆರೆಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯು ವ್ಯರ್ಥವೋಗುವದಲ್ಲ ಇದು! ಇದರ ಉಪಯೋಗವಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಯಂತ್ರವೊಂದನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯಲು ಬಂದಿತೆಂದರೆ—’ ಈ ಪ್ರಾಣಿಯು ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ಸಾಲನ್ನಾದರೂ ಓದಿರಬಹುದೇ ಎಂದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಸಂಶಯ ಬಂದಿತು. ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಇಷ್ಟೇಕೆ ಸ್ತಬ್ಧನಿರುವನೆಂಬ ಒಗಟು ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಅವನು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅಂದ ‘ಸುಮ್ಮನೆ ಬಾಯ ಉಸಿರನ್ನು ಹಾಳುವಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಎನು ಆರೈದೆ? ವ್ಯರ್ಥ ಬಹುಬಡಿ ಸುವ ಜನರ ಬಾಯೊಳಗಿನ ಉಸಿರನ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಲೆಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ

ಅದರ ಜೋರಿನಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಕಾರಖಾನೆ ನಡೆಯಬಹುದು' ಎಂದೇ ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥನ ಮತವಿರಬೇಕು.

'ಸುರಂಗಾಬಾಯಿಯು ಬರೀ ಶ್ರೋತೃವಿನ ಕೆಲಸ ನಡಿಸಿರುವರು. ಹಾಡುವದರ ಹೊರತು ಬಾಯಿ ತೆರೆಯುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪಣ-ಗಿಣ ತೊಟ್ಟಿರುವರೇನು ಮತ್ತೆ?'

ರಮಾಕಾಂತನಿಂದ 'ಹೌದು! ಸುರಂಗಿ, ಒಂದು ಪದವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ.'

ರಮಾಕಾಂತನು ಪರೋಪರಿಯಿಂದ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಸುರಂಗಿಯು ಹಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದಾದಳು. ಈ ಹೊತ್ತೇ ಇವಳ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಈ ದೆವ್ವವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಹೊಕ್ಕಿತೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

'ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೇ ಜಾಗೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಸುರಂಗಿಯು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಅವನು ಸಿಟ್ಟುಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅಂದ 'ನಡೆಯಿರಿ, ಸುಲೋಚನಾ ಬಾಯಿ, ಇವಳ ಮನಸ್ಸು ಹೋಗಲಿ ತನ್ನ ಜಾಗೆಗೆ'

'ಯಾವ ಜಾಗಾ ಅದು?'

'ಕಂಪನಿಯ ಬಿಡಾರ. ಅಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಭಟ್ಟಂಗಿಯಂತೆ ಇವಳು ಆಡತಾಳೆ! ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ—'

ಸುರಂಗಿ ತುಸು ಕರುಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ತಾನು ನಿದೋಷಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಆರೋಪಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಹತಾಶೆಯು ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ರಮಾಕಾಂತನು ಅವಳ ಕಡೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡಲೇ ಇಲ್ಲ. 'ಅವ್ವಯ್ಯ. ಬಹಳ ತಡವಾಯ್ತಲ್ಲ! ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ನಮ್ಮ ಹಾದೀ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿರಬಹುದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ!' ಎಂದು ಸುಲೋಚನೆಯು ತನ್ನ ಪತ್ತಲ ದೊಳಗಿನ ಉಸುಕಿನ ಕಣಗಳನ್ನು ಜಾಡಿಸುತ್ತ ಅಂದಳು. ಮೋಟರದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ರಮಾಕಾಂತನು ತನ್ನ ಡ್ರಾಯವ್ವರನಿಗೆ ಅಂದ:

‘ಸುರಂಗಾಬಾಯಿಯವರನ್ನು ಅವರ ಬಿಡಾರಕ್ಕೊಯ್ದು ಮುಟ್ಟಿಸು ನೊದಲು. ಮತ್ತು ಇಕೋ ಈ ಸಾಹೇಬರು—ಇವರನ್ನೂ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸು—’

‘ಅಂದರೆ? ನೀವು ಈ ಮೋಟಾರಿನಿಂದ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೇನು?’ ಸುರಂಗಿ ಕೇಳಿದಳು.

‘ನಾನು ಸುಲೋಚನಾ ತಾಯಿಯ ಕೂಡ ಹೋಗತೀನಿ’

ಸುರಂಗಿಯು ಸ್ವಷ್ಟಮುದ್ರೆಯಿಂದ ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೂ ತನ್ನ ಈ ಹೊಸ ಸುಧಾರಣೆಯು ಸರಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನ ಕಲ್ಪನೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣ ತಪ್ಪಿತು. ಸುರಂಗಿಯ ಮೋಟಾರು ಹತ್ತುತ್ತಲೆ ಅವನಂದ: ‘ಈ ಮೋಟರೇನು ಆ ಮೋಟರೇನು, ಎರಡೂ ಯಂತ್ರಗಳೇ!’

ರಮಾಕಾಂತನು ಮಾಡಿದ ಈ ಅದಲುಬದಲಿನಿಂದ ಸುಲೋಚನೆಯು ಸ್ವಲ್ಪು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಳು. ಆದರೆ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಹೋಗಿ ಸುರಂಗಿಯ ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಏನೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರದಂತಾಯಿತು. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವಳಂದಳು ‘ಎಕ್ಸಕ್ಯೂಜ-ಆಂ-ವಿದ್ಯಾಧರ’ ‘ನೆವ್ವರ ಮಾಯಿಂಡ’ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಈ ಉದ್ಗಾರವು ಮೋಟಾರಿನ ಸಾರಗಮದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ತನ್ನ ಮೋಟರಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡುತ್ತಲೆ ಸುಲೋಚನೆ ಕೇಳಿದಳು ‘ಚಲೋ ಕಾಣಿಸಿತೇನು ನಿಮಗಿದು?’

‘ಕಾಣಿಸಿದಂತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ’

‘ಆದರೆ ವಿದ್ಯಾಧರ ಏನು ಅನ್ನಬಹುದು?’

‘ಆದರೆ ಯಂತ್ರಕ್ಕೆ ಭಾವನೆಗಳಿರುವವೆಂದು ನಾನು ಇಂದೇ ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆ..’

‘ಮತ್ತೆ ಆ ಸುರಂಗಿಗೆ ಏನು ಅನಿಸಿತು?’

‘ಇದೇನು ಅವಳಿಗೆ ಹೊಸದಲ್ಲ. ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ..’

‘ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲ ನಾಟಕವೇ ಏನೊ?’

‘ಹೌದು. ಆದರೆ ರಸವತ್ತಾದ ನಾಟಕವಿದು’

ವಿದ್ಯಾಧರನ ರುಕ್ಕು ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಚುಹೂದಲಿಯ ಹುಣ್ಣಿವೆಯು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಅವಾವಾಸ್ಥೆಯಷ್ಟೇ ಭಯಾನಕವೆನಿಸಿತು. ಕೇವಲ ಅವಳ ಅಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಅವಳ ಕೂಡ ಬಂದಿದ್ದನಿಷ್ಟೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಮಾಕಾಂತನು ಮಾಡಿದ ಆದಲು ಬದಲು ಸುಲೋಚನೆಗೂ ಸುಖಕರವೆನಿಸಿತು.

ರಮಾಕಾಂತನ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಮಾತನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅವಳಿಂದಳು: 'ರಸವತ್ತಾದ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಲಗ್ನವಾಗುವದೆಂದು ಗೊತ್ತಿರುವದಲ್ಲವೇ?'

'ಇಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳುವರು?'

'ಮತ್ತೆ ನಾನಂತೂ ಲಗ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವಲ್ಲ! ಇವತ್ತೆ ಮುಂಜಾನೆ ಅಬಚಿಯು ಸುದ್ದಿ ತೆಗೆದಿದ್ದಳು. ಆಗ ನಾನು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟೆ 'ಬಾಪ್ಪಾನ ಸೋದರಸೋಸೆ ಇದ್ದೀನಿ ನಾ, ಅಬಚಿ'

'ಆದರೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ದೇಶದ ಸಲುವಾಗಿ ಜೀಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ರಲ್ಲವೇ?'

'ನಾನು ಚಿತ್ರ ಬರೆದು ದೇಶದ ಸೇನೆ ಮಾಡತೀನಿ'

ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಅವಳ ಈ ದಿಟ್ಟತನದ ಉತ್ತರದಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಯ್ತು. ವತ್ಸಲೆ-ಸುರಂಗಿ-ಸುಲೋಚನೆ ಈ ಮೂವರೂ ಅವನ ಕಣ್ಣೆದುರು ನಿಂತರು. ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿಗೆ ವತ್ಸಲೆಯು ಬೇಡಾದದ್ದು ಸರಿಯೆಂದು ಅವನಿಗೆನಿಸಿತು. ಸುರಂಗಿಯೊಡನೆ ಕಳೆದ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವಳ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ಭಾಸವಾದದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಸುರಂಗಿಯು ಕಲಾವಿದಳಾದರೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಳಲ್ಲ. ರೂಢಿಯಿಂದ ಅವಳು ಉಚ್ಚಕುಲದವರಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಾಳೆ. ನಾಟಕವೇ ವ್ಯವಸಾಯವಾದ್ದರಿಂದ ಒನವು ಒಯ್ಯಾರಗಳೂ ಅವಳಿಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಸಾಧಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವಳ ಶಿಕ್ಷಣವು ಅಷ್ಟರವೂರ್ತಿಯೇ! ಯಾವ ಹಳ್ಳಿಗಾಡ ಒಕ್ಕಲಿಗನ ಗುಡಿಸಲದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಬಾಲ್ಯವು ಹೋಯಿತೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು! ಈ ಹೋಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ

ರಮಾಕಾಂತನು ಗುಂಗಾದನು. ಆದರೆ ಸುಲೋಚನೆ ಅವನಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡಗೊಡಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಅವಳೆಂದಳು: 'ರಸವತ್ತಾದ ನಾಟಕದ ಕಥಾಸ-
ಕವು ಕೂಡಲೊಲ್ಲದೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ'

'ಕೂಡಲಾರದೇನು? ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿಂದ'

'ಅದು ಹೇಗೆ?'

'ನಾ ಈ ವೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಕುಳಿತೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೇನು?'

'ನಾನೇನು ಎರಡನೆಯವರ ಮನಸ್ಸು ತಿಳಿಯೋದು ಕಲಿತಿಲ್ಲ'

'ನಿಮ್ಮ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ ನನಗೆ?'

'ಈಗಲೆ?'

'ಹೌದು. ಈಗ ನೋಡುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಮೋಜಿದೆ. ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆ ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುವ ನೋದರಸೋಸೆಯ ಹೌಸು ನಡಸಲಿಕ್ಕೊಂದು ಮೈಯಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೊರಬೀಳುವ ಮಾವ..'

ಮೋಟರಿಸ ತುತೂರಿಯ ಅಬ್ಬರದಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನ ಮುಂದಿನ ಮಾತು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಕೇಳಿಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಮಾಕಾಂತನ ಕಲ್ಪನಾ ಮಯವಾದ ಉತ್ತರವು ಅವಳಿಗೆ ಮೋಜಿನಿಸಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಒಳಬಳಗೆ ಪ್ರಸನ್ನ ಸ್ವರದಿಂದ ಅಂದಿತು: 'ನನ್ನ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಇದ್ದೇ ಇರುವರು ಅಂಥವರು!'

* * * * *

ಸುರಂಗಿಯ ಮೋಟರ ಡ್ರಾಯ್ವರನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಅಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದಿನ ಮಗ್ಗಲು ಮನುಷ್ಯರು ಕುಳಿತಿರುವ ರೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರದಿದ್ದರೆ ತಾನು ಬರಿದಾದ ಮೋಟರು ಹೊಡೆ-
ತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಅನಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಹೊರಳಿ ನೋಡಿದ. ಸುರಂಗಿ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿ-
ದ್ದಳು. ಅವಳ ಕೈಯು ಅವಳ ಮೋಲಕದ ಕಿಸೆಯ ಮೇಲೆ ಅದು ಹೇಗೆೋ ಆಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸುರಂಗಿಯ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಡ್ರಾಯ್ವರನ

ಮೋಟಾರು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಮೇಲೇನೂ ಅವಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಉದಾಸ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ತನ್ನೊಡನೆ ಓಡಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಅವಳೇನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು! ಡ್ರಾಯವ್ವರನು ಮೋಟಾರಿನ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದ, ಸುರಂಗಿಯು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಇಳಿದಳು. ಮೋಟರು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕೋಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟಿತು. ಈಗಾದರೂ ಒಳಗಿಬ್ಬ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಮಾತು ಬರಬಹುದೆಂದು ಡ್ರಾಯವ್ವರನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಅವನಂದ: 'ಜುಹೂಕ ಬೆಳದಿಂಗಳದಾಗ ಬಾಳ ಮಂದಿ ಹೋಕಕ್ಕಾರ ಸಾಹೇಬ್. ನನಗೇನು ಅದು ಸೇರಾಣಿಲ್ಲ ಜುಹು'

ಅನ್ನಭತ್ತದಲ್ಲಿ ಪುಕ್ಕಟೆ ಉಂಡು ಮೆಣಸು ಪುಡಿಯನ್ನು ಬೇಡುವ ಈ ಡ್ರಾಯವ್ವರನನ್ನು ಕಂಡು ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅವನಂದ: 'ಅದೇಕೋ ನಿನಗೆ ಸೇರುವದಿಲ್ಲ?'

'ನಮ್ಮ ಕೊಂಕಣದಾಗಿನ ಗಮ್ಮತ ಐತೇನರಿ ಜುಹೂದಾಗ ಸಾಹೇಬ್'

'ಏನೇನು ಅದೆಯೋ ನಿನ್ನ ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿ?'

'ಮಾವು, ಹಲಸು, ಗೇರು-ಗುಡ್ಡದ ಮ್ಯಾಗ ಗೇರುಗಿಡದ ಸಾಲು ಹಿಂಗ ಹತ್ತಿರತಾವ ಅಂತೀರಿ! ಕ್ವೀಸ್ಸರೋಡ ಮ್ಯಾಗಿನ ಸಂಜೀಮುಂದ ನಿಂದರೂ ಮೋಟರ ಸುದ್ದಾ ಏನೂ ಅಲ್ಲರಿ ಅದರ ಮುಂದ'

'ಅದರೆ ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿ ಹಾವು ಬಹಳ ಇರುತ್ತವಂತಲ್ಲ..?'

'ಹೌದು ಸಾಹೇಬ್. ದೇವರಹಂಗ ಅದಾವ್ರಿ ಆ ಕಡಿ. ರಾಮೇಶ್ವರ, ಬ್ರಹ್ಮೇಶ್ವರ, ಪಾತಾಳೇಶ್ವರ, ವೇತಾಳ-ಮತ್ತ ಹಾಂವು ಏಟೀಟ ತರದ್ದೂರಿ. ಮ್ಯೂಜಂದಾಗ ನೋಡಾಕ ಸಿಗಾಕಿಲ್ಲರಿ. ಒಂದು ಒಸಕೀ ಆಟು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದರ, ಒಂದು ಕಿರಬಳ್ಳಿನಟು ಸಣ್ಣದು. ಇಸದ ಹಾವಂತೂ'

'ಮತ್ತೆ ದೆವ್ವ..'

'ದೆವ್ವ ಇದ್ದರ ಸಹಿತ ದೇವರ ಮುಂದ ಏನ ನಡೀತೈತಿ ಸಾಹೇಬ್ ಅವುಗಳದು? ನನ್ನ ಹುಡಗ್ಗೆ ಸೆಟವಿ ಬಡಕೊಂಡಿದ್ದಳಿ. ಕಾಮಾವುರದ ಕಮಳೇಶ್ವರಿಗೆ ಹರಕಿ ಹೊತ್ತೆ. ಹುಡುಗ ಹುಶಾರಾದ. ಹೋಳಿ

ಹುಣ್ಣಿವಿಗೆ ಎಂತಾ ಬಾಬಿ ಜಾತ್ರಿ ಆಗ್ತೀತಿ ಅಲ್ಲೆ. ಆಯ್ಕೆ ವರ್ಸ ಕ್ಷೊಮ್ಮೆ ಕ್ಷಾಣಾ ಕೊಡತಾರಿ ದೇವಿಗೆ !'

'ನಿಲ್ಲಿಸು, ಇಲ್ಲೇ, ನಿಲ್ಲಿಸು' ವಿದ್ಯಾಧರನು ಬಮ್ಮೆಲೆ ಕೂಗಿದನು.

ಮೋಟರಿಸ ಬಾಗಲನ್ನು ಧಡಕ್ಕೊಂದು ತೆರದು ಅವನು ಮೊರ ಬಂದನು. ಡ್ರಾಯವ್ವರನ ರಾಮರಾಮ ಸ್ಪೀಕರಿಸಿ ಅವನು ರಸ್ತೆ ದಾಟಿ ಹೋಗಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಅದೇ ಡ್ರಾಯವ್ವರನು ಚಪ್ಪಾಳೆ ಬಾರಿಸಿ 'ಸಾಹೇಬ್, ಪತ್ರ ಬಂದು ಉಳದೈತಿ ಸಂಬದು'

'ನನ್ನದು' ?

'ಇದು ನೋಡಿರಿ ಸಾಹೇಬ್'

ಡ್ರಾಯವ್ವರನು ಓಡುತ್ತಲೇ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಹೋದ. ಪತ್ರವು ತನ್ನದಲ್ಲವೆಂದು ವಿದ್ಯಾಧರನು ಹೇಳುವವನಿದ್ದ. ಅದರೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ರೂಸ್ಸುವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕೂತ ಸುರಂಗಿಯು ನೆಸಪಾಯಿತು. ಆಗಳ ರನಾಕಾಂತನು ಮಾಡಿದ ಅದಲುಬದಲಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ಹುರುಗು ಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಣ್ಣ ಅಸಮಾಧಾನವು ಆ ಪತ್ರ ನೋಡಿದೊಡನೆ ಅಕ್ಕ ಹತ್ತಿತು. ನೆಸವುನಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವನು ಬಮ್ಮೆಲೆ ಅಂದನು: 'ಎಲ, ಹೌದು. ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಿದಿ. ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದಿತ್ತು ಆ ಪತ್ರ.'

ಡ್ರಾಯವ್ವರನು ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತಲೇ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಆ ಪತ್ರ ಬಹೆಮ ನೋಡಿದನು. ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಮನಕು ಮನಕಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವನು ಅದರ ಆರಂಭವನ್ನು ನೋಡಿದ 'ಸ್ತ್ರಿಯ ರನಾಕಾಂತ,' ಕೆಳಗಿನ ಸಹಿಯ ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ಹೊರಗಿಸಿದ —

ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ಗೆಳತಿ,

— ಸುರಂಗಾ'

ಅಗ್ನಿರಸ

ರಮಾಕಾಂತನ ಆ ತ್ರೋಟಕವಾದ ಆತ್ಮವೃತ್ತದ ಪಾನುಗಳನ್ನು ವತ್ಸಲಿಯು ಅದೆಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತು ತಿರುಳಿಹಾಕಿದಳು. ಸತ್ತ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಭೀತಿಯೇನೋ ಆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಉತ್ಸುಕತೆಯು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲದಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಆತ್ಮವೃತ್ತದಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಮೃತ ಸಂಸಾರದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವಾಗ ಅವಳ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹೀಗೇ ಆಯಿತು. ಎದುರಿಗೆ ಹಿಡಿದ ದೀಪವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ಹಾವು ಸುಮ್ಮನಿರುವಂತೆ ವತ್ಸಲಿಯು ಆ ವಹಿಯ ಕಡೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಕೂತ್ತಿನವರೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಳು. ಬೀದಿಯಲ್ಲಿಯ ಜನಸಂದಣಿಗೆ ಒಂದ ಭರವು ಯಾವಾಗಲೋ ಸರಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಉಕ್ಕು ಒಂದು ಇಳಿದು ಹೋದ ಮೇಲೂ ಅದರಿಂದ ತೊಯ್ದ ಉಸುಕಿನ ಭಾಗವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಆ ಸಂದಣಿಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಅತ್ತಿತ್ತ ವಿದ್ಯುದ್ವಿಲಾಸಗಳ ಚಕಚಕಾಟವಿತ್ತು. ಆದರೆ ವತ್ಸಲಿಯ ಹೃದಯದೊಳಗಿನ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಎಳೆದು ಕೂಡ ಬೆಳಗುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅವಳಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಎದುರಿಸ ಬಂಗಲೆಯಿಂದ ಹಾಡಿನ ಮಂಜುಳ ಸ್ವರವು ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಿರಾಶೆಯು ಅವಳ ಭಗ್ನವಾದ ಹೃದಯವೀಣೆಯ ಮೇಲೆ ಮೃತ್ಯುಗೀತವನ್ನೇ ಬಾರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಡುವೇ ಅವಳಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು—ರಮಾಕಾಂತನು ತನ್ನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಆ ಸುರಂಗಿಯೊಡನೆ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದನೆಂಬುದು ಕೇವಲ—ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯ ಭಾಸವೆಂದು. ಈ ಸ್ವಪ್ನದಿಂದ ಎಚ್ಚರಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಧಡಪಡಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಆದರೆ ಅವಳ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ರಮಾಕಾಂತನ ಆ ವಹಿಯು ಪುಟಪುಟದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು—
‘ಈ ಸ್ವಪ್ನದಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವಿದೆ. ಅದು ಸಾವು!’

ಗಾಯಪಟ್ಟ ಬಾಗಿಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುವದರಿಂದ ಅದೇನೂ ಮಾಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಕೈಯಾಡಿಸುವ ಮೋಹವು ತಡೆಯ ದಾಗುತ್ತದೆ. ರಮಾಕಾಂತನ ಆತ್ಮವೃತ್ತವನ್ನು ತೆರೆದು ಯಾವೊಂದು ಪುಟವನ್ನು ಓದಿ ವತ್ಸಲೆಯು ಮತ್ತೆ ವಿಚಾರಮಗ್ನಳಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದು ಪುಟದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು—

‘ವತ್ಸಲೆಯೊಡನೆ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೈ ನಾನು ಒಪ್ಪಬಾರದಿತ್ತು. ಆದರೆ ತಂದೆಯವರ ಅಂಜಿಕೆ! ಅವರು ಸಬ್ ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಕ್ಟರ್‌ರಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಬ್ಬ ಆರೋಪಿಗೆ ಸಾಯುವ ಹಾಗೆ ಹೊಡೆದದ್ದನ್ನು ನಾನು ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದಾಗ ನೋಡಿದೆ. ಆ ಒದರಾಟಚೀರಾಟವನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ಓಡುತ್ತಲೇ ಒಳಗೆ ಹೋದೆ. ಆ ಮನುಷ್ಯನ ವೇದನೆಯಿಂದಲೂ ತಂದೆಯವರ ಉಗ್ರ ಮುಖದಿಂದಲೂ ನಾನಿಷ್ಟು ಗಾಬರಿಯಾದೆನಲ್ಲ, ಮುಂದೆ ತಂದೆಯವ ರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಬೇಡುವದಾದರೆ ನಾನು ತಾಯಿಯನ್ನು ಮಧ್ಯ ಸ್ಥಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಮಗನು ಏಷ್ಟು ಅಜ್ಞಾ ಧಾರಕನೆಂದು ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಅಜ್ಞಾಧಾರಕತ್ವ ದಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಲಗ್ನವು ಹಾಳುಹಾಳಾಯಿತು. ನಾನು ಒಲೈನೆಂದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಅಸ್ತಿಯ ಮೇಲಿನ ನನ್ನೆಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳು ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಲೆಯ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವು ನನಗೆಲ್ಲ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು? ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಬಲಿಯಾದಳೆಂದು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ? ಮೊಸದ ಸಾರು ಬೇಕಾದರೆ ಚಾಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಮೊಸಗಳ ಒದ್ದಾಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಎದೆ ಕರಗಿ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ವತ್ಸಲೆಯಂಥ ಕುರೂಪಿಯಾದ ಕರ್ತನ ಹುಡುಗಿಯ ಕೂಡ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಲು ಕೈ ನಾನೇನು ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿಯ ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಕೂಲಿಕಾರನೇ? ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಪಾತರಗಿತ್ತಿಯಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಜೀನು ಇಲ್ಲದ ಹೂವಿನಿಂದ ಹಾರಿ ಅದು ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಅದು ಆ ನೀರವವಾದ ಹೂವಿನ ದೋಷವೇ ಅಲ್ಲವೇ?....

ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಪಾಸುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಅವಳು ಓದ ತೊಡಗಿದಳು 'ತಾಯಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ತಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ಬೋರ್ಡಿಂಗಿ ನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರು. ಚಲೋ ಜೀಲಿನಲ್ಲಿಯ ಕೈದಿಗಳಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿಸ್ತು ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಶಿಸ್ತು ಎಷ್ಟೇ ಕಡಕಾಗಿದ್ದರೂ ತುರಂಗದಲ್ಲಿಯ ಕೈದಿಗಳು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ದೊರಕಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ? ನಾನು ಅಭ್ಯಾಸದ ಪುಸ್ತಕದ ನಡುವೆ ಕಾವಂಬರಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರು ಒಮ್ಮೆ ನಮಗೆ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಆಡ್ಡಿ ಮಾಡಿದರು. ನಾವು ಕಾವಲಿಗನನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಹೇಗೆ ಮೋಸಮಾಡಿ ದೆವು ಹಾಗೂ ಮರುದಿವಸದಿಂದ ಆ ನಾಟಕದೊಳಗಿನ ಪದಗಳನ್ನು ಒದರಿ ಒದರಿ ಹಾಡಿ ಇಡೀ ಬೋರ್ಡಿಂಗನ್ನು ಹೇಗೆ ನಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ತಗೊಂಡೆವು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೆನೆದರೆ ಇಂದಿಗೂ ನನಗೆ ನಗೆ ತಡೆಯಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮನುಷ್ಯನೆಂದರೇನು ಹತ್ತಿಯಂತೆ ನಿರ್ಜೀವವಾದ ಕಚ್ಚಾ ಮಾಲೇ?—ಅವನಿಂದ ಬೇಕಾದ ತರದ ಪಕ್ಕಾ ಮಾಲು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದೇ? ತಂದೆಗೆ ಮಗನು ತನ್ನಂತೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಹಾಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿರಿ. ಬಡಹುಡುಗನನ್ನೇಕೆ? ತಂದೆಯವರ ಸೇರು ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಾಲಾದರೂ ವೋಲೀಸರಕ್ತವಿರಬೇಕು. ಇಷ್ಟಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅದರ ಒಂದು ಹನಿಯೂ ಇಳಿದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾರು ಹೊಣೆಗಾರರು? 'ಚಾರ್ಯ'ರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಲೆಗೂ ವೋಲೀಸ ಖಾತೆಯ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ, ಸುಂದರ ಹಾಡು, ಸುಂದರ ಮುಖ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಆಕರ್ಷಣವೆನಿಸುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಬೋರ್ಡಿಂಗಿನಲ್ಲಿ ವರ್ಗದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಬರಿನವನ ಕೂಡ ನನ್ನದಿಲ್ಲಿ ಗೆಳೆತನವಿತ್ತು? ಆ ಕುಳವು ಚೆಂಡಿಕೆಗೆ ಗಂಟು ಹಾಕಿ ತನ್ನ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರವಾದ ಬಾಯಿಂದ ಘೋಕು ಹೊಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರು ತ್ತಿತ್ತು. ಅವಸಂಧ ಕಾಡು ಹುಡುಗನಿಂದ ನಾನು ನಾಲ್ಕು ವೊಳ

ದೂರವೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ನಿತ್ರ ಆ ಮನೋಹರ. ಬಬ್ಬ ಪಾತರ ದವಳ ಮಗನವನು. ಎಷ್ಟು ನಾಚೂಕ ಎಷ್ಟು ಸುಂದರ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ. ಕೂದಲಿನ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಬೈತಲ ತೆಗೆದು ಅವನು ಬಂದನೆಂದರೆ ನಾನು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದೆ ಅವನಿಗೆ 'ಮನ್ಯಾ, ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿತು! ನೀನು ಹೆಣ್ಣಾಗೇ ಹುಟ್ಟಬೇಕಾಗಿತ್ತು!' ಅವನು ಯಾವದೋ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿ ಸೇರಿದ ನಂತೆ. ಮುಂದೆ ದನಿ ಒಡೆದು ಚೂರಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಈಗ ಎಲ್ಲಿರುವನೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?

ಮುಂದಿನ ಒಂದು ಪುಟವನ್ನು ವತ್ಸಲೆ ತೆರೆದಳು.

'ನಾನು ದೇವರಾಗಿದ್ದರೆ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹುಣ್ಣಿವೆ ಯದೇ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಎರಡು ಗುಲಾಬೀಗಲ್ಲಗಳ ನಡುವೆ ಚೆಂದಾದ ಹಲ್ಲಿನ ಸಾಲು ಕಾಣುವಂತೆ ನನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಜೆಮುಂಚಾವುಗಳ ನಡುವೆ ಬರೀ ಚಿಕ್ಕೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ನನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಲಸಿ ಹಣ್ಣಿನ ಒಳಗೆ ರಸದುವಿದ ತೋಳಿಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದವಲ್ಲದೆ ಮೊಸಳೆ ಯಂತಿದ್ದ ಅವುಗಳ ಮೈಯನ್ನು ಚಿಗರೆಯ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಈಗಿದ್ದ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಭೋಳೆ ಸ್ವಭಾವದ ತಾಯಿಯಂತಿರುವನು. ತನ್ನ ಮುದ್ದು ಕೂಸಿಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಬಾರದೆಂದು ತಾಯಿ ಹೇಗೆ ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕಾಡಿಗೆ ಬೊಟ್ಟು ಇಡುವಳೋ ಹಾಗೆ ಅವನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸುಂದರವಸ್ತುವನ್ನು ಸದೋಷ ಮಾಡಿಟ್ಟಿರುವನು. ಸರ ಸ್ತುತಿಯು ಇಂಥ ಈ ಅರೆಹುಚ್ಚು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಕನ್ಯೆಯೆಂದು ಹೇಳುವವರು ಹುಚ್ಚರೇ ಸರಿ'

ವತ್ಸಲೆಯು ಬಿನ್ನಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಪುಟ ತೆರೆದು ಓದುತ್ತಿದ್ದಳು.

'ಜೀವನದ ಉದ್ದೇಶವೇನು? ಸೌಂದರ್ಯಲಾಭ. ಕಪ್ಪುಕರೀ ಮೋಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆಕಾಶವನ್ನು ನಾನು ನೋಡಲಾರೆ. ಆದರೆ ಅದೇ ಈ ಕರ್ತನ ತಬಲೆ-ಡಗ್ಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸೃಷ್ಟಿಸುಂದರಿಯ ಮಿಂಚಿನ ಕೈಯು ಕುಣಿಯಹತ್ತಿತೆಂದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮುಗ್ಧವಾಗಿ

ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮಳೆಯ ನೋಟವು ಮನೋವೇಧಕವೇನೋ ಹೌದು. ಆದರೆ ಸೂರ್ಯನ ಸ್ವಾಗತಕ್ಕಾಗಿ ಆಕಾಶವು ಮಳೆಬಿಲ್ಲಿನ ತೋರಣ ಕಟ್ಟುವ ನೋಟವು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮೋಹಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ನನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯಾಸಕ್ತಿಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಕೂದಲಾಗಲಿ ಬಟ್ಟೆಯಾಗಲಿ ಹೊಲಹೊಲಸುತ್ತನವು ನನಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಸೇರುವದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಕುರೂಪಿ ಜನರನ್ನೂ ಅಸಹ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವೆನು.'

ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಹುಡುಗಿಯರ ಬಾಕಿನ ಹತ್ತಿರ ಬೇಕೆಂತಲೆ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಿಡಿಗೇಡಿ ಹುಡುಗರು ನನ್ನ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈಗ ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾದ ನನ್ನ ಕತೆಗಳಿಗೂ ಆ ಕೂಡುವದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿರುವದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಈಗ ನಿಜವೆಂದು ತೋರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಸುಂದರ ತರುಣಿಯೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳ ಮನೋಹರ ಸಂಗಮವಲ್ಲವೇ? ಅವಳ ಮೈಸಿರಿ, ತುಟಿ, ಗಲ್ಲ, ಕೂದಲು ಎಂದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಬೀರೆ ಬೀರೆ ವಿಭಾಗಗಳೇ ಸರಿ. ಅವಳ ಮುದ್ದುಮಾತು, ಮಂಚುಳ ಗುಣುಗುಣು, ಸವಿ ಹಾಡು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಯನ ಕಲೆಯು ಮೂರ್ತಿಮುತ್ತುಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸರಳ ನಡಿಗೆಯು ಕೂಡ ಸ್ಮೃತ್ಯಕಲೆಯ ಪಾಠವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕಲಾವಿದನ ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿಯು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯ ರೂಪದಿಂದಾಗುವ ಆಕರ್ಷಣವೂ ಹೆಚ್ಚು. ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದಾಗ ನೆರೆಮನೆಯ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಿಗೆ ನಾನು ಆಟದಲ್ಲ ಮುದ್ದು ಕೊಟ್ಟೆನೆಂದು ತಂದೆಯವರು ನನ್ನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಧೈಸಿದ್ಧರು. ನಾನೇನೋ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರಬೇಕೆಂದು ಆಗ ನನಗೆ ಕೂಡ ಅನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅದು ನನ್ನ ರಕ್ತದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲಾಸಕ್ತಿಯ ಪರಿಣಾಮವೆಂದು ಈಗ ತೋರು ತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಿ ಎಂಬ ಚೆಲುವೆಯಾದ ಒಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿಯಿದ್ದಳೆಂದು ನನಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ನೆನಪಿದೆ. ಅವಳ ಕೂಡ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ

ಲುಡುಬುಡು ಮಾಡುವಾಗ ನನಗೆಷ್ಟು ಅನಂದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಅವಳು ಸತ್ತಳೋ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹೋದಳೋ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕೆಲಸಗಿತ್ತಿ ಬಂದಳು. ನನ್ನ ಕೆಲಸಗಳು ವೊದಲಿನಂತೇ ನಡೆದವು. ಆದರೆ ಚಂದ್ರಿಯಿಲ್ಲೆಂದು ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆ ನಾನು ಮುಸುನುಮುಮಾಡಿ ಅತ್ತೆ ಕೂಡ. ಸೂಟಿಯಲ್ಲಿ ತಂಪೆಯವರ ಹತ್ತಿರ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಪೇಟೆಯಿಂದ ಪಲ್ಲೆಕಾಯಿ ತರುವದಾದರೆ—ಅತಿ ಕುರೂಪಿ ಕಾಣುವ ಹೆಂಗಸಿನ ಬಳಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಪಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ತಗೊಳ್ಳುವದೆಂದರೆ ನನ್ನ ಜೀವದ ಸುತ್ತು ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಶಾಲೆ—ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೌಂದರ್ಯಾಸಕ್ತಿಯು ವಾಚನದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆಯಿತು. ನಾಟಕ—ಸಿನೇಮಾಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲಂತೂ ಕಪ್ಪು ಹಾಗೂ ಕುರೂಪಿ ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಹೇಸಿಕೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿತು. ಎಲ್. ಎಲ್. ಬಿ. ಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರೆ ನಪಾಸಾಗಲು ತಂದೆಯವರು ನನಗೆ ನೌಕರಿಯ ಶೋಧಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಆದರೆ ಹುಡುಗರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಗಾರದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ನಾನು ಹುಡುಗೆಯರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಪಗಾರದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹಿಡಿದೆ. ನನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗವನ್ನೂ ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಳಕಳಿಯನ್ನೂ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಗಳು ಎಷ್ಟು ಹೊಗಳಿದವು. ಈ ತಲೆಮಾಸಿದ ಸಂಪಾದಕರ ಬುದ್ಧಿ ಹರಿಯುವದು ಅಷ್ಟೇ! ಹುಡುಗರ ಶಾಲೆಗಿಂತ ಹುಡುಗೆಯರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಿಶುದ್ಧವಾದ ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿಯ ವೋಷಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗುವದೆಂಬ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡೆ. ನನ್ನ ತರ್ಕವೆಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಾಗಿತ್ತು? ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಥಾಲೇಖಕನೆಂದು ಲೋಕಪ್ರಿಯನಾಡೆ. ಈ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯ ತರುಣಿಯರ ಸುಂದರ, ಸ್ಪಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಸಜೀವ ವರ್ಣನೆಗಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯು ನನಗೆ ಹುಡುಗರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತೇ? ಹುಡುಗೆಯರ ವರ್ಗವೆಂದರೆ ಚಿಂದಾದ ಹೂದೋಟ. ಹುಡುಗರ ವರ್ಗ—ಅದೆಷ್ಟು ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದರೂ—ಹಣ್ಣಿನ ತೋಟ! ಏದನೇ ಇಯತ್ತೆಯಲ್ಲಿ

ಇದ್ದ ಆ ಉಪಾಖರೆ! ಅವಳು ಆರನೆಯ ಇಯತ್ತಿಗೆ ಹೋಗಲು ಅವರ್ಗಕ್ಕೆ ನನ್ನ ತಾಸು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಾನು ಬೇಕೆಂತ ಬೇಡಿ ಒಂದು ತಾಸು ತಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆ? ಉಳಿದ ಹುಡುಗಿಯರಿಗಿಂತ ಅವಳು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಳೆಂಬುದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು ಕೂಡ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದೇ ನಿಜವಾದ ವಿಶುದ್ಧ ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿ. ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ನೆವದಿಂದ ನಾನು ಶಾಲೆಯ ಕೆಲಸದಿಂದ ರಜೆ ಪಡೆದೆ. ಆದರಲ್ಲಿಯೇ ತಂದೆಯವರ ಮರಣವೂ ಕೂಡಿತು. ಕಲೆಯ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಾದರೆ ಹನ್ನೊಂದರಿಂದ ಐದರ ವರೆಗಿನ ಶಾಲೆಯ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹುಡುಗಿಯರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗ ದೊರೆಯುವ ಪವಿತ್ರ ಸೌಂದರ್ಯದ ಅನಂದವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದೂ ಒಮ್ಮೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಒರೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೇಂದು ಹುಡುಗಿಯರು ಮೋರೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರ ತುರುಬಿನ ಕೆಳಗೆ ಬಳ್ಳಿಯ ಕುಡಿಗಳಂತೆ ಅಡುವ ಕಳ್ಳ ಕುರುಳು, ಒಂದು ವಿನೋದವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ತಲೆ ದೋರುವ ನಾಚಿಕೆಯ ಕುಣಿತ—ಆದರೆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಈ ಸಂಕುಚಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬೀಳುವದೇನು ಅವಶ್ಯವಿದೆ? ನನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿಯ ಮೋಷಣವು ಮುಗ್ಧ ಹುಡುಗಿಯರಿಗಿಂತ ಕಲಾಚತುರೆಯರಾದ ತರುಣಿಯರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಹೋದರೆ ತುಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸುರಂಗಿಯ ಕೂಡ ನನಗಿಷ್ಟು ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವು ಬಂದಿತು! ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆ ಸುಲೋಚನೆಯ ಗುರುತೂ ಆಯಿತು. ಅವರ ಪರಿಚಯವಾದ ಕಾರಣ ವತ್ಸಲಿಯ ಕುರುಪವೂ ಕಲಾಹೀನತೆಯೂ ಈಗ ನನಗೆ ತೀರ ಅಸಹ್ಯವಾಗವೆ! ಸಾಲಾಗಿ ಒರೆದ ಈ ಎರಡು ಮೂರು ಪಾಸುಗಳನ್ನೋದಿ ವತ್ಸಲಿಯ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿದವು. ಒಂದೆರಡು ಹನಿ ಪಾನಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದವು ಕೂಡ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಏನೋ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಅವಳು ಔಡುಗಚ್ಚಿ ವಹಿಯ ಕೊನೆಗೆ ಬರೆದ ಪುಟವನ್ನು ತೆರೆದಳು.

‘ನನ್ನ ಲಗ್ನವಾದ ಎರಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ಷಯದಿಂದ ಬೇನೆ ಬಿದ್ದು ತಂದೆಯವರು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಉಪಕಾರ ವನ್ನೇ ಮಾಡಿದರು! ಅವರನ್ನು ಹವೆಯ ಸಲುವಾಗಿಯೂ ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ಅವರ ಶುಶ್ರೂಷೆಗಾಗಿಯೂ ಪಾಂಚಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ನಾನು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಒಂದು ವರುಷ ಸುಖದಿಂದ ಇರುವುದು ಶಕ್ಯ ವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈಗ ತಂದೆ ತೀರಿದರು. ಎಂಟು ದಿವಸದ ಹಿಂದೆ ಈ ಪೀಡೆಯು ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿಕ್ಕೂ ಬಂದಿತು. ತಮ್ಮ ಸೋದರತ್ತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿದರೆ ಅವಳು ತೀರ ಒಪ್ಪುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಇವಳ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ ದಿವಸಗಳನ್ನು ಸೂಕುವುದು—ಅವಳಲ್ಲಿ ಅಂಥದು ಎಸಿದೆ? ಲಗ್ನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತಂದೆ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು: ‘ಹುಡುಗಿ ಬಹಳ ಮೆತ್ತಗಿನ ಮನಸ್ಸಿನವಳು ಬಂದು ನಾಯಿಯ ಕುನ್ನಿ ಸತ್ತಿತೆಂದು ಒಂದು ದಿವಸ ಇವಳು ಒಂದೇಸವನೆ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ಇವರ ಮಾವನು ತಂದೆಯವರ ಮುಂದೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದನು. ಲಗ್ನವಾಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಹ ಅವರು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯೇನು? ಪೆನ್ಸನ್ ಆದಕೂಡಲೆ ಪೋಲೀಸ ಖಾತೆಯ ಸಂಬಂಧ ತಪ್ಪಿತು! ಅನ್ಯರಿದಲೇ ಖುಷಿಯಾಗಬಟ್ಟರು. ಆದರೆ ನಾಯಿ—ಬೆಕ್ಕುಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಆಂತ್ಯ ಕೂಡುವ ವೆಂಪತಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಲಾಪ್ರೇಮಿಯಾದ ಮಗನಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲೆಂದು ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಬರ ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಗೆನ್ನಿರಿ. ಪೋಲೀಸ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಇಡೀ ಜನ್ಮ ಹೋಯಿತು. ಶೇಣವೆಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಡಾಳ ದೇಶಸ್ಥರ ಹುಡುಗಿ ಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಸುಧಾರಣೆಯು ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಸುದ್ದಿ. ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಕೊಂಕಣಕ್ಕೆ ಬದಲಿ ಆಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿಯದೋ ಒಂದು ಪೋಲೀಸ ತೊಡಕು ಅವರ ಕೊರಕಿಗೆ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿತು. ಜೀವ ಹೋಗುವದೋ ಉಳಿಯುವದೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಸ್ಥಿತಿಯಾಯಿತಂತೆ. ಆಗ ವತ್ಸಲೆಯ ತಂದೆ ಅವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ವಾಪ ತಂದೆಯದು, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಗನಿಗೆ! ಒಳ್ಳೇ ನ್ಯಾಯ!

ಆದರೆ ಈ ಅಂಧನಗರಿಯ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ನಾನು ತಲೆ ಬಾಗಿರುವವ ನಲ್ಲ. ವತ್ಸಲಿಯು ಒಂದು ಮನುಷ್ಯ ಜೀವವೆಂದು ಅವಳ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಡಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ರಾಜನಿಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿಯ ಕಪ್ಪುಕಾಣಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದನ್ನು ಮುಕುಟದಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವಷ್ಟು ಅವನೇನು ಹುಚ್ಚನಿರುವದಿಲ್ಲ! ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ-ಅಸಾಮಾನ್ಯಗಳ ಸಡುವೆ ಎರಡು ಧ್ರುವಗಳ ಅಂತರವು ಉಳಿದೇ ಉಳಿಯುವದು! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಳೆಂದೂ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರ ಕೃತಜ್ಞತೆಯು ಜಾಗೃತವಾಯಿ ತೆಂದೂ ಹತ್ತುಮಂದಿಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಈ ಕರ್ತೃಗನ ಹುಡುಗಿ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾದಳು. ಆದೇ, ಕೀಳು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಕೊಂಕಣ ದಲ್ಲಿಯ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮೊಸದ ಬುಟ್ಟಿ ಹೊತ್ತು ಪೇಟೆಗೆ ಓಡುತ್ತ ಹೋಗುವದು, ಇಲ್ಲವೆ ಕೂಲಿಯಿಂದ ಮುಸರೆ ತಿಕ್ಕುವದು, ಗೇರುಹಣ್ಣು ಸುಲಿಯುವದು ಇವೇ ಇವಳ ಪಾಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಹರಕು ಚಿಂದಿಯನ್ನು ಡಿಸಿ ಹತ್ತುಮಂದಿ ಒಕ್ಕಲಿ ಗರ ಹೆಂಗಸರ ಸಡುವೆ ಇವಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಇವಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೂ ಅನಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಿದ್ದು ಇವಳು ನನ್ನ-ಆದರೆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ-ಕಲಾ ವಂತ ಕಥಾಲೇಖಕನೆಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ವೋಹಿನೀಮಂತ್ರ ವನ್ನೊಡುವ ರಮಾಕಾಂತನ-ಹೆಂಡತಿ !'

ಮೊನ್ನಿನ 'ಬಕುಲ'ದಲ್ಲಿಯ 'ಭಾವದಂತೆ ದೇವರು' ಎಂಬ ನನ್ನ ಕಥೆಗೆ ಜನರು ಸುಮ್ಮನೆ ಮೆಚ್ಚು ಹೋಗಿರುವರು. ತನ್ನ ತಂದೆಯು ಪ್ರಿಯಕರನೊಡನೆ ತನಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಡು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಸುಂದರನಾಯಿಕೆ-ಕುಂಕುಮ ವಳಿಸಿ ಗುಡಿಯ ಆವಾರದಲ್ಲಿ ವಿಧವೆಯೆಂದು ಅವಳ ಇರುವಿಕೆ-ಅವಳ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಪೂಜಾರಿಯ ಪಾಪದೃಷ್ಟಿ, ಅವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಂದಿಗೆ ಯಿಟ್ಟು ದೇವರಿಗೆ ತನ್ನ ದೂರು-ತೋಡಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ನಟ್ಟನಡುರಾತ್ರಿ ಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವದು-ಬೈರಾಗಿಯ ಪೇಷದಿಂದ

ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದು ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತ ನಾಯಕನು ಅವಳ ಚೀರಾಟ ಕೇಳಿ ಪೂಜಾರಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದು—ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಎಷ್ಟು ರಮ್ಯವಾಗಿವೆ! ಈ ಕಥೆ ಬರೆಯುವಾಗ ಕೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಸುರಂಗಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ತಂದುಕೊಂಡು ನಾನು ನಾಯಕಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ವತ್ಸಲೆಯು ನನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವೋಷಿಸುವಳೇ? ಛೇ, ಆದರೆ ಹೆಸರು ಬೇಡ. . . . ಈ ವರೆಗೆ ತಂದೆಯವರ ಮುರವತ್ತಿಗಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಅವಳಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ಅವಳ ಹಾದಿ ಬೇರೆ, ನನ್ನ ಹಾದಿ ಬೇರೆ. ಒಂದು ಉತ್ತರ ಧ್ರುವ, ಇನ್ನೊಂದು ದಕ್ಷಿಣ ಧ್ರುವ. ಸೌಂದರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಲೆ ಇದು ನನ್ನ ಬೀವನ. ಅವಳ ಬೀವನ—ನನ್ನ ಕೆಂಡತಿಯೆಂದು; ಅವಳು ಮಿರುಗಿನ ಪತ್ತಲ ಉಡಬಹುದು, ಇಂಗ್ರಜೀ ಏಳನೆಯ ಇಯ ತೈಯವರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರಿಂದ ಬಹಳಾದರೆ ಒಂದರ್ಧ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದಬಹುದು. ಅದು ಕೂಡ ಅಶಕ್ಯವೇ ಆನ್ನಿರಿ. 'ಭಾವದಂತೆ ದೇವ' ಎಂಬ ಕತೆಯಿದ್ದು ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ನಾನೊಮ್ಮೆ ಉಣ್ಣುತ್ತಲೆ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ಅವಳು ಆ ಕತೆಯ ಬಗೆ ಚಕಾರಶಬ್ದವನ್ನಾದರೂ ಆಡಿದಳೇ? ಅದೇ ಸುರಂಗಿಯು ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ರಂಗತಾಲೀಮಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯ ನಾಯಕಿಯ ಬಾಯಲ್ಲಿಯ ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನಡುವೇ ಸೇರಿಸಿ ಎಷ್ಟು ಸಗೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದಳು. ಹಾಗೇ ಆ ಸುಲೋಚನೆ. ದೇವಾಲಯದ ಆ ಪ್ರಸಂಗದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಮರುವಿನ ತೆಗೆದು ತಂದು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದಳು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತಾನೇ ನನ್ನ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವಳು. ಜನ್ಮದ ಜೋಡು ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಚೆಂದ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ—

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜಾತಿಗಳು ಎರಡೇ! ಶರೀರದಿಂದ ದುಡಿಯುವ ಅರಸಿಕ, ಕಲಾಹೀನ ಹಾಗೂ ಮಂದಬುದ್ಧಿಗಳಾದ ಜನರದೊಂದು, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ದೀವಿಸುವ ರಸಿಕ, ಕಲಾಸಂಪನ್ನ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಾದ

ಜನರದಿನ್ನೊಂದು. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಜಾತಿಗಳು ಒಂದುವೇಳೆ ಮುರಿದುಹೋಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಎರಡು ಜಾತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರವು ಎಂದೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ವತ್ಸಲೆ ಒಂದು ಜಾತಿಯವಳು, ನಾನು ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿಯವನು. ಹಿರಿಯರ ಹಟದಿಂದಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಒಟಗುಟ್ಟಿದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಜನರು ಒಗೆದ ಅಕ್ಷತೆಗಳಿಂದಲೂ ಇಷ್ಟು ಭಿನ್ನಪ್ರಕೃತಿಯ ಜನರು ಏಕರೂಪವಾಗುವರೇ? ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಏಚಾರಗಳನ್ನು ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಇಳಿಸತೊಡಗಿದೆ. ಈ ವಹಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಮೈಮೇಲೆ ಒಗೆದೆನೆಂದರೆ ಪಾರಾದೆ. ಇಷ್ಟು ಸಾಧ್ಯಂತವಾದ ಲೇಖಿ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವಳ ಮನೋದೇವತೆ ಕೂಡ ನನಗೆ ದೋಷಿಯೆಂದು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲಾರದು. ನಾನು ಹುಟ್ಟಾ ಹೂವಿನಿಂದ ಹೂವಿಗೆ ಹಾರಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವ ಪಾಠರಗಿತ್ತಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ದೀಪಕ್ಕೆ ಮುಗಿಬಿದ್ದು ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವ ಹುಳದ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಯು ಅವಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಈ ದೋಷವು ಯಾರದು? ನನ್ನದಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ'

ವತ್ಸಲೆಯು ಆ ವಹಿಯನ್ನು ದೂರ ಬಿಡುಬಿಡು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಉರಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದೆಂತು? ಅವಳ ಕಣ್ಣಿಂದ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರಿಂದ ಆ ಉರಿಯು ಆರುವದರ ಬದಲು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೊತ್ತಿಕೊಂಡಿತು. ಕಂಬನಿ ಒರಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೇ ಆಳುವದರಲ್ಲಿ ಆನಂದವಿರುತ್ತದೆ. ಗಲ್ಲಿನ ಹುಳಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಆರೋಪಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಳು ಎಲ್ಲಕಡೆ ನೋಡಿದಳು. ರಮಾಕಾಂತನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಪಟ ತಾರಕೆಗಳು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿಯ ನಾಯಕ-ನಾಯಿಕೆಯರು ಚುಂಬನಕ್ಕಾಗಿ ಆತುರರಾಗಿದ್ದರು. ಅವಳಿಗೆನಿಸಿತು— ಒಂದು ಸುತ್ತಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಂದೆರಡು ಹಿಂದೊಂದು ಎಲ್ಲ ಘೋಷೋಗಳನ್ನು ಒಡೆದುಹಾಕಬೇಕು.

ಅವಳ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿರುಗಾಳಿ ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ರಮಾಕಾಂತನ ಹಾದಿ ಜುಹೂದ ಕಡೆಗೆ! ತನ್ನದು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ. ಅಂದರೆ ಯಾವದು? 'ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ'ಯದೇ? ನಾಳೆ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬಳಿಯ ನೀರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಬಬ್ಬ ಹೆಂಗಸಿನ ಹೆಣವು ಸಿಗಬೇಕೆಂದೇ ನಾನು ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು? ರಮಾಕಾಂತ ಪಾತರಗಿತ್ತಿ! ತಾನು ಪತಂಗ! ಪಾತರಗಿತ್ತಿಯ ಬಣ್ಣ ಚಂದ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪತಂಗವೂ ತನ್ನ ರೀತಿಯಿಂದ ಚಂದ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವೇ? ಯಾವದೋ ಒಂದು ಗಾಳಿಗೆ ಒಂದು ದೀವಿಗೆ ಹೊತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿದೆ—ಆದು ಹೊತ್ತಿದರೆ ಒಂದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಊರು ಸುಟ್ಟು ಕರಿಕಾಗಬಹುದು—ಒಂಥ ದೀವಿಗೆಗೆ ಪತಂಗವು ತೆಕ್ಕೆಬಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಆರಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದು ಸುಟ್ಟು ಹೋದರೂ ಇಡೀ ಊರಿಗೆ ಅದು ಜೀವದಾನ ಕೊಟ್ಟಂತಲ್ಲವೇ? ಬಣ್ಣದ ಪಾತರಗಿತ್ತಿ ಬರೀ ಕುಣಿಯಬೇಕು, ಸೋಗು ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಜೀವದಾನ ಕೊಡುವ ಕೆಲಸ. . . . ಸಕಾಶದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಪೃಥ್ವಿಯು ಕಾಣುವಂತೆ ಅವಳ ವ್ಯಾಕುಲವಾದ ಹೃದಯವು ಅವಳ ಸ್ಮೃತಿಪಟಲದ ಮೇಲೆ ಅವಳ ಹಿಂದಿನ ಆಯುಷ್ಯದ ಚಿತ್ರವನ್ನೆಲ್ಲ ಬರೆದು ತೋರಿಸಿತು. ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯಳು! ತಾಯಿ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ತಂದೆ ಪರೋಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು. ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಅವರು ಕೊಂಕಣದಿಂದ ಮುಂಬೈಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಇನ್‌ಫ್ಲುಯೆಂಡು—ರೋಗಿಗಳ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುವಾಗ ತಾವೂ ಅದೇ ಪಿಡುಗಿಗೆ ಬಲಿಯಾದರು. ತಾನು ಬಾಲ್ಯದ ಏವಾರು ವರ್ಷಗಳನ್ನೇನೋ ರಮ್ಯವಾದ ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿಯೂ ಅದಕ್ಕೂ ರಮ್ಯವಾದ ತಂದೆಯವರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಳೆದಳು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಾಂಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೋದರನಾವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳು! ಪೂರಾ ವನವಾಸವೇ ಅನ್ನಬೇಕು! ಸುರೂಪಿಗಳಾದ ಮಾವನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಬಿಗುವು, ಸೋದರತ್ತೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯುರಿ, ಹೆಂಡತಿಯ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಮಾವ ಡಾಕ್ಟರನು ತನ್ನ ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ

ಅಡಿಗೆ-ಕೆಲಸ, ಹುಡುಗರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ನಂಬರು ಪಡೆದರೂ ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಬೇನೆಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಶಾಲೆ ಬಿಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗ-ದೈವವು ತನ್ನ ದುಃಖದ ಗುಡಿಯನ್ನೇ ಕಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೇಲೆ ರಮಾಕಾಂತನ ರೂಪವು ಕಳಸವನ್ನು ಇಟ್ಟಿತು. ನಿಜವಾಗಿ ಆ ಗುಡಿಗೆ ಶೋಭಿಸುವಂಥ ಕಳಸವೇ ಅದು!

ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಎದುರಿಸ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಸಂಗೀತ ಕೂಟವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಜಹಾಗಿರದಾರರ ಸವಾರಿಯು ಮೋಟರಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೈದು ಹೊರಗೆ ಬಂದಿತು. ಬಂಗಲೆಯ ಯಜಮಾನನಿತ್ತಿಯೂ ಸಿಂಗಾರಾಗಿ ಅವರೊಡನೆ ಸೋಗಿನಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯ-ರಮಾಕಾಂತನು ಯಾವದರ ಸಲುವಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವವನ್ನು ನಿವಾಳಿಸಿ ಒಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನೋ ಆ ಕಲಾ-ಸೌಂದರ್ಯಗಳು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಎದುರಿಸ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಅವುಗಳ ಹೇಸಿಕೆ ಬಂದಿತು. ಅವಳು ಮೋರೆ ತಿರುವಿದಳು. ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಯಾವ ಕಪ್ಪು-ಕರೇ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ರಮಾಕಾಂತನು ನಿಂದಿಸಿದ್ದನೋ ಅವರು ಈ ಹೆಂಗಸಿಗಿಂತ ನೂರು ಪಾಲಿಗೆ ಬೇಕೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ನಿಸಿತು. ಅವಳ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು-ಮಕ್ಕಳುಮರಿಗಾಗಿಯೂ ಕುಟುಂಬಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಬಿಸಿಲು ನೆರಳೆನ್ನದೆ ದುಡಿದು ಕವ್ವಾದ ಆ ಹೆಂಗಸರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸೌಂದರ್ಯವು, ದುಡ್ಡಿನ ಆಶೆಗಾಗಿ ನರಪಶುವಿನೊಡನೆ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಜು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಈ ವೇಶ್ಯೆಯ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವದೇ? ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ! ಪ್ರೇಮವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಾರಾಟವೇ? ಛೇ! ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳ ಮಾರಾಟದಷ್ಟೇ ಅದು ಅಮಂಗಳವಾದೀತು.

ಅವಳ ಕೈಯು ರಮಾಕಾಂತನ ಟೀಬಲ್ಲ ಮೇಲಿನ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಿರುವಿಹಾಕುತ್ತಿತ್ತು. ಸಹಜವಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರವನ್ನೆತ್ತಿ ಅವಳು ನೋಡತೊಡಗಿದಳು. ಅದು ಎಂಟು ಹತ್ತು ದಿವಸದ ಹಿಂದಿನ 'ಬಕುಲ'ದ ಸಂಚಿಕೆಯಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜಾಹೀರಾತು ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿತ್ತು. 'ಬೇಕು—'

ಮಾಸ್ತರಿಣಿಯ ಜಾಹೀರಾತು ಇರಬಹುದು ಒಮ್ಮೆ-ಆದರೆ ತಾನೆಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ವಾಸಾಗಿರುವಳು?

'ನಮ್ಮ ಕಾಮಾಪುರದ ಕೇರುಹಣ್ಣಿನ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಏನೂರು ಜನ ಕೂಲಿಯವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅಪ್ಪಿಕ್ ಯಲ್ಲಿ ಕೇರು ಹಣ್ಣು-ಕೂಲಿ ಇವೆರಡೂ ಅಗ್ಗವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಮಾಲು ಇಂಗ್ಲಂಡ-ಅಮೇರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೆಚ್ಚಾಗಿ ಖರ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪರದೇಶದ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ತರುವ ಈ ಉದ್ಯೋಗವು ನಾಮಶೇಷವಾಗಬಹುದು. ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಉಪಾಯವಿದೆ. ಅದೆಂದರೆ ಕೇರುಹಣ್ಣು ಸುಲಿಯುವ ಯಂತ್ರವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವದು. ಕೈಯಿಂದ ಸುಲಿದ ಗೊಡಂಬಿಯಷ್ಟೇ ಚೆನ್ನಾದ ಮಾಲು ಯಂತ್ರದಿಂದ ತಯಾರಾಗತೊಡಗಿದರೆ ಅಪ್ಪಿಕ್‌ದಲ್ಲಿಯ ಕಾರಖಾನೆಗಳಿಗೆ ಎದುರುಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿಯ ಈ ಉದ್ಯೋಗವು ಬದುಕಬಹುದು. ಯಂತ್ರವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದವನಿಗೆ ನಾವು ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಇನಾಮು ಕೊಡುವೆವು. ಆದರೆ ಈ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಿಂತ ಅವನಿಗೆ ಶೋಧಕನೆಂದು ದೊರೆಯುವ ಕೀರ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವಾಗಿದೆ. ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಯತ್ನವು ನಡೆದಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಆ ಯತ್ನಕ್ಕೆ ಯಶಸ್ಸು ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವ ಯಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಿಗೆ ಅವಶ್ಯ ವಿದ್ದಷ್ಟು ದಿವಸ ಹತ್ತುವ ಎಲ್ಲ ಖರ್ಚು ನಡೆಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಕಾರ ಖಾನೆಯು ಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ಕೊಂಕಣದ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಗೊತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಬರುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರು ನನ್ನ ಮಗಳಾದ ಸುಲೋಚನೆ ಎಂಬವಳಿಗೆ ಕೆಳಗಿನ ಪತ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಬೇಕು.

ಪತ್ರೆಯನ್ನು ಓದದೆಯೇ ವತ್ಸಲೆಯು ಆ ಜಾಹೀರಾತನ್ನು ಒಮ್ಮೆ, ಎರಡು ಸಾರೆ, ಮೂರು ಸಾರೆ ಓದಿದಳು. ಮೂರನೇ ಸಾರೆ ಓದಿ

ಮುಗಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎದ್ದಳು. ಮೊದಲು ದೂರ ಒಗೆದ ರಮಾಕಾಂತನ ವಹಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಳು; ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಬಾರಿಸುತ್ತ ಬಂದರೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಓಡಿ ಹೋಗುವ ಹುಡುಗರಂತೆ ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಜಿನೆಯಿಂದಿಳಿದು ಅವಳು ಕೆಳಗೆ ಬಂದಳು. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಗೊರಕೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡ ಕೆಲಸದ ಹುಡುಗನು ಅರ್ಧ ಮರ್ಧ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡಿ ಮಗ್ಗುಲಾದನು. ರಮಾಕಾಂತನು ತಿರುಗಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಬಾಯಿಯವರು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದರೆಂದು ಅವನಿಗೆನಿಸಿತು.

* * * *

ಅಬಚಿಯ ಮನೆಯ ಇತ್ತ ಕಡೆಯ ಮೂಲೆಗೇ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಸುಲೋಚನೆಯು ಜಟ್ಟನೆ ಮೋಟರು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು. ತಾನು ಕಾಲ್ನಡೆಯಿಂದಲೇ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವೆನೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನಿಂದದ್ದರಿಂದ ಮೋಟರು ಹೊರಟು ಹೋಯಿತು.

ಮೋಟರಿನಿಂದ ಇಳಿಯುತ್ತಲೇ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನ ಮನಸ್ಸು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಛಾಯಾಚಿತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು. ಸ್ವಾರಿಯು ಹೇಳಿಕೊಡದಷ್ಟು ಬಡಕಾಗಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪಂದನೆಗೆ ಧ್ವಜವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವರ ತಲೆಗೇ ಒಂದು ತ್ರಿವರ್ಣದ ಆರಿವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಧ್ವಜವಂದನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ನಡೆಯುವಂತಿತ್ತು. ಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪಿನ ಮೇಲೆಯೇ. ಗಲ್ಲದ ಎಲುವುಗಳಂತೆ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಹಲ್ಲುಗಳೂ ಮೇಲೆ ಎದ್ದಿದ್ದವು. ಬಾದಿಯ ಪಂಜೆ ಮೊಳಕಾಲ ಕೆಳಗೆ ಒಂದೆರಡು ಬೊಟ್ಟು ಇತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ. ತಲೆಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ತಲೆಯು ಒಂದು ಬೋಳು ಬಂಡೆಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಮೈಮೇಲಿನ ಖಾದಿಯ ಚಾದರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಭುಜದ ಹತ್ತರ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ಅವರು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಅವರು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡ ಚಾದರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆನಿಸಿತು—ಎಂಥ ಹುಚ್ಚು ಗೃಹಸ್ಥನವನು. 'ಒಳ್ಳೇ ಸ್ವೆಟರ್‌ಗಿಟರ್ ಬಿಟ್ಟು—'

ಆದರೆ ಕೂಡಲೇ ಸುಲೋಚನೆಯು ಹೇಳಿದ ಅವರ ಇತಿಹಾಸವು ನೆನಪಾಯಿತು. ಟಿಳಕರಿಗೆ ರಾಜದ್ರೋಹಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದಾಗ ಇವರು ಸರಕಾರೀ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವೋಲೆಂಟೇಸರರಾಗಿ ಆರೇ ತಿಂಗಳಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾರಿಯು ಒಮ್ಮೆಲೇ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿತು. ವೊದ ವೊದಲು ಹೆಣ್ಣು ತಾವಾಗಿ ಬರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರು ಒಳ್ಳೇ ಚಮತ್ಕಾರ ರೀತಿಯಿಂದ ಗಟ್ಟಿಗರಾದ ವಧೂ-ಪಿತರರನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕಳುಹುತ್ತಿದ್ದರು. ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಿ ಬಂದರೆ 'ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡವಳು ಬೇಕು' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ದೊಡ್ಡ ಹುಡುಗಿಯರು ಬಹಳ ದೊರೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರಲ್ಲಿ ಬಾರದೇಶಕರ ಪಂಥದಲ್ಲಿಯಂತೂ ತೀರ ವಿರಳ. ಅಂಥದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಹುಡುಗಿ ಬಂದರೆ 'ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಣ್ಣವಳು ಬೇಕು' ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಈ ತಪ್ಪಿನಾಟವು ಒಂದುದಿವಸ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಇವರು ಮತ್ತೊಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಿದರು. ನನ್ನ ಲಗ್ನ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಜನರಿಗೆ ಹೇಳಹತ್ತಿದರು. 'ಹೆಂಡತಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ?' ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

'ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ!'

'ತಿರುಗಿ ಎಂದು ಬರುವರು?'

'ನೋಡೋಣ. ನೀವು ಕರೆತಂದಾಗಲೇ ಬರುವರು!'

'ಹೋಗಿ ಎಷ್ಟು ದಿವಸವಾಯಿತು?'

'ನೂರು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಆಗುತ್ತ ಬಂದವು'

'ಆಂದರೆ?'

'ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು ಹೇಳಲೇ? ಸ್ವತಂತ್ರತೆ!'

ಲಗ್ನದಂತೆಯೇ ಊಟ ವೊದಲಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ವಿಲಕ್ಷಣ ನಿಗ್ರಹಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಒಣ ಆಕ್ಕಿ ಬೀಳೆಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ತಿಂಗಳಾನುತಿಂಗಳೆಲ್ಲ ಇರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಅವರು

ಮಾಡಿದ್ದರು. ೧೯೩೦ನೇ ಇಸ್ವಿಯ ಕಾಯದೆಭಂಗ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಭಂಗೀ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬೇಡಿದರು. ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಬಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಯದೆಭಂಗ—ತುರಂಗ ಹಾಗೂ ಭಂಗೀ ಕೆಲಸ.

ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೆನಪುಮಾಡಿಕೊಂಡೂ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ರಮಾಕಾಂತನು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಗವ್ವುಗಾರಾದನು. ಅವನು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು 'ವಂದೇ ಮಾತರಮ್', ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಸುಲೋಚನೆಯೆಂದಳು 'ಇವರೇ ಆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಥಾಲೇಖಕರಾದ ರಮಾಕಾಂತರು'

'ಹೀಗೋ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಭಾವೀ 'ಗಾರ್ಕಿ'. ಸುಲೂ, ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಏನೋ ಜಾಡು ಇದ್ದ ಹಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾಧರ, ರಮಾಕಾಂತ, ನೀನು— ಹೀಗೆ ದೇಶದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭಗಳೆಲ್ಲ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿದರೆ ಮೇಲಿನ ಮಂದಿರವು ನೀಟಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಹುದೇ?'

'ನಮ್ಮ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೇನು ಅರಸಿಕರಲ್ಲ ಆಂ. ನೋಡಿರಿ ಎಷ್ಟು ಮೋಜು ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ' ಎನ್ನುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸುಲೋಚನೆಯು ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ನೋಡಿದಳು.

'ಇಂದಿನ ಚಿತ್ರಪಟ ಜೆನ್ನಾಗಿತ್ತೆ?' ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ.

'ನೆಟ್ಟಗಿತ್ತು. ಆದರೇನು ಅಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರೀ ಕರುಣರಸ!'

ಕರುಣರಸದ ಒಳ್ಳೇ ಚಿತ್ರಪಟ! ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಒಂದು ವಿದೇಶೀ ಚಿತ್ರದ ನೆನಪಾಯಿತು. ಹೋದ ವಾರದಲ್ಲಿಯೇ ತಾನು ಅದನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ. ಆದರ ಕಥೆಯು ಸರ್ರನೆ ಅವನ ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ಹಾಯ್ದುಹೋಯಿತು. ಒಬ್ಬ ಕುಮಾರಿಕೆಗೆ ಕೂಸು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಒಬ್ಬ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಗೃಹಸ್ಥನ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಅವಳು ಒಯ್ದು ಇಡುತ್ತಾಳೆ. ಮಗನ ಮೋರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಅದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆಯವಳೆಂದು

ಇರಹತ್ತುತ್ತಾಳೆ. ಮುಂದೆ ಆ ಹುಡುಗನು ಬೇನೆಬೀಳುವನು. ಸಿಕ್ಕದ್ದನ್ನು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಅವಳು ಅವನ ಅನಿಚಾರದ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವದಿಲ್ಲ. ನೆಟ್ಟಗಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಹುಡುಗನು ಅವಳ ಮೇಲೆ ತುಡುಗಿನ ಆರೋಪ ಹೊರಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ವೋಲೀಸರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ವೋಲೀಸರು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ 'ವನಾಯ ಡಿಯರ' ಎಂಬ ಎರಡೇ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಚ್ಚರಿಸಿ ಅವಳು ಕರುಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಿರುವಿದ ಗೋಣು—ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸುರಂಗೆಯ ಗಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಹರಿದ ಕಣ್ಣೀರ ನೆನಪಾಗಿ ರಮಾಕಾಂತನು ಚಟ್ಟನೆ 'ಆ ತಾಯಿ ಜನರ ಕಣ್ಣೀರು ತೆಗೆಸಿಯೇ ಬಿಡತಾಳೆ' ಎಂದ.

'ತಾಯಿಯಷ್ಟೇ ಯಾಕೆ? ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರು!'

ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆನಿಸಿತು—ಭಂಗೀ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಈ ದೇಶಭಕ್ತನಿಗೆ ಚಿತ್ರಪಟದಲ್ಲಿ ಏನು ತಲೆ ತಿಳಿಯುವದು? ಕೂಡಲೆ ಅವನಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು—ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಂಥ ಮನುಷ್ಯರು ವಿದೇಶೀ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವರಲ್ಲ. ಯಾವವೋ ದೇಶೀಪಟವನ್ನು ನೋಡಿರಬಹುದು. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವನು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಕೇಳಿದ: 'ಚಿತ್ರ ದೇಶೀ ಇತ್ತು ಕಾಣುತ್ತದೆ?'

'ತೀರ ಶುದ್ಧ ದೇಶೀ! ಇಂಥ ಚಿತ್ರಪಟಗಳು ಪರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಸಂಶಯವೇ!'

ರಮಾಕಾಂತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದುಕೊಂಡ: 'ಸ್ವಾರೀ ಹುಟ್ಟಿದಾಗಿನಿಂದ ಇದೇ ಮೊದಲು ಕಾಣುತ್ತದೆ ಸಿನೇಮಾ ನೋಡಿದ್ದು!'

ಏನಾದರೂ ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದ: 'ಎಷ್ಟು ಉದ್ದಾಗಿತ್ತು ಫಿಲ್ಮು?'

'ಒಳ್ಳೇ ಎರಡು ಎರಡೂವರೆ ಮೈಲು!'

ಸುಲೋಚನೆಯು ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿಹಿಟ್ಟಿತು—ಜೀವಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷ ಕಳೆದದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾರಿಯ ಸ್ವೂ ಸಡಿಲಾಗಿದೆಯೆಂದು.

ಬಾಪ್ಪಾ ನಗುನಗುತ್ತ ಅಂದರು—‘ನಿಮಗೂ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ ಯೇನು ಆ ಫಿಲ್ಮ್?’

‘ಈಗ ಹನ್ನೆರಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗತದೆ ಸಿನೇಮಾ.’

‘ಈ ಸಿನೇಮಾ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇದು ಹತ್ತುಹನ್ನೊಂದು ಗಂಟೆಗೆ ಸುರುವಾಗಿ ಮುಂಜಾನೆ ಐದಾರು ಗಂಟೆಗೆ ಮುಗಿಯುವದು. ಇದು ನೋಡಿರಿ. ಅದರೊಳಗಿನದೊಂದು ಚಿತ್ರ. ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ರಮಾ ಕಾಂತ ಸುಲೋಚನೆಯರು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ತೋರಿಸಿದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು. ಫುಟಪಾಥದ ಮೇಲೆ ಕೈಕಾಲು ಮುದುಡಿಕೊಂಡು ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯ ಮಲಗಿದ್ದ. ರಮಾಕಾಂತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಪ್ರಕಾಶ ಬಿತ್ತು. ಈ ಗೃಹಸ್ಥನು ಸಿನೇಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಎರಡು ಎರಡುವರೆ ಮೈಲು ಫುಟಪಾಥದ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಜನರು ಕಟಕಟ ನಡುಗುತ್ತ ಮಲಗಿರುವರೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂದಿರಬೇಕು.’

ಬಾಪ್ಪಾ ಮುಂದೆ ಅಂದರು—‘ಸಿನೇಮಾದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಎರಿಕೆಯ ಪ್ರಸಂಗವಿರುತ್ತದಲ್ಲ? ಅದೂ ನನಗೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿತು.’

ಇಬ್ಬರೂ ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದರು.

‘ಒಂದು ಮಾಟನ್ನ ಬಂಗಲೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಗೃಹಸ್ಥ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನನ್ನು ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳೊಬ್ಬಾಕೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಅವಳು ವೇಶ್ಯೆಯೇ ಇರಬಹುದು. ಮುಂದೆ ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಬಂಗಲೆಯ ಎದುರಿನ ಇವಾರತಿಯೊಳಗಿಂದ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ಕೆಳಗೆ ಬಂದಳು. ಬೀದಿಯ ನಟ್ಟನಡುವೆ ನಿಂತು ಈಕೆ ಎನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಂಬದು ನನಗಂತೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವಳೇನು ವಿಧವೆ ಇದ್ದಳೋ ಅಥವಾ ಉಪದ್ರವಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ಜೀವಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದಳೋ—ಎಷ್ಟೊ ಹೊತ್ತು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆ ಇವಾರತಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪ್ರೇತಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವ ಮುಂದೆ ಮನುಷ್ಯನು ಅದರ ಕಡೆ ಹೇಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲಬೇಕೋ ಹಾಗೆ—’

‘ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದಳು ಅವಳು?’ ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಂಪಿತ ಸ್ಮರದಿಂದ ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ.

‘ತಿರುಗಿ ಆಕೆ ಮೇಲೆ ಹೋದಳು. ಅಂತೇ ನಾನು ತಿರುಗಿ ಬಂದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವೊತ್ತು ಅಬಚಿಯು ಸುಲೂಗೆ ಒಳಿತಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು!

‘ಒಳ್ಳೇದು ಬರತೀನಿ’ ಎಂದು ರಮಾಕಾಂತ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊರಟ. ಅವನ ಈ ತ್ರೋಟಕತನದ ಬಗ್ಗೆ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.

ಮುಂಬಯಿಯ ಶೂನ್ಯ ಬೀದಿಗಳು ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಏಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ, ಮುತ್ತೈದೆಯ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹಾಕುವದು ನೆನಪಾಯಿತು.

೪

ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ—ಎರಡು ಹೃದಯಗಳು

ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು. . ಸಾವಳನು ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ. ಆಗ ಒಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಹೊರಳಿದ. ಜೀಲಿಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಹಚ್ಚದೆ ಅವನು ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿ ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯದು. ಅವನಿಗೆ ತನ್ನೊಳಗೆ ಈ ಮಾತಿನ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ‘ಕ’ ವರ್ಗದ ಕೊಂಡವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದ ನಿದ್ರೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನೇ ಇರಬೇಕು. ಸಾವಳನು ಅಂಥವನೇ ಇದ್ದನೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಇಂದು ಅವನ ಎರಕವೃತ್ತಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಏಟು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ‘ನಾಳೆ ಮುಂಜಾವಿಗೆ ನಿನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದು’ ಎಂಬ ಜೀಲರನ ಶಬ್ದಗಳು ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದವು.

ಸಾವಳನು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡಿದ. ಇಂದು ಹುಣ್ಣಿವೆಯೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ಮೇಲಿನ ಸಿಪಾಯಿ ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಯಾವದೋ ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ಜಾತ್ರೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಬೆಳದಿಂಗಳೊಡನೆ ಇದ್ದರೆ ಕವಿಗಳ ಹಾಗೂ ತುಡುಗರ ಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತದೆ. ಸಾವಳನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ನಾಲ್ಕಾರು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಮರಾಠಿ ವಾಚ್ಛಯದ ಈ ದೊಡ್ಡ ಕೊರತೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ! ಅವನು ತುಡುಗನಿದ್ದದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಯೆಲ್ಲಿತ್ತು? ಅಪರಾಧವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಹೋದಮೇಲೆ ಈಗ ಏಳು ವರ್ಷದಿಂದ ಅವನು ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಒಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೀಗಿದ್ದೂ ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಆ ಸಿಪಾಯಿಯ ಬಾಯಿಂದ 'ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ಜಾತ್ರೆ'ಯೆಂಬ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಿನಿಂದ ಅವನು ತೀರ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಲ್ಲದಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕೋಳೀ ಹುಣ್ಣಿವೆ ಅವನ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿತ್ತು. ಮಾಗಿಯಲ್ಲಿ ತುಳಸಿಯು ತನಗೆ ಮಾಳಿ ಹಾಕಿ ಮದುವೆಯಾದಾಗ 'ಹಾರೂರಾಗ ಸಿಗಾಣಿಲ್ಲ ಇಂತಾ ಹೆಣ್ಣು' ಎಂದು ಊರಿಗೆ ಊರೇ ಮಾತಾಡಿತು. ತನ್ನ ತುಳಸಿ ಅಂತಾ ಚೆಲುಸೇನೆ ಇದ್ದಳು. ಇದ್ದಳು ಯಾಕೆ? ಇನ್ನೂ ಇದ್ದಾಳು. ಈಗೇನು ಅಂತಾ ಬಾಳ ವಯಸ್ಸು ಆಗೇತಿ? ಬಾಳ ಬಾಳ ಅಂದರ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷದಾಕಿ ಆಗಿದ್ದಾಳು!

ತುಳಸೀ ತಾಯಿ ಇದ್ದರ ಈಕೆನ್ನು ಬಸವಿ ಧಂಧಕ್ಕು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಡದಿದ್ದಳು. ತಮ್ಮ ಜಾತ್ಯಾಗ ಈಗರ ಸರ್ರಾಸ ಲಗ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಆಕಾಸವ? ಮತ್ತೆ ತುಳಸೀ ಕಂಟ ಎಷ್ಟು ಸವಿ ಆದು! ಕಲ್ಲಮ್ಯಾಗ ಬೀಸಿಗೋತ ಹಾಡಾಕ ಹತ್ತಿದಳಂದರ ಹಾದೀಗುಂಟ ಹೋಗುವವರು ಸುದ್ದಾ ನಿಂತಲ್ಲೆ ನಿಂದರ ಬೇಕು. ಮನಿಯರೂ ಎಂತಾದದ್ದು? ಹೆಂಟೀ ಗ್ವಾಡಿ, ಮ್ಯಾಗ ಹುಲ್ಲಿನ ಚಪ್ಪರ. ಸಂಸಾಲೆಲ್ಲಾ ಒಂದ ಕ್ಯಾಣ್ಯಾಗ. ಒಮ್ಮೆ ಆ ಗಡಿಗೀ-ಮಡಿಕೀ

ಆಡಕಲದಾಗ ಒಂದು ಹಾವು ಬಂದು ಕೂತಿತ್ತು. ಏನೋ ವ್ಯಾಳ್ಯಾ ಚಲೋದಿತ್ತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ ತನಗದು ಕಡದೂ ಬಿಡೂದು. ತುಳಸಿ ಆ ಕಡೆ ಬೀಸಿಗೋತ ಹಾಡತಿದ್ದಳು. ಈ ಕಡೆ ನಾಗವ್ವನವರ ಸ್ವಾರೀ ಗಡಗೀ ಒಳಗಿಂದ ಹೆಡಿ ಹೊರಗ ತಗದು ತೂಗಾಡತಿತ್ತು. ಗಡಗೀ ಒಳಗ ಏನ ಆಗಲಾಡತದ ನೋಡಬೇಕಂತ ನಾ ಹೋದೆ—ಅಯ್ಯಪ್ಪಾ! ನೆವ್ವಾದರ ಈಗ ಸುದ್ದಾ ಕೂದಲ ನೆಟ್ಟಗ ನಿಲ್ಲತಾವ!

ಸಾವಳನ ಮನಸ್ಸು ಹಾವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಬೆಳದಿಂಗಳೊಡನೆ ಆಡಹತ್ತಿತು. ಕಾಮಾಪುರದ ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ಚಾತ್ರ ಅವನಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆ ವರ್ಷ ದೇವಿಗೆ ಕೋಣವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವದಿತ್ತು. ಆ ದಿವಸ ಕಾಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ತುಳಸಿ ತನ್ನ ತುಂಬುತುರುಬಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಸುರಂಗೀ-ಆಬೋಲಿ ಹೂವುಗಳ ಸರವು ಅವನಿಗೆ ಕಾಣ ಹತ್ತಿತು. ಅತ್ತರವನ್ನು ನಾಚಿಸುವ ಆ ಸುರಂಗೀ ಹೂವಿನ ಗಂಧವು ಆ ಕತ್ತಲೆಯ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಡುಗಿವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಆ ಚಾತ್ರಗೆ ಪಾತ್ರಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ತುಳಸಿಯು ಒಂದು ಬಿಂದಿಗೆಯನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಾಟಿನ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಒಂದು ತಂಬಿಗೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತೆರಡು ಮೂರು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹಟತೊಟ್ಟಳು. ತನ್ನ ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು ಐದೇ ರೂಪಾಯಿ. ಜೂಜಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವದಿದ್ದ ಕಾರಣ ತಾನು ಪಾತ್ರ ಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಅವಳು ಮುಳುಮುಳು ಅತ್ತು ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕೂತಳು. ತಾನು ಜೂಜಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೂತ. ಐದು ಇದ್ದದ್ದು ಏನೂರು ಆಯಿತು ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ! ಮಾರ್ಗಶಿರದಲ್ಲಿ ಅವಳೊಡನೆ ಲಗ್ನು ಆದದ್ದು. ತುಳಸಿಯ ಕಾಲಗುಣದಿಂದ ಇಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವಳು ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನೂ ತಾನು ಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟ! ಪಾತ್ರ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳಿಷ್ಟು ನಕ್ಕಳು—ನೋಡಿದರೆ ಇಂಥಾ ವುಕ್ಕಳಾಕೆ. ಆದರೆ ಆ ತನ್ನ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯರು ಕೋಣ ಕಡಿಯುವದನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಹ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಳು!

ಆದರೆ ಆ ನಗೆಯನ್ನು ತಾನೆಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಇರ-
ಗೊಟ್ಟಿ? ಅಂದು ಪಾತ್ರೆಯ ಬಂದವೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಆದರೆ
ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ತನಗೆ ಜೊಜಿನ ಚಟವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹತ್ತಿಬಿಟ್ಟಿತು.
ಕಾಮಾವುರದ ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ ಕಾರಖಾನದಾರನಾದ ಆ ದಾದಾ—ಅವನ
ಜೊಲದೊಳಗೆ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ದುಡಿದಾಗ ಹೊಟ್ಟಿಪೂರ್ತೆ
ಭತ್ತ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು! ಅಂದು ಒಂದೇ
ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಐನೂರು ರೂಪಾಯಿ! ತನ್ನ ಕಣ್ಣು ಪೂರಾ ತಿರುಗಿ
ಹೋದವು. ತುಳಸಿಯು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಆದಳು. ಜೂಜು, ಸೆರೆ,
ಕಳವು—ಆ ದಾದಾನ ಹೊಲದ ಲಾವಣಿ ಮುಗಿದರೂ ತಾನು ಅದರ
ಗಣನೆಗೆ ತರಲಿಲ್ಲ. ತುಳಸಿ ಕೂಲಿ ಕುಂಬಳಿ ಮಾಡಿ 'ಅದು ಹೇಗೊ ತನ್ನ
ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಾನು ಸುಧಾರಿಸಿದವನಾಗಲಿಕ್ಕೆ
ಹೋದ. ಆದರೊಳಗೊ ಸಾವಕಾರರ ಮಕ್ಕಳು ಸೂಳಿಯರನ್ನಿಡುತ್ತಾ
ರೆಂದು ತಾನೂ ಆ ನಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು. 'ಹಾರೂರು ಸುದ್ದಾ ಸೆರೆ ಕುಡೀ
ತಾರ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಾನೂ ಸೆರೆ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ. ಸಾಲ ಬೆಳೆಯಿತು.
ದುಂದು ನಡೆಯದಂತಾಯಿತು. ಹಾಗೇ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟ.
ಒಳ್ಳೇ ನಡತೆಯಿಂದಿದ್ದ ತುಳಸಿಗಾಗಿ ಮನೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ದುಡ್ಡು ಕಳಿಸ
ಬೇಕೆಂದು ಮನದಲ್ಲಿಯ ಎಣಿಕೆ. ಆದರೆ ದೇವರಿಗೆ ಮನುಷ್ಯನ ಎಣಿಕೆಯ
ಪರಿವೆಯೆಲ್ಲಿ? ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ತುಳಸಿಯನ್ನು ನೆನಸಿ ತಾನು ಅತ್ತ-
ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಆದರೂ ಇದೆಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೋ ಹೋಯಿತು. ಮುಂಬಯಿಯ
ಆ ಚಂಡಾಳಚೌಕಡಿ ಗಂಟುಬಿತ್ತು. ತುಡುಗು ದಕ್ಕಹತ್ತಿದವು. ದುಂದು
ಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತೆ ಸುರುವಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಕಾಮಾವುರದ ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ
ಕಾರಖಾನದಾರರ ಮನೆಗೆ ದರೋಡೆ ಹಾಕುವದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆ
ಹಂಚಿಕೆ ತಪ್ಪಿತು. ಮುಂಬಯಿಯ ತನ್ನ ಸಂಗಡಿಗರು ಏನೂ ಶಿಕ್ಷೆಯಾ
ಗದೆ ಪಾರಾದರು. ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಏಳುವರ್ಷ ಸಶ್ರಮ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಗಂಟು
ಬಿತ್ತು. ನಾಳೆ ತಾನು ಜೀವಿಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವವ. ಆದರೆ ಈ ಕಷ್ಟ
ಮೋರೆಯನ್ನು ತುಳಸಿಗೆ ಹೇಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕು ?

ಅದನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ತುಳಸಿಯು ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಾದರೂ ಇರಬಹುದೆ? ಜೇಲಿಗೆ ಬಂದ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ಅನಳಿಗೊಂದು ವತ್ರ ಕಳಿಸಿದ. ಅವಳು ಸಿಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅದು ತಿರುಗಿ ಬಂದಿತು. ಅವಳು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಗಿರಣಿಯೊಳಗಿನ ಕಠಿಣಶ್ರಮದ ಕೆಲಸವು ಅವಳ ಕೈಯಿಂದಾದೀತೆ? ಗಿರಣಿಯ ಮಾಲಕನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವ ತುಳಸಿಯು ಗಿರಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಲೀ ಮಾಡುವದೆ? ಛೇ! ಒಣ್ಣ ಎಲೆಯು ಉರವಲವಾಗುತ್ತದೆ; ಹೂಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಉರಿಯುತ್ತಾರೆಯೆ?

ತುಳಸಿ ಈಗ ಎಲ್ಲಿರಬಹುದು? ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು? ಊರಲ್ಲಂತೂ ಇಲ್ಲ. ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿ—

ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ಸಾವಳನ ತಲೆಗೆ ಕೊಡಲಿಯ ಎಟು ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ತುಳಸಿಯು ತನ್ನ ಜಾತಿಗೆ ಹೋದಳೋ ಏನು? ರೂಪವಿದೆ, ದನಿಯಿದೆ, ಅವಳ ತಾಯಿಯಂತೂ ಅದೇ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಾಯಿ ಸತ್ತಳೆಂದು ಇವಳ ಲಗ್ನವಾಯಿತು—ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಂದು ಅವಳು ಮುತ್ತರತ್ತದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಬ್ಬ ಶೇಡಬಿಯೊಡನೆ ಮೋಟರನಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ತುಳಸಿ ಹೀಗೆ ಕಟ್ಟ ಸಡತೆಯವಳಾದರೆ ಆ ತಪ್ಪು ಯಾರದು? ಅವಳದೆ? ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು—'ನಿನ್ನದು, ಎಲ್ಲ ತಪ್ಪು—ನಿನ್ನದು.'

ಶರೀರದೊಡನೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸೂ ತಳಮಳಿಸಹತ್ತಿತು. ತನ್ನ ದೋಷವೆ? ಹೌದು; ಎಲ್ಲಾ ದೋಷವು ತನ್ನದೆ! ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳೂ ಅವನಿಗೆ ನೆನಪಾದವು. ಮರಾಠಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀರಂಗನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಸಾವಕಾರರ ಹುಡುಗನಿದ್ದ. ಅವನ ಆ ಲಕಲಕ ಹೊಳೆಯುವ ಬಚ್ಚಿಗಳು, ಬೈತಲೆ ತೆಗೆದ ಕೂದಲು, ಆತ್ತರದ ಘಮಘಮಾಟ—ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನೂ ಅವನಂತೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಅನಿಸಹತ್ತಿತು. ಶ್ರೀಯು ಶಾಲೆಗೆ ತಡಮಾಡಿ ಒಂದರೂ ಅವನಿಗೆ ಎಟು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದರೂ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಅವನು

ಮೇಲಿನ ಇಯತ್ತೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಮರಾಠಿ ಏಳನೆ ಇಯತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾಗ ಅವನು ಬಂದು ದಿವಸ ಒಬ್ಬ ಸೂಳಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದಿದ್ದ. ಮರುದಿವಸ ಅವನು ಹೇಳಿದ ಅಲ್ಲಯ ಮೋಚು—ತಾನೂ ಅವನಂತೆ ಮಾತಬೇಕೆಂದು ಎನಿಸಹತ್ತಿತು.

ಕೂಲಿಕುಂಬಳಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತಾಯಿ ತನ್ನನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ನಡತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳು 'ಸಾವಳಾ, ಹಿಂಗ ನೀ ಮಾಡಬಾರದು' ಎಂದಳು.

'ಆವಾ, ಶ್ರೀ, ಮಾಡತಾನಲ್ಲ?'

'ಶ್ರೀ ಮಾತ ಬ್ಯಾರೆ, ನಿನ್ನ ಮಾತ ಬ್ಯಾರೆ!'

'ಆದ್ಯಾಕ?'

'ಅವ ಶ್ರೀಮಂತ ಇದ್ದಾನ! ಏನ ಮಾಡಿದರೂ ದಕ್ಕತೈತಿ!'

ಶ್ರೀಯು ಶ್ರೀಮಂತ, ತಾನು ಬಡವ. ಅಂತೇ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಅಂತರ! ತಾನೂ ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿದ. ಆದರೆ ಮರಾಠಿ ಏಳನೆ ಇಯತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಸಾಸಾದ ಹುಡುಗನು ಶ್ರೀಮಂತನಾಗುವದು ಹೇಗೆ? ಕಡೆಗೆ ಲಾವಣಿಯಿಂದ ಹೊಲ ಮಾಡುವದೇ ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆದನ್ನೇ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತನದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದರೆ? ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತೇ? ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಆದರೆ ತುಳಸಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ವಳಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು!

ತಲೆಯಲ್ಲಿಯು ವಿಚಾರಗಳ ಕಾವು ಅಸಹ್ಯವಾಗಿ ಸಾವಳನು ಮಲಗಿ ದಲ್ಲಿಯೇ ಎದ್ದುಕುಳಿತ. ಅವನ ಗದ್ದಲದಿಂದ ಹತ್ತಿರವೇ ಮಲಗಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕೈದಿಯು ನಿದ್ರೆ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಅವನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು 'ಜೀಳಲೇ, ಗಪ್ಪ. ಕೆಲಸ ತಪ್ಪಿಸಿದ್ದಿ ಕಾಣತದ ಇವತ್ತು. ಅವನ ಈ ತ್ರಾಸದ ಉದ್ಗಾರದಿಂದ ಸಾವಳನಿಗೆ ಎರಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದಿನ ಇಂಥದೇ ಒಂದು ಮಾತಿನ ನೆನಪಾಯಿತು. ಜೇಲು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಲೆಕ್ಕರನೋ ಬೇರೆ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಸಾಹೇಬನೋ ಬಂದಿದ್ದ. ಅವನ ಸಂಗಡ ಕೆಂಪನ್ನು ವೋರೆ, ಬಂಗಾರದ ಕೂದಲು, ಚಕಚಕಿಸುವ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ಬಹಳ

ಜೆಂದನ್ನ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬ ಬಂದಿದ್ದ. ಎಂದೂ ಆಗದಿದ್ದಷ್ಟು ತುಳಸಿಯ ಸೆನವು ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ನೋಡಿ ಆಯಿತು. ತಾನು ಸರಳವಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಹುಡುಗನಷ್ಟೇ—ಆವನಷ್ಟೇ ಕೆಂಪನ್ನ ಹುಡುಗನು ತನಗೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದ. ತನ್ನ ತುಳಸಿಯೇನು ಚೆಲುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ? ಆದರೆ ತಾನೇ ದುರ್ದೈವಿ! ಆ ಹುಡುಗನಿಂದ ತುಳಸಿಯ ನೆನಪಾಗಿ ಆ ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರೆಹತ್ತು ಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಒಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಹೊರಳಾಡಹತ್ತಿದ. ತನ್ನ ಹೊರಳಾಟ ನೋಡಿ ಹತ್ತಿರವೇ ಮಲಗಿದ ಆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಎಚ್ಚರಾದರು. ಅವರು ಮೆಲ್ಲನೆ ತನ್ನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು 'ಸಾವಳ, ನಿನಗೆ ಏನಾಗಿದೆ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

'ಎನ್ನಿಲ್ಲ. ಮನಿಯಾಕಿಯ ನೆವ್ವು ಆಗೇದರಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ!'

'ಖರೇ ಅದನವಾ! ನಾ ಹೇಗೆ ಆರಾಮ ಇದ್ದೀನೋಡು. ಲಗ್ನಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ವೊದಲು!'

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಇಂಥ ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಉದಾಸ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಸಂದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಈಗ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು? ಬಡವರ ಕೆಲಸ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರು ಇದ್ದವರೇ! ಎಂಥ ದೇವ ಮನುಷ್ಯರು! ಉಳಿದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು 'ಕ' ವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದರೆಂದು ತಾವು 'ಬ' ವರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು 'ಕ' ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ನನಗೆ ಅನ್ನವು ಹೆಚ್ಚು ಸೇರುತ್ತದೆಂದು ಅವರು ನನ್ನ ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಅಣ್ಣ ಕೂಡ ಇಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹೋಗುವಾಗ ಅವರು ಹೇಳಿ ಕೂಡ ಹೋದರು—ಸಾವಳಾ, ಇನ್ನು ಹೊರಬಿದ್ದೆಂದರೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಆಯಿತೆಂದು ತಿಳಿ. ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಕಡೆ ಬಾ. ತುಡುಗು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬೇಡ' ಎಂದು.

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ನೆನಪಿನಿಂದ ಸಾವಳನ ಮನವು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು. ನಾಳೆ ತನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದೆಂದು ಅವನ ಒಂದು

ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅನಂದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನೊಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಣ್ಣ ತುರಂಗ ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೊಡ್ಡ ತುರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವೆನೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಭಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತುಡುಗನೆಂದು ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ತಮ್ಮ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಗೊಡುವರೇ? ಬೇರೆ ಯಾರೂ ನಿಲ್ಲ ಗೊಡದಿದ್ದರೂ ಇಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ನಿಲ್ಲಗೊಡುವರು.

ಒಬ್ಬರು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು, ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ತುಳಸಿ!

ನಾಳೆ ಮುಂಜಾನೆ ತನ್ನ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಾಗುವದೆಂಬುದೇ ನಿಜ!

ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲವೂ ಸಾವಳನು ತನ್ನ ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ. ಬಾಪ್ಪಾ-ತುಳಸಿ-ತುಳಸಿಗೆ ಆದ ಕೆಂಪನ್ನು ಹುಡುಗ-ಈ ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರೀ ಅನಂದವೇ ಅನಂದವು ಕುಣಿಯು ತ್ತಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಮೇಲೆಯೇ ಸಿಗುತ್ತದೆಂಬ ಹಿಂದೂಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ—

* * * * *

ಕಾಲದ ಒಂದು ಕ್ಷಣವು ಎಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕ್ಷುದ್ರ ಜಂತುವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶಕಯಂತ್ರದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಅದರ ಶರೀರದೊಳಗಿನ ತೊಡಕು ತೊಡಕಿನ ಕಲ್ಪನೆ ಬರುವಂತೆ ಕಾಲದ ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ಕಡೆಗೂ ಭಾವನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೇ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಸಮುದ್ರದ ಒಂದೊಂದು ಹನಿ ಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಗೆ ಜೊಳವೂ ಉಪ್ಪು ಕೂಡಿರುವವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅನಂತ ಕಾಲದ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ಜಗದೊಳಗಿನ ಸುಖದುಃಖ ಗಳು ಸಮರಸವಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವವು. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪುಳದ ಗಾದಿಯ ಮೇಲೆ ತಳಮಳಿಸುವ ಅರಸು, ಘಟಪಾಥದ ಮೇಲೆ ಮುದುಡಿಕೊಂಡು ಗೊರಕೆ ಹೊಡೆಯುವ ತಿರುಕ, ವ್ಯಸನಿಯಾದ ಗಂಡನ ದಾರಿಕಾಯುತಿರುವ ಹೆಂತತಿಯ ಕಣ್ಣೀರು, ಅದೇ ಗಂಡನೊಡನೆ ಎಲಾಸವುಗ್ನಳಾದ ವೇಶ್ಯೆಯ ಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿಯ ಮದ್ಯ,

ಹೊಟ್ಟಿಗಾಗಿ ತುಡುಗಿಗೆ ಹೊರಟ ಮನುಷ್ಯನ ಎದೆಗುದಿ, ತುಡುಗರ ಭೀತಿಯಿಂದ ಗಕ್ಕನೆ ಎಚ್ಚರಿಯುವ ದುಡಿಯದೆ ದುಡ್ಡು ಕೂಡಹಾಕಿದ ಧನಿಕನ ಚಿಂತೆ, ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸತ್ತ ಗಂಡನ ತೋಳಿನ ಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದ್ದರಿಂದ ತರುಣ ವಿಧವೆಯ ನಿಂದ್ರಿತ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಮೂಡುವ ಆನಂದ, ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿದ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯು ಸತ್ತಂತೆ ಭಾಸವಾಗಲು ತರುಣ ಪತಿಯ ಮೋರೆಯಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಸಪ್ನ ಗಿನಕಳೆ-ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ಭಾವನೆಗಳ ಹಾಗೂ ಸುಖದುಃಖಗಳ ರಸಾಯನಿಕ ಮಿಶ್ರಣವೇ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮಕಡೆಗೆ ತುರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾವಳಿಗೆ ತುಳಸಿ ಎಲ್ಲಿರಬಹುದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ನಿದ್ರೆ ಬಾರದಂತಾಗಿತ್ತು. ಇತ್ತ ರೇಶಿ ವೇ.ಯ ದಿಂಬುಗಳ ಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ಮಲಗಿದ ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ಸಹ ಒಂದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲ ಮಾಡಿತ್ತು.

‘ವತ್ಸಲೆ ಎಲ್ಲಿ ಕೋದಳು?’

ತಾನು ಮೈಮೇಲೆ ಒಗೆದ ವಹಿಯನ್ನು ಅವಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದಿರಬೇಕು. ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಜೀವ ಕೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಕೊಟ್ಟರೆ ನಾಳಿನ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಚ್ಚಾಗಿ ಬರುವದು.

“ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕಥಾಲೇಖಕರಾದ ರಮಾಕಾಂತ ಇವರ ಪತ್ನಿಯ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ!”

ಜನರು ಎಷ್ಟು ತರ್ಕ-ವಿರ್ತರ್ಕಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಯಾರು? ವಾಚ್ಯಯ ದಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಹಿತಶತ್ರುಗಳು ಸುರಂಗಿಗೂ ತನಗೂ ಇದ್ದ ಗುರುತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಈ ಪ್ರಸಂಗದ ಮೇಲೆ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿ ಗಳನ್ನು ಗೀಚಬಹುದು. ಸ್ವತಃ ಸುರಂಗಿಗಾದರೂ ಎನೆನಿಸಬಹುದು? ಸುಲೋಚನೆ ಎರಡು ದಿವಸಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಅಂದಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ ‘ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯವರು ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ತಪ್ಪದೆ ಹೇಳಿ ನನಗೆ’. ಸುರಂಗಿಗಂತೂ ತಾನು, ತನಗೊಬ್ಬ ಹೆಂಡತಿಯರುವಳೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಸಹ ಹತ್ತು ಗೊಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಛೇ! ಈ ವತ್ಸಲೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ವೈರಿಯೇ ಸರಿ!

ತರ್ಕದ ಗಾಳಿ ಬದಲಿಸಿತು. ವಿಚಾರಚಕ್ರವು ಬೇರೊಂದು ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ತಿರುಗಹತ್ತಿತು.

ಅವಳು ಸಾಂಗಲಿಗೆ ಸೋದರ-ಮಾವನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಹೋಗಲಿ! ಆಜನ್ಮ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಆಯಿತು. ಬೇಡಿದಷ್ಟು ವೋಟಗಿ ಕೊಡುವೆ. ಆದರೆ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಬೇಡ ಆ ಪೀಡೆ! ನಾನೇನು ಬಂದರದ ಹಮಾಲನೋ, ಕಚೇರಿಯ ಕಾರಕೂಸನೋ? ಶರೀರ ಸುಖದ ಮುಂದೆ ಲಗ್ನದ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಹರಿಯದ ಪಶುತುಲ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ಇಂಥ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಸುಖದಿಂದ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಬಹುದು! ಆದರೆ ಶರೀರ? ಕಲಾಸಂತನಿಗೆ ಶರೀರದ ಬೆಲೆಯಿಷ್ಟು? ಕಲೆಯ ಹಾಗೂ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಂಬಂಧವು ಶರೀರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿ-ಹೃದಯಗಳ ಕೂಡ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲವೆ?

ಆದರೆ ಅವಳು ಬಹುತರವಾಗಿ ಮಾವನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಲಗ್ನವಾದ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆ ಸಹ ಅವಳು ಅತ್ತಕಡೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿಲ್ಲ ಕೂಡ! ತಂದೆಯವರ ಬೇನೆಯ ನೆವವು ಅವಳಿಗೆ ತಾನಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಆದರೆ ಮಾವನ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಅವಳ ಎಳೆತವಿರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವದೇ ನಿಜ. ಮತ್ತೆ ಯಾರೂ ಸಮಾಪದ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರಿಲ್ಲ, ಗೆಳತಿಯಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಇವಳು ಹೋದದ್ದೆಲ್ಲಿ?

ಅವಳು ಜೀವಕೊಟ್ಟರೂ ಅದು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತೇ ಆಗದೆ ಹೋದರೆ? ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದವರ ಹೆಣಗಳು ಕೂಡಲೆ ದಂಡೆಗೆ ಬರುವದು ಆಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಮೊನಗಳಿಗೆ ಮೇಜವಾಸಿ ಸಿಕ್ಕಿತು! ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಡಕೇನು?

ಈ ರಾಕ್ಷಸೀ ವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಲೇ ರಮಾಕಾಂತನು ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದ ಎದ್ದ. ಕಲೆಯು ಸೃಷ್ಟ್ಯಭೂಮಿಯಾದ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಈ ಅಮೃತಗಲ ಕಲ್ಪನೆಯು ತಾಂಡವವಾಡುವದೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಎಂದಾದರೂ ಕವಳಿಯು ಹಣ್ಣು ಆಗುತ್ತದೆಯೆ? ಸೌಂದರ್ಯದ ನಂದನವನದಲ್ಲಿ ನಲಿಯುವ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿ!

ಸ್ವಶಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಈ ಆಸಹ್ಯ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅದು ಅವಕಾಶ ವನ್ನಾದರೂ ಹೇಗೆ ಕೊಟ್ಟಿತು ?

ರವಾಕಾಂತ ಮನೆತುಂಬ ಸುತ್ತಿಬಂದ. ಅಡಿಗೆಮನೆಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯ ಟ್ರಂಕು ಹಾಗೇ ಇತ್ತು. ಮಧ್ಯಾನ್ಮದಲ್ಲಿ ಕೋಲ ಮೇಲೆ ಒಣಹಾಕಿದ ಸೀರೆಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ಇದ್ದವು. ವತ್ಸಲೆಯು ಅಂದು ಎರಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಕೂದಲು ಹಿಕ್ಕುಲಿಕ್ಕೊಂದು ಸಂಜೆಯಮುಂದೆ ಹಣಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಗಳ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿಯ ಕನ್ನಡಿಯು ಸೊಟ್ಟಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದು ಹಾಗೇ ಇತ್ತು. ರವಾಕಾಂತನು ತಟ್ಟನೆ ಆದರ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತ. ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೋರೆ ನೋಡಲು ತನ್ನದು ತನಗೇ ಭಯವಾಯಿತು. ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಣಕಿ ಯಾರೋ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೇನೋ—' ನೀನೇ ಕೊಂಡವನು. ನೀನೇ ವತ್ಸಲೆಯ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದಿ '

ಈಗ ಮಾತ್ರ ರವಾಕಾಂತನಿಗೆ ಅಂಜಿಕೆ ಬರಹತ್ತಿತು. ಅವನು ಮೇಜಿನ ಹತ್ತರ ಬಂದು ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಿರುವಿಹಾಕಿದ. ಅಲ್ಲಿ ಆ ವಹಿಯೊಂದು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. 'ಬಕುಲ'ದ ಒಂದು ಹಳೇ ಸಂಚಿಕೆ ಅರ್ಧ ತೆರೆದದ್ದು ಹಾಗೇ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದನ್ನವನು ಎತ್ತಿ ನೋಡಿದ. ದೊಡ್ಡ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಒಂದು ಸುದ್ದಿ ಇತ್ತು. " ಉಗಿಬಂಡಿಯ ಹಳಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ಜೀವಕೊಟ್ಟಳು. ಹೆಣ್ಣು ತೀರ ಚೂರುಚೂರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಯಾರದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು ಶಕ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ."

ರವಾಕಾಂತನಿಗೆ ನಿಜವೆನಿಸಿತು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೊದಿ ವತ್ಸಲೆಯೂ ಜೀವಕೊಡಲಿಕ್ಕೊಂದೇ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಆ ವಹಿಯನ್ನು ಜೀವಕೊಟ್ಟ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ವಿಚಾರವಿರಬೇಕು. ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಹೆಸರು ! ಒಳಗೆ ಬರೆದದ್ದು ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದೊಳಗಿನ ನಿಜ-ನಿಜವಾದ ಮಾತುಗಳು. ಸಾಯುತ್ತಲೇ ಸೇಡುತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವಳು ಇವಳು.

ಆ ವಹಿ ಕಾರೋನರ (Coroner)ನ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗುವದು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಅದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಗಳು ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮನು ಬಳಿಯುವವು! ಎಂಥ ಕೆಟ್ಟ ಮುಹೂರ್ತದ ಮೇಲೆ ತನಗೆ ಆ ವಹಿಯನ್ನು ಅವಳ ಮೈಮೇಲೆ ಒಗೆಯುವ ಬುದ್ಧಿ ಬಂದಿತು ?

ವರ್ತಮಾನಪತ್ರವನ್ನು ಮಡಿಕೆಮಾಡಿ ಇಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅದರೊಳಗಿನ 'ಬೇಕು' ಎಂಬ ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ ಕಾರಖಾನೆಯ ಜಾಹಿರಾತು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅವನಿಗೆನಿಸಿತು—ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ತಲೆ ತಿರುಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ವಿದ್ಯಾಧರನಂಥ ಆ ಕಾಡ ಮಿಕಕ್ಕೆ ವತ್ಸಲೆ ಒಳ್ಳೇ ಹೆಂಡತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು! ಆದರೆ ಈಗ ಅವನಿಗೂ ಸುಲೋಚನೆಗೂ ಒಳ್ಳೇ ನಿಕಟಸಂಬಂಧವು ಬರುವದು. ಗೇರು ಒಡೆಯುವ ಯಂತ್ರವನ್ನೊಂದು ಅವನಿಗೆ ತಯಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ—ಐದುಸಾವಿರವಷ್ಟೇ ಯಾಕೆ, ಇಡೀ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನೇ ಹೊಡಕೊಂಡು ಕೂಡಬಹುದು ಅವನು! ಮನೆಯ ಆಳಿಯನಾಗುವ ಈ ಮಗ! ಅವನಿಗಿಂತ ತನಗೂ ಸುಲೋಚನೆಗೂ ಎಷ್ಟೋ ಸಾಮ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ—

ವತ್ಸಲೆಯು ಜೀವಕೊಟ್ಟರೆ ಸುಲೋಚನೆ ತನಗೆ ದೊರೆಯಲು ಪ್ರತಿಬಂಧವೇನಿದೆ? ಆದರೆ ಆ ವಹಿ ಮಾತ್ರ ಯಾರ ಕೈಗೆ ಹತ್ತುವದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ.

'ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ'ವೆಂಬುದೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಅವನು ಕೂಡಲೇ ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದರೊಳಗಿನ ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಿನ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಅವನು ಚಿತ್ರ ಬರೆಯುವ ಬಗ್ಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಹೇಳಿಯೂ ಇದ್ದ. ಆ ಕಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ನಿದ್ದೆಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಬಿದ್ದುಕೊಂಡ. ಆದರೆ ಅವನ ಆಂತಃಕರಣವು ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಮಗ್ಗುಲಿಂದ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಹೊರಳಾಡಿದ. ಆದರೆ ಕಾಲು ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಳುಕುವ ಮುಳ್ಳು ಹೊರಗೆ ಬರುವದು ಶಕ್ಯವೆ?

ತಲೆಯು ಚಡವಾಗಿತ್ತು, ಮೈಯು ದಣಿದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ನಿದ್ರಾದೇವಿ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಎದ್ದುಬಂದು

ಗ್ಯಾಲರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡ. ಭವ್ಯವಾದ ಬೀದಿ. ಎದುರಿಸ ಆ ಮೂಟಾದ ಬಂಗಲೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಇದ್ದವು. ಅದೇ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಮಿಾರಿದ್ದ ರಿಂದ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಎನೂ ಓಡಾಟವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಬೆಳ ದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಇವಾರತುಗಳು ಹಗಲಿಗಿಂತ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಅವು ಭಯಾನಕವಾಗಿ ತೋರಿದವು; ಮೇಲೆ ಹೂ ಹರವಿದ ಹೆಣಗಳೇನೋ ಎಂಬಂತೆ. ಅದೇ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಬೀದಿಯು ತುಂಬಿಹೋಯಿತೆಂದರೆ ಆ ಚಿತ್ರವು ಇವೇ ಇವಾರತಿಗಳಿಂದ ಎದ್ದುತೋರುತ್ತದೆಂಬದು ಈಗ ಅವನ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಕಲೆ ಹಾಗೂ ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಜೀವನದ—ಬೀದಿ ಸರಳ ಜೀವನದ ಬಿಲಿಯು ಹೆಚ್ಚಾದೀತೇ ?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೇನೂ ಎನ್ನುವಂತೆ ಅವನು ಚಂದ್ರನ ಕಡೆಗೆ ಮೇಲೆ ನೋಡಿದ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸಿರ್ವಾಹ ಎಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೆ ಪಾಠ ಮಾಡಿದ ಗೀತೆಯೊಳಗಿನ ಒಂದು ಸಾಲು ಅವನಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು.

“ ಪುಷ್ಪಾ ಮಿ ಜೌಷಧಿಃ ಸರ್ವಾಃ ಸೋಮೋಭೂತ್ವಾ ರಸಾತ್ಮಕಾಃ | ”

‘ ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಂದುಕನಾದೆನೋ ಏನು ? ’ ಎಂಬ ನಿಚಾರವು ಆ ಗೀತೆಯ ಸಾಲಿನ ಬಿನ್ನ ಹಿಂದೆ ಅವನ ಮನದಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು.

ಚಂದ್ರನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ‘ ಶಾಪಸಂಭ್ರಮ ’ ದೊಳಗಿನ ತಸ್ಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಪದವೊಂದನ್ನು ಅವನು ಗುಣುಗುಣು ಹಾಡಹತ್ತಿದನು.

* * * *

ಮರುದಿನವನ ಮುಂಜಾನೆ ಹತ್ತುಗಂಟಿಗೆ ಸಾವಳನು ತನ್ನ ಎಳು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜೀಲಿನ ಕಡೆಯ ಸಿರೋಪವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡ. ಕೊಟ್ಟು ತೊಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ವಸ್ತ್ರವು ಅವನ ಕೈಗೆ ಹತ್ತಿತು. ವಸ್ತ್ರವೇಕೆ? ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಮಧುರಸ್ಮೃತಿಯೇ ಕೈಗೆ ಹತ್ತಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಈ ವಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ತುಳಸಿ ಸ್ಯತಃ ಅಂಚುಕಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಹೊಲಿಯುವದು, ಹೆಣೆಯುವದು,

ಹಾಡುವುದು, ಬಾರಿಸುವುದು ಇಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆಷ್ಟೊಂದು ಉತ್ಸಾಹವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವಳ ಎಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಾನು ತುಳಿದು ಮಣ್ಣುಪಾಲು ಮಾಡಿದ. ಅವಳ ತಾಯಿ ಗಳಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ದುಡ್ಡು ಕ್ಷಯದಂಥ ಬೇನೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು. ನೋದರಮಾವನಂತೂ ತೀರ ಬಡವ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವಳು ಒಳ್ಳೇ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗೆ ಬೀಳುವಂತಿತ್ತು.

ಜೇಲಿನಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಸಾವಳನು ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ಆದಕ್ಕೆ ಅವನು ಕಡೆಯ ದೀರ್ಘನಮಸ್ಕಾರವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನೇನೋ! ಜೇಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಕೈದಿಗಳ ಮಾತು ನಿತ್ಯವೂ ಅವನ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಮ್ಮೆ ಕೈದಿಯಾದರೆ ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಅವನು ಕೈದಿಯೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರವಂತೂ ಅವನಿಗೆ ಪಾಠವಾದಂತಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಜೇಲಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವಾಗ ಅವನಿಗೆನಿಸಿತು—ಈ ನರಕಕ್ಕೆ ತಾನೇನೂ ಇನ್ನು ತಿರುಗಿ ಬರುವನಲ್ಲ. ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಇದ್ದಾರೆ, ತುಳಸಿ ಇದ್ದಾಳೆ. ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ತಿಪ್ಪೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಷ್ಟು ನಾನೇನು ಮೂರ್ಖನಿದ್ದೇನೆಯೆ? ಈ ವಿಚಾರವು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗಲೇ ಬೇಡಿಗಳ ಕರ್ಣಕಟುವಾದ ಖಣಖಣ ಸಪ್ಪಳವು ಅವನಿಗೆ ಕೇಳಬಂತು. ಒಳಗೆ ಕೈದಿಗಳು ಇತ್ತಿಂದತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕತ್ತಲೆಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮುಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವದಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಹಾದಿಗುಂಟ ಹೋಗುವಾಗ ಸಾವಳನ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹೀಗೇ ಆಯಿತು. ಮೊದಲನೇ ಬೋಟನ್ನು ಹಿಡಿದು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು, ಅಲ್ಲಿ ತುಳಸಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು. ಎಂದಂತೂ ಅವನು ಎಂದೋ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದ. 'ಬೋಟು' ಸಂಜೆಗೆ ಬರುವದು. ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಇಡೀ ದಿವಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಳೆಯುವದು? ತಾನು ಕೈದಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಗುರುತಿಸಿದರೆ? ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ಸುಮಾರು ಎರಡು ತಾಸು ವೇಳೆ ಕಳೆದ. ಆದರೆ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ತರುಣನಂತೆ ಗಡಗಡನೆ ನಡೆಯುವ ಹೊತ್ತು ಈಗ ಮುದುಕನಂತೆ ಕೋಲು ಊರುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ ಎಂದು ಅವನಿಗೆನಿಸಿತು.

ತಿರುಗುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಹದ ಅಂಗಡಿ ಹತ್ತಿತು. ಏಳು ವರ್ಷದ ನಂತರ ಚಹ ಕುಡಿಯುವುದು! ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆ ಆಗಲು ಬಂದಿತ್ತು! ಸಮುದ್ರ ಮಥನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದೇವದೈತ್ಯರು ಹೇಗೆ ಅಶಾವೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವ್ಯತದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿರಬಹುದೋ ಅದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾವಳನು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಚಹದ ಕವ್ವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದ. ಅವನಿಗೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಮಾತು ನೆನಪಾಯಿತು. 'ನಿನ್ನ ಚಹಾ, ಸೆರೇ ಎಲ್ಲಾ ತಾವಾಗೇ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರತಾವೆ. ಹೊರ ಬಿದ್ದಿಂದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಾದಿಗೆ ಹತ್ತಬೇಡ.' ಮೋಹವನ್ನು ತಡೆದು ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಿಟ್ಟ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಹೊರ ಬೀಳುವ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು 'ಚಹಾ ಕುಡೀಬೇಕಾದರ ಇಲ್ಲೇ' ಎಂದದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು.

ಚಹದ ಮಾತು ಬೇರೆ—ಸೆರೆಯ ಮಾತು ಬೇರೆ ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಅವನು ಒಳಗೆ ಹೋದ. ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿದ. ಮಧ್ಯಾಸ್ಥದ ಹೊತ್ತಾದ್ದರಿಂದ ಹಾಟೀಲಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಗಿರಾಕಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

'ಯಾಕವಾ ಪಿರಾ್ಯಾ ಎನ ಬೇಕು?' ಎಂದು ಹದಿನೈದು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದ ಅ್ಯಕ್ಟಿಂಗ ಮಾಲಕನು ಕೇಳಿದ.

'ಚಹಾ ಒಂದ ಕಪ್ಪ'

'ಬರೇ ಚಹಾ?'

'ಹುಂ'

'ಭಜೀ, ಚೂಡಾ, ಶಂಕರವಾಳೆ, ಬೇಸನ ಉಂಡಿ, ಚಕ್ಕುಲಿ— ಹುಡುಗ ನಾಮಾವಳಿ ಓದಿದ. ರತ್ತಾ ಗಿರಿಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೂಗೋಲ ಘೋಕು ಹಾಕುವ ಹುಡುಗನಿಗಾಗಲಿ, ಒಂದೇ ಘಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರಸೂಕ್ತವನ್ನು ಹೇಳುವ ಭಟ್ಟರಿಗಾಗಲಿ ಅವನ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೇವನೆನಿಸುವಂತತ್ತು.

'ಚೂಡಾ ಕೊಡು ಎರಡು ದುಡ್ಡಿನವು' ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಮಾರಾಟದ ಮೊದಲನೇ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾದ ಆನಂದವು ಆ ಹುಡುಗನ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಮಿರುಗಿತು.

ಚಹಾ ತಯಾರಾಗಹತ್ತಿತು. ಸಾವಳನು ಸಹಜವಾಗಿ ಹಾಟಿಲಿನ ಎಲ್ಲಕಡೆ ನೋಡಿದ. ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವದೊ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಯ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆ ದೊಡ್ಡ ಜಾಹೀರಾತು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸಿನ ಫೋಟೋ ಛಾಪಿಸಿತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ! ಆ ಫೋಟೋ ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆನಿಸಿತು—ಇವಳು ತುಳಸಿಯಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಕೂಡಲೆ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿಗಾಗಿ ನಗೆ ಬಂತು. ತನ್ನ ಹುಚ್ಚುಳಂಥ ತುಳಸಿ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋದಳಾದರೂ ಹೇಗೆ? ನಾಟಕವೆಂದರೆ ಸುಲಭ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಮಾತಾಡುವದು! ಅಲ್ಲದೆ ಹಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು. ತುಳಸಿಯ ದನಿ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ—

ಚಹದ ಕಪ್ಪಿನ ಉಗಿ ಮೋರೆಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಗೋಣು ಹೊರಳಿಸಿದ. ಆದರೆ ಅವನು ಆ ಜಾಹೀರಾತಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಆ ಹುಡುಗನ ಲಕ್ಷ್ಮಣಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಅವನಂದ 'ಹಳೇದದ ಏಳು ಆ ಜಾಹೀರಾತು!'

ಸಾವಳ ಚಹಾ ಕುಡಿಯಹತ್ತಿದ. ಎಷ್ಟು ವರ್ಷದ ಮೇಲೆ ಚಹಾ ತಗೊಂಡದ್ದು. ಮೊದಲನೇ ಗುಟುಕು ಸ್ವಲ್ಪು ಕಹಿಯಾಗಿಯೇ ಹತ್ತಿತು.

ಬೀಡಿ ಸೇದುತ್ತ ಹುಡುಗನಂದ—'ನೀವು ನೋಡಿರೋ ಇಲ್ಲಿ ಈ ಕಂಪನಿ ನಾಟಕಾ?'

'ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕು? ಹಳ್ಳಿ ಊರಾಗ ಇರಾವ ನಾ'

'ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿ ಊರ ಇಕಡೇ ಕಿತ್ತಿ ಬಂದಿತ್ತಲಾ— ಜಾತ್ರಿ ನೆರದಂಗ ಆಗತಿತ್ತು ಜಾತ್ರಿ!'

'ಗಂಧರ್ವ ಮಂಡಳಿ ಬಂದಿತ್ತು—'

'ಎಲ್ಲೇ ಗಂಧರ್ವನು ತರತೀ! ಈ ಕಂಪನ್ಯಾಗಿನ ರಂಭೇರಮುಂದ'

'ಹೆಂಗಸರ ಕಂಪನಿನ?'

'ಹೇ! ಹೆಂಗಸಿದು!'

'ಆಂದರ?'

'ಒಬ್ಬಾಕಿನೂ ಹೆಂಗಸ ಅದಾಳ. ಹೀಂಗ ನಿವಳ ಅದಾಳ—'

‘ಹೆಸರೇನು ಆಕೀದು?’ ಎಂದು ಸಾವಳ ಗೊಗ್ಗರ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ.

‘ನೆಗಡಿ ಆದಾಂಗ ಕಾಣತೈತಿ ನಿಮಗ ಹಿರಾ್ಯಾ. ಚಾ ತಗೋರಿ ಮುದಲ’

‘ಇರಲೀ. ಹೆಸರೇನಾಕೀದು?’

‘ನಿಮಗೇನ ಮಾಡಬೇಕಾಗೈತಿ ಆಕೀ ಹೆಸರ ತಗೊಂಡು! ನಿಮು ಗೂಡ ಅಕೀ ಮದಿವಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೊದಬರಾಗೇ ಐತಿ! ಹೆಸರ ಸುದ್ಧಾ ಹೆಂಗ ಚಕಾಸ ಐತಿ ನೋಡ್ಡಿ! ಮಿಸ್ ಸುರಂಗಾ!’

ಸಾವಳನ ತ್ರಸ್ತ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಸಮಾಧಾನ ತೋರಹತ್ತಿತು. ಚಹದ ಎರಡು ಮೂರು ಗುಟಕು ಕುಡಿದ. ಆ ಹುಡುಗ ಜಾಹಿರಾತಿನ ಕಡೆಗೆ ಬೊಟ್ಟುವಾಡಿ ಅಂದ—‘ಆ ಚಿತ್ರದ ವ್ಯಾಂಗಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಾ ಮಾಡಬ್ಯಾಡ ಎಣ್ಣಾ. ಈ ಚಿತ್ರ ಅಂದರ ನಮ್ಮ ಸೊಸಿದ ಚಾವುಡೀ ಇದ್ದಾಂಗ. ನಿಮಗ ಕರೇ ಕಾಣಲಾಕಿಲ್ಲಾ—ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಾವಕಾರ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಐನೂರು ರುಪಾಯಿ ಕೊಡಲಾಕ ತಯಾರಾಗಿದ್ದ ಆಕಿನ್ನ ಇಟಗೋಳಾಕ!’

‘ಅಲ್ಲಿಂದ?’ ಎಂದು ಸಾವಳ ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದವರಂತೆ ವೋರೆ ಮಾಡಿ ಕೇಳಿದ. ‘ಆಕಿ ಯಾಕ ಇರತಾಳರಿ ಹನ್ನೆರಡೂರ ನೀರ ಕುಡ ದಾಕೀ! ಮತ್ತ ಆ ವ್ಯಾನೇಜರ ಬಿಡತಾನ?’ ಈ ಕಡೆಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಆ ಹುಡುಗ ಇಷ್ಟು ಕಿಡಿಗೇಡಿತನದಿಂದ ನಕ್ಕು—‘ಅದ ನ್ನೇನು ಹೇಳಕೂಡದು’ ಸಾವಳನಿಗೆಸಿಸಿತು—ಕವ್ವು ತಗೊಂಡು ಅವನ ತಲೆಗೆ ಬೀಸಾಡಬೇಕೆಂದು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಬಗೆದು ಅಂದ— ‘ಈ ಸುರಂಗಾಗ ಹಾಡಲಾಕಗೀಡಲಾಕ ಬರತತೇನು?’

‘ತೂ! ತೂ! ಹಾಡತಾಳಂತೇನ ಕೇಳತೀರಿ? ಸುಮ್ಮನ ಸಾರಂಗೀ ಬಾರಿಸಿದಂಗ ಆಗತೈತೆ ಸಾರಂಗೀ! ತೇಟರಕ ತೇಟರಕ ತಲಿದೂಗತೈತಿ ಹಾವಿನಂಗ.’ ಆಕೀದು ಒಂದಂದರ ಒಂದ ನಾಟಕಾ ಸುದ್ಧಾ ತಪ್ಪಸಲ್ಲ ನಾ. ಆ ‘ಪ್ರಣಯತರಂಗ’ ನಾಟಕದಾಗ ‘ಇಶ್’ ಅನ್ನಕೋತಸ

ಪ್ರಯೇಶ ಮಾಡತಾಳ ಆಗ ಏನರಿ? ಚಪ್ಪಾಳಿ ಮ್ಯಾಲ ಚಪ್ಪಾಳಿ ಬೀಳತಾವ.'

ಸುರಂಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಾವಳನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಗುರೆನಿಸಿತು. ಮತ್ತೆ ಚಹ ಕುಡಿಯ ಹತ್ತಿದ. ವಿಷಯವನ್ನು ಬದಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಆ ಹುಡುಗ ಕೇಳಿದ. 'ನಿಮ್ಮ ಊರ ಯಕಾಡೆ ಏತರಿ.' ಬಾಳತೆಳಗ ಏತಿ. ವೆಂಗುಲಾರ್ದ ಹತ್ತಿಲೆ ಕಾಮಾವೂರ ಏತಲಾ—

'ಅಂದರ ಈ ಸುರಂಗಾ ನಿಮ್ಮಾಕೀನೆ ಅನ್ನು ..!'

'ಅಂದರ?'

'ಕಾಮಾವೂರ ಕಡೀ ಪಾತರದಾಕಿ ಮಗಳಂತ ಆಕೀ! ಬೆಳೆದ ಊರಾಗ ಕಿಮ್ಮತ ಬರೂದಿಲ್ಲ ಅನ್ನೂದ ಕರೆ ನೋಡು, ಹಿರಾ್ಯ.'

'ಊರ ಕಡೀದೇನೂ ಸುದ್ದಿಸುಕಾಲ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ನನಗ. ಈ ಏಳು ವರ್ಷ ಆತು ನಾ ಆಕಡೆ ಹೋಗದ.'

'ಹಾಂಗಾರ ಎಲ್ಲಿದ್ದರಿ?'

ಕೈದಿಯ ಎದೆಗೆ ಬರೆ ಕೊಡುವ ಮೊದಲನೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ದುತ್ತೆಂದು ಸಾವಳನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿತು. ಅವನೇನೂ ಮಾತಾಡಲೇ ಇಲ್ಲ.

'ಇಲ್ಲೇನು ಕೋರ್ಟಿನಾಕೆ ಕೆಲಸ ಇತ್ತ ಕಾಣತತಿ'

'ಹೌಂದ.'

'ನಿಕಾಲ ಆತೇನ?'

ಸಾವಳ ಸುಮ್ಮನೇ ಕುಳಿತ.

'ನಿಕಾಲ ಏರುದ್ಧ ಆದಾಂಗ ಕಾಣತೈತಿ' ಎಂದು ಹುಡುಗ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ.

ಸಾವಳ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಆ ಜಾಹಿರಾತಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಹುಡುಗನಂದ:

'ಸುರಂಗಾನ್ನ್ ನೋಡಬೇಕಾಗೇತೇನು ನಿಮಗ? ನನ ಬಲ್ಲೆ 'ಪ್ರಣಯತರಂಗ' ನಾಟಕ ಆದ ಅಲ.' ಅವನು ಬಳಗಿನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗಿಂದ ನಾಟಕದ ವುಸ್ತುಕವೊಂದನ್ನು ತಂದು

ಅದರ ಮುಖ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೆರೆದು ಸಾವಳನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ. ಪ್ರಿಯ ಕರನ ದಾರೀಕಾಯುತ್ಪಿದ್ಧ ನಾಯಿಕೆಯ ಚಿತ್ರವಿತ್ತು! ಸಾವಳನು ಅದರ ಕಡೆಗೆ ನಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿದ. ನೋಡನೋಡುತ್ತ ಅವನು ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿದ. ತುಟಿ ಕಚ್ಚಿದ. 'ಒಳೀ ಆಡ್ನಾಡಿ ಕಾಣ ತೀದಲಾ ಎಣ್ಣಾ. ಚಂದನ್ನ ಮಾರಿ ನೋಡಿ ಹೊಟ್ಟಿ ನೋಸಲಾಕ ಹತ್ತಂತ ಕಾಣತೈತಿ! ಈ ಘೋಟೊ ನೋಡಿ ಮಂದಿ ಏನ ಮಾಡತಾರ ಗೊತ್ತೈತೇನು?'

ಆ ಹುಡುಗನು ಕೆಳಗೆ ಬಾಗಿ ಆ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಲಟಕ್ಕನೆ ಮುದ್ದಿಸಿದ ಸಾವಳನು ಭಪ್ಪೆಂದು ಅವನ ಮುಸುಡೆಯ ಮೇಲೊಂದು ಏಟು ಕೊಟ್ಟ.

* * * *

ಇದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನು ಅದೇ ಊಟ ಮಾಡಿ ಮಲಗಿ ಅಸ್ವಸ್ಥ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸುರಂಗಿಯ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ನಾಟ ಕದ ತಾಲೀಮು ಮುಗಿಯ ಬಂದಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸುರಂಗಿಯ ವೋಹಕ ವಾದ ಅಭಿನಯದ ಅನೇಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಅವನ ಸ್ವಪ್ನ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರ ಸರನೆ ಮಿಂಚಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. 'ಹೀಗಲ್ಲ ಕೈ ಹಿಡಿಯೋದು. ಹೀಗೆ' ಎಂದು ಒಂದು ದಿವಸ ಅವಳ ಕೈ ಹಿಡಿದು ತಾನು ಅಭಿನಯವನ್ನು ಕಲಿ ಸಿಬ್ಬು ಅವನ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ನಿಂತಿತು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ 'ಸಾಹೇಬ್ ಸಾಹೇಬ್' ಎಂದು ಒದರಿದ್ದು ಅವನಿಗೆ ಕೇಳ ಬಂತು.

'ಎನೋ?' ಎಂದು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಕೇಳಿದ. ಅವನ 'ಚಾಕರಿಯ ಹುಡುಗ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಒದರುತ್ತಿದ್ದ.

'ಬಾಯಿಯವರು ಬಂದಾರಿ.'

ವತ್ಸಲೆಯೇ ಊರೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗನಿಸಿತು. ಅವನು ಉತ್ತರವನ್ನೇ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

'ಆವರಿಗೆ ಏನಂತ ಹೇಳಲ್ವಿ'

‘ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೇನೂ ನಾ ಹೇಳಿದ್ದಿಲ್ಲ’

‘ಮನ್ಯಾಗಿನ ಅವನವರು ಅಲ್ಲರಿ’

‘ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯವರು? ಕಂಪನೀಯವರ?’ ಸುರಂಗಿ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿ ರಮಾಕಾಂತ ಆನಂದದಿಂದ ಕೇಳಿದ.

‘ಅಲ್ಲರಿ. ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಆದಾರ್ತಿ’

‘ಮತ್ತೊಬ್ಬರು?’

ರಮಾಕಾಂತ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ. ತ್ರಾಸದಿಂದ ಎದ್ದು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಾನೆ ಸುಲೋಚನೆ ಬಂದು ಟೀಬಲಿನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿ ತಿದ್ದಳು! ರಣರಣ ಬಿಸಿಲು ಸುಂದರ ಸಂಜೆಯಾಯ್ತು. ಅವನಂದ—

‘ನೆಟ್ಟಗಿದೆ ಅಲ್ಲ ಈ ಮೋಸಗಾರಿಕೆ?’

‘ಅಂದರೆ? ನಿಮಗೂ ನನಗೂ ಮೈರ ಏನು?’

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವಾಗ ಸುಲೋಚನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತನ್ನ ಹುಬ್ಬು ಏರಿಸಿ ದ್ದಳು. ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವಳ ಕೆಂಪಾದ ಗಲ್ಲಗಳು, ಸುಂದರ ವಾದ ದುಂಡು ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ‘ಭುರು ಭುರು’ ಹಾರಾಡುವ ಮುಂಗುರುಳುಗಳು, ನತುನತುವೆ ಹೊಳೆಯುವ ಒಂದೆರಡು ಬೆವರು ಹನಿಗಳು—ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಸಿಸಿತು—ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಸಂಧ್ಯಾದೇವಿಯೇ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿರುವಳೆಂದು. ಮುಳುಗುವ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬ, ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಮೋಡಗಳು, ಕತ್ತಲೆಯ ಕೌನೆರಳು, ಅಲ್ಲೊಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಚಿಕ್ಕ—ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮನೋಹರ ಸಮ್ಮೇಲನವನ್ನೇ ಅವನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ.

‘ಇಂಥ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ನಾ ಯಾಕೆ ಒಂದಿರಬಹುದು ಹೇಳಿ ನೋಡೋಣ’

ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ವತ್ಸಲಿಯ ನೆನಪಾಯಿತು. ಅವಳ ಹೆಣ ಮೊಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತೋ ಏನು? ಏನಾದರೂ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ರಮಾಕಾಂತ ಹೇಳಿದ—ಬಿಸಿಲ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಳೆಯೋದು ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ವೇನೋ! ಚಿತ್ರಗಾರರಿಗೇನು ಬೆಳದಿಂಗಳದಂತೆಯೇ ಉಪಯೋಗ ಬಿಡಲಿಲ್ಲದೂ.’

‘ಆಂದರೆ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಇಲ್ಲವೇನೋ? ನಾನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದಿ
ರುವೆ ಬೇಕೆಂತ ನಿಮ್ಮನ್ನು!’

‘ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಕರೆದಿರುವರೇನು ಮತ್ತೆ?’

‘ಉಂ. .ಹುಂ. ದಾದಾ ಬಂದಾರೆ ಮುಂಜಾನೆ’

‘ಎಲ್ಲಿಂದ? ಕಾವಾವುರದಿಂದ?’

‘ಹೌದು. ಅವರು ಬಂದಾಗ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಕಛೇಯೊಳಗಿನ ಚಿತ್ರ
ತೆಗೆಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ. ಅವರು ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಚಾರಿಸಿದರು.
ನಿಮ್ಮ ಭಿಟ್ಟಿ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಎಂದರು’

‘ನನ್ನದೇ?’ ರಮಾಕಾಂತ ಅಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದ. ಗೇರು
ಹಣ್ಣಿನ ಕಾರಖಾನದಾರನಿಗೂ ಕಥಾಲೇಖಕನಿಗೂ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶದಷ್ಟು
ಅಂತರವಿದೆಯೆಂದು ಅವನ ಕಲ್ಪನೆಯಿತ್ತು. ಆಕಾಶವು ಅಲಂಕಾರಿಕ
ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುವದುಂಟು. ಆದರೆ
ನೇವು ಮುಗಿಲಿಗೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಎಂದಾದರೂ ಹೋಗುವದೆ?

‘ಹೌದು ನಿಮ್ಮನ್ನೆ’ ಸುಲೋಚನೆ ನಗುನಗುತ್ತೆಂದಳು ‘ದಾದಾ
ಅವರು ಕಾರಖಾನದಾರರಾದರೂ ಅವರು ಏನು ಕಡಿಮೆ ಓದಿಲ್ಲ’

‘ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಹೊತ್ತೆಲ್ಲಿ ಸಿಗತದೆ?’

‘ನಾ ತೀರ ಚಿಕ್ಕವಳಿದ್ದಾಗ ನಮ್ಮ ಆವ್ವ ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ
ಆರು ತಿಂಗಳ ದಿವಸ ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಆದಕ್ಕೆ
ಅವರಿಗೆ ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆಯ ತನಕ ಕೂಡ ಓದುತ್ತ ಕೂಡುವ
ರೂಢಿ ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿದೆ’

ರಮಾಕಾಂತ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಕೇಳಿದ ‘ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮಲತಾಯಿ
ಇರುವಳೇನು?’

ಸುಲೋಚನೆಯ ಕಣ್ಣು ಹೊಳೆದವು. ಅವಳೆಂದಳು ‘ಸರಿ!
ಇಂದಿನವರೆಗೂ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ನಮ್ಮ
ತಂದೆಗೆ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ತೀರಿ-
ಕೊಂಡಾಗ. ಅಂದರೂ ಅವರು ಎರಡನೇ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ!’

ರಮಾಕಾಂತನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಮೂಡಿತ್ತು. ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ನೂರಾರು ರೂಪಾಯಿ ತೆರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಸಾವಕಾರ, ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವ ಕಾರಖಾನದಾರ. ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ದೊಳಗೆ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ ಎರಡನೇ ಲಗ್ನವಾಗುವ ದಿಲ್ಲ! ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಇಂಥ ಹುಂಬರ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇರಬಾರದು! ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತಳೆಂದು ಪ್ರೇಮವು ಸಾಯುವದೆ? ಆ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡನೇ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಸುಲೋಚನೆ ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು— 'ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನನಗನಿ ಸುವದು. ನಾ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು!'

'ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಇಂಥ ಅಂದವಾದ ಚಿತ್ರ ಯಾರು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು?'

'ಇಸ್ಸಿ! ಹಾಗನ್ನುವದಿಲ್ಲ ನಾನು. ಮಲತಾಯಿ ನನಗೆ ತ್ರಾಸ ಕೊಟ್ಟಳು ಎಂತ ದಾದಾ ಅವರು ತಿರುಗಿ ಲಗ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ!'

ಲಗ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿರುವ ಬಾಪ್ಪಾ, ಮಗಳಿಗಾಗಿ ಎರಡನೇ ಲಗ್ನವನ್ನು ಬಿಡುವ ದಾದಾ, ಇವರ ಜೀವನದ ರಹಸ್ಯವಾದರೂ ಏನು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು.

'ದಾದಾ ಅವರು ಇಷ್ಟು ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ಮಾಡುವರು! ಅಂತೇ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧ ಹೋಗುವದೆಂದರೆ ಜೀವದ ಸುತ್ತು ಬರುತ್ತದೆ ನನಗೆ. ನಾನು ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪಾಸಾದಾಗ್ಗೆ ಅವರು ನನಗೆ ಮಂಗಳ ಸೂತ್ರ ಕಟ್ಟಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಹೇಳಿದರು 'ಹುಡುಗಿಯ ಕೈ ನೆಟ್ಟಿದೆ. ಕಲಿಯಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು.' ಎಲ! ನಾನು ಬಿಸಿಲೊಳಗೆ ಯಾಕೆ ಬಂದೆ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುವದು ಉಳಿದೇಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ! ದಾದಾ ಈಗ ಮಲಗಿಕೊಂಡಾರೆ. ಬೋಟಿನಲ್ಲಿ ಜಾಗರಣೆ ಆಗಿದೆ ಅವರಿಗೆ. ಎದ್ದು ನಿಮ್ಮ ಭೆಟ್ಟಿ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವವರು

ಇದ್ದರು. ನಾನೂ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮೋಜುಮಾಡಬೇಕೆಂದೆ. ಎದ್ದಕೂಡಲೆ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕು—‘ದಾದಾ, ನಿಮ್ಮ ಸುಲೂ ಆಂದರೆ ಕಲ್ಪಲತೆ ಇದ್ದಂತೆ! ನಿವಂಗೆ ಯಾರು ಬೇಕು? ರಮಾಕಾಂತ ಪಾದಲೆಲ್ಲೋ? ಇಗೊ ನೋಡಿರಿ ರಮಾಕಾಂತ!’ ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡುವಾಗ ಸುಲೋಚನೆ ಒಂದು ಸುಂದರ ಲತೆಯಂತೆ ಬಳುಕುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಾನು ಅವಳನ್ನು ಒಂದೇಸವನೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಹೊಳೆದ ಕೂಡಲೆ ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಾಚಿದನು. ಅವನು ಕೇಳಿದ ‘ಒಂದು ಚೀಟಿ ನನಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದರೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು’

‘ಚೀಟಿಗಿಂತಲೂ ಧಪ್ಪಡವೇ ನೆಟ್ಟಗೆ!’

ಇಬ್ಬರೂ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ನಕ್ಕರು. ರಮಾಕಾಂತನು ಕನ್ನಡಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಬ್ರಶ್ಚಿಸಿಂದ ಕ್ರಾವು ತೀಡಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದ. ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿನ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ತಿರುವಹಾಕುತ್ತ ಸುಲೋಚನೆಯೆಂದಳು— ‘ಬರೀ ಚೀಟಿ ಯಾಕೆ ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ ಗೊತ್ತಿದೆಯೆ?’

ರಮಾಕಾಂತ ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ಸುಂದರವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಅವನ ಕ್ರಾವು, ಅದರಲ್ಲಿ ನಾಚೂಕ ಬೈತಲೆ. ಮೋಹಕ ಕಳೆ, ಪ್ರಮಾಣ ಬದ್ಧವಾದ ಮೈಕಟ್ಟು—ರಮಾಕಾಂತನು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಆಗ ಒಂದು ಚಿತ್ರದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿದ. ಅವಳು ತಟ್ಟನೇ ನುಡಿದಳು—‘ಆ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೊಬ್ಬ ನಾಯಕ ಸಿಕ್ಕ, ನೋಡಿರಿ!’

‘ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ತೆಗಿದಿರಿ?’

‘ಇಲ್ಲೇ!’

‘ನನಗಂತೂ ಕಾಣಿಸುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ!’

‘ಮುಂದೆ ನೋಡಿರಲ್ಲ! ಆಂದರೆ ಕನ್ನಡಿಯೊಳಗೆ ಕಾಣಿಸುವದು ರಮಾಕಾಂತನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲೊಂದು ಮಧುರವಾದ ಉತ್ಕಂಠವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಅವನು ಉತ್ಕಂಠಿತ ಸ್ವರದಿಂದ ಕೇಳಿದ— ‘ಮತ್ತೆ ನಾಯಕೆ?’

‘ಅಕೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಳು’

‘ಎಲ್ಲಿ?’

‘ಜುಹೂದ ಉಸುಕಿನಲ್ಲಿ’

‘ಯಾವಾಗ?’

‘ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ’

ರಮಾಕಾಂತ ಸಂದಿಗ್ಧದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡ ತೋಡಗಿದ.

ಸುಲೋಚನೆ ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲಿಂದೇಳುತ್ತೇಳುತ್ತ ಅಂದಳು—

‘ನಿಮ್ಮ ಆ ಸುರಂಗಿ!’

೫

ಮಾತಾಡುವ ಪೇಲೆ

ಸುಲೋಚನೆಯ ದಾದಾ ಅವರನ್ನು ರಮಾಕಾಂತನು ಸಹಜವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ಈಗ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಟ್ಟು ನೋಡು ತ್ತಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಸಂಶಯವೇ ಇದೆ. ಪಂಜೆ ಉಟ್ಟರೆ ಮೈದಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಿದರೆ ಕಾರಕೂನ, ಜಾಕೀಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡರೆ ಉಪಹಾರಗೃಹದ ಮ್ಯಾನೇಜರನಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವ ಹಾಗೆ ಅವರ ಮೂರ್ತಿಯು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಅಂದವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಅವರ ವಯಸ್ಸು ಐವತ್ತರ ಒಳಹೊರಗೆ ಇರಬಹುದು. ಗಲ್ಲಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದವು. ದೃಷ್ಟಿ ಬೆಕ್ಕಿನದು! ತುಟಿಯ ಮೇಲಿಂದ ಮಾತ್ರ ಗೃಹಸ್ಥನು ದೃಢ-ನಿಶ್ಚಯಿಯೂ ಒಳಗಂಟಿನವನೂ ಇರಬೇಕೆಂದು ಮಂದಟ್ಟಾಗುವಂ ತಿತ್ತು.

ರಮಾಕಾಂತನೂ ಸುಲೋಚನೆಯೂ ಮನೆಗೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ದಾದಾ ಅವರು ಎದ್ದು ಎನೋ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಿರುವಿಹಾಕುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು.

‘ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರು ದಾದಾ?’ ಎಂದು ಸುಲೋಚನೆ ಕೇಳಿದಳು.

‘ಪರೇಳದಲ್ಲಿ ಯಾರೊ ಅಜಾರಿ ಇದ್ದಾರಂತೆ’

‘ಆಪ್ತರಿದ್ದಾರೆನಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ’ ಎಂದು ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ.

‘ನಮ್ಮ ಆಪ್ತರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಆಪ್ತರಿದ್ದಾರೆ!’

ಎಂದು ದಾದಾ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟರು.

‘ಅಂದರೆ?’

‘ಕೂಲಿಕಾರ ಜನರಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಪ್ತರೇ ಸರಿ’ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಆಡುತ್ತ ರಮಾಕಾಂತನ ‘ಭಾವದಂತೆ ದೇವ’ ಎಂಬ ಕಥೆಯ ಮಾತು ಹೊರಟಿತು. ದಾದಾ ಅವರು—‘ಕಥೆ ಎಲ್ಲ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಅನಿಸಲಿಲ್ಲ’ ಎಂದರು.

‘ಏನದು?’ ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ.

‘ಆ ಪೂಜಾರಿ ಆ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳ ಮೇಲೆ ಪಾಪದೃಷ್ಟಿ ಇಡುವನು. ಅಂದಿನ ವರೆಗೆ ಅವನು ಎಂದಾದರೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದನೇನು?’

‘ಇಲ್ಲ’

‘ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯನ್ನೇ ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಇಂಥ ಬುದ್ಧಿ ಯಾಕೆ ಬಂದಿತು?’

‘ಆಕೆ ಬಹಳ ಚೆಲುವೆ ಇದ್ದಳಲ್ಲ!’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ದೋಷ ಯಾರದು? ಪೂಜಾರಿಯದೋ ಅಥವಾ ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯದೋ?’

ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ವಿಚಾರ ಬಿತ್ತು. ಅವನ ಕಲ್ಪನೆಯು ಸೌಂದರ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿತ್ತು. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ದಾದಾ ಅವರ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಏಟುಕೊಡುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಎನಿಸಿತು.

ತಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ದಾದಾ ಅವರು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಗೋಡಂಬಿಯ ಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದಷ್ಟು

ಆವರ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯವು ವಾಜ್ಞಿಯದ ಕಡೆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಮಾಕಾಂತನ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ವರ್ಚಸ್ಸು ಕೆಡವಬೇಕೆಂದೇ ಅವರು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರು. ಅವನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ 'ನಮಗಾದರೂ ಏನು ತಿಳಿಯುವದೆನ್ನಿರಿ ಇದರಲ್ಲಿ! ನಾವು ಗೋಡಂಬಿ ಸುಡಬೇಕು, ತಿಳಲು ಮಾರಬೇಕು'

ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ರಮಾಕಾಂತನ ಪರಿಚಯವು ಬೇರೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ ಕಾರಖಾನೆಗಳು ಆದ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲಿಂದ ಪರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾಲಿಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದಂತೂ ಸರಿಯೇ. ಆದರೆ ಆತ್ಮಕಡೆಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೂ ಬಂದು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿಸಿಬಿಡುವರೇನೋ ಎಂದು ಇತ್ತಿತ್ತಲಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಅಂಜಿಕೆ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಕಂಪನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಾಲಿನ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಚಿತ್ರಗಳೊಡನೆ ಬಂದು ಸಣ್ಣ ಮಾಹಿತಿ-ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದವು. ಅದು ಕೈಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ತಮ್ಮದೊಂದು ಸ್ಪದೇಶೀ ಉದ್ಯೋಗವೆಂದು ತಾವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ಕಲ್ಪನೆಯು ಬಂದಿತು. ಮುಂಬಯಿಯ ಬಬ್ಬು ಬಳ್ಳೇ ಲೇಖಕನಿಂದ ಇಂಥ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಗೋಡಂಬಿ ಒಡೆಯುವ ಯಂತ್ರ ಶೋಧಕನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದೂ ಉದ್ದೇಶವಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ದಾದಾ ಅವರು ಈಗ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮುಂಜಾನೆ ಎದ್ದಾಧರನ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರಿಗೆ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಪುಸ್ತಕ ಬರೆಯುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮೈಮೇಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೊದಲು ರಮಾಕಾಂತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸುಲೋಚನೆಯ ಕಣ್ಣೊಳಗಿನ ಗಾರುಡಿಯಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಒಲೈನ್ನುವದಾಗಲಿಲ್ಲ.

ದಾದಾ ಅವರು ಎದ್ದಾಧರನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮರುದಿವಸವೇ ಹೊರಡುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ರಮಾಕಾಂತನಂತೆ ಸುಲೋಚನೆ ಗಾದರೂ ಇದು ಹೇಗೂ ಹೇಗೂ ಎನಿಸಿತು. ಅವಳು ಸಲಿಗೆಯಿಂದ

ಎಂದಳು—‘ಇದೇನು ದಾದಾ? ಯಾವಾಗಲೂ ನೀವು ಲಗ್ನದ ಗಡಿಬಿಡಿ ಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ನೋಡುವಿರಲ್ಲ!’

ಮೊದಲು ಬರೀ ಉಸುಕು ಇದ್ದ ಹಳ್ಳವು ಕೂಡ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ದಂಡೆ ಸೂಸುವಂತೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಆಸಂದದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ರುಕ್ಷ್ಮ ಮನವಾದರೂ ಅಂತೆಯೇ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಸುಣುವಾದ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ ದಾದಾ ಅವರು ಅಂದರು—‘ಕೇಳಿದಿರಾ ರಮಾಕಾಂತ. ಸುಲೂತಾಯಿ ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಲಗ್ನದ ಗಡಿಬಿಡಿ ಎನ್ನುವಳು. ಹಾಗಿರುವದೇನೋ ಸಿಚ. ಆದರೆ ಯಾರ ಲಗ್ನದ್ದು ಅನ್ನುವದು ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ ಸುಲೂತಾಯಿ?’

‘ಇಸ್ಸಿ! ಏನಾದರೊಂದು ಮಾತಾಡುವಿರಿ ಆಯಿತು, ದಾದಾ ನೀವು?’ ಎಂದು ಕೊರಳು ಕೊಂಕಿಸುತ್ತ ಸುಲೋಚನೆಯು ಕಿಡಿಕೆಗೆ ಆತು ಹೊರಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

‘ಇಸ್ಸಿ ಎನ್ನ ಲಿಕ್ಕೆ ಏನಾಯಿತು? ಶ್ರಾವಣಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರು ತುಂಬಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರುಷ ಸುರುವು. ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ಯನ್ನು ವಾಸಾದದ್ದಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಉಳಿದದ್ದು ಒಂದೇ ಒಂದು—’

‘ಹಳೇ ಜನರಿಗೆ ಕಾಣುವದೆಂದರೆ ಅದೊಂದೇ!’ ಎಂದು ಸುಲೋಚನೆಯೆಂದಳು.

‘ಈಗಿನವರಿಗೆ ಅದೂ ಕಾಣಿಸುವದಿಲ್ಲ’

‘ಅದು ಯಾಕೆ?’

‘ಪ್ರೇಮವು ಕುರುಡು ಇರುತ್ತದೆಂದು. ಬೇಕಾದರೆ ಕೇಳು ಈ ರಮಾಕಾಂತರನ್ನು. ಅವರ ಕಥೆಯೊಳಗೆ ನಾ ಇದೇ ಈಗ ಓದಿದೆ’

ತಂದೆ-ಮಕ್ಕಳ ಈ ಸಂವಾದವನ್ನು ರಮಾಕಾಂತನು ಕೌತುಕ ದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ದಾದಾ ಅವರು ಅವನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂದು ನಡುವೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅವನೇನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ.

‘ಆದರೆ ನಾನು ಲಗ್ನವನ್ನೇ ಒಲ್ಲೆನಲ್ಲ!’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸುಲೋ ಚನೆ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ನೋಡಿದಳು.

‘ಅದೇಕೆ?’

‘ಕಲಾದೇವಿಗೆ ಕುವಾರಿಕೆಯಾಗಿರುವದೇ ಸೇರುತ್ತದೆ!’ ಎಂದು ರನಾಕಾಂತ ಸಹಜವಾಗಿ ಅಂದುಬಿಟ್ಟ.

ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರಬರುತ್ತ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಎಂದರು—‘ಮೊದ ಮೊದಲು ನೆಟ್ಟಗೆನಿಸುವದು. ಮುಂದೆ ಜೋಡಿಲ್ಲದೆ ಇರುವದು ಬೇಸರ ವಾಗುತ್ತದೆ ಅವಳಿಗೆ.’ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಚತುರ ಮಾತು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು—‘ಬೇಸರ ಬಂದ ನಂತರ ಏನು ಮಾಡುವಳು ಕಲಾದೇವಿ?’

‘ಮಾಡುವಳೇನು? ಲಗ್ನು! ಕಲಾದೇವಿ ಏನು ನನ್ನಂತೆ ಹುಚ್ಚಿ ಆಲ್ಲ!’

‘ಅವಳ ಗಂಡನ ಹೆಸರೇನು?’

‘ಜೀವನ.’ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಹಣೆಯ ಮೇಲಿನ ಬಿವರು ಒರಸುತ್ತ ಅಂದರು.

‘ಬಾಪ್ಪಾ, ದಾದಾ ಅವರು ನಾಳೆ ಹೋಗತೀನಿ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ’

‘ಅದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನದೇನು ಅಂಬೋಣ?’

‘ಎರಡು ದಿವಸವಾದರೂ ಅವರು ಮುಂಬಯಿ ನೋಡಬೇಕು ಎಂದು’

‘ಏನೇನು ನೋಡುವಂಥಾದ್ದಿದೆ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ?’

‘ನಾಟಕ ಅವೆ, ಸಿನೇಮಾ ಅವೆ, ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನ—’

‘ಯಾತರೊಳಗೂ ಏನೂ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ! ನಾ ಇದೇ ಈಗ ನೋಡಿ ಬಂದೆನಲ್ಲ ಎಲ್ಲ!’

‘ಎಲ್ಲಿ? ಪರಳದಲ್ಲಿ ಏನು?’

‘ಹೌದು! ಅಲ್ಲಿಯ ಕೂಲಿಕಾರರ ಆಯುಷ್ಯ ಅಂದರೆ ಒಂದು ನಾಟಕವೆ! ಅಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ದುಃಖ ತುಂಬಿದ್ದು. ಆದರೆ ಆ ನಾಟಕ ನೋಡ ಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ?’

‘ಹಾಡಿದ್ದ ಹಾಡೊ ಕಿಸಬಾಯಿ ದಾಸ’ ಎಂದು ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದಲೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತ ಸುಲೋಚನೆ ನಕ್ಕಳು.

‘ಸಿನೆವೂ ಆದರೂ ಎಷ್ಟು ಚಲೋ ಅವೆ ಅಲ್ಲ! ಗಿರಣಿಗೊಳಗಿನ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಒದ್ದಾಡುವ ಕೂಲಿಕಾರರ ಚಿತ್ರ ಎಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಎದ್ದುಕಾಣಿಸುವವು’

‘ಗೃಹಸ್ಥ ಹುಚ್ಚ ಇದ್ದಾನೆ ತೀರಿತು’ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಮಾಕಾಂತ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ.

‘ಮತ್ತೆ ಚಿತ್ರದ ಪ್ರದರ್ಶನವಾದರೂ ಒಳ್ಳೇ ದರ್ಶನೀಯವಾಗಿದೆ. ಆ ಗಿರಣಿಗಳ ಹೋಗಿ! ತಿಪ್ಪಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾಗಿರುವ ಕೂಲಿಕಾರರ ಚಾಳುಗಳು! ಗೇಣು ಗೇಣು ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಸಂಸಾರ—’

ಹಾ ಹಾ ಹಾ ಮಾಡಿ ಆಕಳಿಸುತ್ತ ದಾದಾ ಅವರು ಕುಳಿತಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದರು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಈ ಶೋಕಗೀತವು ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದದ್ದೇ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅವರ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿದ್ದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು.

ಮರುದಿವಸ ಹೋಗುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ದಾದಾ ಅವರು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಆಗ ರಮಾಕಾಂತನು ಅಂದೇ ಮುಗಿಯುವಂಥ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಾಡಿದ. ಮೊದಲು ಕಂಪನಿಯ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರಮಾಕಾಂತನ ನಾಟಕದ ತಾಲೀಮನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪು ನೋಡಬೇಕು, ಆ ಮೇಲೆ ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು, ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಒಳ್ಳೇ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು, ಎಂದು ಸರ್ವಾನುಮತದಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು.

* * * *

ಮೋಟರು ಕಂಪನಿಯ ಬಿಡಾರದ ಮುಂದೆ ನಿಂತ ಕೂಡಲೆ ರಮಾಕಾಂತನು ತಟ್ಟನೆ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಮ್ಯಾನೇಜರರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ಹೇಳಿದ. ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಒಳ್ಳೇ ಸಭ್ಯತೆಯಿಂದ ದಾದಾ ಸುಲೋಚನೆಯರ ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡಿದರು. ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಯ

ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವ್ಯವಸಾಯ-ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ದಾದಾ ಅವರು ತಾಲೀಮಿನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಲೋಡಿಗೆ ಆತುಕೊಂಡು ಕೂತರು.

‘ಸುರಂಗಿ ಎದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನೂ?’ ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ.

‘ನಿನ್ನಿನ ಜಾಗರಣೆ’ ಎಂದ ಮ್ಯಾನೇಜರರು ತಡವರಿಸುತ್ತ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು.

‘ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಯ ಜನರು ಜಾಗರಣಕ್ಕೆ ಅಂಜುವರೇನು? ಶಂಕರನಿಗೆ ವಿಷ ಏನು ಮಾಡಿತು?’ ಎಂದ ರಮಾಕಾಂತ. ನಗುನಗುತ್ತ ಮ್ಯಾನೇಜರರು ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆಂದು ಹೋದರು.

ದಾದಾ ಅವರು ಕೇಳಿದರು. ‘ನಿಮ್ಮ ನಾಟಕ ಎಷ್ಟು ಕೂತಿದೆ ಈಗ?’

‘ಎರಡು ಮೂರು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಆದೀತು ರಂಗತಾಲೀಮು’

‘ಈ ಸುರಂಗಾ ಅಂದರೆ ಗೋವೆಯ ಕಡೆಯವಳು ಇರಬೇಕು ಬಹುತರವಾಗಿ?’

‘ಉಂ ಹುಂ. ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಿಯವಳೋ ಇದ್ದಾಳೆ. ಇನ್ನೂ ನೋಡಿಲ್ಲವೇನು ನೀವು ಅವಳನ್ನು?’

ಛೇ! ಎಲ್ಲಿಂದ ನೋಡಬೇಕು? ಕಾಮಾಪೂರಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಬಂದಾವು ನಿಮ್ಮ ಕಂಪನಿ? ಎಂದಾದರೂ ನಾನು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದರೆ ಹುಲಿ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದವರ ಹಾಗೆ ಬರತೀನಿ ಹೋಗತೀನಿ!’

ಮ್ಯಾನೇಜರರೊಬ್ಬರೇ ತಿರುಗಿ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ. ‘ಯಾಕೆ? ಎದ್ದೆಳೊ ಇಲ್ಲೊ? ಮಧ್ಯಾನ್ಹದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಿದರೆ ನೆಗಡಿ ಆದೀತೆಂದು ಹೇಳಿರಿ.’

‘ಎಚ್ಚರವೇ ಇರುವಳು. ಆದರೆ ತಲೆನೋವು ಬಹಳವಾಗಿದೆಯಂತೆ, ಏನೂ ಏಳಗೊಡವೊಲ್ಲದಂತೆ.’

ದಾದಾ ಅವರನ್ನೂ ಸುಲೋಚನೆಯನ್ನೂ ತಾನು ಬೇಕೆಂತಲೆ ಕಂಪನಿಯ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವಾಗ ಸುರಂಗಿಯು

ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟರೆ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇನೂ ವರ್ಚಸ್ಸು ಇಲ್ಲೆಂದೆನಿಸೀತೆಂಬ ವಿಚಾರವು ರಮಾಕಾಂತನ ಮನದಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಅವನು ಏಳುತ್ತ 'ನಾನೇ ಹೋಗಿ ನೋಡುವೆ' ಎಂದ.

'ನೋಡಿ ಬರಿ ಬೇಕಾದರೆ: ಮುಂಜಾನೆಯಿಂದಲೂ ಹೀಗೇ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು ಇರುವಳು!'

ಹೋಗುವಾಗ ಬೆನ್ನು ತಿರುವಿದ ರಮಾಕಾಂತನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ವ್ಯಾನೇಜರರಂದರು—

'ಈ ಕಲಾವಂತರೆಂದರೆ ಹೀಗೆಯೇ, ಲಹರು ಬಂದಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರು! ಹಗಲು ಮಲಗುವದು ರಾತ್ರಿ ಹಾಡುತ್ತ ಕೂಡುವದು ತನ್ನೊಳಗೆ ಒಂದು ಕಲೆಯಿದೆ ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ಕೂಡ ಅವರಿಗಿರುವ ದಿಲ್ಲ. ಈ ಸುರಂಗಿಯನ್ನೇ ನೋಡಿರಲ್ಲ! ಈಗ ಆರು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಬೆಳಗಾಂವಿಯೊಳಗೆ ನನಗೆ ಈಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸಿಕ್ಕಳು!'

'ಸಿಕ್ಕಳೇ?'

'ಹೌದು. ಸುದೈವದಿಂದ ಸಿಕ್ಕ ಹಾಗೇ ಸರಿ! ಆ ಊರಲ್ಲಿ ಇರುವ ವರೆಗೆ ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಮುದುಕಿ ಒಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೆವು—'

ಮುದುಕಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅರ್ಥಸೂಚಕವಾಗಿ ವ್ಯಾನೇಜರರು ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆಂದು ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು. 'ಆ ಮುದುಕಿಗೆ ಬೀಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಉಳಿದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ಈಕೆ ಯಾವಾಗಾದರೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬೀಸುವಾಗ ಇಷ್ಟು ಮಧುರವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು—'

'ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗ ಕಲಿತಳು.'

'ಕಂಪನಿಯೊಳಗೆ ಬಂದನಂತರವೆ. ಹಾಗಂತೇ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿರುವಳು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ—'

ತಾಲೀಮಿನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸುರಂಗಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಮಾತು ನಡೆದಿತ್ತೋ ಆ ಸುರಂಗಿಯು ತನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಲಂಗದ ಮೇಲೆ

ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಬಿಸಿಲಿನ ತ್ರಾಸವಾಗಬಾರದೆಂದು ಕಿಡಿ ಕೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿತ್ತು. ರಮಾಕಾಂತನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತಲೆ 'ಕೋಲನ್ ವಾಟರಿ'ನ ಮಧುರವಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಗ್ರವಾದ ವಾಸನೆಯು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟವಾಡಿತು. ಆ ವಾಸನೆಯು ಸುರಂಗಿಯ ಅಭಿಮಾನಿ-ಸ್ವಭಾವದ ವಾಯುರೂಪಮೂರ್ತಿಯೇ ಎಂದು ಅವನಿಗೆನಿಸಿತು. ಅವನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ತಡೆದ.

ತಾನು ಬಂದದ್ದು ತಿಳಿದೂ ಸುರಂಗಿಯು ಎದ್ದು ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಪರಿವೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ತಾನಾದರೂ ಅವಳಿಗೇಕೆ ಇಲ್ಲದ ಮಹತ್ವ ಕೊಡಬೇಕು! ನಟಿ ಮತ್ತು ನಾಟಕಕಾರ ಎಂಬುದಿಷ್ಟೇ ಅವಳದೂ ತನ್ನದೂ ಸಂಬಂಧ. ಅವಳು ನನಗೇನೂ ಅಲ್ಲ! ನಾನು ಅವಳಿಗೇನೂ ಅಲ್ಲ! ನಾನು ಅವಳನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆಕೆ ಬಂದೆ! ಅವಳೇನು ರಾಜನ ರಾಣಿಯೇ? ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಏನೆನಿಸಿದ್ದಿತ್ತು?

ಬಂದಂತೆಯೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ರಮಾಕಾಂತ ವಿಚಾರಿಸಿದ. ಆದರೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿ ಹೇಳಬೇಕೇನು? ಸುರಂಗಿ ಬರುವದಿಲ್ಲೆಂದೇ? ಅವನ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇದು ಹೇಗೋ ಎನಿಸಿತು. ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ ಬೆನ್ನು ತಿರುವ ಮುಗಿದ ಸುರಂಗಿಯು ಒಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಹೊರಳಿದಳು. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕೊತ್ತು ನಿಂತಿದ್ದರಿಂದ ಕೋಣೆಯ ಒಳಭಾಗವು ಅವನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಹತ್ತಿತು. ಅವನು ಒಳಗೆ ಬಂದು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮುಗಿದ ಸುರಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಹತ್ತಿದ. ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಮೆತ್ತಗಿನ ತಲೆಗಿಂಬಿನ ಒಂದು ಮಗ್ಗುಲು ಅವಳ ತಲೆಯ ಭಾರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಕ್ಕೇದ್ದಿತ್ತು. ತಲೆಗಿಂಬಿನ ಗುಲಾಬಿ ಹೊದಿಕೆ, ಅವಳ ಗೌರವಣ, ಹಾಗೂ ನಡುನಡುವೆ ಹಾರಾಡುವ ಕರ್ರನ್ನ ಕೂದಲುಗಳು ಇವುಗಳ ತ್ರಿವೇಣೀಸಂಗಮವು ಅವನಿಗೆ ಮೋಹಕವೆನಿಸಿತು. ಅರಳದ ಕಮಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆದರ ಮೊಗ್ಗೆಯೇ ಸುಂದರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಮುಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಇದೇ ಕಲ್ಪನೆ ಬಂದಿತು.

ಅವಳ ತುಟಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ. ಆದರ ಮೇಲೆ ಯಾವಾಗಲೂ ತೋರುವ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆ ಇಂದು ಅವನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕುತ್ತಿಗೆಯ ವರೆಗೆ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡ ತೆಳುವಾದ ಬಣ್ಣದ ಚಾದರು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಅಲುಗಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಯಂಕಾಲದಂತೆ ರವ್ಯವಾದ ಮಬ್ಬು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅವಳು ಅವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕಳಾಗಿ ತೋರಿದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ 'ಸುರಂಗಾ—' ಎಂದು ಕರೆದ.

ಸುರಂಗಿಯು ಸ್ತಬ್ಧಳಾಗಿದ್ದಳು. ಇದೇ ಈಗ ನಿದ್ರೆಹತ್ತಿದ್ದರೂ ಹತ್ತಿರಬಹುದೆಂಬ ವಿಚಾರವೂ ಅವನಿಗೆ ಹೊಳೆದುಹೋಯಿತು. ಮಂಚದ ತೀರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವನು ಮತ್ತೆ ಕರೆದ 'ಸುರಂಗಾ'—ಎಂದು.

ತನ್ನ ಸ್ವರದೊಳಗಿನ ಅಂತರದ ಅರಿವು ಅವನಿಗೂ ಆಯಿತು. ಸುರಂಗಿಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಗುಲಾಬಿಯ ಮಧುರ ಗಂಧವು ತನ್ನನ್ನು ಸವಿಯಾಗಿ ಮೈಮರೆಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಈಗಿರಡು ತಿಂಗಳಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವು ಪ್ಲೆಟಾನಿಕ್ (Platonic) ಆದೆ, ಕೇವಲ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಆ ಗುಲಾಬಿಯ ಉನ್ಮಾದದ ಗಂಧವು ಅವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಪ್ಲೇಟೋನ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಎತ್ತಲೋ ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅವನು ಹಿಂದೆ ಹೊರಳಿ ತಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ತೆರೆದುಬಿಟ್ಟ ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತಿರ ಯಾರಾದರೂ ಇರುವರೇನೋ ಎಂದು ನೋಡಿದ. ಕೂಡಲೆ ಮೋರೆ ಹೊರಳಿಸಿ ಬಾಗಿದ. ಆನನುಭೂತವಾದ ಆನಂದವೂ ಭೀತಿಯೂ ಅವನ ರೋಮರೋಮದಲ್ಲಿ ಕುಣಿಯ ತೊಡಗಿದವು. ಇನ್ನು—

'ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ!' ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರ ಮಾರುವ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನ ಕರ್ಕಶವಾದ ಕೂಗು ಅವನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಹಗ್ಗವೆಂದು ಹಿಡಿಯ ಹೋದದ್ದು ಹಾವಾದರೆ ಬೆಚ್ಚುವಂತೆ ರಮಾಕಾಂತನು ತಟ್ಟನೆ ಹಿಂದೆ ಸರಿದ. ವತ್ಸಲೆಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳೇ? ಅವನ ತಲೆ ಗರಗರನೆ ತಿರುಗಹತ್ತಿತು. ಅವನು ಸುರಂಗಿಯ

ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ. ಅವಳು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಕಿಡಿಗೇಡಿತನದಿಂದ ನಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

‘ನೀನು ಎಚ್ಚರವೇ ಇದ್ದೆಯೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ?’

‘ಛೇ! ಇದೇ ಈಗ ಎಚ್ಚರಾದೆ’

‘ಆ ಹುಡುಗ ಒದರಿದ್ದಕ್ಕೆ?’

‘ಉಂ ಹುಂ. ಹೀಗೇ ಒಬ್ಬರು ಅಂಜಿದ್ದಕ್ಕೆ!’

ರಮಾಕಾಂತ ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನು ನಾಚಿದ. ಆದರೆ ಅವನ ಸಮಯ ಸೂಚಕತೆಯೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಿರಲಿಲ್ಲ.

‘ನಿನ್ನ ನಿದ್ದೆ ಕೆಡಬಾರದೆಂದು—’

‘ನಾಟಕಕಾರರೇ ಇರುವಿರಿ ನೀವು’

‘ಮತ್ತು ನೀನು ಕುಶಲ ನಟಿಯೇ ಇರುವಿ.’

ಸುರಂಗಿ ನಸುನಗುತ್ತ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಎದ್ದುಕುಳಿತಳು.

‘ತಲೆ ಬಹಳ ನೋಯುತ್ತದೇನು?’

‘ಹೌದು—’

‘ಏನಾಯ್ತು ಇಷ್ಟು ನೋಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ?’

‘ಏಟು ಬಿದ್ದಿದೆ ಅಂಥಾದ್ದು!’

‘ಯಾವಾಗ?’

‘ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ’

ಈಗ ರಮಾಕಾಂತನ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂತು. ತಾನು ನಿನ್ನೆ ಸುಲೋಚನೆಯ ಮೋಟರಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹೋದದ್ದಕ್ಕೆ ಇದೆಲ್ಲ ತಿರುಗುವೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

‘ಹೊರಗೆ ಬರುವಿಯಾ ಸ್ವಲ್ಪು? ಆ ಸುಲೋಚನಾ ಮತ್ತು ಅವರ ತಂದೆ ಬಂದಿರುವರು’

‘ಅವರ ತಂದೆ ಬರಲಿ, ತಂದೆಯ ತಂದೆ ಬರಲಿ! ನನಗೇನು ಅವರ ಕೂಡ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಅದೆ!’

‘ನನಗಾದರೂ ಅವರನ್ನು ತಗೊಂಡು ಏನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ?’

‘ಅವರ ಅಳಿಯಂದಿರಾಗಬೇಕೆಂದು ಇರಬಹುದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ!’

‘ನಿನಗೆ ಏನು ಬಿದ್ದದ್ದು ಸರಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ. ಅಲ್ಲಂದಾದರೂ ಆಮಿತ್ತಲ್ಲಾ?’ ಹೊರಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ತನ್ನ ಹಾದೀ ನೋಡುತ್ತಿರಬಹುದೆಂಬುದು ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಮಾಕಾಂತ ಹೇಳಿದ.

‘ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ನನ್ನದೊಂದು ಪತ್ರ ಕಳೆದು ಹೋಯಿತು!’

‘ಯಾರಿಗೆ ಬರೆದಿದ್ದು?’

‘ನಿಮಗೆ!’

‘ಮತ್ತೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೇಕೆ?’

‘ಕೊಡಬೇಕೆಂತೇ ಜುಹೂಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಹಟ ಹಿಡಿದದ್ದು.’

‘ಎಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೋಯಿತು ಅದು?’

‘ಉಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಿದ್ದುಹೋಗಿರಬೇಕು.’

‘ರಾತ್ರಿ ಮಾತಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತದ್ದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಯಿತು!’

‘ಇರಲಿ. ಅದು ಮತ್ತೆ ಯಾರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ?’

‘ಗಾಳಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೀತು! ಅಲ್ಲೇ ಬಿದ್ದರೆ ಬೀಳಲಿ. ಯಾರದಾದರೂ ಕೊಲೆ-ಗಲಿ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವೇನು ಅದರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ?’

ಸುರಂಗಿಯು ಬರುವಳೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ರಮಾಕಾಂತ ಮುಂದೆ ಹೋದ. ರಸ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಒದರುತ್ತ ಹೋಗುವ ಹುಡುಗನಿಂದ ವ್ಯಾನೇಜರರು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಮೊದಲೇ ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರಮಾಕಾಂತ ಬರುತ್ತಲೇ ದಾದಾ ಅವರು ಅಂದರು. ‘ಇದನ್ನು ನೋಡಿದಿರೇನು ಸುದ್ದಿ?’

ರಮಾಕಾಂತನ ಮೈಗೆ ಮುಳ್ಳು ಬಂದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ದಾದಾ ಅವರು ಓದ ಹತ್ತಿದರು.

‘ದಾದರದಲ್ಲಿರುವ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ವರ್ಷದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮೈಮೇಲೆ ಚಿಮಣಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಸುರುವಿಕೊಂಡು ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವು ಇನ್ನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ.’

ರಮಾಕಾಂತನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಉಸಿರ್ಗರೆದ. ವ್ಯಾನೇಜರರು ಎದ್ದು ಬಳಗೆ ಹೋದರು. ಸುರಂಗಿಯು ಮೋರೆತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಪತ್ತಲವನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಅವ ರಂದರು: 'ಈಗ ಬಂದವರಿವರು ಬಹಳ ಶ್ರೀಮಂತರಿದ್ದಾರಂತೆ.'

ಸುರಂಗಿಯು ಏನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಒಳಗಿನಿಂದ ಅಡಿಗೆಯವನು ತಬಕದಲ್ಲಿ ಚಹದ ಐದು ಕವ್ವುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದ. ಅದ ರಲ್ಲಿಯ ಒಂದನ್ನು ಸುರಂಗಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತ ವ್ಯಾನೇಜರ ಅಂದರು: 'ಇದನ್ನು ನೀನೇ ಒಯ್ದು ಕೊಡು ಅವರಿಗೆ.' ಸುರಂಗಿಯು ತೀವ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವ್ಯಾನೇಜರರನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅಡಿಗೆಯವನು ತಬಕ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಹೋದ. ಸುರಂಗಿಯೆಂದಳು—'ಇಂಥಾ ದ್ವೇನೂ ನನಗೆ ಸರಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ' ನೋಡಿರಿ!

'ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದು ಮಾತ್ರ ಸರಿ ಬರುವದಲ್ಲವೆ?' ಸುರಂಗಿಯ ಮರ್ಮಕ್ಕೆ ಏಟು ತಾಕಿತು.

'ಸುರಂಗಾ! ಅವರ್ಷದ ಹಿಂದಿನ ಕಥೆ ನಿನಗೆ ನೆನಪಿದೆಯೇನು? ನೀನು ಕಂಪನಿಯೊಳಗ ಬೀಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿ—'

ಸುರಂಗಿಯು ಮೌನದಿಂದ ಕವ್ವು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊರಟಳು. ಅವಳು ಕೆಳಗೆ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೋದಳು. ಎದುರಿನ ಲೋಡಿಗೆ ಆತುಕೊಂಡು ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕನು ಕುಳಿತಿರುವನೆಂದು ಮಾತ್ರ ಅವಳ ಕೆಳನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕವ್ವು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬಾಗಿ ಅವನ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಳು—'

ಅವಳ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕವ್ವುಬಿಸಿಗಳು ಪಳನೇ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದವು. ಆ ಕವ್ವು ಮಾತಾಡಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ದಾದಾ ಅವರು ಸುರಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ನೋಡಿದರು. ಅವರ ಮೋರೆಯು ತೀರ ಇಳಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಸುರಂಗಿಯಂತೂ ಥರಥರ ನಡುಗುತ್ತಲೇ ಬಳಗೆ ಹೋದಳು.

‘ನಾವಿರ ಜನರ ಮುಂದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಗ ಇವಳಿಗೆ ಅಂಜಿಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ, ಅದೇ ಇಂದು—’

ಮ್ಯಾನೇಜರರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸವಾರಮುಸಾರ ಮಾಡಿದರು.

‘ವಿಪರೀತ ತಲೆಶೂಲಿ ಎದ್ದಿದೆ ಆಕೆಗೆ’ ಎಂದ ರಮಾಕಾಂತ.

ಚಹಾಪಾನವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕಂಪನಿಯ ಬಿಡಾರದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಆದರೆ ದಾದಾ ಅವರು ತಮಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆನಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದ ಕಾರಣ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಸಿನೆಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ನಿಂತುಹೋಯಿತು.

೩

ದೇವ ಮತ್ತು ಭಾವ

ರಮಾಕಾಂತನ ನಾಟಕದ ರಂಗತಾಲೀಮು ಇಷ್ಟು ನೆಟ್ಟಗಾಯಿ ತಲ್ಲ, ಮರುದಿವಸ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ನಾಟಕವು ಯಾವಾಗ ಸುರುವಾದೀತೋ ಪ್ರೀಕ್ಷಕರ ಕರತಾಡನವು ಯಾವಾಗ ತನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದೀತೋ ಎಂದು ಅವನು ಆತುರನಾಗಿದ್ದನು. ನಾಟಕದ ನೋಡಲನೇ ಪ್ರಯೋಗವು ಮುಗಿಯಿತೆಂದರೆ ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಚಿಕ್ಕ ವುಸ್ತುಕವನ್ನು ಬರೆಯುವದಕ್ಕೆಂದು ಅವನು ಕಾನೂಪುರದ ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗುವದೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ಕಾನೂಪುರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನೂ ನೋಡುವಂತಹದಿರದಿದ್ದರೂ ದಾದಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಭವ್ಯವಾದ ದೀಪಮಾಲೆ, ದೇವಾಲಯದ ಹತ್ತಿರವೇ ಇದ್ದ ಒಂದು ಕೆರೆ ಇವೆರಡು ಮಾತ್ರ ಇವೆಯೆಂದು ಸುಲೋಚನೆಯು ಹೇಳಿದ್ದಳು. ಸುಲೋಚನೆಯ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ದೀಪಮಾಲೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಕೆರೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವು ಎಷ್ಟು

ರವ್ಯು ಕಂಡೀತೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅವನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ನಾಟಕದ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಅನಂದದ ಭರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ವತ್ಸಲೆಯ ನೆನಪು ಕೂಡ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಅವನ ಮನದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ವಿಚಾರ ಸುಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ವತ್ಸಲೆಯ ಗತಿ ಏನಾಗಿರಬಹುದು? ಅವಳು ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನ ಕಡೆಗೆ ಹೋದಳೋ ಏನು ಜೀವ ಕೊಟ್ಟಳೋ! ಅವಳ ಬಗ್ಗೆ ತಾನು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಆದರೆ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತೆ ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅಡಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಮೊದಲನೇ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ಕೂಡ ಹಾರಿಸದೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಟಕವು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೂರುವರೆ ಗಂಟೆಗೆ ಸುರುವಾಗುವದಿತ್ತು. ರಮಾಕಾಂತನು ಎರಡು ಗಂಟೆಗೇ ಥೇಟರಿಗೆ ಬಂದ. ಸುರಂಗಿ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವನು ಅವಳಿಗಂದ- 'ನನ್ನ ದೈವವೆಲ್ಲಾ ನಿನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿದೆ ಸುರಂಗಾ!'

'ಮತ್ತೆ ನನ್ನದು?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಸುರಂಗಿಯ ತುದಿನಾಲಿಗೆಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಕೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ಅವಳಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಧ ಮರ್ಧ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿದ ತನ್ನ ಮೋರೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು—

'ನನ್ನ ಕೈಗುಣ ಒಳ್ಳೆಯದಾದರೆ ಇನಾಮು ಏನು ಕೊಡುವಿರಿ?'

'ಏನು ಬೇಡಿದ್ದು'

'ನೋಡಿರಿ ಆಂ! ಅವಸರದಿಂದ ಮಾತು ಕೊಡಬೇಡಿರಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ—'

ಅವಳು ಅವಸರವಸರದಿಂದ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಬಣ್ಣದ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಲೇ ರಮಾಕಾಂತನ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಗಹತ್ತಿತು. ಸುರಂಗಿ ರೂಪವತಿಯಿದ್ದಾಳೆ, ಗೌರವಣ್ಣದವಳಿದ್ದಾಳೆ; ಆದರೆ ರಂಗಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ನೋಗುವ ಮೊದಲು ಅವಳಿಗೂ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸವಿಾಪದಿಂದ ಈ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡವರು ಹೇಗೆ ಬೂದಿಯನ್ನು

ಬಳಿದುಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತಾರೆ? ಅದೇ ದೂರದಿಂದ? ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಇದೇ ಬಣ್ಣವು ಚಂದವಾಗಿ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವೆ? ಈ ಜಗವೂ ಒಂದು ರಂಗಭೂಮಿ. ಈ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರು ಯಾವ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ? ಕಲೆ ಹಾಗೂ ಸೌಂದರ್ಯ ಇವುಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಆ ಬಣ್ಣವಲ್ಲವೆ?

ಒಬ್ಬ ಆಳು ಸುಲೋಚನೆಯು ಬಂದಳೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ. ಅವಳನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನು ಪಡದೆಯ ಹೊರಗೆ ಬಂದ. ಅವನು ಸುಲೋಚನೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ. ಒಳಗೆ ನಾಯಿಕೆಯ ಪಾತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಸುರಂಗಿಗಿಂತ ಇವಳೇ ಅವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಚೆಲುವೆಯಾಗಿ ತೋರಿದಳು. ಗಾಳಿಯಿಂದ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾದ ಅವಳ ಕೂದಲು ಪಡದೆಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಿ ತೀಡಿ ಮಾಡಿಸಿದ ಸುರಂಗಿಯ ಕೂದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸುಲೋಚನೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ರಮಾಕಾಂತನು ಏನೋದದಿಂದ ನುಡಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೈಯೊಳಗಿನ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರವನ್ನು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತ ಅವಳಂದಳು—

‘ನೋಡಿರುವಿರೇನು ಈ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು?’

‘ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ಏನಾದರೂ ಟೀಕೆ ಬಂದಿರುವದೇ?’

‘ಉಂ. .ಹುಂ! ಕಥೆ ಅದೆ!’

‘ವರ್ತಮಾನಪತ್ರದೊಳಗಿನ ದರಿದ್ರ ಕಥೆ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ವೇಳೆ ಯಾರಿಗಿದೆ’

‘ವಿದ್ಯಾಧರರಿಗೆ!

‘ಅಂದರೆ?’

‘ಕಥೆಯನ್ನು ನಾನೇನೂ ಹುಡುಕಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ತಾವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಧರ ಅವರು ಕಳಿಸಿರುವರು’

‘ಎಲ್ಲಿಂದ?’

‘ಕಾಸೂಪುರದಿಂದ’

‘ಒಳ್ಳೇ ರಸಿಕ ಕಾಣುತ್ತದಲ್ಲ ಸ್ವಾರಿ! ಬಹಳಮಾಡಿ ಗೇರಿನ ಕಾರಖಾನೆಯೊಳಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಕೂಲಿಯಾಕೆಯ ಕಥೆ ಇದ್ದೀತು’

‘ಉಂ. .ಹುಂ! ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮದೇ ಅದೆ. ನಿಮ್ಮ ಆ ‘ಭಾವದಂತೆ ದೇವ’ ಎಂಬ ಕಥೆಯನ್ನು ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ’

‘ಅಂದರೆ, ಅದರದೇನು ಸಂಬಂಧ ಇದಕ್ಕೆ?’

ನಿಮ್ಮ ಕಥೆಗೆ ತೀರ ಎರುದ್ಧವಾಗಿದೆ ಇದು. ಈ ಹೆಂಗಸು ಅನ್ನು ತ್ತಾಳೆ—‘ದೇವರಂತೆ ಭಾವ’ ಎಂದು.

‘ಕಥೆ ಬರೆದವಳು ಹೆಂಗಸೇನು? ಬುರುಖಿಯೊಳಗಿನವಳಾಗಿರಬೇಕು ಬಹುತರವಾಗಿ ಇವಳು!’ ಅದನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತ ರಮಾಕಾಂತ ಸುಡಿದ. ಕಥೆಯ ಹೆಸರಿನ ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿದ ‘ಲೇಖಿಕಾ-ಕೃಷ್ಣಾ’

‘ಓದಿಯಾದರೂ ನೋಡಿರಿ. ಅಷ್ಟೇನೂ ಕೆಟ್ಟದಾಗಿಲ್ಲ ಕಥೆ!’

ಸುಲೋಚನೆಯು ನಾಟಕದ ಮೊದಲನೇ ಪ್ರವೇಶದ ರಂಗವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ನಡೆದದ್ದನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಳು. ರಮಾಕಾಂತನು ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ಓದತೊಡಗಿದ. ಕಥೆಯ ನಾಯಕಿಯಾದ ಶಾಂತಾ ಎಂಬವಳು ಲಗ್ನವಾಗುವ ಮೊದಲು ಪತಿ ಎಂದರೆ ದೇವರೆಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಲಗ್ನದ ತರುವಾಯ ಅವಳಿಗೆ ಕೆಲವು ತೀರ ಕಟು ಅನುಭವಗಳು ಬರಲು ವಿಧವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಅವಳು ಒಂದು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾಳೆ—‘ಪತಿಯೊಡನೆ ಏಕದೇವವಾದ ಪತ್ನಿಗೆ ವೈಧವ್ಯವೆಂದರೆ ಮರಣವೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದೀತು. ಆದರೆ ಪತಿಯ ನಿರ್ದಯ ವರ್ತನದಿಂದ ಯಾವಳ ಜೀವವು ಅರ್ಧ ಮೃತವಾಗಿರುವದೋ ಅವಳಿಗೆ ವೈಧವ್ಯವು ಪುನರ್ಜನ್ಮವೆಂದೇ ಎನಿಸುತ್ತದೆ’

ಕಥೆಯು ಹೀಗೆ ಕೊನೆಯಾಗಿತ್ತು—‘ಶಾಂತೆಯು ಚಹಾ ಕೊಂಡು ತ್ತಿರುವಾಗ ಅವಳ ಮೋರೆ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಆ ದಿವಸವೂ ಅವಳು ಇದರಂತೆಯೆ ಚಹಾ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅದೇ ಈ ಖೋಲಿ. ಆದರೆ ಈಗ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯ ನಾಯಿ ಇಲ್ಲ, ಶಾಂತೆಯ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಂಕುಮ ತಿಲಕವಿಲ್ಲ, ಅವಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪತಿಯೇ ದೇವರು ಎಂಬ

ಭಾವನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಶಾಂತೆಯು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಭಾವದಂತೆ ದೇವ' ಎಂಬ ಗಾದೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅನುಭವವು ಅವಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ 'ದೇವನಂತೆ ಭಾವ'ವೆಂಬ ಹೊಸ ಗಾದೆಯನ್ನು ಕೊರೆದು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು'

ಕಥೆಯನ್ನೋದಿ ಮುಗಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ರಮಾಕಾಂತನು ಮೇಲೆ ನೋಡಿದ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿಯ ಶಾಂತಾ, ನಾಯಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಅವಳ ಪ್ರೀತಿ, ಗಂಡನಿಗೆ ಅವಳ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ತಿರಸ್ಕಾರ— ಅವನಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ವತ್ಸಲೆಯ ನೆನಪಾಯಿತು. ಅವನು ಸಹಜವಾಗಿ ಕಥೆಯ ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿದ. "ಗೃಹ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರ!" ಕಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೇ ಸಾಧನವು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಅದನ್ನು ಓದಹತ್ತಿದ. ಆದರೆ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಮೂಡಿತು. ಆ 'ಗೃಹ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರ'ವನ್ನು ವತ್ಸಲೆಯ ಸೋದರಮಾವನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಸಾಂಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಜ್ವರಬಂದು ತೀರಿಕೊಂಡ ಸುದ್ದಿ ಆದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಆ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ಸಂತಾಪದಿಂದ ವತ್ಸಲೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಲು ಮುಂದೆ ಅದರಿಂದಲೇ ಜ್ವರಬಂದು ಅವಳು ಸತ್ತಿರಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಅವನ ಮನದಲ್ಲಿ ಬಂತು. ಆದರೆ ಕೂಡಲೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಇಬ್ಬಗೆಯಾಯಿತು. ಎರಡನೇ ಮನವು ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೇಳಿತು—

'ಅವಳು ಜ್ವರಬಂದು ಸಾಯಲಿಲ್ಲ!'

'ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ?' ಎಂದು ಮೊದಲನೆಯದು ಕೇಳಿತು.

'ಅವಳ ಕೊಲೆ ಆಯಿತು!'

'ಕೊಲೆ? ಮಾಡಿದವರು ಯಾರು?'

'ನೀನು! ರಮಾಕಾಂತ, ನೀ ಮಾಡಿದೆ!'

'ಕೊಲೆ ಏನು ಕತ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಆಗುತ್ತದೆಯೆ?'

'ಒಂದೇ ಯಾಕೆ ಒಳ್ಳೇ ಎರಡು ಕತ್ತಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದೆ ಯಲ್ಲ ನೀ ಅವಳ ಮೇಲೆ!'

'ಆದರೆ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಪ್ತನೇ ಬೇಕಾಗುವ ದಲ್ಲ!'

‘ಬಿಳಿಯಂಗಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅದು ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ’

‘ಆ ಎರಡು ಕತ್ತಿ ಯಾವು?’

‘ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯ!’

ಶೂನ್ಯಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ರಮಾಕಾಂತನು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ. ರಾಜನ ರಂಗಮಹಲಿನ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಏರ್ಪಾಡು ನಡೆದಿತ್ತು. ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಚಿತೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟ ವತ್ಸಲೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಾಣಹತ್ತಿತು. ಮೈರಾಗ್ಯದ ಅದೊಂದು ಝಳುಕಿನಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆನಿಸಿತು—ಕಲೆ ಹಾಗೂ ಸೌಂದರ್ಯಗಳು ಮಾನವ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬರೀ ಅಲಂಕಾರಗಳು. ಆ ಜೀವನದ ಆತ್ಮವು ಯಾವದು? ಪ್ರೇಮವೇ ಅದರ ಆತ್ಮ! ಕಲೆ-ಸೌಂದರ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ ಯಾವದು ಏಳ-ತಳಿರನಂತೆ ಅಲಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ಪ್ರೇಮವಲ್ಲ, ಅದು ಉಪಭೋಗ-ಕೇವಲ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಉಪಭೋಗವೇ ಸರಿ.

ಅವನ ಓದು ಮುಗಿದದ್ದು ನೋಡಿ ಸುಲೋಚನೆ ಎಂದಳು—
‘ನಿಮ್ಮ ಕಥೆಗೆ ಅವಳು ಉತ್ತರವೆಂದೇನು ಇದನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಕಾಣುವ ದಿಲ್ಲ!’

ರಮಾಕಾಂತನು ಏನೂ ಉತ್ತರಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಯೋಗ್ಯ ವೇಳೆಗೆ ನಾಟಕವು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ನಡುವೆ ಆ ಉಷೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಇತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರನ್ನೂ ನೋಡಿ ರಮಾಕಾಂತನ ಮೈಯುಜ್ಜಿತು. ಕಥಾಲೇಖಕನೆಂದು ಅವನು ಇತ್ತೀಚೆ ಒಳ್ಳೆ ಲೋಕಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದ. ಆದರಲ್ಲಿ ಇದು ಅವನ ಮೊದಲನೇ ನಾಟಕ. ಅದಕ್ಕೆ ಸುರಂಗಿಯ ರೂಪದ ಹಾಗೂ ಗಾಯನದ ಜೋಡು ಸಿಕ್ಕದ್ದರಿಂದ ನಾಟಕಗೃಹವು ಇಂದು ಇರುವೆಗೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು.

ತನ್ನನ್ನು ಕನ್ಯೆಯೆಂದು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದ ಗಂಡಸರ ಮುಂದೆ ಕೂಡುವಾಗ ಹುಡುಗೆಯ ಮನಸ್ಸು ಯಾವ ವ್ಯಾಕುಲ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವದೆಂಬ ಅನುಭವವು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಈಗ ಬರತೊಡಗಿತು.

ಯಶದ ಶಿಖರದ ಕಡೆಗೆ ಓಡುವ ಅವನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಯಾವ ದೊಂದು ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲವೆನಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಎಡವಿ ದಂತೆ ವಿಹ್ವಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾವೊಂದು ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಚಪ್ಪಾಳೆಯ ಕಡಕಡಾಟವಾದರೆ ಅದು ವೇಗದಿಂದ ಮುಂದೆ ಓಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸುರಂಗಿ ಯಂತೂ ಮೊದಲನೇ ಪದದಿಂದಲೇ ಚಪ್ಪಾಳೆ ದೊರಕಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಯಶದ ಈ ಉಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನು ಹಾಹಾ ಎನ್ನುವದರೊಳಗೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಮರಣವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟ.

ಮೊದಲನೇ ಅಂಕು ಮುಗಿಯಿತು. ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಸುರಂಗಿಯು ರಮಾಕಾಂತ ಸುಲೋಚನೆಯರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಂ ಕುಳಿತಳು. ಅವಳ ಆ ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಎತ್ತರ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಸುಲೋಚನೆ ಎಂದಳು— 'ಸುರಂಗತಾಯಿ, ನನ್ನದೊಂದು ಕೆಲಸವಿದೆ ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ!'

ಸುರಂಗಿ ಬರೀ ನಕ್ಕಳು.

'ನನಗೊಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯುವದಿದೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತೇನೆ'

ರಮಾಕಾಂತನಿಗೂ ಸುಲೋಚನೆಯು ಇವಳನ್ನಾರಿಸಿದ್ದು ಸರಿ ಬಿತ್ತು. ಅವನಂದ— 'ಆಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಆಗಿರುವಳು. ಮ್ಯಾನೇಜರರನ್ನು ಕೇಳಿರಿ ಬೇಕಾದರೆ!'

ರೊಕ್ಕದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯು ಕಂಟಮಟ ತುಂಬಿದ್ದರಿಂದ ಮ್ಯಾನೇಜರ ಸಾಹೇಬರೂ ಒಳ್ಳೇ ಸಂತೋಷದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಹಾಸ್ಯರೂಪ ದಿಂದ ರಮಾಕಾಂತನ ಮಾತನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದರು.

ಎರಡನೇ ಅಂಕು ಮುಗಿಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಂಗು ಏರಿತು. ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ತಾನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರುವೆನೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಯಕ ನಾಯಿಕೆಯರ ಸಂವಾದ ದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಚಪ್ಪಾಳೆ ಬೀಳಹತ್ತಿದವು.

ನಾಯಿಕೆ: — ಮಹಾರಾಜರೆ, ನಾನು ಬಡವರ ಕುಲದವಳು. ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ—ಬೇಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ನಾಯಕ: — ಆದರೆ ಪರುಸಗಲ್ಲಿನ ಸ್ಪರ್ಶವಾದ ಕೂಡಲೆ ಕಬ್ಬಿಣವು ಬಂಗಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದುಮತೀ, ಈ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನ ಸಮಕ್ಷಮವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡು.

ಈ ಸಂವಾದವು ಚಪ್ಪಾಳೆಯ ಕಡಕಡಾಟದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯಿತು. ನಾಯಕನು ನಾಯಿಕೆಯ ಕೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡ. ಅವಳು ನಾಚಿ ಮೋರೆ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ ಅಂತಸ್ತಿನ ಹಿಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಗದ್ದಲವು ಸುರುವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರೂ ಹಿಂದೆ ನೋಡಹತ್ತಿದರು. ಏನಾಯಿತೆಂಬುದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಎದೆ ಧಡಧಡಿಸುತ್ತಿರಲು ಅವನು ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ನಿಂತ.

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗದ್ದಲವು ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಯಾವನೋ ಕುಡುಕನು ಗೊಂದಲಹಾಕಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಮೋಲೀಸರು ಅವನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದರೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ರಮಾಕಾಂತನು ಮತ್ತೆ ಶಾಂತಚಿತ್ತದಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ನಾಟಕದ ಮೂರನೇ ಆಂಕೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮುಗಿಯಿತು. ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು.

ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ರಮಾಕಾಂತನು ಸುಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮೋಟರಿನಿಂದ ಅವಳ ವ.ನೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ. ಹೆಚ್ಚು ತಡವಾದರೆ ಅವಳ ಆಬಚಿಯು ಗೊಂದಲ ಮಾಡುವಳೆಂದು ಅವನಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತು. ಬಣ್ಣ ಬರಸಿಕೊಂಡು ಸುರಂಗಿಯು ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ತಯಾರಾಗಬೇಕಾದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತು ಹಿಡಿಯಿತು. ಮ್ಯಾನೇಜರರು ಬರಬೇಕಾದರೆ ಇನ್ನೂ ತಡವಾಗುವದೆಂದು ಅವರಿಬ್ಬರೇ ಮೋಟರಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟರು.

ಇಂದಿನ ಯಶಸ್ಸಿನ ಆನಂದ, ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳ ಚಕಚಕಾಟಿ, ದೂರದಿಂದ ಬರುವ ವಾದ್ಯಗಳ ಮಧುರಧ್ವನಿ, ಸುರಂಗಿಯ ಕೂದಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದ ಗಂದ ದೆಣ್ಣೆಯ ಮನೋಹರ ವಾಸನೆ, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿ ರಮಾಕಾಂತನು ಮೋಟರಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡುಕೂಡುತ್ತಲೇ ಕೇಳಿದ—'

‘ಸುರಂಗಾ, ಏನು ಕೊಡಲಿ ನಿನಗೆ ಇನಾಮು?’

ಅವಳು ತಟ್ಟನೆ ನುಡಿದು ಬಿಟ್ಟಳು—

‘ಪರುಸಗಲ್ಲಿನ ಸ್ಪರ್ಶವಾದ ಕೂಡಲೆ ಕಬ್ಬಿಣವು ಬಂಗಾರ ವಾಗುತ್ತದೆ!’

ಆ ಉನ್ಮಾದಕ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಅವಳ ಕೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡ. ಡ್ರಾಯ್ವರ್‌ನಿಗೆ ಏನೂ ಕಾಣಿಸುವುದು ಶಕ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ರಮಾಕಾಂತನು ಪ್ರೇಮಭರದಿಂದ ಅವಳ ಕೈಯನ್ನು ಒತ್ತುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೋಟರಿನ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಗೊಗ್ಗರದನಿಯಲ್ಲಿ ‘ತುಳಸೀ! ತುಳಸೀ!’ ಎಂದು ಯಾರೋ ಒದರಿದ್ದು ಕೇಳ ಬಂತು.

ಸುರಂಗಿಯು ಗಕ್ಕನೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಜೇಳು ಕಡಿದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಕಾಲು ಜಾಡಿಸುವಂತೆ ಅವಳು ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ರಮಾ ಕಾಂತನ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಂಡಳು.

೭

ಪುನರ್ಜನ್ಮ

ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಆ ಭವ್ಯ ಸುಂದರ ಸರೋವರವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಶ್ರಮ ಪರಿಹಾರವಾಯಿತು. ಅದರ ನೀಲೀ ನೀರ ಮೇಲೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಮಲ ಗಳು ದೂರದಿಂದ ಚಿಕ್ಕೆಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ನಡುನಡುವೆ ನೀರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ತೆರೆ ಎದ್ದು ಒಂದು ಕಮಲದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಆ ಮೊಗ್ಗಿಗೆ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಅನ್ನುತ್ತಿತ್ತೇನೋ! ‘ಕಮಲಾತಾಯೀ

ಇಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟಿಗೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಏನಾಯಿತು? ಇಗೋ ನನ್ನ ಮುತ್ತು!! ಎಂದು. ಸರೋವರದ ಮೂರು ಕಡೆಗೆ ಮೂರು ದಿನ್ನೆಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಹಸಿರುಕುಂದಣದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದ ನೀಲರತ್ನದಂತೆ ಆ ಸರೋವರವು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಡುವೇ ಗಾಳಿಯ ಮಂದವಾದ ಝಳುಕು ಗೇರು ಹೂವಿನ ಸುಗಂಧವನ್ನು ತರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರ ಮಂದಮಧುರವಾದ ವಾಸನೆಯು ವತ್ಸಲಿಗೆ ಅತ್ತರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆನಂದದಾಯಕವೆನಿಸಿತು. ಅವಳ ಮನದಲ್ಲಿ ಬಂತು—ನಿಸರ್ಗವು ಮನುಷ್ಯನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂಬದು ನಿಜ. ಮುಂಜಾವಿನ ಹೂಬಿಸಿಲನ್ನೂ ಮಳೆಗಾಲದ ಮೊದಲನೇ ಮಳೆಯನ್ನೂ ನೋಡುವಾಗ ಮನಸು ಹೇಗೆ ಆನಂದದಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತದೆ. ಹೂಗಳಂತೆ ತಾರೆಗಳನ್ನು ಆರಳಿಸುವ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವೂ ಅವನ್ನು ಕೊಯ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಉಷಃಕಾಲವೂ ಅಷ್ಟೇ ಮನೋಹರವಾಗಿಲ್ಲವೆ? ಮೊನ್ನೆಯೆ ನಾನು ಮಾಲವಣದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವು ಎರುವದನ್ನೂ ನೋಡಿದೆ, ಇಳಿಯುವದನ್ನೂ ನೋಡಿದೆ. ಎರಡೂ ವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ತೆರೆಗಳು ಬಿನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಆಟವು ಅಷ್ಟೇ ಮೋಹಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಧುಸಂತರು ಆಡವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿರುವದರ ಕಾರಣವು ಇದೇ ಇರಬಹುದೇ? ನಿಸರ್ಗವು ಕೇವಲ ಆನಂದಮಯವಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ದುಃಖದ ಉತ್ತುನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಮುದ್ರವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ಸುಖದ ಮುತ್ತುಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆಷ್ಟೇ!

ಕೈಯೊಳಗಿನ ಸಣ್ಣ ಗಂಟನ್ನು ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಅವಳು ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಹೊಲಸಾದ ತನ್ನ ಕಾಲು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದಳು. ನೋಡುನೋಡುತ್ತ ಅವಳಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಮದರಂಗಿಯ ನೆನಪಾಯಿತು. ನಡೆದು ನಡೆದು ಕಾಲು ಬಹಳ ನೋಯಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಬರಿಗಾಲಿನಿಂದ ನಡೆದದ್ದರಿಂದ ಅವು ಜರಡಿಯಂತಾಗಿದ್ದವು. ಕಾಲು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಒದ್ದೆ ಕೈಯಿಂದ ಅವಳು ಮೋರೆಮುಸುರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಜಪ್ಪಿಸಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಾಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಆ ತಿಳಿನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅವಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತು. 'ಬಡವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ

ಕನ್ನಡಿಗಳೆಲ್ಲಿ ಸಿಗಬೇಕು? ಅಂತೇ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಇಂಥ ಕೊಳಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅವಳ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿದು ಹೋಯಿತು. ಮತ್ತೆ ವೇರೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತಿರಲು ಅದು ಕುಂಕುಮದ ತಿಲಕದ ಹತ್ತಿರ ಹೋಯಿತು. ಆ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ತಿಲಕವು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ನೀರಿನ ಒಂದೇ ಹನಿ ಸಾಕು! ಆ ತಿಲಕವು ಎತ್ತಲೋ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಆ ವಿಶಾಲವಾದ ಕೊಳವನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಎಲ್ಲ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರಾದ ಮುತ್ತೈದೆಯರ ಹಣೆಯ ಕುಂಕುಮವನ್ನು ಇಷ್ಟು ನೀರು ತೊಳೆದುಬಿಟ್ಟೀತೆಂಬ ಭಯಂಕರ ವಿಚಾರವು ಅವಳಿಗೆ ಬಂದು ಹೋಯಿತು. ಅವಳು ಕೈಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದಳು. ಅದು ಥರಥರ ನಡುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಂಕುಮ ತಿಲಕವನ್ನು ಬರಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಅವಳು ಹಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಕೈ ಒಯ್ಯುವಷ್ಟು ರಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ 'ಅಜ್ಜೀ, ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು ಅವ್ವ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಕೇಳ ಬಂದವು.

'ಅವ್ವ, ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೆ ಅವಳ ಕೈ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೆಳಗೆ ಹೋಯಿತು. ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ತಾನು ವಿಧವೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳಲ್ಲ. ವಿಧವೆಯು ತಾಯಿಯಾಗುವದೆಂತು? ಸಧನೆಗೆ ತಾಯಿಯಾಗುವದು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆಯಾದರೂ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಿ ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಆದರದಿಂದ ತಿರುಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು. ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅವಳದವಳಿಗೇ ಸಗೆ ಬಂದಿತು. ರಮಾಕಾಂತ ತನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ಕರೆದೊಯ್ಯಬೇಕು? ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ! ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಾನು ಈಗ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದದ್ದು; ತನ್ನ ಆ ಸ್ವರ್ಗ ಯಾವುದು? ಕಾಮಾವುರದ ಗೇರುಕಾರಖಾನೆ! ಕೂಲಿಕಾರರ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಒಪ್ಪುವ ಹಾಗೇ ತನ್ನ ರೂಪವಿದೆಯೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆನಿಸುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಪತಿ ಸುರೂಪಿ, ಕಲಾವಂತ, ಶ್ರೀಮಂತ, ಉಚ್ಚಕುಲದ ಮನುಷ್ಯ. ತಾನು ಕುರೂಪಿ, ಕಲಾಹೀನಿ, ದರಿದ್ರಳಾದ ಕೂಲಿಕಾರಳಾಗುವಳು. ಈ ಎರಡು ಕೊನೆಗಳು ಎಂದಾದರೂ ಕೂಡಬಹುದೆ? 'ಅವ್ವ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿದ

ಕೂಡಲೆ ತನಗೇನೆನಿಸಿತೋ ಅದಿಲ್ಲವೂ ಬರೀ ತೋರಿಕೆಯಾಗಿಯೆ ಉಳಿಯುವದು. ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕ್ಷಿತಿಜದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಕೆಂಪಾದ ಸೂರ್ಯ ಬಿಂಬವು ಕ್ಷಿತಿಜದ ಮೇಲೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕಾಶವು ಬಾಗಿ ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಕಾಯ್ದು ತನ್ನ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಡುವಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ತೋರಿತು. ಆ ದಿವ್ಯಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಭೂವ್ಯಾಕಾಶಗಳೆರಡೂ ಕೆಂಪಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. ರವಾಕಾಂತನಿಂದ ಎಂದಾದರೂ ಈ ಸುಖವು ತನಗೆ ಸಿಗಬಹುದೆ?

ತನ್ನ ದುರ್ಬಲ ಮನಸ್ಸು ನೋಡಿ ಅವಳದವಳಿಗೇ ಸಿಟ್ಟುಬಂತು. ಮೊದಲನೇ ಭೆಟ್ಟಿಯ ದಿವಸವೇ ತನ್ನ ನಿರಾಕರಿಸಿಬಿಡುವವನು, ಆ ಮೇಲೆ ಅಸ್ವಸ್ಥನಾದ ತಂದೆಯ ಶುಶ್ರೂಷೆಯ ನೆವದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ದೂರವಿಡುವವನು, ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿನಲ್ಲಿಯೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹೆಂಗಸಿನೊಡನೆ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವನು—ಇಂಥ ಗಂಡನ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಮನವು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಆಶಾವೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದೇಕೆ ನೋಡಬೇಕು? ಈ ವಿಚಾರದ ಭರದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಅವಳು ಕೈಯಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಒಂದು ಕಲ್ಲು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಒಗೆದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡ ತೆರೆಗಳಿದ್ದವು. ಸಮೊಪದ ಕಮಲಗಳು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಅಲುಗಾಡಿದವು. ಆ ಸಪ್ಪಳದಿಂದ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಒಂದು ಪಕ್ಷಿಯು ಕಿರ್ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು.

ವತ್ಸಲೆಯು ವಿಚಾರ ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು—ಈ ಕಲ್ಲಿನ ಬದಲು ನಾನೇ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ? ನಿಸರ್ಗಕ್ಕೇನು ಕಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟೇ, ನಾನೂ ಅಷ್ಟೇ! ನಾನೇ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ—ಬೀಳುವ ಸಪ್ಪಳವು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ತೆರೆಗಳು ಬಹಳ ವೇಗದಿಂದ ಎಳುತ್ತಿದ್ದವು, ಕಮಲಗಳು ಹೆಚ್ಚು ವೇಳೆ ಅಲುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದವು, ಒಂದು ವೇಳೆ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಕಲಕಲಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಆನಂದ ಮಯವಾದ ನಿಸರ್ಗವು ತನ್ನ ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳವಾದರೆ ಇಷ್ಟೇ ದುಃಖವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿದ್ದರೆ? ನಿಸರ್ಗದಂತೆ ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ ಅವನು

ತನ್ನ ಮರಣವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನೇ? ಅವನಿಗೆ ಈಸುಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಜಿಗಿದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ, ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೆ ಒದರಾಟ-ಚೀರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಮನುಷ್ಯನೇ ನಿಸರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ನಿಸರ್ಗವು ನಿರ್ಜೀವ. ಮನುಷ್ಯನು ಸಜೀವ! ಜೀವನವು ಜೀವನದೊಡನೆಯೇ ಸಮರಸವಾಗುವದು.

‘ಅದು ನೋಡು, ಅದು ನೋಡು’ ಮತ್ತೆ ಆಗಳೆ ಕೇಳಿದ ದನಿಯೇ ಕೇಳ ಬಂತು. ವತ್ಸಲೆಯು ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಬಲಗಡೆಯ ದಿನ್ನೆಯ ಮೇಲಿನ ಗೇರುವಿನ ಗಿಡಗಳ ತೋಪಿನೊಳಗಿಂದ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕಿಯೂ ಐದಾರು ವರ್ಷದ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನೂ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಡುಗನು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಜಿಗಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಮುದುಕಿಯು ತನ್ನ ತ್ರಾಣ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು, ಹುಡುಗನ ದನಿ ಕೇಳಿಸಿತು- ‘ಅಜ್ಜೀ, ನೀನೂ ಜಿಗಿಯಲ್ಲಾ ನೋಡೂನು.’

‘ಹೌದಲೆ ಕಳ್ಳ, ಮುದುಕಿಗೆ ಚಾಷ್ಟ್ರೀ ಮಾತತೀ ಏನು?’

ವತ್ಸಲೆಯ ಮನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಸಂವಾದದಿಂದ ಬೇರೆ ವಿಚಾರವೇ ಹುಟ್ಟಿತು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಕೂಸು ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಜಿಗಿದಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದೊಡ್ಡವನಾದ ಮೇಲೆ ಯಾರ ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಜಿಗಿದಾಡಬೇಕು? ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಮೇಲೆಯೇ? ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಜೋಡಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ನೋಡಿದಳು. ಮುದುಕಿಯ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಯಂಕಾಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ವಸಂತಋತುವಿನ ಸಂಜೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ಅರಸತ್ತು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಸಹಜ ವಿಾರಿರಬಹುದು! ಆದರೂ ಅವಳ ಮೈಕಟ್ಟು ಎಷ್ಟು ದೃಢವಾಗಿತ್ತು! ವೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಮುಪ್ಪಿನ ಕಳೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅದರೊಡನೆಯೇ ತಾರುಣ್ಯದ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಒಟ್ಟು ಅವಳ ವೇಷವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವಳು ಕೂಲಿಯವರ ವರ್ಗದವಳಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಆ ಮಾನದಿಂದ ಅವಳ ಸೀರೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಯೂ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದದ್ದು ಅವಳಿಗಿಂತಲೂ ಅವಳ

ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿ. ಅವನದು ಬಳ್ಳೇ ಗೌರವಣ! ಗರುಡನಂಥ ಅವನ ಮೂಗೂ, ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಕಳೆಯೂ, ಅಂದವಾದ ಮೋರೆಯೂ, ಆಗಲವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಚೆಲುವಾದ ಹಣೆಯೂ ಬಹಳೇ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಹುಡುಗನು ಆ ಮುದುಕಿಯ ಮೊಮ್ಮಗನೆಂದರೆ ಯಾರೂ ನಂಬುವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ!

ಆ ಹುಡುಗನು ದಿನ್ನೆಯನ್ನಿಳಿದು ಕೆಳಗೆ ಬಂದು ಒಮ್ಮೆಲೇ ತಡೆದ. ಅವನು ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿ ನಿರಾಶೆಯಿಂದೆಂದ—‘ಅವ್ವ ಅಲ್ಲೇನೂ ಆಜ್ಜೀ ಇಕೀ?’

ಮುದುಕಿಯೂ ಕೆಳಗೆ ಬಂದು ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡ ಹತ್ತಿದಳು. ಕಾಮಾವುರದಲ್ಲಿಯ ಸ್ತುತಿಯೊಂದು ಕಲ್ಲು ಹರಳು ಕೂಡ ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ವತ್ಸಲೆಯ ಗಂಟಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು: ‘ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆವ್ವ ನೀನು?’

ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಕಥೆಯನ್ನು ಇವಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಪೇಳುವುದು ಅಶಕ್ಯವೆಂದು ವತ್ಸಲೆಗೆನಿಸಿತು. ಅವಳು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು—‘ದೇವರ ಮನೆಯಿಂದ!’ ನಡುವೇ ಆ ಹುಡುಗನಂದ—‘ಆಜ್ಜೀ, ನಮ್ಮ ಬಾಬಾ ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದಾರಲ್ಲ?’

ಅವನ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡದೆ ಮುದುಕಿಯು ಪ್ರೇಮಲಸ್ವರದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು—‘ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಕಿ ಇದ್ದೀ?’

ವತ್ಸಲೆಯು ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೇಲೆ ನೋಡಿದಳು. ಸಂಜೆ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ಕಾಗೆಗಳು ಹಿಂಡುಹಿಂಡಾಗಿ ಭರನೇ ಹಾರುತ್ತ ಗೂಡುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವಳ ಮನದೊಳಗೆ ಬಂದಿತು—ಈ ಹಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ತನಗೆ? ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿತು.

ಮುದುಕಿಯು ವತ್ಸಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಅವಳ ಬಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಡುತ್ತ ‘ತಂಗೀ’ ಎಂದಳು. ಬಿಸಿಲಿನ ಕಾವಿಗೆ ಭರ್ಪವು ಕರಗುವಂತೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಮನಸ್ಸು ಆ ಮುದುಕಿಯ ಮಾಯೆಯಿಂದ

ಕರಗಿತು. ಅವಳು ಕೃತಚ್ಛದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ವತ್ಸಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಕೂಡುತ್ತ ಮುದುಕಿಯೆಂದಳು— 'ನೋನ್ಯಾ, ಒಕುಳೇ ಹೂ ತಗೊಂಡು ಬಾ ಹೋಗು. ಮೂರೂಸಂಜೆ ಆಗೇದ. ಕಾಲಾಗ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗು ಹಂಸ' ನೋನ್ಯಾ ಬಿಗಿದಾಡುತ್ತಲೆ ದೇವಾಲಯದ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಬಕುಲ ಗಿಡದ ಕಡೆಗೆ ಹೋದ.

'ತಂಗೀ, ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?'

'ಕೃಷ್ಣಾ'

'ಯಾತರಾಕಿ?'

'ನಿಮ್ಮದು ಯಾವದು ಅದೇ ನಂದೂ'

ಮುದುಕಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪಿನ ಮೇಲೆ. ರೂಪವೂ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಮುದುಕಿ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಳೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಿ ವತ್ಸಲೆಯೆಂದಳು— 'ಎಲ್ಲಾ ಮನುಷ್ಯರ ಜಾತಿ ಒಂದೇ ಆಲ್ಲೇನು ಅಜ್ಜೀ?'

'ದೇವರೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇಜಾತಿ ಮಾಡ್ಯಾನವ್ವಾ. ಅದರ ಮನಸ್ಸಾರು?'

'ಮನಸ್ಸಾರೆಲ್ಲಾ ಕೆಡಿಸಿ ಹಾಳಮಾಡ್ಯಾರ ಹೌದಲ್ಲೋ'

'ಹೌದ ಹೌದು! ಆ ಟಿಂಗಿನ ಗಿಡಾ ನೋಡು'

ಎದುರಿಗಿದ್ದ ಗುಡ್ಡದ ಅಡಿಯ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ತೆಂಗಿನ ತೋಪಿನ ಕಡೆಗೆ ಬೊಟ್ಟುಮಾಡುತ್ತ ಮುದುಕಿಯೆಂದಳು— 'ದೇವರು ಕಲ್ಪರಿಕ್ಷ ಕೊಟ್ಟಾನ. ಮನಸ್ಸಾರೇನ ಮಾಡತಾರ ನೋಡ ಅದರದು'

'ಏನು?'

'ಸೆರೇ! ಸಿಂದಿ! ಮೂರ ವರ್ಷದ ಹಿಂದ ದೇವ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ಬಂದ ಮಾಡಿದ್ದರು—'

'ದೇವ ಬಾಪ್ಪಾ! ದೇವ ಬಾಪ್ಪಾ ಅದರ ಯಾರು?'

'ದೇವ ಬಾಪ್ಪಾ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ನಿನಗೆ? ಐ ತಂಗೀ! ಸಬಂದ ಕೊಂಕಣ ಪಟ್ಟೀಯೊಳಗ—'

ಮಾಲವಣದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿದ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ

ಮೂರ್ತಿ ವತ್ಸಲೆಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಖಾನಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಿನಿಂದ ಗೋಡಂಬಿಯ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಕೆಲಸ ಮಾಡ ಬೇಕೆಂಬ ಅವಳ ನಿಶ್ಚಯವು ಸಂಪೂರ್ಣ ದೃಢವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅವಳು ಕಾಶಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು—‘ನಾ ಘಟ್ಟದ ಮೇಲಿನವಳು ಅಜ್ಜೀ!’

‘ಬೆಳಗಾವ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಕಡಿಯಾಕೇನು?’

‘ಹೌದು’

‘ನಾನೂ ಇದ್ದು ನಿ ತಂಗೀ ಬೆಳಗಾವ್ಯಾಗ. ಬಾಳ ವರ್ಸ ಇದ್ದೆ’

ಮುದುಕಿ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಏನಾದರೂ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕೇಳುವಳೋ ಎಂದು ವತ್ಸಲೆಯು ಹೆದರಿದಳು.

ಮುದುಕಿ ಕೇಳಿದಳು—‘ಕೊಂಕಣಕ್ಕೆ ಯಾತಕ್ಕ ಬಂದೀಯವ್ವಾ?’

‘ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಕ್ಕೆ!’

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಮುದುಕಿ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದಳು— ‘ನಿನ್ನ ಗಂಡ ಏನ ಮಾಡತಾನ?’ ಆಗಳೆ ಮಂಗಳಸೂತ್ರ ಹರಿದು ಕುಂಕುಮ ಬರಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ವತ್ಸಲೆಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಅವಳು ಸರೋವರದ ಪ್ರಶಾಂತವಾದ ನೀರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡ ಹತ್ತಿದಳು.

‘ಅವ ನಿನ್ನ ಚಲೋತನ್ಯಾಗಿ ಇಟಗೋಳೂದಿಲ್ಲ ಕಾಣತೈತಿ. ಹೌದಲ್ಲೋ?’

ವತ್ಸಲೆಯು ಹೂಂ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಲೆಯಲ್ಲಾ ಡಿಸಿದಳು.

‘ಹೆಂಗಸರ ಗಿಂಗಸರ ನಾದ ಅದ ಏನು?’ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮ ನಿದ್ದು ಮುದುಕಿ ಮತ್ತೆ ಅಂದಳು—‘ಹರೇದ ಹುಡುಗಿ ನೀ ಇನ್ನು! ಗಂಡ ಇಲ್ಲದ ನಿನ್ನ ಜಲ್ಮ ಹ್ಯಾಂಗ ಹೋದೀತ ತಂಗೀ’

ತನ್ನ ಉದ್ಗಾರದಿಂದ ಕೃಷ್ಣೆಗೆ ಕೆಡಕೆನಿಸುತ್ತದೆಂದು ಮುದುಕಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಾಯಿತು. ಅವಳಂದಳು—‘ಗಂಡಸರಂದರ ನಾಯಿ ಇದ್ದುಂಗ. ಒಮ್ಮೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿತಂದರ—ಈ ಸೋನ್ಯಾನ ಅವ್ವ ಏನೇನು—’ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮುದುಕಿ ನಾಲಿಗೆ ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡಳು. ವತ್ಸಲೆ ಕೇಳಿದಳು— ‘ಇಲ್ಲೆ ಈ ಊರಾಗ ಗೋಡಂಬಿ ಕಾರಖಾನೆ ಅದ ಅಲ್ಲ?’

‘ಆದ ಅಲ್ಲಾ. ಊರಾಗಿನ ‘ದಮ್ಮಖೋರ ಪುಂದಿ’ ಎಲ್ಲ ಕೆಮ್ಮು ಕೋತ ಕೂತಿರತಾರ!’

‘ಅಲ್ಲಿ ನನಗ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕೀತೇನು?’

‘ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕೀತು; ಆದರೆ ತಂಗೀ ನೀ ಬಹಳ ಸುಮಾರ ವ್ಯಾಳ್ಯಾ ದಾಗ ಬಂದಿ’

ವತ್ಸಲೆಯು ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಳು.

‘ಇನ್ನು ಕಾರಖಾನೆದಾಗಿನ ಕೂಲಿ ಕಡಿಮೆ ಆಗತೈತಿ’

‘ಆದ್ಯಾಕ?’

‘ಅವ ದಾದಾ ಧಂದೇ ಸಾಗೂದಿಲ್ಲ ಅಂತಾನ’

‘ದಾದಾ ಅಂದರ ಯಾರು?’

‘ಆ ಕಾರಖಾನದಾರ! ಬಂಗಲೆ ಕಟ್ಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಗತೈತಿ, ಅವನ ಮಗಳಿಗೆ ಡೌಲು ಮಾಡಾಕ ಸಾಗತೈತಿ, ಅವನ ಬಡ್ಡಿ ಸಾಲಾ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಗತೈತಿ ಕೂಲಿ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಟ ಧಂದೆ ಸಾಗೂದಿಲ್ಲ ಅವನ. ಮತ್ತೇನಾರೆ ಕೆಲಸಾನೂ ಮಾಡತೀನಿ ಅದರೊಳಗ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬದಿವ್ವರ’

‘ಕೆಲಸಾ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೇನ ತಾಯಿ, ಬಡವರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು’

ಮುದುಕಿಯು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದಳು. ಕತ್ತಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು.

‘ಸೋನ್ಯಾ, ಎ ಸೋನ್ಯಾ’ ಎಂದು ಕೂಗಿದಳು. ಉತ್ತರ ಬರದೇ ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳು ಕೂಡ ಎಂದು ಕೂಗಿದಳು. ಕೂಡಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕೂಗು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಕೂಗಿನ ಹಿಂದೆಯೆ ಸೋನ್ಯಾ ಬಂದ.

‘ಇವ ನಿಮ್ಮ ವೊಮ್ಮಗನ ಏನು?’ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ವತ್ಸಲೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೋನ್ಯಾ ಬೊಗಸೆ ತುಂಬ ಬಕುಲದ ಹೂವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಬಂದ. ಅವನ್ನು ನೋಡಿ ವತ್ಸಲೆಯೆಂದಳು: ‘ಬಕುಲದ್ದೂ ಅಲ್ಲ ಈ ಹೂವು?’

‘ಅಲ್ಲ ‘ಓವಳಿ ಹೂ’ ಎಂದ ಸೋನ್ಯಾ.

‘ಅಂದರೇನೂ ಬಕುಲದ್ದೂ’ ಎಂದಳು ಮುದುಕಿ.

‘ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ. ಇವು ಓವಳೇ ಹೂ’ ಎಂದು ಸೋನಾ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಮತ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟ.

‘ಯಾತರವೇನೋ ಅನ್ನೋಹಾಂಗ ಕಾಣಸ್ತಾವ ಇವು’ ಎಂದು ವತ್ಸಲೆಯೆಂದಳು.

‘ಹಂಗೇ ಆದನವ್ವಾ ಎಲ್ಲಾ’ ಮುದುಕಿ ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಒಂದು ಹೂವು ತಕ್ಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲಿನ ಹೊಲಸು ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆದಳು. ಒಳಗೆ ನಾಜೂಕಾದ ಬಕುಲದ ಹೂವು ಇತ್ತು.

ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಆ ಬಕುಲದ ಹೂವಿನಂತೆಯೆ ಎಂದು ವತ್ಸಲೆಗೆ ಎನಿಸಿತು. ರಮಾಕಾಂತನು ಬಹಿರಂಗದ ಮೇಲಿಂದಲೇ ತನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಗುಣವು ಗೊತ್ತಾದರೆ ಅದೇ ರಮಾಕಾಂತನು ತನಗೆ ಶರಣುಬರಬಹುದು.

ಈ ವಿಚಾರದೊಡನೆಯೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಯಿತು. ತನ್ನ ಸುತ್ತಲಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಅವಳಿಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಆನಂದ ದಾಯಕವೆನಿಸಿತು. ದಿನದ ತಾಪವು ಹೋಗಿ ಗಾಳಿಯು ತಂಪಾಗಿ ಬೀಸಹತ್ತಿತು. ಕೋಮಲವಾದ ಕೈಬೆರಳುಗಳಿಂದ ಅದು ಕೊಳದೊಳಗೆ ಜಲತರಂಗವನ್ನು ಬಾರಿಸಹತ್ತಿತ್ತು. ಹೊರಗೆ ತಿರುಗುತ್ತ ಹೋದ ಹುಡುಗನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆತಂದು ತಾಯಿಯು ಹೊಚ್ಚಿ ಮಲಗಿಸುವಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯು ತನ್ನ ನೀಲವಾದ ಚಾದರವನ್ನು ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ಎಳೆಯುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ವತ್ಸಲೆಗೆನಿಸಿತು.

ಅತ್ತಕಡೆ ಕಮಲೇಶ್ವರಿ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಸಂಜೆಯ ನೌಬತ್ತು ಸುರುವಾಯಿತು. ಶಾಂತವಾದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅದರ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನು ವತ್ಸಲೆಯು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಕೇಳಹತ್ತಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಮುಂಬಯಿಯ ಗದ್ದಲದ ನೆನಪಾಯಿತು. ಚೌಪಾಟಿಯ ಮೇಲಿನ ಆ ಗದ್ದಲ, ಕೊಳದ ಮೇಲಿನ ಈ ಶಾಂತತೆ. ಅಲ್ಲಿಯೆ ಮೋಟಾರು-ಟ್ರಾಮುಗಳ ಖಣಖಣಾಟ, ಇಲ್ಲಿಯೆ ಬಜಂತ್ರಿಯ ಮಂಜುಳ ಸ್ವರ. ಈ ಎರಡೂ ಜಗತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವಿಲಕ್ಷಣ ಅಂತರವಿದೆ! ರಮಾಕಾಂತನ ಶಬ್ದಗಳು

ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಾದವು. 'ನನ್ನ ನಿನ್ನ ನಡುವೆ ಎರಡು ಧ್ರುವಗಳ ಅಂತರವಿದೆ' ಅವಳಿಗೆನಿಸಿತು—ನಾನಂತೂ ಈ ಎರಡನೇ ಧ್ರುವದ ಮೇಲೆ ಬಂದೆ. ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಏನು ಕಾಣಿಸಬಹುದು? ಏನೇ ಕಾಣಿಸಲಿ. ಮೊದಲನೇ ಧ್ರುವವು ಕಾಣಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂಬದಂತೂ ನಿಶ್ಚಿತ!

ತನ್ನ ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನೊಳಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. 'ಮೊದಲನೇ ಧ್ರುವವು ಕಾಣಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂಬದಂತೂ ನಿಶ್ಚಿತ' ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಲೇ ಅವಳು ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ದಿವಸ ಆಕಾಶವು ಇಂದಿನಂತೆ ಲಕಲಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಮೇಲೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಮುದುಕಿಯೆಂದಳು—'ಕಾಲಾಗ ನೋಡಿ ಕೊಂಡು ನಡೀ ಕೃಷ್ಣಾ!'

'ಇದೇ ಕಾಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ ಆ ನಕ್ಷತ್ರ ಎಷ್ಟು ಜಿಂದ ಕಾಣಿಸ ತಾವ ನೋಡು!' ಎಂದು ವತ್ಸಲೆಯೆಂದಳು.

'ಅದ ನೋಡು ಏನೋ ಸರಸರ ಅಂತು ಅಲ್ಲಿ' ಎಂದು ಮುದುಕಿಯು ಸೋನಾನ್ಯಾನನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡಳು.

ವತ್ಸಲೆ ಕೇಳಿದಳು 'ಅದೇನು?'

'ಹಾವು ಇದ್ದೀತು. ಸುಧಾರಿಸಿದ ಮಂದಿ ಹ್ಯಾಂಗ ಸಂಜೇನಾಗ ಹವಾ ತಿಲ್ಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಬೀಳತಾರ ಹಾಂಗ ಹಾವುಗೀವು ಕೂಡಾ ಹೊರ ಬೀಳತಾವ!'

ಮುದುಕಿಯ ಈ ವಾಕ್ಯವು ಮತ್ತೆ ಯಾವಾಗಾದರೆ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಮೋಜು ಅನಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವಳ ಸ್ವಂತ ಮನದಲ್ಲಿಯೆ ಬಂದು ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಈಗ ಅವಳು ಲೀನಳಾಗಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಸಂಜೆಯಾದ ಕೂಡಲೆ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಹೊಳೆಯತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಅವೆಷ್ಟು ಜಿಂದ ಕಾಣುವವಲ್ಲ! ಸಂಜೆಯಾದ ಕೂಡಲೆ ಹಾವುಗಳೂ ಹೋರುಗಳಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ತಿರುಗುತ್ತಿತ್ತವೆ. ಅವೆಷ್ಟು ಭಯಂಕರ ಇರುತ್ತವೆ!

ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಯಾರು ಹುಟ್ಟಿಸಿದರು? ದೇವರು. ಹಾವುಗಳನ್ನು ಯಾರು ಹುಟ್ಟಿಸಿದರು? ಅದೇ ದೇವರು—

‘ಕಾಮಾಪುರದಾಗ ಏನು ಕಡದರೂ ಮನಸ್ಯಾಗ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲ.’

‘ಆದು ಹ್ಯಾಂಗ?’ ವತ್ಸಲಿಯು ಕೇಳಿದಳು.

‘ಕಮಲೇಶ್ವರಿ ಕುಂತಬಿಟ್ಟಾಳ ಉಳಸಾಕ. ಮತ್ತು ಆ ಕಡೀ ಆವಾರದಾಗ ಹಾವಿನ ಮಣಿ ಐತಿ!’

ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ವಾರಿರಬಹುದು. ನಡುನಡುವೆ ನಾಯಿಗಳು ಬೊಗ ಕುವದು ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಗುಡ್ಡಗಳು ಸವಿಾಪವಿದ್ದದರಿಂದ ಅದರ ಮೇಲಿನ ನರಿಗಳು ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದು ಬರುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದೂ ಅದರಿಂದಲೇ ನಾಯಿಗಳು ಬೊಗಕುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದೂ ವತ್ಸಲಿಯು ತರ್ಕಮಾಡಿದಳು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮುದುಕಿ ಮಲಗಿದ್ದಳು. ಸಂಜೆಯಿಂದಲೂ ‘ಅಬಚೀ, ಅಬಚಿ’ ಎಂದು ವತ್ಸಲಿಯ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೋನ್ಯಾ ಈಗ ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಸ್ವಸ್ಥ ಮಲಗಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅವರಿಬ್ಬರ ಮೇಲೆಯೂ ತನ್ನ ಮೋಹಿನೀ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಸರಿಸಿದ ಸಿದ್ಧಿಯು ವತ್ಸಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹಣಿಕಿ ಸಹ ನೋಡಲಿಲ್ಲ.

ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಂದವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ವತ್ಸಲಿಯು ತನ್ನ ಗತ ಆಯುಷ್ಯದ ಚಿತ್ರಪಟವನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ತಾನು ಇಲ್ಲಿ ಬರುವದು; ಈ ಮುದುಕಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವದು; ನಾಳಿನಿಂದ ಗೋಡಂ ಬಿಯ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿದು ಹೊಟ್ಟಿತ್ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವದು; ಇದೆಲ್ಲ ಹುಚ್ಚು ತನವಲ್ಲವೇ? ಉಚ್ಚ ಕುಲದ ತಂದೆಯ ಮಗಳು, ಸಾಂಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಸ್ತುವಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಡಾಕ್ಟರನ ಸೋದರ ಸೋಸೆ, ಪೋಲೀಸ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ರಾವಸಾಹೇಬ ಪದವಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿದ ಅಮಲದಾರನ ಸೋಸೆ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕತೆ ಗಾರನ ಹೆಂಡತಿ—ಕಾಮಾಪುರದಂಥ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಕುಂಬಳಿಯಿಂದ ಹೊಟ್ಟಿತ್ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರೆ ಜನರು ನಗದೆ ಇರುವರೆ? ಆದರೆ ಜನರ ದೇನು? ನಡೆಯುತ್ತ ಒಂದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯದ ಎರುದ್ಧ ಯಾರಾದರೂ

ಹೋದರೆ ಅವರು ನಗಲಿಕ್ಕೆ ಆರಂಭ ಮಾಡಿದರೇ! ಗಂಡನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಾರದೆ ಇದ್ದ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾಸ್ತರಣಿಯಾಗಲಿ, ನರ್ಸ ಆಗಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ರಮಾಕಾಂತನ ಆ ಮಾತಿನ ಏಟಿನಿಂದ ತನಗೆ ಕೆಳಗಿನ ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೆ ಕೂಡಿ ಹೋಗುವ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯಾಯಿತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೇನಾದೀತು? ಆಗುವದೇನು? ತಂದೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೆ ಸತ್ತು ಹೋದರು. ಸೋದರಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಹೋದರೆ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತ ಜನ್ಮಕಳೆಯಬೇಕು. ಮಾವನೂ ಸತ್ತು ಹೋದ. ಗಂಡನಿಗಂತೂ ತಾನು ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಕೂಡ ಬೇಡ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ತಾನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅಡ್ಡಿಯೇನಿದೆ? ಇಲ್ಲಿ ಈ ಬಡಜನರ ಸೇವೆಯಾದರೂ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದಾದೀತು.

ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಚಂದ್ರ ಮೊದಲೇ ಉದಯಿಸಿದ್ದ. ತೆಂಗಿನ ಗಿಡಗಳ ಹಚ್ಚು ಹಸಿರು ಗರಿಗಳೊಳಗಿಂದ ನಡುನಡುವೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳು ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ರಂಗೋಲಿಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ವತ್ಸಲಿಯು ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಸಕ್ಷತ್ರಗಳ ಧಳಿಹೊಡೆದು ಬಿಟ್ಟಂತಾಗಿತ್ತು. ಅವಳ ಮನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಬಂದಿತು— 'ಉಚ್ಚ ಕುಲದವರ ಬೇವನವೂ ಈ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಂತೆಯಲ್ಲವೆ? ನೋಡಲಿ ಕೈಷ್ಟು ಚಂದ! ಎಷ್ಟು ಶಾಂತ! ಆದರೆ ಸೂರ್ಯನೇ ಇರದಿದ್ದರೆ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶವೆಲ್ಲಿಯದು? ತಮ್ಮ ರಕ್ತವನ್ನು ನೀರು ಮಾಡಿ ದುಡಿಯುವ ಬಡವರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ 'ಬಿಳಿಯಂಗಿ'ಯವರ ಜೈನಿಯು ನಡೆದೀತೇ? ಕಲಾ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಬಂಗಾರದ ಕಳಸಗಳು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಚಂದ! ಆದರೆ ಕೆಳಗಿನ ಇಡೀ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಗಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿ ಕಲ್ಲುಗಳೇಬೇಕು. ಆ ಬಂಗಾರದಷ್ಟೇ, ಅದೇಕೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಆ ಕಲ್ಲುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ನಿನ್ನೆ ಹಾದೀ ನಡೆದದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಕಾಲು ನೋಯುತ್ತಿರುವೆಂದು ಅವಳಿಗೆನಿಸಿತು. 'ಒಂದು ಧ್ರುವದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಧ್ರುವವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲು ನೋಯಿಸಬೇಡವೆ! ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ

ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಳು. ಅವಳು ಮತ್ತೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು. ಈ ಜನ ರಲ್ಲಿದ್ದೂ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವು ಆನಂದದಿಂದ ಹೋಗಬಹುದು. ಓದು ಒರೆಯುವದೊಂದೇ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ತನಗೆ ಆನಂದಕೊಡುವ ವಿಷಯ ವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವರಾರು? ಸೋದ ರತ್ತೆಯ ಕುತ್ತಿತ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನಿದ್ದೆಬರದಂತಾಯಿತೆಂದರೆ ರಾತ್ರಿ ಎರಡು ಹೊಡೆಯುವತನಕ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. **ಸಾಂಚಗಣಿಯಲ್ಲಿ** ಮಾವ ನವರಿಗೆ ಹೊತ್ತುಹೋಗಬೇಕೆಂದು ದಿನಾಲು ಐದಾರು ತಾಸಾದರೂ ತಾನು ಓದಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮರಾಠಿಯನ್ನಂತೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಓದಿದೆ. ಆದರೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷಿ ವಾಚನವೂ ಬಹಳವಾಗಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಓದಿದ್ದರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಬರೀ ಡೌಲುವಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಗಂಡನೊಡನೆ ನಾಟಕ-ಸಿನೆಮಾ ನೋಡು ವದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಬೇಕೆ? ಆಗಳೇ ಮುದುಕಿಯೆಂದಳು—ಕಾರಖಾನೆ ಯಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವರೆಂದು, ಬಡಬಗ್ಗರ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಕೇರುಬೀಜಬಾರದೆಂದು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದೆ? ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಕಥೆ ಬರೆಯಬಹುದು, ಕೂಲಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಬೆಳಸಬಹುದು—

ಅವಳು ಚಂದ್ರನ ಕಡೆಗೆ ತುಚ್ಛತೆಯಿಂದ ನೋಡಿದಳು. ಅವನಿ ಗೆಂದಳೇನೊ 'ನೋಡು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲಾ ಮಲಗಿದಾಗ ನಿನ್ನ ಕಲೆಗಳ ಉಪ ಯೋಗವೇನು! ಅದೇ ಬೆಳಗಾಗಲಿ, ಜೀವನವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸೂರ್ಯ ನುದಿಸಲಿ, ಆಗ ನೋಡು ಜಗನ್ನೆಲ್ಲವೂ ಹೇಗೆ ಎಚ್ಚರಿಯುವದು.'

* * * *

ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಸುವಾರಿಗೆ ಮುದುಕಿ ವತ್ಸಲಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಖಾನೆಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿಯದು? ದನಗಳ ಕೊಂಡವಾಡವೇ ಸರಿ! ಮೇಲೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಭಟ್ಟಿಯೊಳಗಿಂದ ಕೂಗಿಯು ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಗೋಡಂಬಿಗಳನ್ನು ಹುರಿದು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಭರಭರನೆ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಎಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ

ಕುಳಿತರು, ವತ್ಸಲೆಯು ಹೊಸಬಳಾದ್ದರಿಂದ ಮುಂದುಕಿ ಅವಳ ಹತ್ತಿರವೇ ಕುಳಿತು ಅವಳಿಗೆ ಗೋಡಂಬಿಗಳನ್ನು ಒಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಲಿಸಹತ್ತಿದಳು. ನಡುನಡುವೆ ವತ್ಸಲೆಯು ಉಳಿದ ಒಡೆಯುವವರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವರ ಆ ಚಿಂದಿಚಿಂದಿಯಾದ ಸೀರೆಗಳನ್ನೂ ಸಪ್ಪಗಿನ ಪೋರೆಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅವರ ಅಂತಃಕರಣವು ಉಕ್ಕಿಬಂದಿತು. 'ಈ ಬಡ ಜನರ ಕೂಲಿ ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದೆ?' ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು.

ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ದಾದಾ ಅವರು ಬಂದರು. ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಅವರಂದರು—

'ಎನು ಕಾಶೀ ಈ ಹುಡುಗಿ ಯಾರು?'

'ಇದ್ದಾಳ ಹಿಂಗಣ ದೂರದ ಬಳಗದಾಕಿ' ಎಂದು ದಿನಾಕಿನಿಂದ ಮುಂದುಕಿಯೆಂದಳು.

'ಕಾಶಿಗೆ ಬಳಗ ಬಹಾಳ ಕಾಣಸತದ ಆಂ. ಈಗ ಐದು ವರ್ಷದ ಮುಂದಲ್ಲ? ಎಲ್ಲಿದೋ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನ್ನು ತಂದಳು' ಎಂದು ದಾದಾ ಅವರೊಡನೆ ಬಂದ ಕಾರಕೂನನು ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಟಿಪ್ಪಣಿ-ಜೋಡಿಸಿದ.

ದಾದಾ ಅವರು ನಕ್ಕು ಅದನ್ನು ಅನುವೋದಿಸಿದರು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ನೋಕರನು ಟೆಪಾಲು ತಂದ.

ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನೂ ಒಡೆದು ದಾದಾ ಅಂದರು—'ನಾಳೆಯೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಈಕೆ!'

'ಯಾರು? ಸುಲೋಚನಾ ತಾಯಿಯೇನು?'

'ಹುಂ. ಆ ರಮಾಕಾಂತನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬರುವಾಕಿದ್ದಳು.'

ವತ್ಸಲೆಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮೇಲೆ ನೋಡಿದಳು. ಅದರೆ ಕೂಡಲೆ ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಗೋಡಂಬಿ ಒಡೆಯುವದು ತನ್ನ ಕೆಲಸ. ಕಾರಖಾನದಾರನ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರು ಎಂದು ಬರುವರೆಂಬದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ತಾನೇನು ಮಾಡುವದು?

'ಬರದೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಏನಾಯಿತು?'

'ಆ ರಮಾಕಾಂತನ ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತಳಂತೆ!'

‘ಸತ್ತಳಲ್ಲೋ? ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ವಾರಾದಳು ಪುಣ್ಯವಂತಿ!’

ಕಾರಕೂನನ ಈ ಟಿಪ್ಪಣಿಯೊಡನೆಯೇ ವತ್ಸಲೆ ಮತ್ತೆ ಮೇಲೆ ನೋಡಿದಳು. ಇದು ದಾದಾ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಅವರಂದರು: ‘ನೋಡಿರಿ ಕೆಲಸದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಅದೆ ಏನು ಈ ಹುಡುಗೀದು! ಕೂಲಿ ಮಾತ್ರ ಭರವೂರಬೇಕು!’

ವತ್ಸಲೆ ಮೋರೆ ಕೆಳಗೆ ಹಾಕಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು.

‘ಮೈಲಿಗೆ ಮುಗಿದಿಂದ ಬಂದಾರು ಆ ‘ರಮಾಕಾಂತ’ ಎಂದ ಕಾರಕೂನ.

‘ಮತ್ತೊಂದು ಮೈಲಿಗೆ ಬಂತಲ್ಲ, ಅವರಿಗೆ! ಆ ನಟಿ ಸುರಂಗಿಗೆ ಆಜಾರಿ ಬಹಳವಾಗಿದೆಯಂತೆ!’

‘ಈ ರಮಾಕಾಂತ ಅಂದರೇನು ಡಾಕ್ಟರ ಇರುವರೇನು?’ ಎಂದು ಕಣ್ಣು ಪಿಳುಕಿಸುತ್ತ ಕಾರಕೂನನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದ.

‘ಇವರು ನಾಟಕಕಾರರು, ಅವಳು ನಟೀ’

ವತ್ಸಲೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೆಲಸದ ಮೇಲಿಂದ ಹಾರಿತು. ಕಾಶಿಯು ಮೊಳಕೈಯಿಂದ ತಿವಿದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟಳು.

ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರ ಓದುತ್ತ ದಾದಾ ಅವರು ಅಂದರು—‘ಬೇಡ ವಾದದ್ದೆ ಬರುವದು ಹಣೆಬರಹಕ್ಕೆ’

‘ಗೋಡಂಬಿ ಧಾರಣೆ ಮತ್ತೆ ಇಳಿಯಿತೋ ಏನು?’

‘ಛೇ! ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಬರುವವರಿದ್ದಾರೆ ಇತ್ತಕಡೆ!’

ಕಾರಕೂನ ಹಾಗೂ ದಾದಾ ಅವರ ನಡುವೆ ಕಣ್ಣುಸನ್ನೆಗಳಾದವು. ಆದರೆ ಕಾಶಿಯ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದಳು—‘ಎಂದ ಬರತಾರ ದೇವ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು?’

ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ ದಾದಾ ಅವರು ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸೋನ್ಯಾ ಕೆರೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋದಾ ನೆಂದು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾಶಿಯು ಮನೆಗೆ ಹೊರಟಳು.

ಹನ್ನೊಂದು ಗಂಟೆಯ ವರೆಗೆ ಕೆಲಸ ಒಂದೇಸವನೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ವತ್ಸಲೆಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹೆಂಗಸರು ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗುಜುಗುಟ್ಟುತ್ತ ಗೋಡಂಬಿ ಒಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದಳಾದಕಾರಣ ಅವರ ಮಾತು ವತ್ಸಲೆಗೆ ತೀರಾ ತಿಳಿಯದಂತೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಏನು ಮಾತಾಡಿದರೂ ಅವರ ವಿಷಯಗಳು ಎರಡೇ ಇದ್ದವೆಂದು ವತ್ಸಲೆಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಒಂದು ಅನ್ನದ ಮಾತು! ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರೇಮದ ಮಾತು! ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾತೂ ಕರುಣರಸದಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಗಿದ್ದವು. ಒಬ್ಬಳು ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಗಂಜಿಯ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಉಂಡಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೆ ಒಬ್ಬಳ ಗಂಡ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತ ಸೆರಿಕುಡಿದು ಬಂದಿದ್ದ, ಒಬ್ಬಳ ಬೇನೆಯ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಔಷಧಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಹಾಲು ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೆ ಒಬ್ಬಳ ಅಣ್ಣ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋದವನು ಕ್ಷಯದಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಈಗ ಸಾಯುವನೋ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಮಿಷಕ್ಕೆ ಸಾಯುವನೋ ಅನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರ ಜೀವನವೆಲ್ಲ ದುಃಖ ದೈನ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತು.

ವತ್ಸಲೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಗಳ ಜಿರುಗಾಳಿಯೇ ಎದ್ದಿತು. ಆ ಎಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅನ್ನ ಪೂರ್ಣೆಯರೇ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ? ಧಾರೆಯಾಗಿ ಬೀಳುವ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಲದೊಳಗೆ ದುಡಿದು, ಸುಡುವ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೊರೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು, ಗೋಡಂಬಿಯ ಹೂಗೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಣು ಮುರಿಯುವವರೆಗೆ ಧಡಪಡಿಸಿ ಇವರಿಗೆ ಬರುವದೇನು? ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಅನ್ನ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಅವಳು ಎಲಕ್ಷಣವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದಳು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾದ ತಗಡುಗಳು, ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಗೋಡಂಬಿಯ ಭಟ್ಟಿ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೆದುರಿಗೂ ಕರಿ ಸಿಪ್ಪೆಗಳ ರಾಶಿ, ಕೆಲಸಮಾಡುವವರ ಕವ್ವು ಮುಸುಕಿದ ಕೈಗಳು, ಒಡೆದ ಗೋಡಂಬಿಗಳ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ವಾಸನೆ ಇವುಗಳ ಹೊರತು ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಏನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕಲೆ! ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿ ಎರ್ಪಡಿಸಿದ ನಾಟಕಗಳು, ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು, ಸಂಗೀತ

ಜಲಸೆಗಳು ಅವಳ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ನಿಂತವು. ಆ ಜಗ ಹಾಗೂ ಈ ಜಗ-- ಈ ಎರಡು ಜಗತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲವೆ?

ಹನ್ನೊಂದು ಗಂಟೆಗೆ ಕೆಲಸವು ಮುಗಿಯಿತು. ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸುರು ವಾಯಿತು. ಈಗ ಕೈಗೆ ಒರುವ ರೊಕ್ಕವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಕ್ಕೆ ಕೊಂಡು ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಪೇಟೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕು, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಅತ್ತು ರಂಬಾಟ ಮಾಡಿದ್ದಾರು, ಬೇಸೆಯುಳ್ಳ ಗಂಡನನ್ನು ಹಾಗೇ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದೆ, ಅವನ ಗತಿ ಏನಾಗಿರಬಹುದು, ಈ ನಾನಾತರದ ಎಳೆತಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಲೆಕ್ಕವು ಬೇಗನೆ ಮುಗಿಯಬೇಕೆಂದು ಹೆಂಗಸರು ಧಡಪಡಿಸ ಹತ್ತಿದರು. ನಾಟಕದ್ದಾಗಲಿ ಸಿನೇಮಾದ್ದಾಗಲಿ, ವೊದಲನೇ ಆಟದ ದಿವಸ ಮಾತ್ರ 'ಬಿಳಿಯಂಗಿ'ಯವರು ಹೀಗೆ ಧಡಪಡಿಸುವರೆಂಬದು ವತ್ಸಲೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೆ ಆ ಕಾರಖಾನೆಯು ಕೊಂಡವಾಡೆಯಂತೆ ತೋರಿತು. ಪಶುಗಳಂತೆ ಕೂಲಿ ಕಾರರ ಆಯುಷ್ಯ! ಅವರಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯಿಲ್ಲ, ಆನಂದವಿಲ್ಲ, ಸಾಯುವ ವರೆಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ದುಡಿಯುವದು, ಯಜಮಾನನು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ತಿನ್ನುವದು!

ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಪಾಳಿ ಬಂದಿತು. ಕಾರಕೂನನು ಉಚ್ಚ ಸ್ವರದಿಂದ ಒದರಿದ. 'ಕೃಷ್ಣಾ'—

ವತ್ಸಲೆಯು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಗೂಡಿಸೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವ ಪಾರಿ-ವಾಳಗಳಂತೆ ಕಾರಖಾನೆಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವ ಹೆಂಗಸರ ಕಡೆಗೆ ಸೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಕಾರಕೂನನು ಒದರಿದ್ದರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.

'ಕೃಷ್ಣಾ—ಏ ತಂಗೀ'

ವತ್ಸಲೆಯು ಎಚ್ಚತ್ತು ಮುಂದೆ ಬಂದಳು.

'ಕಿವಿ ಒಡೆದು ಘೋರದೂ ಏನು? ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಗಂಡನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿಲ್ಲ?'

ವತ್ಸಲೆಯು ಏನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ.

‘ಹೆಸರ ಬಿಟ್ಟೀದಿ ಕಾಣತದ ಅವನದು?’

ಹುಡುಗನು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕಾರಕೂನನಂದ—‘ಹೌದು! ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಾಲಲ್ಲೂ ಈಗ! ನಮ್ಮ ಸುಲೋಚನಾಬಾಯಿಯವರು ಲಗ್ನಾಸಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಅನ್ನತಾರ. ನೀ ಲಗ್ನಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗಂಡಗ ರಜಾ ಕೊಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟೀನು? ಹ ಹ ಹ! ಕಾಯವು ರಜಾ ಎನು..?’

ವತ್ಸಲೆಯು ಸಂತಾಪದಿಂದಂದಳು—‘ರೊಕ್ಕು ಕೊಡಿದಿ ನನ್ನವು’
‘ಎಲೆ! ಆಗದೀ ಶುದ್ಧ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬ್ಯಾರೆ ಕಲಿತೀದಿ! ಆದರೆ ಬರೇ ಶುದ್ಧ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಲ್ತರ ಗೋಡಂಬಿ ಒಡೀಲಿಕ್ಕೇನು ಒರೂ ದಿಲ್ಲ. ಇದನೋಡು ನಿನ್ನ ಕೆಲಸ, ಇಷ್ಟು ಚೂರ ಚೂರ ಮಾಡಿ ಒಡದರ ನಾಳೆ ಕಾರಖಾನೀದು ದಿವಾಳಿ ಎದ್ದೀತು. ಇಕಾ ಆರು ದುಡ್ಡು!’

ನಾಲ್ಕು ತಾಸಿಗೆ ಆರು ದುಡ್ಡು!

ವತ್ಸಲೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿಸಿಲಿನಿಂದಲೂ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಇಂದು ನೋಡಿದ ನೋಟದಿಂದಲೂ ಬರೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು.

ನಾಲ್ಕು ತಾಸು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ಈ ಕೂಲಿಕಾರರಿಗೆ ಆರು ದುಡ್ಡು ಸಿಗುವದು—ಸಾಂಗಲಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಡಾಕ್ಟರ ಪೂವಾ ಅವರು ಹೆಸರಿಗೆ ನಾಡೀ ನೋಡಿದಂತೆ ಮಾಡಿ ಐದು ಮಿಸಿಟಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿ ಗಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಮಾವಗಂತೂ ಇನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗೇ ಪೆನ್ಯನ್ ಇತ್ತು! ಈ ಬಡವರಿಗೆ ಬೇನೆ ಬಿದ್ದರೆ ಪಗಾರವಿಲ್ಲ! ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಪೆನ್ಯನ್ ಇಲ್ಲ! ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಹರೆಯದಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟಿತ್ತುಂಬ ಅನ್ನವಿಲ್ಲ!

ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಹೋಗುತ್ತ ಅವಳು ನೋಡಿದಳು. ಕಾರಖಾನೆ ಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದ ಒಬ್ಬಳ ಹುಡುಗ ಒಂದು ದುಡ್ಡಿನ ಭಜಿ ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವಳು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ರಸ್ತೆಯ ಬದಿಗಿದ್ದ ಆ ಅಂಗಡಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತಳು. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಆ ಹುಡುಗನ ಆಸೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವದಾಗ ಲಿಲ್ಲ. ಹುಡುಗ ಅಳತೊಡಗಿದ. ಅವನಿಗೊಂದು ಎಟುಕೊಟ್ಟು ಅವಳು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು.

ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶವೆಂದರೆ ಜೀವನವೆಂದು

ಅನಿಸಿತ್ತು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸುಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೂರ್ಯನೂ ಕಾಲಕೆಳಗೆ ಬರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಭೂಮಿಯೂ ಈಗ ಅವಳಿಗೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದವು: 'ನೋಡಿದಿಯಾ ಇದು ಜೀವನ!'

ಮನೆ ಮುಟ್ಟುವದರಲ್ಲಿ ಅವಳು ಬೆವರಿನಿಂದ ತೊಯ್ದುಹೋದಳು.

ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಇಡುತ್ತಲೆ ಕಾಶಿಯು ಕೈ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ 'ಎಷ್ಟು ರೊಕ್ಕ ಸಿಕ್ಕವು?' ಎಂದಳು.

'ಆರು ದುಡ್ಡು!' ಎಂದು ವತ್ಸಲೆಯು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ರೊಕ್ಕ ಕೊಡುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು.

'ಹೀಗೇ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರ ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೆಂಗ ತುಂಬೀತು ಹುಡುಗೀ?'

ವತ್ಸಲೆಯು ಸುಮ್ಮನೆ ನಕ್ಕಳು. ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತರು ಎಂದಾದರೂ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೆ?' ಎಂದು ಆ ನಗೆಯಿಂದ ಅವಳು ಕಾಸಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳೇನೋ!

೮

ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ

ಡಾಕ್ಟರನ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಮ್ಯಾನೇಜರನೂ ರಮಾ ಕಾಂತನೂ ಸುರಂಗಿಯ ಕೋಣೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. 'ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟೇ ಮುಹೂರ್ತವೇನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ರಮಾಕಾಂತ ಸಿಗರೇಟು ಹೊತ್ತಿಸುತ್ತ ನಡೆದ.

'ಆ ದಿವಸ ಅವಳಿಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ನೆ ಆಯಿತು' ಎಂದರು ಮ್ಯಾನೇಜರ.

'ದೃಷ್ಟಿ ಆಗುವ ಹಾಗೆ ಇದ್ದೇ ಇರುವಳು ಸುರಂಗಾ! ಇರಲಿ, ಎರಡನೇ ದಿವಸ ಬಂದಿದ್ದ ನಲ್ಲಾ, ಅವನ ಸುಳಿವು ಹತ್ತಿತೇನು?'

'ಹೇಗೆ ಹತ್ತಬೇಕು? ಕೊಂಕಣದವ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಗುರುತಿನ

ಮನುಷ್ಯ ಇರಬಹುದು ಅಂತ ಆಳಮಕ್ಕಳು ಒಳಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು.'

'ಆದರೆ ಅವರವರೊಳಗೆ ಮಾತು ಏನಾದವು?'

'ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?'

'ಯಾರೋ ದೂರಿನ ಆಸ್ತ ಅಂತ ಹೇಳುವಳು ಅವಳು. ಹೌದಲ್ಲವೆ?'

'ಆದರೆ ಅವನ ಹೆಸರು ದನೆ ಎನೂ ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ! ಅವ ಹಾದೀ ಹಿಡಿದು ಹೋದನೋ ಇಲ್ಲೋ ಅನ್ನುವದರೊಳಗೆ ಚಿಟ್ಟನೇ ಚೀರಿ ಅರಿವುತಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಳು'

'ಚಮತ್ಕಾರ ಅದೆ ಬಹಳ!'

ಇಬ್ಬರೂ ಹೊಗೆಯ ವರ್ತುಲಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತರು. ಆ ವರ್ತುಲಗಳ ಆಕೃತಿಗಳು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಸುರಂಗಿಯ ಜಡ್ಡಿನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅವರ ತರ್ಕಗಳೂ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರು ಟಾವೆಲಿನಿಂದ ಕೈ ಒರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ಅವರು ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡುತ್ತಲೇ ಮ್ಯಾನೇಜರರು ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಕರುಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರು. ಸುರಂಗಿಗೆ ಜಡ್ಡಿಂದರೆ ಕಂಪನಿಯ ಮರಣವೇ ಎಂಬಂತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

'ಏನು ಹೊರಟಿತು ತಪಾಸಿನಲ್ಲಿ'

'ಆಕೆಯ ಮನಸಿಗೆ ಎಂಥಾದೋ ಒಂದು ಧಕ್ಕೆ ಕೂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಮ್ಯಾನೇಜರ, ನಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಪೇಶಂಟಳ ಹಿಸ್ಪರೀ (ಇತಿಹಾಸ) ಕೇಳಲಾ?' ಎಂದು ರಮಾಕಾಂತನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಡಾಕ್ಟರರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದರು.

'ಅವಶ್ಯ!'

'ಮಿಸ್ ಸುರಂಗಾ ಅಲ್ಲ ಇವಳ ಹೆಸರು?'

'ಹೌದು.'

‘ಲಗ್ನ ಆಗಿದೇನು ಇವಳದು? ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಿತ್ರ ಅದೆ ಪ್ರಶ್ನೆ! ಆದರೂ ಕೇಳದ ಹೊರತು ಉಪಾಯ ಇಲ್ಲ.’

‘ಲಗ್ನ ಆಗಿಲ್ಲ!’

‘ಒಳ್ಳೇದಷ್ಟೆ ಪ್ರೇಮದ್ದೇನಾದರೂ ಪ್ರಕರಣ?’

‘ಛೇ! ಈಗ ಆರುವರ್ಷ ಇದ್ದಾಳೆ ನನ್ನ ಕಂಪನಿಯೊಳಗೆ! ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಗದೀ ಕಡಕ ನಜರ ಇಟ್ಟಿರತೀನಿ.’

‘ಆಶ್ಚರ್ಯ ನೋಡರಿ! ಇಂಥಾದ್ದೇ ಒಂದು ಕೇಸ ನಾ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಮಗಾ ಖೂನ ಮಾಡಿದ್ದ. ಆದೇನು ಅವನಿಗೆ ದಕ್ಕಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ತಲೆ ತಿರುಗಿಬಿಟ್ಟಿತು—’

ಸುರಂಗಿ ಮತ್ತು ಕೊಲೆಪಾತಕಿ ಇವರ ಹೋಲಿಕೆ!

ಡಾಕ್ಟರ ಹಾಗೂ ಸಿಪಾಯಿ ಇವರ ರಸಿಕತೆ ಅಷ್ಟೇ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಮಾಕಾಂತನು ಅವರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ.

‘ಆಕೆಯ ಮನಸಿನ ಮೇಲಿದ್ದ ಭಾರ ಕಡಿಮೆ ಆಗಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು—’

‘ಆವೊತ್ತು ಬಂದ ಮನುಷ್ಯ ಜೋತೀಪಿಗೀತಿಷಿ ಇದ್ದನೇನು ಮತ್ತೆ?’ ರಮಾಕಾಂತನು ಮ್ಯಾನೇಜರಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದ.

‘ಯಾಕೆ?’

‘ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ತಲೆ ಜೊಡೆಯುವರು ಎಂದೇ ನಾದರೂ ಆ ಹುಚ್ಚ ಹೇಳಿ ಹೋಗಿದ್ದನಂದರೆ—’

‘ಕವಿಕಲ್ಪನಾ ಇದು’ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ನಗೆಯನ್ನು ನಗುತ್ತ ಮ್ಯಾನೇಜರರು ಡಾಕ್ಟರರನ್ನು ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎದ್ದರು. ರಮಾಕಾಂತನು ಸುರಂಗಿಯ ಕೋಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದ.

ಕಿಡಿತಿಗಳಿಗೆ ಪರದೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಮಂಜಾನೆ ಹತ್ತು ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೂ ಅದೇ ಬೆಳಗಾದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸುರಂಗಿಯು ಕೈಯಲ್ಲೇನೋ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಅದರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಮಾಕಾಂತನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಒಳಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ನೊಂದಲು ಅವಳಿಗೆ ಅವನ ಸುಳಿವೇ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಯಾರೋ ಸವಿವಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂದು ಅನಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳು ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಫೋಟೋ ಆಚೆಯ ತಲೆಗಿಂಬಿನ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಇಟ್ಟಳು.

‘ಯಾರದದು ಫೋಟೋ?’

‘ನನ್ನದೇ!’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಕನ್ನಡೀನೇ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮೋರೆಯ ಮುಂದೆ!’

‘ಈಗಿನದಲ್ಲ ಅದು, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದದ್ದು!’

‘ಹಿಂದಿನ ಫೋಟೋ ನೋಡುತ್ತ ಕೂಡಲೆಕ್ಕೆ ನೀಯೇನೂ ಮುದುಕಿ ಆಗಿಲ್ಲ. ಎಂದು ತೆಗೆದದ್ದು ಆ ಫೋಟೋ?’

‘ಆಗಿರಬಹುದು ೫-೬ ವರ್ಷ.’

‘ಎಲ್ಲಿ ತೆಗೆಸಿದ್ದು?’

‘ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ’

‘ಯಾರು ತೆಗೆದರು?’

ಸುರಂಗಿಯು ಕೋಣೆಯ ಛತ್ತಿನ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಿರುವಿದಳು! ಒಮ್ಮೆ ಎದ್ದು ಆ ಫೋಟೋ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಸಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸುವದು ಸುರಂಗಿಯ ಮನಸಿನಲ್ಲಿದ್ದರೆ ತಾನಾಗಿಯೆ ಮುಂದೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಾಗ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಎರುದ್ದ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ನೋಯಿಸಿದಂತೆ ಮಾತ್ರ ಆದೀತೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿ ರಮಾಕಾಂತನು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಸ್ವಸ್ಥ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟನು.

ಸುರಂಗಿಯು ಈಗ ಎಂಟು ಹತ್ತು ದಿವಸಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅಸ್ವಸ್ಥಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಪಾರಿಜಾತದ ಹೂವು ಅಂಗೈಯ ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಕೂಡ ಬಾಡಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಕೋಮಲ ಶರೀರವು ಅದರಂತೆಯೆ ಬೇನೆಯಿಂದ ಬಾಡಿಹೋಗಿತ್ತು. ಜ್ವರದಿಂದ ಅವಳ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಬಂದ ಹಳದಿ ಛಾಯೆ, ಸಹಜವಾಗಿ ಕೈ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮೊಳಕೈ

ತನಕ ಸರಿದುಹೋಗುವ ಬಂಗಾರದ ಬಳೆಗಳು, ಬಣ್ಣವಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದದರಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತೋರುವ ಅವಳ ತುಟಿಗಳು, ಇವೆಲ್ಲ ತಟ್ಟನೆ ರಮಾಕಾಂತನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದವು. 'ಇದು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಅಸ್ಪೃಷ್ಯವಾದ ಛಾಯೆಯಲ್ಲ ವಷ್ಟೆ?' ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಅವನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು.

'ರಮಾಕಾಂತ, ನಿನಗೊಂದು ಮಾತು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ ನನಗೆ' ಎಂದು ಸುರಂಗಿಯು ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಂದೊಂದೆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ನುಡಿದಳು.

'ಆಗತ್ಯವಾಗಿ ಕೇಳಬಹುದು'

'ದೇವರು ನನ್ನನ್ನು ಯಾಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ?'

'ಸಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗಲೆಂದು!'

'ಇಶ್!' ಎಂದು ಸುರಂಗಿಯು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ ರಮಾಕಾಂತನ ಮಾತಿಗೆ ತನ್ನ ನಿಷೇಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಳು.

'ನಾನು ಕಥೆ ಬರೆಯುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವೇದಾಂತಗ್ರಂಥ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಸುರುವು ಮಾಡಿಲ್ಲ ಇನ್ನೂ!'

'ಮರಣವೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಇಷ್ಟೇಕೆ ಹೆದರುತ್ತಾನೆ?' ಎಂದು ಸುರಂಗಿ ಎರಸನೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದಳು.

ರೋಗಿಯ ಮನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೋಗುವದೇ ಹಿತವೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸುಮ್ಮನಾದ.

ಸುರಂಗಿಯು ಮುಂದೆ ಕೇಳಿದಳು: 'ಸುಖವು ಪಾಪದಲ್ಲಿಯೇ ಪುಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ?'

ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು ಇವಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಮರಣದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಖಾತ್ರಿ ಯಾಯಿತು. ಅವನಂದ—'ನೊದಲು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಗುಣವಾಗಲಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯನ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ಕೇಳುವಿಯಂತೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ! ನನ್ನ ಹೊಸ ಕಥೆಯೊಂದನ್ನು ಓದಿ ತೋರಿಸಲೇನು ನಿನಗೆ?'

ಅವಳು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದಳು: 'ಹೆಸರೇನು ಕಥೆಯದು?'

‘ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ!’

‘ಸುಲೋಚನಾಬಾಯಿಯವರ ಮೇಲೆ ಬರದೀರಿ ಕಾಣತದೆ’

‘ಯಾರ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿರುವೆ ಅದನ್ನು ನೀನೇ ಹೇಳು ಓದುವುದಾದ ಮೇಲೆ—’

ರಮಾಕಾಂತ ಓದತೊಡಗಿದ. ಸುರಂಗಿಯು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಒಬ್ಬ ವೇಶ್ಯೆಯ ಮಗಳಿರುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯಿಯ ವ್ಯವಸಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ತಾಯಿ ಅವಳನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಚಿತ್ರಕಾರರ ಮುಂದೆ ಮಾಡೆಲ್ ಎಂದು ಕುಳಿತು ಅವಳು ತನ್ನ ಚರಿತಾರ್ಥ ಸಾಗಿಸುವಳು. ಆದರೆ ಅವಿವಾಹಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಹೇಗಾದರೂ ಹೊಟ್ಟಿತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಸುಖ ವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ವೇಶ್ಯೆಯ ಮಗಳೊಡನೆ ಮದುವೆಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕು? ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತನ್ನ ಋಕ್ಷ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಕಗತ್ತ ಲೆಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಗಾಗಿ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬೀಳುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಸಾಲುುವದಿಲ್ಲ. ‘ನಾಸು ಇಷ್ಟು ಚೆಲುವೆಯಾಗಿ ದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಮರಣವಾದರೂ ಸುಂದರವಾದದ್ದು ಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಒಂದು ಹುಣ್ಣಿನೆಯ ರಾತ್ರಿ ಸಮುದ್ರದ ದಂಡೆಗೆ ಜೀವಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.

ಇಷ್ಟು ಕಥೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಓದಿದ ಮೇಲೆ ಸುರಂಗಿಗೆ ಕಥೆಯು ಹೇಗೆ ಅನಿಸುವದೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ರಮಾಕಾಂತ ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಕೇಳಿದ—

‘ನಿದ್ದೆ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣತದೆ’

‘ನಿದ್ದೆ ಆಷ್ಟೇ ಆಲ್ಲ, ಕನಸೊಂದು ಬೀಳಹತ್ತಿದೆ’

‘ಎಂಥಾದ್ದು?’

‘ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇದೆಯಲ್ಲ ಅದೇ!’

ಸುರಂಗಿಯು ತಿಳಿಯದೆಯೇ ತನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ಸ್ವಪ್ನಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದು ರಮಾಕಾಂತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂತು. ಅವನು ಏನೋ ಮಾತಾಡಬೇಕೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುರಂಗಿ ಕೇಳಿದಳು—

‘ಮರಣ ಅಂದರೆ ಇಷ್ಟು ಸರಳವಾಗಿದೇನು?’

ರಮಾಕಾಂತ ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು. ಸುರಂಗಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ‘ನನಗೇನು ಅದರ ಅನುಭವ ಇಲ್ಲ!’ ಎಂದ.

‘ಅನುಭವ ಇಲ್ಲದೆ ಬರೆಯುತ್ತೀರೇಕೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ?’

‘ಈ ಕಥೆಯೊಳಗಿನ ಹುಡುಗಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತೆನ್ನುವಿ ನೀನು?’

‘ಬದುಕಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು!’

‘ಆದರೆ ಬದುಕಿರುವುದು ಹೇಗೆ? ಪ್ರೇಮ ಇಲ್ಲದೆ ಬದುಕಿರುವದರಲ್ಲಿ ಏನು ಮೋಜಿದೆ?’

‘ಸುಮ್ಮನೆ ಬದುಕಿರುವದರೊಳಗೂ ಆನಂದ ಅದೆ. ನೀಲೀ ಮುಗಿಲು, ಹಸರು ಗಿಡ ನೋಡುವದರಲ್ಲಿಯೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಿಲಕಿಲಾಟ ಕೇಳುವದರಲ್ಲಿಯೂ, ಹೂವುಗಳನ್ನು ಮೂಸಿ ನೋಡುವದರಲ್ಲಿಯೂ, ಬಹಳವೇನು, ಮೆತ್ತಗಿನ ಉಸುಕಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವದರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಆನಂದ ವದೆ!’

ಸುರಂಗಿಯ ತಲೆಯು ಸಡಿಲಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಬಡಬಡಿಸುತ್ತಿರುವಳೋ ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವದಾದರೂ ನಾಟಕದೊಳಗಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆನ್ನುತ್ತಿರುವಳೋ ಎಂಬುದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಅವಳು ಮುಂದೆ ನುಡಿದಳು—‘ನನಗೇನು ನಿಮ್ಮಂತೆ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಥೆ ಕೇಳತಾ ಕೇಳತಾ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಂದು ಕಲ್ಪನೆ ಬಂದಿತು ನನಗೆ!’

‘ಏನದು?’ ಎಂದು ರಮಾಕಾಂತ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕೇಳಿದ.

‘ಆ ಹುಡುಗಿ ಜೀವ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ಹೋದಳಲ್ಲವೆ ಸಮುದ್ರದ ದಂಡೆಗೆ?’

‘ಹೌದು’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಉಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಹಾದೇ ಹೋಗಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ ಅವಳು?’

‘ಅದರ ವರ್ಣನೆ ಮುಂದೆ ಇದೆ ಅಲ್ಲ!’

‘ಆ ಮೆತ್ತಗಿನ ಉಸುಕಿನ ಮೇಲಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಿಯೂ ಜೀವ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಗೆ ಅಸಿಸಿತು ಆಕೆಗೆ?’

ರವಾಕಾಂತ ಮುಂದೆ ಓದ ತೊಡಗಿದ.

‘ಅವಳು ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ನಿಂತಳು. ಭರತಿಯ ತೆರೆಗಳು ಪುನಃ ಪುನಃ ಅವಳ ಕಾಲುಗಳವರೆಗೆ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವಳನ್ನು ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದವೇನೋ ಅವು. ಅವುಗಳ ಖಳಖಳ ಸಪ್ಪಳವು ಯಮದೂತರ ಆಯುಧಗಳ ಖಣಖಣಾಟದಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಭಯಂಕರ ವೆನಿಸಿತು. ಅವಳ ಅರ್ಧೋನ್ನತ ಸ್ತನಭಾಗದ ಮೇಲಿಂದ ಸೆರಗು ಹಾರಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಉಚ್ಚೈಲಿಲವಾದ ಗಾಳಿಯು ಯತ್ನಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಕಡೆಗೆ ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಸುಲಭವಾದ ನಾಚಿಕೆ! ಆದರೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು? ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವದು ಒಂದೇ ದ್ವಂದ್ವ! ಜೀವನ ವಿರುದ್ಧ ಮರಣ!

ತೆರೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಬಿಂಬವನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಒಡನೆಯೆ ಅದೇ ಚಂದ್ರಬಿಂಬದಂತೆ ಸುಂದರವಾದ ತನ್ನ ಮೊಗವನ್ನು ನಾಳೆ ವಿಾನಗಳು ಹರಿದುತಿನ್ನುವವೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮನದಲ್ಲ ಬಂದು ಅವಳ ಮೈಮೇಲೆ ಕೂದಲು ನಟ್ಟಗಾದವು. ಕಪ್ಪುಕಪ್ಪಾದ ತೆರೆಗಳು! ಬಿಚ್ಚಿಗಿನ ಬೆಳದಿಂಗಳು! ಮರಣ ಜೀವನಗಳ ಸಂಗಮವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಚಂದ್ರನುದಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಗಳೆಕೆ ಎರಹತ್ತುವವೆಂಬದು ಈಗ ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಜೀವನವನ್ನು ನುಂಗಲಿಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಧಡಪಡವು ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಇದು; ಆದರೆ ಜೀವನವು ಮರಣಕ್ಕೆ ಮೋಸಮಾಡುವದು. ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಅದು

ಮರಣದ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಯಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಜೀವಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಅವಳ ನಿಶ್ಚಯವು ಅಲುಗಿತು!

ಸುರಂಗಿಯು ನಕ್ಕು ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಆದರಿಸಿದಳು. ರಮಾ ಕಾಂತನು ಮುಂದೆ ಓಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ. 'ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಬರುವ ತಂಪು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಅವಳ ಮೈ ಧರಧರ ನಡುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳ ಆ ಲತೆಯಂತಿರುವ ದೇಹವನ್ನೂ ಕರುಣವಾದ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಕಲಾವಂತನಾದ ಚಿತ್ರಕಾರನು ಮುಗ್ಧನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅಂಚಿಕೆಯಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಅವಳ ಎದೆ, ಗಾಳಿಯಿಂದ ಪತ್ತಲವು ತೀಡಿದಂತೆ ಮೈಗೆ ಹತ್ತಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಎದ್ದು ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಅವಳ ತೊಡೆಗಳು....'

'ಮುಂದೆ ಅವಳೇನು ಮಾಡಿದಳು?' ಎಂದು ಸುರಂಗಿಯು ಜೀಸತ್ತವರಂತೆ ಕೇಳಿದಳು.

ರಮಾಕಾಂತನು ನಡುವಿನ ಕೆಲವು ಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟ.

'ಅವಳು ಭೀತಿಯಿಂದ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದವಳೇ ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರಾಯಿತು. ತಾನು ಪಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅಂಜುತು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ತಾನು ಪೂಡೆಲ್ ಎಂದು ಯಾವ ಚಿತ್ರಕಾರನದುರಿಗೆ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಅದೇ ಚಿತ್ರಕಾರನು ಈಗ ಅವಳ ಶಿರವನ್ನು ತೊಡೆಯಮೇಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು. 'ನೀವು ಇಲ್ಲೇಕೆ ಬಂದಿರಿ?' ಅವನು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟ. 'ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ!'

'ಎಂಥಾ ಚಿತ್ರ?'

'ಆದರ ಹೆಸರು 'ತೋಯಿಸಿಕೊಂಡವಳು!' ಯಾವಾಗಲೂ ಒರುವಂತೆ ಈ ಸಾರೆ ಅದು ಕಾಗದದ ಮೇಲಿಂದ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರ ದೊಳಗಿನಿಂದ ತೆಗೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಅದೂ ಬ್ರಶ್ಮಿನಿಂದ ಅಲ್ಲ! ಕೈಯಿಂದ!'

‘ಅವಳು ನಾಚಿದಳು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯ ಚಂದ್ರನೂ ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಮೋಡದ ಮರೆಯಾದನು.’

ಕೈಯೊಳಗಿನ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಬದಿಗಿಡುತ್ತ ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ—
‘ಯಾರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದದ್ದು ಈ ಕಥೆ?’ ಎಂದ.

‘ಸ್ವಂತದ ಬಗ್ಗೆ!’

‘ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ!’

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನು ಸುಲೋಚನೆಯು ಬಂದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ. ಒಳಗೆ ಬಂದು ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡುತ್ತ ಅವಳಂದಳು—‘ಹೇಗಿದೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸುರಂಗಾಬಾಯೀ?’

‘ಜ್ವರ ಏನಿಲ್ಲ....’

‘ಜ್ವರ ಇಲ್ಲ ಹೌದಲ್ಲೋ? ಹಾಗಾದರೆ ಹವಾ ಬದಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಡೀರಿ ನಮ್ಮ ಕಾಮಾವೂರಕ್ಕೆ.’

ಕಾಮಾವೂರದ ಹೆಸರು ಕೇಳುತ್ತಲೆ ಸುರಂಗಿಯ ನಗೆಮೋರೆಯು ಬಾಡಿತು. ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಸುಲೋಚನೆಯ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಈ ಬದಲಾವಣೆಯು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಸುಲೋಚನೆಯ ತಂದೆಯು ಕಂಪನಿಗೆ ಬಂದ ದಿವಸ ಸುರಂಗಿಯ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಚಹದ ಕವ್ವು ಬಿದ್ದದ್ದು ನೆನಪಾಯಿತು. ಆ ಕವ್ವು ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಕೈ ತಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದಿತೋ ಅಥವಾ ಸುರಂಗಿಯ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಕೋಲಾಹಲದಿಂದ ಬಿದ್ದಿತೋ? ಆದರೆ ಸುರಂಗಿಯದೂ ದಾದಾಸಾಹೇಬರದೂ ಏನಾದರೂ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಗೊತ್ತಿರದೆ ಇರುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಸುಲೋಚನೆಯು ಸುರಂಗಿಯ ಮೋರೆಯನ್ನು ಸಹ ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

‘ಕಾಮಾವೂರ ಬೇಡಾದರೆ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗಾದರೂ ನಡಿಯಿರಿ. ಹವಾ ಬದಲಿಸದ ಹೊರತು ನಿಮಗೇನೂ ನೆಟ್ಟಗೆ ಅನಿಸುವದಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ಸುಲೋಚನೆಯು ಸುರಂಗಿಯ ಮೋರೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನುಡಿದಳು.

‘ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕು?’ ಎಂದು ಸುರಂಗಿ ಕೇಳಿದಳು.

‘ನಿಮ್ಮ ಕೊಂಕಣದ ಮಹಾಬಳೇಶ್ವರ ಆದೆ ಅಲ್ಲ’ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆದ ರೂಪದಿಂದ ರಮಾಕಾಂತ ಸೂಚಿಸಿದ.

‘ಅಂಬೋಲಿಯೇ? ಈ ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ಚಲೋ ಬದಲಿ ಸುವದು ಹವೆ. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಹವೆಯೇ ಸಿಕ್ಕೀತು!’

‘ಸುಲೋಚನೆಯ ಮಾತಿಗೆ ರಮಾಕಾಂತ ಹೊಟ್ಟಿತುಂಬ ನಕ್ಕು. ಆದರೆ ಸುರಂಗಿಯ ಖಿನ್ನತೆಯು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚೇ ಆಯಿತು. ರಮಾಕಾಂತ ನಿಗೆ ಇದು ತಟ್ಟನೇ ತಿಳಿಯಿತು. ಸುರಂಗಿಯ ಮನಸಿನಲ್ಲಿಯ ಮರಣದ ವಿಚಾರವು ಸುಲೋಚನೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ತಿರುಗಿ ಮೇಲೆ ಎದ್ದಿತೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಖಾತ್ರಿಯಾಯಿತು. ಅವನು ಸುಲೋಚನೆಗಂದ—ಸುರಂಗಿ ನೆಟ್ಟಗಾದನಂತರ ಏನು ಮಾಡುವವಳಿದ್ದಾಳೆ ಗೊತ್ತದೆ ಏನು?’

‘ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ?’

‘ಅರ್ಧಕ್ಕರ್ಧ ಸರಿ’

‘ಅಂದರೆ?’

‘ವೇದಾಂತದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವವಳಿದ್ದಾಳೆ! ಜನನಮರಣದ ತೊಡಕು ಬಿಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಈಗೇ ಸುರುವು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಾಳೆ!’

‘ಹೌದೇವರೇ ಸುರಂಗಾಬಾಯೀ? ನನಗೆ ಹೇಳಿರಿ ನಿಮ್ಮ ತೊಡಕು ಏನದು! ಒಂದ ಕ್ಷಣದೊಳಗೆ ಬಿಡಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಕಡಿಂದ ಇನಾಮು ತಗೊಂಡು ಬಿಡುವೆ.’

‘ಚೇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಸುಲೋಚನಾತಾಯೀ, ನನ್ನ ತಲೆಯೊಳಗೆ ಏನೇನು ವಿಚಾರ ಬರತಾವಂತೀರಿ—’

‘ನಮಗಷ್ಟು ಹೇಳಬಾರದೇ?’

‘ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಸಾವಿನ ಅಂಜಿಕೆ ಯಾಕೆ ಅನಿಸಬೇಕು?’

‘ಬದುಕಿರುವದರಲ್ಲಿ ಆನಂದವಿದೆ ಎಂದು!’

‘ಬಡವರಿಗೆ ಕೂಡ ಈ ಆನಂದ ಸಿಗುತ್ತದೇನು?’

‘ಹೌದು.’

‘ಅದು ಹೇಗೆ?’

‘ಪ್ರೇಮದಿಂದ’

‘ಪ್ರೇಮವೆಂದರೆ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆ?’

‘ಪರಮೇಶ್ವರನಂತೆ’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಪರಮೇಶ್ವರ ಹೇಗಿರತಾನೆ?’

ಸುಲೋಚನೆಯು ತಡೆದಳು. ಸುರಂಗಿಯು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದಳು :

‘ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಿರ್ದಯನಿರುತ್ತಾನೆ.’

‘ಯಾತರ ಮೇಲಿಂದ?’

‘ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಡವರು ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯುತ್ತಿರುವರೆಂದು’

‘ಆ ಬಡವರ ಹತ್ತಿರ ಗುಣ ಇದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ರೂಪ, ಧ್ವನಿ ಇಲ್ಲದಂಥ ನಟಿಗೆ ನಿಮಗೆ ಕೊಟ್ಟಷ್ಟು ಪಗಾರವನ್ನು ಯಾರು ಕೊಡಬೇಕು?’

‘ಏನರೀ ಗಾರ್ಗೀ, ಮೈತ್ರೇಯೀ, ಈಗಾದಷ್ಟು ವೇದಾಂತ ಚರ್ಚೆ ಸಾಕು. ಸುರಂಗಿ, ಹವಾ ಬದಲಿಸದ ಹೊರತು ನಿನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ ಏನೂ ಸುಧಾರಿಸುವದಿಲ್ಲ.’

‘ಬೆಳಗಾವಿ ಏನು ಕೆಟ್ಟದು?’ ಸುಲೋಚನೆ ಹೇಳಿದಳು.

ಸುರಂಗಿಯು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಳು.

‘ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳು ಆಗುವವು. ನಿಮಗೆ ಕಾಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕಾರಖಾನೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೂ ಆಗುವದು’

‘ಕಾರಖಾನೆ ಏನು? ನಾಲಕ್ಕಾರು ತಾಸಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕಾಗುವದು. ಆದರೆ ಆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಫೋಟೋ ಬೇಕಲ್ಲವೆ?’

‘ಎದ್ಯಾಧರ ಫೋಟೋ ತೆಗೆಯುವರು. ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ನಾನಿನ್ನೇ ಬರದೀನಿ ಅದರಂತೆ. ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸವೂ ಆಗುವದು. ಅದರಂತೆ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಚಿತ್ರದ ಕೆಲಸವೂ ಆಗುವದು’

‘ಈಕೆಯನ್ನು ಮಾಡೆಲ್ ಅಂತ ಕೂಡಿಸುವರೇನು?’

‘ಯಾಕೆ?’

‘ಇಂಥ ಸೊರಗಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ ಕಾರಖಾನೆಗೆ!’

‘ನಾ ಉಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಕೂಡತೇನಿ ಆಗ’ ಎಂದು ಸುರಂಗಿ ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು.

‘ಲಕ್ಷ್ಮೀನಿ ಸೆಟಗೊಂಡು ಉಬ್ಬಿಕೊಂಡು; ಕುಳಿತಳೆಂದರೆ ಉಳಿಯಿ ತೇನು ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ?’

ಕೈಯೊಳಗಿನ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತ ಸುಲೋಚನೆಯಿಂದಳು:
‘ಈ ಕಥೆ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಬಂದೆ ನಾನು!’

‘ಹೆಸರೇನದರದು?’

‘ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ!’

‘ಇದೇ ಈಗ ಓದಿದರಲ್ಲ ಇವರು!’

‘ಆದು ಇವರ ಚಿತ್ರ ಆಯಿತು’

‘ಇದು ಯಾರದು?’

‘ಲೇಖಿಕಾ ಕೃಷ್ಣಾ’

ರಮಾಕಾಂತನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಚ್ಚಿ ನೋಡಿದ.

‘ಎಲ್ಲಿಯವಳು ಈ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು!’

‘ಮುಂಜಾನೆ ಕಥೆ ಓದಿದ ಕೂಡಲೆ ನಾನು ಬೇಕೆಂತಲೆ ಅಫೀಸಿ ನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿದೆ’

‘ಎನು ಹೇಳಿದರು ಅಲ್ಲಿ? ಬಹುತರವಾಗಿ ಹೆಂಗಸು ಹೋಗಿ ಗಂಡಸಾಗಿರಬಹುದು!’

‘ಉಂ..ಹುಂ’

‘ಅಂದರೆ?’

‘ಆ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ ಪತ್ತೇನೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ!’

‘ಪತ್ತೆ ಇಲ್ಲದ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು! ನೆಟ್ಟಗೆ!’

‘ಆಕೆಯ ಮೊದಲಿನ ಕಥೆಯ ಮೇಲೆ ಮಾಲವಣದ ಮುದ್ರೆ ಇತ್ತಂತೆ. ಈ ಕಥೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾವ್ಯವುರದ್ದಿದೆ—’

‘ಬರಬರುತ್ತ ಗೋಕರ್ಣ, ಮಂಗಳೂರು, ರಾಮೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ಛಾಪು ಬರುವಂತೆ ಕಾಣತದೆ! ಉತ್ತರಧ್ರುವದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಧ್ರುವ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸುವಳು ಈ ಹಂಗಸು!’

‘ನನಗೊಂದು ಬೇರೇನೇ ಸಂಶಯ ಬರತದೆ’

‘ಅದೇನು?’

‘ವಿದ್ಯಾಧರರೇ ಯಾಕೆ ಬರೆದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಈ ಕಥೆಗಳನ್ನು?’

‘ಕಥೆ ಬರೆಯುವ ಯಂತ್ರ ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯಬಹುದು ಅವನು.

ತಾನು ಸ್ವತಃ ಬರೆಯುವನೇ! ಛೇ!’

‘ಅದರದೇನು ನೇಮ? ಕಾವ್ಯಾಪುರದಲ್ಲಿ ವೇಳೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ!’

‘ಕಥೆಯನ್ನಾದರೂ ನೋಡೋಣ! ಏನಿದೆ?’

‘ನಿಮ್ಮ ಕಥೆಯದೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರೆದಿರುವಳು’

‘ನನ್ನ ಹೆಸರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಏನು ಅಧಿಕಾರ ಈ ಹಂಗಸಿಗೆ?’
ಸುಲೋಚನೆಯು ಓದತೊಡಗಿದಳು.

ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ

ಲೇಖಕಿ: ಕೃಷ್ಣಾ

ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಗಾಗಿ ಚಿತ್ರದ ಬೇಡಿಕೆ; ಅದೂ ಇಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದ. ಅಂದನೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದನೇನೂ ಬೇರೆ ಇರಲಾರದು. ಬಡ ಬಕ್ಕಲಿಗನ ಮಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಜೆಲುವಿನ ಆರಿವು ಇರುವದಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಜಪುತ್ರನು ತನ್ನನ್ನು ಬೇಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಅವಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ತೆರೆಗಳಾದರೂ ಏಳುವದಿಲ್ಲವೆ? ಆ ತರುಣ ಚಿತ್ರಕಾರನ ಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗೇ ಆಯಿತು. ಅವನ ಒಳಗಣ್ಣಿನ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟುವ ಮಂದಿರವು ನಿಂತಿತು. ‘ಈ ಸುಂದರ ಮಂದಿರದ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಇಂದು ನಾನು ಹಾಕಬೇಕಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರನಿಷ್ಠು ಸುಂದರ ವಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲ—!’

ಮುಂಜಾನೆ-ಸಂಜೆ ಅವನು ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೂಡ ಹತ್ತಿದ. ವದ್ಯ ಅಷ್ಟಮಿಯ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಚಂದ್ರೋದಯವನ್ನು ನೋಡಿದ. ದಿನ್ನೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಕಾಣುವ ಸುಂದರ ಬೈಲಿನ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದ. ಆದರೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲಿಯೂ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಹಸಿದ ಮೊಲೆಗೂಸಿಗೆ ಅಕ್ಕ, ಕಕ್ಕಿ, ಅಬಚಿ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಎಷ್ಟು ರಮಸಿದರೂ ಶಾಂತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ತಾಯಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಸೆರಗಿನೊಳಗೆ ತಕ್ಕೊಂಡು—

ಅವನ ತೃಪ್ತಿವಾದ ಕಲಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅದರ ತಾಯಿ ಕಾಣಿಸಿದಳು. ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿಯ ಕಾಲುದಾರಿಯಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಹಜವಾಗಿ ಬಲಗಡೆ ನೋಡಿದ. ಬಿತ್ತುವ ಕೆಲಸವು ಅದೇ ಮುಗಿದಿತ್ತು. ಹಚ್ಚು ಹಸುರಿನ ಹುಲ್ಲುಗದ್ದೆಯ ನಡುವೆ ಕೆಲವು ಪಾರಿವಾಳಗಳು ಡಾಲಿನಿಂದ ಕುಳಿತಿದ್ದವು. ದೂರದಿಂದ ನೋಡುವವಿಗೆ ನಡುವೆಯೆ ಹೂಗಳ ರಾಶಿಯೊಂದನ್ನು ಹಾಕಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಚಿತ್ರಕಾರನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಆ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದ. ಪಾರಿವಾಳಗಳು ನಡುನಡುವೆ ಕೊರಳು ಕೊಂಕಿಸುತ್ತ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಚುಂಚಿನಿಂದ ಏನನ್ನೋ ಕುಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಸರು ಹುಲ್ಲಿನ ರತ್ನಗಂಬಳಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅವುಗಳ ನೈತ್ಯ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಚಿತ್ರಕಾರನು ಮುಗ್ಧನಾದ. ಹಿಂದೆ ಪಾರ್ಶ್ವ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಟಿಂಗಿನ ಮರ, ಸುತ್ತಲೂ ಹಸರು ಮುರಿಯುವ ಭತ್ತದ ಬೆಳೆ, ಸುಂದರವಾಗಿ ನಲಿಯುವ ಅತಿ ಶುಭ್ರವಾದ ಪಾರಿವಾಳಗಳು! ಎಂಥ ಸುಂದರ ದೃಶ್ಯ! ಅಮೇರಿಕದ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ಕೋಲಂಬನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಆನಂದವಾಗಿರಬಹುದೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ಈಗ ಆ ಚಿತ್ರಕಾರನಿಗಾಯಿತು.

ತಾನು ಕವಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಕೆಡಕೆನಿಸಿತು. ಅದೆಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದ ದೃಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು! ನಿರಭ್ರ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುವ ಚಿಕ್ಕೆಗಳ ಗುಂಪು, ರಮಣಿಯ ಸೆರಗಿನ ಮೇಲೆ ಇಳಿಬಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರ-ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಸುಂದರ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಆ ಪಾರಿವಾಳಗಳನ್ನು ನೋಡಿ

ಅವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವು. ತನ್ನ ಸುಳಿವು ಹತ್ತಿದರೆ ಆ ಪಾರಿವಾಳಗಳು ಹಾರಿ ಹೋಗುವವೆಂದು ಅವನು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತ. 'ಈ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನನಗೆ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ—ಏನು ಕೋಮಲ ಪಕ್ಷಿಗಳು! ಅವುಗಳ ಚಲನವಲನವಾದರೂ ಎಷ್ಟು ಅಂದ! ಈ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರದ ಮೋಹಿನಿ ಮಂತ್ರ—' ಬಂಜೆಯು ಮುದ್ದಾದ ಎಳೆಹುಡುಗನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವಾಗಿನ ಉತ್ಕಂಠಿತ ದೃಷ್ಟಿಯು ಆಗ ಆ ರಸಿಕನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು.

'ಹೋ! ಹೋ! ಹೋ!' ಎಂಬ ಕಠೋರವಾದ ಕೂಗಿನಿಂದ ಅವನ ಕಲಾಸಮಾಧಿಯು ಭಂಗವಾಯಿತು. ಲಂಡಪಂಜೆಯನ್ನು ಟ್ಟು ಒಬ್ಬ ಅಚ್ಚು ಕರಗಿನ ಮನುಷ್ಯನು ದೂರದಿಂದಲೇ ಆ ಪಾರಿವಾಳಗಳನ್ನು ಬೆದರಿ ಸುತ್ತ ಚಿತ್ರಕಾರನ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಆ ಕರ್ಣಕರ್ಕಶವಾದ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಚಿತ್ರಕಾರನು ತನ್ನ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಭಂಗವಾಡಿದ. ಮನುಷ್ಯನ ಕಡೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಕೋಪಿಸಿದ ಋಷಿಯು ನೋಡುವಂತೆ ನೋಡಿದ. ಒಕ್ಕಲಿ ಗನಂತೆ ಕಾಣಿಸುವ ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಬರುತ್ತಲೆ ಚಿತ್ರಕಾರನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅಂದ : 'ಏ ಹುಚ್ಚು —'

'ನಾ ಹುಚ್ಚು? ನೀ ಮಾತರ ಬಾಳ ಶಾಣ್ಣಾ, ಬಾಳ ದೊಡ ಮನಸ್ಯಾ?' ಎಂದು ಅವನು ಸಿಡುಕುತನದಿಂದ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟ.

'ವಾಪ ಹಕ್ಕಿ ಎಂಥಾ ಚಂದ ಕೂತಿದ್ದವು!'

'ಒಳೆ ಫೋಟೋವು ತಗಿಸಿಕೊಳಾಕ ಕೂತಿದ್ದು ಅಲ್ಲೆ'

'ಫೋಟೋ ಅಲ್ಲ, ಚಿತ್ರ ತಗೆಯುವವ ಇದ್ದೆ ನಾ ಅವುಗಳದು'

'ನಿಮ್ಮ ಚಿತಾರ ಆತು. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು-ಮರಿ ಮಾತರ ಗಂಜಿ ಇಲ್ಲದ ಸತ್ತು ಹೋಗತಾವ.'

ಚಿತ್ರಕಾರನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದ. ಕಲೆಗೆ ಜೀವನವನ್ನು ಕೊಡುವ ಪಾರಿವಾಳಗಳಿಗೂ, ಈ ಹುಂಬನ ಮಕ್ಕಳು-ಮರಿಗಳು ಸಾಯುವದಕ್ಕೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ?

'ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಿದೆ ನಿನಗೆ' ಎಂದು ಅವನು ಒಕ್ಕಲಿಗನಿಗೆ ಉಪ ಹಾಸ ಮಾಡಿದ.

‘ನನಗಲ್ಲ. ನಿನಗೂ ಹಿಡದಂತಿ. ಈಟೊತ್ತ ಇಲ್ಲೇ ನಿಂತೀದೀ. ಒಂದ ಹಕ್ಕಿ ಹೊಡಿಲಾಕ ಆಗಲಿಲ್ಲೂ ನಿನ್ನ ಕೈಲಿ—’

‘ನಿನ್ನೆ ಗದ್ದೀ ಬಿತ್ತೇತೀ. ಬೀಜಾನೂ ಪಾರಿವಾಳ ತಿಂದಬಿಟ್ಟವು ಅಂದರ ಉಪಾಸ ಸಾಯತಾವ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳುಮರಿ’

ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಸುಂದರ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಚಿತ್ರವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಅದು ಎಲ್ಲರ ಪ್ರೀತಿಗೂ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅದರೊಳಗಿನ ಪಾರಿವಾಳಗಳು ಮಾತ್ರ ಡೌಲಿನಿಂದ ಹೊಲದೊಳಗೆ ಕೂತಿ ರದೆ ಭೀತಿಯಿಂದ ಭುರ್ರನೇ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ಕಥೆಯು ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ರಮಾಕಾಂತನಂದ—‘ಎಲ್ಲಿಯದೋ ಹುಡುಗರ ಕಥೆ ಕಾಣತದೆ,—ಪಾರಿವಾಳ ಕೂತಿದ್ದವಂತೆ, ಭುರ್ರನೇ ಹಾರಿದವಂತೆ! ಯಾಕೆ ಸುರಂಗಿ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂತೇನು ಕಥೆ?’

‘ನನಗೇನೂ ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ’

‘ಒಳ್ಳೇ ವೇದಾಂತವಿದೆ ಆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ!’

‘ಕಥೆಯೊಳಗಿನ ಆ ಪಾರಿವಾಳ ಹಾರಿದ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯಬೇಕೆನ್ನುವೆ ನಾನು. ವಿದ್ಯಾಧರ ಅವರನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಚಕಿತ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ!’

‘ಆ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಯಂತ್ರದ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡತಕ್ಕದ್ದು ಕಾಣತದೆ ಈ ಕಥೆ’

‘ನನಗಂತೂ ನೆಟ್ಟಗೆ ಖಾತ್ರಿ ಆಯ್ತು. ಕಥೆಯೊಳಗಿನ ಈ ದಿನ್ನೆ ಕಾನೂವುರದ ಕೆರೆಯ ಹತ್ತಿರದ್ದೇ. ಆದರ ಅತ್ತಲಾಗ ಭತ್ತ ಈಗ ಕೊಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾವು. ಮತ್ತು ಬೇವರ ಗುಡಿಯೊಳಗಿನ ಪಾರಿವಾಳ ಆ ತೋಟದೊಳಗೆ ಎಷ್ಟೋಸಾರೆ ಹಾರಿಹೋಗಿದ್ದವು’

‘ವಿದ್ಯಾಧರನ ಯಂತ್ರವು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂತು?’

‘ಧಡಪಡ ನಡದದೆ ಸ್ವಾರೀದು. ಇನ್ನೂ ಯಾವದೂ ನಿಶ್ಚಿತ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ಯಂತ್ರ ಅಗದಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ ಮಾತ್ರ ಆಗಲೇಬೇಕು. ಇನ್ನು ಒಂದೂವರೆ ತಿಂಗಳ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಿತು

ಹುಣ್ಣಿವೆಗೆ. ಆ ಜಾತ್ರೆಯೊಳಗೆ ದಾದಾ ಅವರು ವುಸ್ತುಕಗಳನ್ನು ಹಂಚಿ ಬೇಕಂತ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ '

'ಐದು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಿ ದೇವಿಗೆ ಕೋಣದ ಬಲಿ ಕೊಡತಾರಲ್ಲ?' ಎಂದು ಸುರಂಗಿ ಕೇಳಿದಳು.

'ಹೌದು. ನೀವೆಂದು ನೋಡಿದಿರಿ?'

'ನೋಡಿಲ್ಲ, ಕೇಳಿಲ್ಲ'

'ಈಗ ಒಳ್ಳೇ ದೇವಸ್ಥಾನ ಆಗಿದೆ ಅಲ್ಲಿ. ನಮ್ಮವ್ವನ ಸ್ಮಾರಕ ಎಂದು ನಮ್ಮ ದಾದಾ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ದೀಪವಾಲೆ ಕಟ್ಟಿಸಿರುವರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕೂತುಕೊಂಡರೆ, ತೆಂಗಿನ ಗಿಡ ಎರಿದಂತೆ ಅನಿಸತದೆ'

'ಹೊಲೆಯರು ಆ ಕೋಣ ಕಡಿಯುವರಲ್ಲವೆ?' ಎಂದು ಸುರಂಗಿ ಕೇಳಿದಳು.

'ಹೌದು. ಅದನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಬಿಡುವರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕತ್ತಿ ತಗೊಂಡು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಅದನ್ನು ಕಚ್‌ಕಚ್ ಕಡಿಯುವರು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊಡೆಯುವ ದಿಲ್ಲ ಅದನ್ನು. ಆ ಕೋಣದ ರಕ್ತ ಬಿದ್ದಷ್ಟು ಹೊಲಗಳೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಐದು ವರ್ಷ ವುಕಟ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತವೆ'

'ಅದಕ್ಕೇ ಅವರು ಆ ಕೋಣವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಕಡಿಯೂದಿಲ್ಲವೆ?'

'ಹೌದು'

'ಅವ್ವಯ್ಯಾ!' ಎಂದು ಸುರಂಗಿಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಳು. ಕೋಣದ ಬಲಿದಾನದ ವರ್ಣನದಿಂದ ಅವಳ ತಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಭೀತಿಯು ಜಾಗೃತವಾಯಿತೆಂದು ರವನಾಕಾಂತನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು.

ಸುರಂಗಿಹೂವಿನ ಮೊಗ್ಗುಗಳು

‘ಅಬಚೇ-ಅಬಚೇ-ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು’ ವತ್ಸಲೆಯು ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಕೆಲಸದಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಸೋನ್ಯಾ ಒದರುತ್ತ ಅಂಗಳ ದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದ. ಏನಾದರೂ ಹೊಸ ಆಟಿಗೆಯನ್ನು ಕಾಶಿಯು ಅವನಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂದು ಅವಳು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿಯು ಹಂತಿಯ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಕೆಂಪು ರಾಶಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಭೈಮುಂಗದ ಕಾಳುಗಳ ರಾಶಿಯಂತೆ ಅದು ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ದಟ್ಟ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕಾಳುಗಳು.

‘ಏನೋ ಅವು?’

‘ಸುರಂಗಿ ಮಗ್ಗು’ -

‘ಮಾಲೀ ಮಾಡತಾರಲ್ಲಾ ಅದರೂ?’

‘ಹೌದು. ನಿನ್ನೆ ಅಜ್ಜಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳಲ್ಲ ನಿನಗ ಮಾಲೀ’

ಆ ಮೊಗ್ಗುಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ವತ್ಸಲೆಯ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಖೇದವು ಸುಳಿದು ಮರೆಯಾಯಿತು. ಅವಳ ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿಮಿಟ್ಟಿ ಹಾಕುತ್ತ ಸೋನ್ಯಾ ಕೇಳಿದ.

‘ಏನಾತು?’

‘ಸೋನ್ಯಾ, ನಿನಗ ಅವ್ವನ ನೆನಪ ಆತು ಅಂದರ ಏನ ಆಗತದ?’

‘ಅಳು ಬರತದ’

‘ಆ ಮಗ್ಗಿನೂ ಹಾಂಗೇ ಅಳಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ಯಾವ ನೋಡು! ಅವಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ಅವ್ವನ ನೆನಪಾಗೇದ.’

‘ಅಂದರ! ಅಜ್ಜಿನೇ ಹೇಳಿದಳು ಅವನ್ನ ತಗಲಿಕ್ಕೆ.’

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬೀಸುವದನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕಾಶಿಯೇ ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ವತ್ಸಲೆ ಅವಳಿಗಂದಳು—‘ಅಜ್ಜೀ, ಈ ಮೊಗ್ಗು ಅರಳತಾವ ಏನ ಇನ್ನು?’

ಕಾಶಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕಳು. 'ಹೂವಿನ ದಸಿಂದ ತಗದಿಲ್ಲ ಕೃಷ್ಣಾ ಇವನ್ನು!'

'ಮತ್ತೆ?'

'ಅತ್ತರದಸಿಂದ!'

'ಎಲ್ಲಿ ತಗೀತಾರ ಇದರ ಅತ್ತರ?'

'ಘಟ್ಟದ ಮ್ಯಾಗಿನ ಮಂದಿ ಬರತಾರ ಇವನ್ನು ಬಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ. ಮೂರು ದುಡ್ಡಿಗೆ ಶೇರು! ಸೋನ್ಯಾ ಉಪದ್ರಾ ಕೊಡಾಕಹತ್ತಿದ ಆಟಾ ಆಡಿ. ಸುರಂಗಿಮ್ಯಾಗ ಹತ್ತಿಸಿ ಮಗ್ಗೀ ತಗ್ಯಾಕ ಹೇಳಿ ತಗಿಸಿದೆ. ಎಡ್ಡು ತಾಸಿನಾಗ ಆರ ದುಡ್ಡು ಗಳಿಸಿಜಟ್ಟಿ!'

'ನನ್ನೂ ಆಂ ಅಜ್ಜೀ ಆ ದುಡ್ಡು. ಅಬಜೀ, ದೊಡ್ಡ ಜಾತ್ರಿ ಆಗ ತದಲ್ಲ ಇನ್ನು. ಆ ಜಾತ್ರಾಗ ಬಾಜಾ ತಗೋತೀನಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೆಂಗ ಊದತೀನಿ!'

ತನ್ನ ಕೈಯ ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ತುಟಿಯ ಮೇಲೆ ಆಡಿಸುತ್ತ ಪೀ ಪೀ ಪೀ ಪೀ ಎಂದು ಸೋನ್ಯಾ ಸ್ವರವನ್ನು ತೆಗೆಯಹತ್ತಿದ.

ಆದರೆ ಮುದುಕಿಯಾದ ಕಾಶಿಯ ವ್ಯವಹಾರದೃಷ್ಟಿಯಾಗಲೀ, ಹುಡುಗನಾದ ಸೋನ್ಯಾನ ಆಟದೃಷ್ಟಿಯಾಗಲಿ ವತ್ಸಲೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಡಲಿಲ್ಲ. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿಯ ಆ ಮೊಗ್ಗೆಗಳ ರಾಶಿ ಕಾರಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಕೂಲಿ ಕಾರರ ಜೀವನದಂತಿಲ್ಲವೆ? ಹುಟ್ಟಿಬರುವದು ಯಾರ ಸಲುವಾಗಿಯೋ ಮೈಯೊಳಗಿನ ರಕ್ತವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ತುಹೋಗುವದು, ಹೂವುಗಳ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಆನಂದವು ಈ ಮೊಗ್ಗೆಗಳಿಗೆ ಕ್ಷಣಕಾಲವಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಿರುವದೇ! ಎಲೆಗಳ ಕೂಡ ಕುಣಿಯುವದು, ಗಾಳಿಯ ಕೂಡ ಆಡುವದು, ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳೊಡನೆ ನಗುತ್ತ ಕೆಲೆಯುತ್ತ ಮಾತಾಡುವದು, ಮಧುರಗಾನದಿಂದ ಭೃಂಗಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಖವೂ ಈ ಮೊಗ್ಗೆಗಳ ಹಣೆಬರಹದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಮೂರು ದುಡ್ಡಿಗೆ ಸೇರಿಸಂತೆ ಇವು ಯಾರ ಪದರಿಗಾದರೂ ಬೀಳಬಹುದು. ನಾಳೆ ಇವುಗಳ ಅತ್ತರವಾಗಬಹುದು. ಅದನ್ನು ಮೂಸಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನು 'ವಾ! ಎಷ್ಟು

ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ ಆತ್ತರಿಸ ವಾಸನೆ' ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಉದ್ಗಾರದ ಉಪಯೋಗವು ಈ ಮೊಗ್ಗಿಗಳಿಗೇನು?

ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗಲೂ ಅವಳ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ವಿಚಾರವು ಸಡೆ ದಿತ್ತು. ಮುದುಕಿಯು ಸಾರನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಅಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಷಡ್ರಸಗಳಿರುವದರಿಂದ ಆದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ಅಂಶವಾದರೂ ಕಾವ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ಕಾವ್ಯವು ಮುದುಕಿಯದು! ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳೊಡನೆ ಕರ್ತೃತ್ವ ಮತ್ತು ಅಭಿಮಾನಗಳ ಪ್ರಮಾಣವಾದರೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಶಿಯಾದರೂ ಈ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಅಪವಾದವಾಗುವಳು? ಅವಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಈ ಉದಾಸೀನ-ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಉಣ್ಣುತ್ತಿರುವ ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳು—

ಆರಸಿಕೇಷು ಕವಿತ್ವ ನಿವೇದನಮ್

ಶಿರಸಿ ಮಾ ಲಿಖ ಮಾ ಲಿಖ, ಮಾ ಲಿಖ

ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು! ಊಟದ ಕಡೆಗೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು— 'ನಿನ್ನ ಮನಸ ಎಲ್ಲಿಟ್ಟೀದೆ ತಂಗೀ'

ವತ್ಸಲೆ ಏನು ಹೇಳಬಲ್ಲಳು? ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಉತ್ತರಧ್ರುವದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಧ್ರುವದವರೆಗೆ ಓಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಧ್ರುವದ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ಸುರಂಗೀ ಮೊಗ್ಗಿಗಳ ರಾಶಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನೊಂದು ಧ್ರುವದ ಮೇಲೆ ಆ ಮೊಗ್ಗಿಗಳ ಆತ್ತರವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ವೇಶ್ಯೆಯರ ಮನೆಮಟ್ಟಗಳನ್ನೇರುವ ಪುರುಷರ ತಂಡವು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು!

ವತ್ಸಲೆಯು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಮುದುಕಿಗೆ ಮತ್ತೆ ನೆವ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅವಳು ನಗುತ್ತಲೆ ಅಂದಳು— 'ಆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದಾ ವನ ಕಡಿ ಏನ ಹೋಗಿಲ್ಲ ಹೌದಲ್ಲೋ?'

ವತ್ಸಲೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ತುತ್ತು ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಂತಿತು. ಅವಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟಿನ ಸ್ವರದಿಂದ 'ಆಜ್ಜೀ—'

‘ನಿನಗೆ ಅಜ್ಜೀ ಹಾಂಗಿದ್ದೇನಂತ ಹೇಳತೀನವ್ವ. ಅವ ತಿರಗೀ ಮುರಗೀ ನಿನ್ನ ಸಂಗಾತಿ ಮಾತಾಡಾಕ ಬರತಾನಂತ’

‘ಉಳಿದ ಹೆಂಗಸರ ಮಾತು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯೂದಿಲ್ಲ!’

‘ನಿಂದ ಅಟಲೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿತೈತಿ’ ಎಂದು ಕಾಶಿ ಹೀಯಾಳಿಸಿ ನುಡಿದಳು. ಉಳಿದ ಹೆಂಗಸರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರೇಮದ ಭಾಷೆಯೆಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು ಎನ್ನುವಂತಿತ್ತು ಅವಳ ಆ ಸ್ವರ.

‘ಅವರಿಗೆ ಕೊಂಕಣೀ ಏನೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ವತ್ಸಲೆಯು ಶಾಂತವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು.

‘ನಿನಗೆ ಹ್ಯಾಂಗ ಬರತೈತಿ ಅದು? ನಿನಕಿಂತ ನಾಕದಿನ ಮೊದಲ ಬಂದಾನ ಅವಾ. ಏನು ಅವನಕಿಂತಾ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಹೆಚ್ಚಿದೇನೋ? ಇದ್ದರ ನೋಡೂಣು ಮಾತು ಆದೇನು ಯಂತ್ರಾಸೋ ಮಂತ್ರಾಸೋ! ಅಂದರ ಐದಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಾರಸ ಸಿಕ್ಕಾವು!’

ಸೋನ್ಯಾ ನಡುವೇ ಅಂದ: ‘ಐದು ಸಾವಿರ! ಅಬ್ಬಬ್ಬ! ಅಂದರ ಎಷ್ಟು ಅಬಚೀ? ಭಾಳ ಭಾಳಲ್ಲ? ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೋಟರ ತರೂನು! ಆದರಾಗ ಕೂತು ಅವನ ಹತ್ತಿಲೆ ಹೋಗೂನು.’

ಕಾಶಿಯು ಕಡೆಕಡೆಗೆ ನಗೆಯ ಮೋಲೆಯೇ ಮಾತು ಹಾಕಿ ಮುಗಿಸಿದಳು. ಆದರೂ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಹೆಂಗಸರ ಮಾತಿನಿಂದ ಮುದುಕಿಗೆ ಸಂಶಯವು ಬಂದಿದೆಯೆಂಬುದು ವತ್ಸಲೆಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾಶಿಯ ಮನದಲ್ಲಿಯ ಸಂಶಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಅವಳಂದಳು—‘ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ಇರೂದೂ ಅಷ್ಟರಾಗೇ ಆದೆ!’

‘ಅವರು ಹೋದರ ನೀನೂ ಹೋಗಾಕಿ’ ಎಂದು ತನ್ನ ಹುಟ ಸಾಧಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅಂದಳು.

ಒಂದುವರೆತಿಂಗಳ ಅನುಭವದಿಂದ ವತ್ಸಲೆಯು ಒಂದು ಮಾತು ಮಾತ್ರ ಕಲಿತಿದ್ದಳು. ಅದೆಂದರೆ ಅಶಿಕ್ಷಿತ ಜನರನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಮುದುಕರನ್ನು ಯುಕ್ತಿವಾದದಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲೆಂಬುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಮಾತು ಮುದುಕಿಯ ಅಬದ್ಧ-ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು

ಕೊಡುವಂತೆಯೇ ಕೂಡಿ ಬಂದಿದ್ದವು. ಅವಳು ವಿಚಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದಳು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಬಂದ ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ತಾನೂ ಆ ಊರಿಗೆ ಬಂದದ್ದು. ಅವನು ಊಟಊಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಮನುಷ್ಯನಾಗಬಹುದು, ಆದರೆ ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೇಗೆ ಮನೆಯವನಾಗುವನು? ಯಂತ್ರ ತಯಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಬಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಗೋಡಂಬಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಒಡೆಯುವರೆಂಬದನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತನಗೆ ಶುದ್ಧ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಆ ದಿವಸ ಅವನು ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದ ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ನ ಲಿಲ್ಲವೇ! ಕೊಂಕಣೀ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಮೊನ ಇವೆರಡು ಮಾತ್ರ ತನಗೆ ಸರಿಹೋಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು? ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಪವೇ? ಛೇ! ಪುರುಷರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಗಿದ ಪಾಪವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಹಜವಾಗಿ ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತೇಜವಿದೆ; ಆದರೆ ಅದು ರತ್ನದ ತೇಜ! ಅಗ್ನಿಯದಲ್ಲ!

ಆದರೆ ಈ ಮಾತು ಮುದುಕಿಯಾದ ಕಾಶಿಯ ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಇಳಿಯಬೇಕು? ಅವಳೊಬ್ಬಳಿಗೇ ಏಕೆ? ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೂ ಹಾಗೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ತಾನು ಮೂಲತಃ 'ಬಿಳಿ ಅಂಗಿ'ಯವರ ಮೈರಿಯೆ, ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೂ ತನಗೂ ಏನಾದರೂ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಬಂಧವಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಲಗ್ನವಿಲ್ಲದ ಹೆಂಗಸಿನೊಡನೆ ಇರುವದು ಸರಿದೋರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತನಗೆ ಹೀಗೆ ಹೊರಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ, ತನಗೆ ಕೆಲಸವು ಹೆಚ್ಚು ಬೀಳಬಾರದೆಂದು ತನ್ನೊಡನೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ಮಾತಾಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ—

ಕಾಂಚನಗಂಗಿಯ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ವಿಮಾನವಾದರೂ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಅಬದ್ಧ ತರ್ಕದ ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟುವ ಶಿಖರವನ್ನು ಜನರು ಹಾ ಹಾ ಅನ್ನುವದರಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾಧರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹೀಗೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ತನ್ನ ಕೆಲಸವು ಬೇಗ

ಬೇಗನೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಚಹದ ಭಾಂಡೀ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಮುಂಜಾನೆ ಎದ್ದು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದು, ಕವ್ವು ಬಿಸಿ ತೊಳೆದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಾರಖಾನೆಗೆ ಹೋಗುವುದು, ಅವಳ ಸಿಕ್ಕದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಯಂತ್ರದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವನು ನಿದ್ಧೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಎಳಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಸರವಾದರೆ ತನಗೇ ಚಹ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ತಸವಾಯಿತೆಂದರೆ ಅಂದ ಕಾರಖಾನೆಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಗಂಟೆಯೇ! ತಮ್ಮ ತನ್ನೊಳಗೆ ಗುಜುಗುಟ್ಟಿ ಪಿಸಿಪಿಸಿ ನಗುತ್ತವವರೇ ಎಲ್ಲ ಕೆಂಗಸರೂ!

ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಕಾರಕೂನನು ಅವರ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಭರತಿ ಹಾಕಿದ. ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಚಹ ಸಕ್ಕರೆಗಳನ್ನು ಅವನು ಆಳೆದು ತೂಗಿ ಕಳಿಸಿಕೊಡುವವ. ಮತ್ತೆ ದಾದಾಸಾಹೇಬರ ಎದುರಿಗೇ ಅವನನ್ನು ಕೇಳಿದ—

‘ಸಾಹೇಬ! ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಅಂದರ ಬರಿ ತಲೇ ಕೆಲಸ. ವೊದಲೂ ರಕ್ತ ಸುಡತದ. ಆದರಾಗ ಮತ್ತ ಚಹಾ ಜಾಸ್ತ ಕುಡಿಯೂದು ಬಳ್ಳೇ ದಲ್ಲರಿ. ಹಾಲು ಬೇಕಾದರೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಗೇ—

‘ನಾನೆಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಹ ಕುಡಿಯುವೆ? ದಿವಸಕ್ಕೆ ಎಣಿಸಿ ಎರಡು ಕವ್ವು’ ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಅವನ ಮಾತಿನ ಒಲವು ತಿಳಿಯದ್ದರಿಂದ ಸರಳ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟ.

‘ಎರಡೇ ಕವ್ವು?’

‘ಹೌದು’

‘ಅಂದರೆ ಆ ಕೃಷ್ಣಾ ತುಡಿಗಿ ಕಾಣತಾಳ ನೋಡ್ಡಿ’

ತಾನು ತಟ್ಟನೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವವಳಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟಿನ ನೋಟದಿಂದಲೆ ತನ್ನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ.

ಹಾಂಗೆಲ್ಲ ಸಾಹೇಬ, ಚಹಾ ಸಕ್ಕರಿ ನಾಲ್ಕು ಕಪ್ಪಿನದು ಖರ್ಚ ಆಗತದೆ ಅಂತ ತಿಳಿದು ನಾನು ಅಂದೆ—’

‘ನಾಲ್ಕು ಕವ್ವು ಚಹಾ ಆಗೇ ಆಗತದಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣೆಗೆ ತನ್ನ ಸಲು ವಾಗಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾಡಿಕೋ ಎಂದು ಹೇಳತೀನಿ’

‘ಹಃ ಹಃ ಹಃ ನಡಿಯೋದೇ ಇದು! ಕಲಿತವರು ತಾವು! ಸುಧಾರಿಸಿದವರು! ತನುಗೊಬ್ಬರಿಗೇ ಚಹಾ ಹೆಂಗ ಸವಿ ಹತ್ತೀತು? ಖರ್ಚಿನ ದಸಿಂವೇನೂ ನನ್ನ ತಕರಾರ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ಸಾಹೇಬ! ನಾನು ಕೋಠೀ ಕೋಣೆ ಅಧಿಕಾರಿ ಇದ್ದರೂ ನನಗೇನೂ ಹೊಟ್ಟೆ ಕಡಿಯೂದುಲ್ಲ’

‘ಚಹಾ ಸಕ್ಕರೀ ಖರ್ಚು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾದರೂ ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ ಯುಕ್ತಿ ಅದೆ ದಿವಾಣಜಿಯವರೆ!’

ದಿವಾಣಜಿಯವರು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನನ್ನು ನೋಡ ಹತ್ತಿದರು.

‘ನನಗೆ ಯಂತ್ರದೊ ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಬರುವವಲ್ಲ’

‘ಹೌದು’

‘ಆವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರದಾ ಒಂಭತ್ತುನೂರು ತೊಂಬತ್ತರೊಂ ಬತ್ತು ಕೊಟ್ಟರೂ ನಡೆಯುವದು!’

ಆ ಸಂವಾದದ ಪರ್ಯವಸಾನವೆಂದರೆ ವಿದ್ಯಾಧರ ಕಾರಕೂನ-ರಿಬ್ಬರೂ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಕಾರಖಾನೆಯ ಎಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಾನು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಚಹಾ ಕುಡಿಯುತ್ತೇನೆಂಬದು ತಿಳಿದಂ ತಾಯಿತು. ನೋಡಲು ಎರಡು ಮೂರು ದಿವಸ ತಾನು ಚಹಾ ಇಲ್ಲದೆಯೆ ಇದ್ದೆಲ್ಲ! ಆದರೆ ಅದು ಸಿಗಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿತು— ಸಂಧಿ ಸಿಕ್ಕಕೂಡಲೆ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಸುಖವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವನೆಂಬುದೇ ನಿಜ. ಎರಡು ಮೂರು ದಿವಸ ಚಹಾ ಇಲ್ಲದಕ್ಕೆ ತಲೆ ನೋಯಿಸುತ್ತಿತ್ತು, ಬಿಸಲಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬಂದೂ ಕಾಲೂ ನೋಯಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಎಂಟಿಂಟು ತಾನು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಟೊಂಕಸೂಲಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥಾದ್ದರಲ್ಲಿ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಚಹಾ ಸಿಗಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿತು. ತನ್ನ ವೊದಲಿನ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ಲಕ್ಷಣ ಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದನ್ನೂ ಇಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾನು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಆದರೂ ಹೂವಿನ ಗಿಡದ ಟೊಂಗೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ಹಚ್ಚಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಗಿಡದ ಹೂವು ಬಿಡತಕ್ಕವೇ! ಬೇರೆ ಹೂವು ಬಿಡಬೇಕಾದರೆ ‘ಕಲಮು’ ಮಾಡಬೇಕು! ಆ ಕಲಮು ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ—ತಾನು

ಚಹದ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಬಲಿಬಿದ್ದದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಆ ಕಷ್ಟಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಬಿರುಗಾಳಿ ಶಾಂತವಾಗುವದು ಹೇಗೆ? ಏನು ಈ ಬಿರುಗಾಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ನಾವೆಯು ಮುಳುಗುವದೋ?

ಮಳೆಗಾಲವು ಆರಂಭವಾದ ಕೂಡಲೇ ನೆಲದಲ್ಲಿಯ ಗೆದ್ದಲಿಗಳು ಹೊರಗೆ ಬರಹತ್ತುತ್ತವೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಕಾಶಿಯ ಮಾತಿಸಿಂದ ವತ್ಸಲೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊರ ಬಿದ್ದು ಅವಳ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಕೂಣಿಯಹತ್ತಿದವು. ಆ ಕಥೆಗಳ ಸಂಚಿಕೆಯ ಮಾತು. ಅದಾದರೂ ಈ ಕೂಲಿಕಾರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಎಲಕ್ಷಣವೇ ಅನಿಸಿರಬೇಕು. ಓದುಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹೆಂಗಸು ಅವರಲ್ಲಿ ಏನೂರಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬಳು ಸಹ ಸಿಗುವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದಾದಾ ಎದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಆ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

‘ಇದು ನೋಡಿದಿರಾ ನಮ್ಮ ಸುಲೂನ ಚಿತ್ರ?’

ಎದ್ಯಾಧರನು ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೋಡಿ ತಲೆಹಾಕಿದ. ತನಗೂ ಅದನ್ನು ನೋಡುವ ಉತ್ಸುಕತೆಯಾಯಿತು.

‘ಕಥೆಯನ್ನಾದರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರೆದಿರುವರು ರಮಾಕಾಂತ. ನಮ್ಮ ಕಾರಖಾನೆಯ ವುಸ್ತುಕವನ್ನು ಹೀಗೇ ಬರೆದರೆಂದರೆ ಎಷ್ಟು ಉತ್ತಮ ವಾಗುವದೆಂದಿರಿ!’

ಎದ್ಯಾಧರನು ಆ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ. ರಮಾಕಾಂತನ ಕಥೆ! ಸುಲೋಚನೆಯ ಚಿತ್ರ! ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಿಲ್ಲಲೇ ಇಲ್ಲ. ಮೂರೂಸಂಜೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರೂ ತಾನು ಎದ್ಯಾಧರನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ತಾನು ಹಾದೀ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಳು. ತನಗೆ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಆ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಬಹಳ ತಡವಾಯಿತು. ಮುದುಕಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಳು. ಅವಳು ಹೇಳುವದಾದರೂ ತಪ್ಪಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಡುಕರು ಅಡ್ಡಾಡುವರು. ಹಳ್ಳಿಯ ವಸತಿ! ಪ್ರಸಂಗ ದಲ್ಲಿ ಒದರಾಡಿದರೂ ದಾದಾ ಆಗದೆ ಹೋಗಬಹುದು.

ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ಓದಿದ ಮೇಲೆ ತನಗೆ ನಿದ್ಧಿಯೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ವೇಶ್ಯೆಯ ಮಗಳು ಸುಂದರಿ. ಚಿತ್ರಕಾರನೂ ಸುಂದರ. ಮರಣವೂ ಸುಂದರ. ಕಡೆಯ ಮಿಲನವೂ ಸುಂದರ! ಎಲ್ಲವೂ ಕಲ್ಪನಾರಾಜ್ಯದ ಮಾತುಗಳೇ. ಕೇವಲ ಕಾಗದದ ಹೂಗಳೇ. ಇಂಥ ಹೂಗಳಿಂದ ಎಂದಾದರೂ ಭೃಂಗಗಳ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿರುವದೆ? ಬಿಸಿಲು ಮಳೆಗಳು ಆಡಹತ್ತಿದ ವೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಧನುಷ್ಯ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಮೂಡಿ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಿಂಚಾದರೂ ಕ್ಷಣಹೊತ್ತೇ ಮಿಂಚುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಿಂಚಿನ ಶಕ್ತಿ ಇಂದ್ರಧನುಷ್ಯಗೆಲ್ಲಿ? ಜೀವನದ ಚಿತ್ರವು ಚಿತ್ರ ಕಲೆಯ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯಲ್ಲದೆ ಸುಂದರವಾಗಲಾರದು. ಆದರೆ ಬರೀ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವ ರಮಾ ಕಾಂತನು ಕಲಾವಂತನೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕಲೆಯು ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಇದೆಯಲ್ಲದೆ ಜೀವನವು ಕಲೆಗಾಗಿಯಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಗಳು ಪುಗಡಿ ಆಡುವವು, ಬೆನ್ನುಮುಟ್ಟುವ ಆಟದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿ ಹೋಗುವವು. ಅವುಗಳ ಆ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದದಾಯಕವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೆಯ ಸಾಂದರ್ಭವಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಕಲೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಲಿಯುತ್ತದೆ. ಸಮುದ್ರವೇ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದರೊಳಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಮುತ್ತು ರತ್ನಗಳು ಇದ್ದರೂ ಆ ಭಯಂಕರ ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಯಾರಿಂದಾದರೂ ನೋಡುವದಾದೀತೆ ?

ಆಕಾಶವು ಮೋಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಬರುವಂತೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸೂ ವಿಚಾರದಿಂದ ತುಂಬಿಬಂದಿತು. ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ನಿದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ. ನಡು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಹೊಗೆ ಸೂಸುವ ಚಿಮಣಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಳು. ಗುಡಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಭತ್ತದಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ತೋರುವ ಹಸಿರು ಗದ್ದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕೂಡುವ ಕೋಮಲವಾದ ಪಾರಿವಾಳಗಳು, ತನ್ನೆದುರಿಗೆ ಆ ಚಿತ್ರ ನಿಂತಿತು. ತಾನು 'ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ'ವೆಂಬ ಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆದಳು. ದೀಪದ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಮುದುಕಿ ಎಚ್ಚತ್ತಳು. ನಿದ್ಧಿ ಕೆಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಗೆದ್ದಿದ್ದಳು.

ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು: 'ಎನ ಮಾಡತೀದೇ?'

'ಎನೂ ಇಲ್ಲ!' ಎನೋ ತಾನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳೆಂಬದು ಅವಳಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು.

'ಎನ ಬರದಿ? ಪತ್ರ?'

'ಉಂ. .ಹುಂ'

ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಅವಳು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬಿನ್ನು ತಿರುವಿದಳು. ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಬರೆದದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಎನಾದರೂ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿರಬಹುದು. ತಾನು ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಬೇಕೆಂತಲೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥನ ಮನೆಗೆ ಹೋದದ್ದು. ನಡುರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಬರೆಯುತ್ತ ಕುಳಿತದ್ದು. ಎನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳೆಂಬದನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳದಿದ್ದದ್ದು. ಹೇಳುವದಾದರೂ ಎನು? ಗಂಡ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ, ಆಪ್ತೇಷ್ಟ್ರಿಲ್ಲದ ಹೆಂಗಸು ತಾನು! ಯಾರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು? ಆದರೆ ತಾನು ಸಮ್ಮಂದಿದ್ದದ್ದಕ್ಕೆ ಕಾಶಿ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಅರ್ಥವೂಡಿರಬಹುದು. ತಾನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಳೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಅನಿಸಿರಬಹುದು.

ಊಟವಾದ ಮೇಲೆ ಕೆಲಸದ ವೇಳೆಯ ನಂಗೆ ವತ್ಸಲೆಯು ಅಕ್ಕಿ ಆರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಳು. ಚಳಿಗಾಲ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಗಾಳಿಯು ಬಲವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಣ್ಣೆಲೆಗಳು ಭರಭರನೆ ಉದುರಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಗಾಳಿಯ ವೇಗದೊಡನೆ ಒಂದು ಒಣಗಿದ ಟೊಂಗೆಯೂ ಧಪ್ಪನೆ ಕೆಳಗೆ ಬಿತ್ತು. ಎದುರಿಗೆ ನೋಡಗೊಡದಷ್ಟು ಬಿಸಿಲು ರಣಗುಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯ ಸ್ಪರ್ಶವು ಆ ಬಿಸಿಲಿನಷ್ಟೆ ತಾಪದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಅತ್ತಿತ್ತ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಶಾಂತತೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಶಾಂತತೆಯು ಒಬ್ಬ ಸ್ಮೃತಿತಪ್ಪಿದ ಮನುಷ್ಯನ ನೆನಪು ತಂದುಕೊಡುವಂತಿತ್ತು. ನಡುನಡುವೆ ಸಮಾಪದ ಆವಾರದಲ್ಲಿಯ ಕೋಳಿ ಕೂಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎದುರಿನ ದಿನ್ನೆಯಿಂದ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿಯ ಕರುಣ ಸ್ವರವು ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಶಾಂತತೆ. ಮೂರ್ಛಿತ ಮನುಷ್ಯನು ನಡುವೆಯೇ ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆ ಆರ್ತಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗುವಂತೆ ಅವು ಕೇಳಬರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎರಡು ನಾಯಿಗಳು ಕಡಿದಾಡುತ್ತ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಬಂದವು. ಕೇವಲ ಕಡಿದಾಡುವ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿಯೇ ಅವು ಕಡಿದಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ವತ್ಸಲೆಯು ಕೈಮೇಲೆ ಮಾಡಿ ಕಲ್ಲು ಒಗೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದಳು. ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಬೊಗಳುತ್ತ ಅವು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದವು. ಈ ಎಲ್ಲ ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯಂತೆಯೇ ಇಡೀ ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿ ಬಿಂಬವೇ ಮೂಡಿದೆಯೆಂದು ವತ್ಸಲೆಗೆನಿಸಿತು. ಅಕ್ಕಿಯನ್ನಾರಿಸುತ್ತಲೆ ನೋಡಿದಳು. ಬಿಸಿಲು ಬೇಲಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿತ್ತು. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ವೇಳೆಯಾಯಿತು.

‘ಅಜ್ಜೀ, ನಾ ಹೋಗತೀನಿ’ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕೀ ತುಂಬುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು.

‘ಕೃಷ್ಣಾ, ನಿನಗೊಂದು ಮಾತ ಹೇಳೋದದ ’

ಕಾಶಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಡಾಲಿನಿಂದಲೇ ಹೇಳಿದಳು. ವತ್ಸಲೆಯ ಎದೆ ಧಡ ಧಡಿಸಹತ್ತಿತು. ಮುದುಕಿ ತನ್ನನ್ನು ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವಳೋ ಏನೋ? ವತ್ಸಲೆಯು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ಕರುಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಳು.

‘ತಂಗೀ, ಗಂಡಸರ ಗೂಡ ಸಲಿಗೆ ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲ ಹಂಸ ’

‘ಅಲ್ಲಜ್ಜೀ....’

‘ಅಲ್ಲ ಈ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರದೇನು? ಹೋಳಿ ದಾಟಿದವ್ಯಾಗ..’

‘ಆದರ ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರ ಅಂಥವರಲ್ಲ ’

‘ಅಂಥಾ ಬರವಸಿ ಕೊಡಬ್ಯಾಡ ನೀ ನನಗ. ಇವಾ ದಾದಾ ಕಾರ-ಕಾನದಾರ. ಕಾಣತಾನ ಸರಳ ಮನಸ್ಸಾನಂಗ. ಆದರೇನು ಗೊತ್ತು ನಿನಗ. ಅವಾ ಶಗಣಿ ತಿಂದನಲ್ಲ—’

‘ಹೋಗಲಿ, ನಾವು ತಗೊಂಡೇನ ಮಾಡೋದು ಅದೆಲ್ಲ?’

‘ಏನ ಮಾಡೋದು? ನಿಸ್ತರಸೂ ಪಾಳಿ ಬರತದವ್ವಾ ಮುಂದ, ಹಾವ ಸಣ್ಣದನಬಾರದು, ಗಂಡಸ ನನ್ನದನಬಾರದು.’

ಮುದುಕಿಯು ಗಾಡೆಯ ಮಾತು ಮೋಜಿನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ವತ್ಸಲೆಯು

ನಗುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಹೋದಳು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಉರಿಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಮೈಲು ಒಂದೂವರೆ ಮೈಲು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕೋ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು? ಅವಳಿಗೆ ರಮಾಕಾಂತನ ನೆನಪಾಯಿತು. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು? ರಾತ್ರಿಯ ನಾಟಕದ ಸಿದ್ಧಿ ಕಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಮೆತ್ತನ್ನ ಗಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದಾನು, ಅರಾಮ ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಬರಗಿ ಒಂದು ಸುಂದರ ಪ್ರಣಯ ಕಥೆಯನ್ನೋದುತ್ತಿದ್ದಾನು, ಇಲ್ಲವೆ ಮೇಜಿನ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಯಾವಳಾದರೂ ತರುಣಿಯ-ಅ ಸುರಂಗಿಯ ದಾಗಲೀ ಸುಲೋಚನೆಯದಾಗಲೀ-ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಇಳಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು, ಎಲ್ಲಿಯ ರಮಾ ಕಾಂತ, ಎಲ್ಲಿಯ ತಾನು ?

ರಮಾಕಾಂತನೇತಕ್ಕೆ ? ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ಸಮಾಜವೆಲ್ಲಿ, ಕೂಲಿ ಕಾರರೆಲ್ಲಿ? ಕಳೆದ ಒಂದೂವರೆ ತಿಂಗಳ ಅನುಭವಗಳು ಸರಸರನೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಬಂದವು. ಗೋಡಂಬಿಯ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿಯ ಕುಂಗಸರ ಎಷ್ಟೋ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ತಾನು ನೋಡಿದಳು. ಕೂಲಿಕಾರರ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯ-ತಾರುಣ್ಯ-ವಾರ್ಧಕ್ಯಗಳೆಂಬ ಪಾವಟಿಗೆಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅವಳಿಗೆನಿಸಿತು. ಕೈಕಾಲು ಅಲಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವವು ಕೆಲಸ ಸುರುಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೀಕು. ಈ ಕೆಲಸವು ಕೈಕಾಲುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಿಂತುನೋಗುವವರೆಗೆ ನಡೆಯುವದೇ! ಒಂದೇ ಒಂದು ಅಚ್ಚು. ಎತ್ತಿನ ಗಾಣ! ಈ ಗಾಣದಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಕಾರನೇ ಎತ್ತು! ಹೊರಡುವ ಕೊಬ್ಬರೆ ಅವನ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳದೇ! ಅವುಗಳಿಂದ ಹೊರತುವ ಎಣ್ಣೆ ಮಾತ್ರ, ಕಲೆ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಅದರಿಂದ ತಪ್ಪವಾದ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ತಲೆಗಳನ್ನು ಶಾಂತ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ !

ಗಂಜಿಗೂ ಗತಿ ಇಲ್ಲದಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿಯ ಕಲೆ ಎಲ್ಲಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ! ಹುಡುಗರಿಂದ ಮುದುಕರವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ದುಡಿಸರೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದರೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಗುವದು. ಅಂದ ಮೇಲೆ ದುಡ್ಡು ಖರ್ಚು

ಮಾಡಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೆಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಇದ್ದೀತು? ಇಂಥ ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ಜನರು ಪಶುಗಳಂತೆ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ಕಲೆ, ಸೌಖ್ಯ, ಎಲ್ಲವೂ ನಡೆಯುತ್ತವೆ! ಕೆಲವು ರೋಗಗಳಲ್ಲಿ ರೋಗಿಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ರಕ್ತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಡಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ಕೂಲಿಕಾರರ ವರ್ಗವು ಎಷ್ಟು ತಲೆಗಿಂದ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರಿಗೆ ಈ ರಕ್ತವನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ; ಆದರೆ ಈ ರಕ್ತವನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಲೇ ಆದೇ ವರ್ಗವು ಸಾಯಹತ್ತಿಲ್ಲವೆ?

ಸಾಂಗಲಿ, ಮುಂಬಯಿ, ಪಾಂಚಗಣಿಗಳಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವು ವತ್ಸಲಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆಳುಮಕ್ಕಳದಾಗಲೀ, ಒಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿಯರ ದಾಗಲೀ ದೂರದಿಂದ ತನಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಂಬಂಧವು ಬಂದರೂ ಆಗ ಅವರ ಸುಖದುಃಖಗಳೂ ಅವರ ಮನಸಿನಲ್ಲಿಯ ಇಚ್ಛೆಗಳೂ ಕಡೆಗೂ ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಒಂದೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವರೂಪದ ದರ್ಶನವೇ ಆದಂತಾಯಿತು! ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಜುಟ್ಟುಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಡಾಲಿನಿಂದ ತಿರುಗುವ ಎಳೆಂಟು ವರ್ಷದ ಹುಡುಗರು, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನ ಕಲ್ಪನೆಯು ಇರದ್ದರಿಂದ ಭೂತಗಳಂತೆ ತೋರುವ ಹುಡುಗಿಯರು, ದುಡ್ಡಿಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ವಂಚಿಸುವ ಮನುಷ್ಯರು, ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಬೈದಾಡುವ ಹೆಂಗಸರು, ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯ ನಮನಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಕೌಟುಂಬಿಕ ನಾಟಕಗಳು, ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡಲ್ಲ ಸಾವಿರಾರು ಇಂಥ ಕವು ಕಲೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದವು. ಆದರೆ ಕೂಲಿಕಾರರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯ ಈ ಕವುಕಲೆಗಳನ್ನು ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರೇ ನಿರ್ಮಿಸಿಲ್ಲವೇ?

ಕಮಲೇಶ್ವರಿಗೆ ಬಲಿಕೊಡುವ ಕೋಣವು ಎದುರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ವತ್ಸಲಿಯ ವಿಚಾರ ಸೂತ್ರವು ಹರಿಯಿತು. ತೂಗಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕೋಣವನ್ನು ನೋಡಿ ಬದಿಗೆ ಸರಿಯುವಾಗ ಅವಳಿಗೆನಿಸಿತು, ಈ ಕೋಣವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವವರು ಅಡ್ಡಾಡಿ ಜನರೆಂದು ಹೇಳುವವರು ತಾವೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ? ಬಲಿಕೊಡುವ ಕೋಣಕ್ಕೆ ಬಲಿಕೊಡುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಾದರೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ?—ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಕೂಡ ಇಲ್ಲ! ಅವಳು ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂದಳು. ಅವನು ನೇಮದಂತೆ ವಿನಯದರೂ ಓದುತ್ತ ಮಲಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಕ್ಯಾಮರಾ ಬಿಚ್ಚಿ ವಿನಯದೋ ದುರುಸ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದ.

ತಾಜಾ ನೀರು ತಂದು ವತ್ಸಲಿಯು ಸ್ವೋವಿನ ಮೇಲೆ ಎಸರಿಟ್ಟಳು. ಒಂದೇ ಕಷ್ಟ ಹಾಕಿದ ಸಪ್ಪಳವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವನು ಮೋರೆ ತಿರುವಿ ಕೇಳಿದ 'ನೀ ತಗೋಳ್ಳುದಿಲ್ಲವೆ?'

'ಉಂ. .ಹುಂ. ಬಿಟ್ಟೀನಿ ನಾ ಚಹಾ'

'ಎಂದಿನಿಂದ?'

'ಇಂದಿನಿಂದ'

'ಭವಿಷ್ಯ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಕಾಣತದೆ ನಿನಗೆ?'

ವತ್ಸಲಿಯು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

'ನಾಳಿನಿಂದ ಕಾರಖಾನೆ ಬಂದಾಗುವದೆಂದು ಇವತ್ತೇ ಚಹಾ ಬಿಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.'

'ಕಾರಖಾನೆ ಬಂದಾಗುವದು?'

ಅವಳ ಸ್ವರದಲ್ಲಿಯ ಭೀತಿಯು ವಿಧ್ಯಾರ್ಥರನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಬಡವರ ಆಯುಷ್ಯವು ಶ್ರೀಮಂತರ ಲಹರಿಯ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವ ದೆಂಬದು ಅವನ ಪ್ರತಿತಿಗೆ ಬಂತು.

'ಯಾಕೆ ಬಂದಾಗುವದು ಕಾರಖಾನೆ'

'ಅದು ಮಾಲಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತು!'

'ಆಲ್ಲಿಂದ—'

'ನನ್ನ ಕೆಲಸ ಅದು ಅಲ್ಲಾ ನಿನಗೆ; ಹಾಕು ಇನ್ನೊಂದು ಕಷ್ಟ ನೀರು'

ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೆ ವತ್ಸಲಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಕಷ್ಟ ನೀರು ಸುರುವಿದಳು.

ಸ್ವೋವಿನ ನೀಲವಾದ ಜ್ಯಾಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ವತ್ಸಲಿ

ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಚಟ್ಟನೆ ಕೀಲಿ ತಿರುವಿ ನಾನು ಈ ಸ್ವೋವನ್ನು ಆರಿಸಬಲ್ಲೆ. ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನಾದರೂ ಹೀಗೆಯೆ ಬಂದುಮಾಡಬಹುದೋ? ನಾಳಿನಿಂದ ಇಷ್ಟು ಮಂದಿ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಈ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವೇನು ಸಿಗಬೇಕು? ಬಡವರೆಂದರೆ ಬರೀ ಯಂತ್ರಗಳೋ ಹೇಗೆ? ಯಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸುಖದುಃಖಗಳ ಪರಿವೆಯಾದರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬಡವರ ಹೃದಯವನ್ನು ಕಲ್ಲುಮಾಡಿಬಿಡಬಲ್ಲ ಒಂದು ಯಂತ್ರವನ್ನು, ಒಂದು ಔಷಧವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದರೆ—

ಗೋಡಂಬಿಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವ ಯಂತ್ರವನ್ನು ತಯಾರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣ ಸಿಟ್ಟು ಬಂತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನಿಗೆನಿಸಿತು— ನಾಳಿನಿಂದ ಕಾರಖಾನೆ ಬಂದಾಗುವದೆಂದು ಇವಳು ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವಳೆಂದು. ಚಹ ಕುಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಮರಾ ಕೊಟ್ಟು ಅವನು ಕಾರಖಾನೆಗೆ ಬಂದ. ದಾದಾ ಅವರು ಅವನ ಪಾದಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಅಂದರು: 'ಯಾರದು ಫೋಟೋ ತೆಗೆಯುವಿರಿ? ಈಕೀದೇ ತೆಗೆಯಿರಿ; ಆಗದೀ ಏನು ಕಾಡು ಇಲ್ಲ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ! ಕುಂಕುಮಾನೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಣ್ಣದದೆ!'

ದಾದಾ ಅವರ ಮಾತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನಿಗೆ ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಸುಮ್ಮನೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ವತ್ಸಲೆಯು ಒಡೆಯುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥರ ಸರಸರನೆ ಅವುಗಳ ಫೋಟೋ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ. ಈ ಫೋಟೋ ತೆಗೆಯುವುದು ನಡೆದಾಗ ವತ್ಸಲೆಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ವಿಚಾರವು ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೆಂದರೆ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿಯ ಫೋಟೋದ ನೆನಪು. ವಧೂವರರ ಫೋಟೋ ತೆಗೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾವನವರು ಎಷ್ಟು ಆರ್ಭಟವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ರಮಾಕಾಂತನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಫೋಟೊ ಏತಕ್ಕೆ ಎಂದು ಅವನು ಆ ಎರಡು ಸಾಲು ಅಂದು ತೋರಿಸಿದ; ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಉಚ್ಚಾರಿಸಿ ಅವನು ಅವಳ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಅವನ್ನು ಕೊರೆದುಬಿಟ್ಟಂತಾಗಿತ್ತು!

‘ನೆರಳಿಲ್ಲದ ಬೆಳಕನ್ನೊಂದೇ ಕಂಡವರಾರುಂಟು? ಚಿತ್ರವಾಗುವದು, ನೆರಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆ ಗಂಟು.’

ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಮೊದಲನೇ ಫೋಟೋ ಕೂಲಿಯವಳ ಪೇಷದಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿತೆಂಬುದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಕ್ಷಣಮೊತ್ತು ಅಭಿಮಾನವೇ ಅನಿಸಿತು. ಕೂಡಲೆ ಅವಳ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂತು—ಈ ಫೋಟೋ ಛಾಪಿಸುವದಾದರೆ—ರಮಾಕಾಂತನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳಬಹುದು, ಆಗ—

ದಾದಾ ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳು ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಕೇಳಿದಳು: ‘ಈ ಫೋಟೋ ಏನು ಮಾಡುವವರು?’

‘ಪುಸ್ತಕದೊಳಗೆ ಹಾಕಬೇಕಾಗಿದೆ ಇವನ್ನು.’

‘ನಿಮ್ಮ ಯಂತ್ರದ ಪುಸ್ತಕವಲ್ಲವೇ?’

‘ಛೇ! ಆ ರಮಾಕಾಂತನು ಕಾರಖಾನೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯುವವನಿದ್ದಾನೆ!’

ವತ್ಸಲೆ ಮೋರೆಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಿಳುಪಿಟ್ಟಿತು. ದಾದಾ ಅವರು ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಬದರಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು—‘ನಾಳಿನಿಂದ ಕೆಲಸ ಬಂದ’

ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆನಿಸಿತು—ಅದು ಅವರ ಘೋಷಣೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಎರಬೇಕೆಂದು.

೧೦

ಧ್ರುವ ಒಂದೋ? ಎರಡೋ?

ಬಾವ್ವಾ ಅವರು ಸಂಜೆಗೆ ಜಾಜಾರದ ಚೌಕಿನಲ್ಲಿ ಮೋಟರಿನಿಂದ ಇಳಿದರು. ಕಾರಖಾನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಮೋಟರು—ರಸ್ತೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಒಬ್ಬನನ್ನೇ ಇಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮೋಟರನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವದೆಂದರೆ ಅವರ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಅದು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಕಾರಖಾನೆಯು ಚೌಕಿನಿಂದ ಚಲೋ ಎರಡು ಮೂರು ಫರ್ಲಾಂಗು

ದೂರ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ವಿವಾಹವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದರೂ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಸಪ್ಪಳವು ಕೇಳಬರುವದಿಲ್ಲವೆ? ಹಾಗೆಯೇ ನೂರಾರು ಜನರಿಂದ ಸಂದನಿಸಿದ ಆ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಗದ್ದಲವು ಚಾಕಿನಲ್ಲಿ ಸದಾ ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೋಟರಿನಿಂದ ಇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ತನುಗೆ ಪರಿಚಿತವಾದ ಆ ಕಲಕಲಾಟವು ಕೇಳಿಬರದದ್ದರಿಂದ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಂತಾಗಿತ್ತು. ಖಾದಿಯ ಚೀಲವನ್ನು ಬಗಲಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅವರು ಬಾಜಾರದಲ್ಲಿ ಹೋಗಹತ್ತಿದರು. ಬಲದ ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ ಹೋಯಿತು. ಅದು ಜಪಾನೀ ಮಾಲಿನಿಂದ ತುಂಬುತ್ತಿತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಎಡಕ್ಕೆ ನೋಡಿದರು. ಅತ್ತ ಕಡೆಯ ಅಂಗಡಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯೊಡನೆ ಮೇಲಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವೇ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜು ಮಾಡಿತ್ತು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ೧೯೩೦ನೇ ವರ್ಷ ನಿಂತಿತು. ತನ್ನ ಅಕ್ಕನ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ದೀಪಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಅವರು ಜನರ ಕಡೆಯಿಂದ ಸ್ವದೇಶಿಯ ಶಪಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದಿಟ್ಟ ಒಂದು ತೆಂಗಿನಕಾಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಿಯೂ ಆಣೆ ಮಾಡಿದ್ದ. ಆ ದಿನಸ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಆಶೆಗಳು ಆ ದೀಪಸ್ತಂಭಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲೆ ಏರಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಈಗ ಅವರಿಗೆನಿಸಿತು, ಅವೆಲ್ಲ ಉಸುಬಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಮಂದಿರಗಳೇ ಎಂದು. ೧೯೩೦ರಿಂದ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೇ ಸುರುವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕಾಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಬರುವದಾಗಿ ದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಅವರು ಬಂದರೆ ಅವರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಭೂಕಂಪದಂಭಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಿತು.

ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗುವದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಸ್ಪೆಟಿನ ಆಟವು ನಡೆದದ್ದು ಕಂಡು ಬಂತು. ತೆಳ್ಳನ್ನು ಮಲಮಲಿನ ಲಂಡಂಗಿಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟ ನಾಶ್ಕಾರು ಜನರು ಆ ಕಾಗದೀ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಗುರುತಿನವನಿದ್ದನು. ಐವತ್ತರ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಡೌಲಿನ

ಸಂಜಾಪವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಂಪುತುಟಿಗಳಿಂದ ಅಂಗಡಿಯ ಮುಂದೆ ಓಕಳಿ ಹೊಡೆಯುವ ಆ ವ್ಯಾಪಾರಿ-ಅವನ ಸರಿಯಂಥ ನೋಟವು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಕಾಯದೆಭಂಗದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವನು ಕೂಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ—‘ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಕಾಮಾಪುರದ ಹೆಸರು ಕಾಯಬೇಕು!’ ಆ ಹೆಸರು ಕಾಯಲಿಕ್ಕೆ ಇಂದು ಅವನು ನಡೆಸಿದ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಕಂಡು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಮನನು ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು ಹೋಯಿತು. ಅವನ ಎದುರಿಗಿದ್ದ ಆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದರೊಳಗಿನ ತರುಣ-ಅವನ ‘ಧೈರ್ಯಧರೀ’ ಕಟ್ಟು, ಮೈಯಲ್ಲಿಯ ತಿಳುವು ರೇಶ್ಮಿಯ ಅಂಗಿ, ಆಟದಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆನಿಸಿತು—ಮನುಷ್ಯರ ಮನವು ಪುಚ್ಚ ಕ್ಷಿಂತಲೂ ಚಂಚಲವಿರಬಹುದೇ ಎಂದು. ಈ ತರುಣನು ಮೊದಲನೇ ಸಾರೆಯ ಕಾಯದೆಭಂಗದಲ್ಲಿ ಆನಂದದಿಂದ ತುರಂಗವಾಸವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ್ದನು. ದಂಡ ಕೊಡುವಷ್ಟು ಮನೆಯಿಂದ ಸ್ಥಿತಿವಂತನಿದ್ದೂ ಸಶ್ರಮ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ್ದನು. ‘ವಿನಾನಿಲ್ಲದೆ ತುತ್ತು ಗಂಟಲಲ್ಲಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಜನರು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇವನು ‘ಕ’ ವರ್ಗದ ಅನ್ನವನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಉಂಡಿದ್ದನು. ತುರಂಗದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಸಮಾಜಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಈ ತರುಣನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವಾಗ ದಾದಾ ಅವರ ರಸವಾಣಿಗೆ ಪೂರು ಬಂದುಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನೀರೆಲ್ಲಾ ಬಾರಲು ಕೊಡದ ಮೇಲೆ ಸುರುವಿದಂತಾಯಿತೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಹೋಯಿತು.

ಆಡುವವರಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ಸಹಜವಾಗಿ ರಸ್ತೆಯಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ. ‘ಬಾಪ್ಪಾ’ ಎಂದು ಗುಣಗುಣಿಸಿದನು. ಆಡುವವರು ಭಯಚಕಿತರಾಗಿ ನೋಡಹತ್ತಿದರು. ಅವರು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು.

‘ವಂದೇ ಮಾತರಮ್’

‘ಯಾವಾಗ ಬಂದಿರಿ?’

ಮುಂದೆ ಯಾರು ಏನು ಮಾತಾಡಬೇಕು? ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಯಾಕೆ ಬಿಚ್ಚಿದರೆಂಬದು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವರು ರೊಕ್ಕ ಹಚ್ಚಿ

ಇಸ್ಪೀಟು ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಮಾವುರದಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವೋಲೀಸರ ಕೈ ಬೆಚ್ಚಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಭರತಿ ಚೌಕಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡ ಬಹುದೆಂಬದು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಅವರು ಮನ ದಲ್ಲಿಯೆ ಅಂದರು 'ಈ ಆತಿಕ್ಷಿತ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಮಾತೇಕೆ? ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೇ ಡಾಕ್ಟರರೂ ವಕೀಲರೂ ಮಾಸ್ತರರೂ ಇದೇ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಾನು ಮೊನ್ನೆ ನೋಡಿಲ್ಲವೆ?'

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಬಿನ್ನ ನಿಸ್ವಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೇಲೆ ನೋಡಿದರು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಯ ಮೋಡಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಮನದಲ್ಲಿ ಬಂತು—ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೋಡಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣ ಬರಬಹುದು; ಇವು ವಿವಿಧವಾದ ಮನೋಹರ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸ ಬಹುದು, ಆದರೆ ಇವುಗಳ ಬಣ್ಣ ನಿಜವೆನ್ನಬೇಕೆ? ನೀರಿದ್ದರೆ ಕಪ್ಪು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಿಳಿ. ಇದೇ ಮೋಡದ ಬಣ್ಣ. ಮನುಷ್ಯರೂ ಹಾಗೆಯೆ. ಅವರ ಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನೇನು ನಿಜವೆನ್ನುವದೆ? ಮನುಷ್ಯರ ನಿಜ ವಾದ ಜಾತಿಗಳು ಎರಡೇ—!

ತುಪ್ಪವನ್ನು ತೆಗೆದ ಜೇಸುಹುಟ್ಟಿನಂತೆ ತೋರುವ ಕಾರಖಾನೆ ಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಸೀಮೆಯೇ ಉಳಿಯ ಲಿಲ್ಲ. ಒಳಗೆ ಬರೀ ಮೂರು ಜನರು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರು. ದಾದಾ, ಕಾರ ಕೂನ, ವಿದ್ಯಾಧರ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೆ ದಾದಾ ಕುಳಿ ತಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು 'ಓಹೋಹೋ ಬಾಪ್ಪಾ ಬಂದರು' ಎಂದರು.

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಮಾಡಿದ ಸಮಸ್ಯಾರವನ್ನು ಬಾಪ್ಪಾ ಮೂಕತನ ದಿಂದಲೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ದಾದಾ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ತೀವ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕೇಳಿದರು—'ಇಂದು ಕಾರಖಾನೆ ಬಂದ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ತೋರತದೆ'

'ಇಂದು ಯಾಕೆ? ನಾಳೆ, ನಾಡದು—'

'ಅಂದರೆ?'

'ಕಾಯಮ್ ರಜಾನೇ ಇನ್ನು'

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಅವರು ಅದನ್ನು ಮೇಲೆ ತೋರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ದಾದಾ ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಕೇಳಿದರು —

‘ಎಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿರಿ?’

‘ದೇವೀ ಗುಡಿಗೆ’

‘ಇಷ್ಟು ವರ್ಷ ಆದವು. ಆದರ ಪ್ರತಿವಿವಸ ಸಂಜೀಮುಂದ ದೇವರ ದರ್ಶನ ಏನು ತಪ್ಪಿಲ್ಲ ನೋಡಿ. ಮೈಯಾಗ ನೆಟ್ಟಗಿರದಿದ್ದರ ಸುಲೂತಾಯಿಸ್ತರ ನನ್ನರ ಕಳಿಸಿ ಅಂಗಾರವನ್ನಾದರೂ ತರಸತಾರ’ ಎಂದು ಕಾರಕೂನನು ನಡುವೇ ಬಾಯಿಹಾಕಿದ.

‘ದೇವರು ಒಬ್ಬರನ್ನಾದರೂ ಕಾಯತಾನನ್ನಬೇಕು ಹಾಗಾದರೆ’ ಎಂದು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಅಣಕವಾಡುವ ಸ್ವರದಿಂದ ಗುಡಿದರು.

‘ಕಾಯತಾನಂದರ? ನಮ್ಮ ಕಮಲೇಶ್ವರೀ ಅಂದರ ಭಾರೀ ಜಾಗೃತ ದೇವರು. ಇಂದಿನ ಮಿತಿಗೆ ಈ ಊರೊಳಗಿನ ಅರ್ಧ ಸೀದಾ ಈ ಕಾರಖಾನಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೋಗತದ—’ ಕಾರಕೂನನು ತನ್ನ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಿಚ್ಚಿದ.

‘ನುಮ್ಮಗೆ ಕೂಡು ಮಾತುಬುರಕ! ಈಗ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕು ಈ ಜಮೀನು ಬಾಪ್ಪಾ? ಸರಕಾರಿ ತೆರಿಗೆಯಷ್ಟು ಸಹಿತ ಲಾವಣಿ ವಸೂಲು ಇಲ್ಲ’

‘ಬಾಪ್ಪಾ ಪುನಃ ಪುನಃ ಆ ಶೂನ್ಯವಾದ ಕಾರಖಾನೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಅದು ಸ್ಮಶಾನದಂತೆ ತೋರಿತು. ಆ ಕಡೆಯ ಆ ಗೋಡಂಬಿ ಸುಡುವ ಭಟ್ಟಿ-ಚಿತೆಯೆ ಎನ್ನುವಂತೆ ತೋರಿತು. ದಾದಾ ಮತ್ತು ಕಾರಕೂನ ಇವರಿಬ್ಬರು ಈ ಸ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡಿ ಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಪ್ರೇತಗಳ ನೆತ್ತಿಯಮೇಲಿನ ಬೆಣ್ಣೆಯನ್ನಾದರೂ ತಿಂದಾರು. ಆದರೆ—

ದಾದಾಸಾಹೇಬರು ಯಾವಾಗಲೋ ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ತಯಾರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಂದರು—‘ಯಾಕರಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಬರತೀರೇನು ದೇವೀ ಗುಡಿಗೆ?’

‘ನಾ ಏನು ಮಾಡುವುದೆ ದೇವೀ ಗುಡಿಗೆ ಬಂದು? ಊರಾಗಿನ ಅರ್ಧ ಹೊಲ ತಗೊಳ್ಳುವದು ಅಷ್ಟರೊಳಗೇ ಅದೆ’

‘ಆದರೆ, ಬಡಬಗ್ಗರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವುದಲ್ಲ’ ಎಂದು ಮಾತಿನ ಪೆಟ್ಟುಕೊಡುವ ಸ್ವರದಿಂದ ದಾದಾ ಆಂದರು.

‘ಆದನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡುವರು?’

‘ದೇವಿ’

‘ಬಡವರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ದೇವರಲ್ಲಿದ್ದರೆ—’

‘ಗಾಂಧಿ ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೆ ನಾಸ್ತಿಕ ಇಲ್ಲರಿ ಬಾಪ್ಪಾ’

‘ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೆ ನಿರ್ದಯನೂ ಇಲ್ಲ’

ದಾದಾ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಕಾರಖಾನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಬಾಪ್ಪಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನಿಗಂ ವರು—‘ನಡೀರಿ ನಾವೂ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ’

‘ಯಾವ ಕಡೆ?’

‘ಕೆರೆಯ ಕಡೆ’

ಅವರಿಬ್ಬರ ಹಾದಿಯೂ ದಾದಾಸಾಹೇಬರ ಹಾದಿಯೂ ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಚೌಕು ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಕೇಳಿದರು:

‘ಕಾರಖಾನೆ ಬಂದ ಯಾಕೆ ಮಾಡಿದಿರಿ?’

ದಾದಾಸ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಯನ್ನು ಕಡೆಮೆ ಮಾಡುವದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಸ್ವಾರೀ ಬರುವದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ಬಂದ ಇಡುವ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದ್ದರು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅವರು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು—

‘ಲಾಭವಿಲ್ಲೆಂದು’

‘ಹಾಸಿ ಏನೂ ಇಲ್ಲಲ್ಲ’

‘ಹಾಸಿ ಆದರೂ ಆಗುವ ಅಂಜಿಕೆ ಅದೆ’

‘ಆದರೆ ಆಯ್ತು. ಒಂದು ತೆಂಗಿನ ಗರಿ ತುಡುಗಾಗಿ ಹೋದರೆ ತೆಂಗಿನ ಗಿಡದ ಉತ್ಪನ್ನ ಕಡಿನೆ ಆಗುವದು ಅಷ್ಟರೊಳಗೇ ಅದೆ’

‘ನಾ ಕುಟುಂಬವತ್ಸಲ ಇದ್ದೀನಿ ಬಾಪ್ಪಾ. ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಸಡೇ ಸೋಟ ಇದ್ದರೆ..’

‘ಇದ್ದೂ ಬಿದ್ದೂ ಅದೊಂದು ಹುಡುಗಿ ಹೌದಲ್ಲೋ?’

‘ಒಂದು ಹುಡುಗಿ? ಆನೆ ಸಾಕಬಹುದು, ಲಗ್ನದ ಹುಡುಗಿ ಬೇಡ ನೋಡಿರಿ ಈಗಿನ ದಿವಸದಾಗ?’

‘ಹುಡುಗಿ ಈಗ ತಿನಸುಬಕ್ಕು ಆವಳೇನು ದಾದಾ?’

‘ನಿಮ್ಮ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಈ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಕಲಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದೆ. ಆಕೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಬರೀ ಜೆಂಡ ಬೇಕಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿತು. ಈ ಜರದ ಪತ್ರ ಬೇಡ, ಆ ವಜ್ರದ ಹರಳು ಬೇಡ—ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ನಾಳೆ ಇಲೋ ಗಂಡ ಸಿಗಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಆದರೂ ಬೇಕು’

‘ಪೈ ಸಹಿತ ಬೇಡ’

‘ಆಕೆ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಅಂತ ನೀವು ತಿಳಿದು ಹೊರಟೀರಿ ಬಾಪ್ಪಾ! ಈ ಹುಡುಗರಂದರ ಗೋಡಂಬಿ ಬೀಜ! ಮೊದಲು ಒಂಟೆ ಹಸರುಕಾಯಿ, ಮುಂದೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೆಂಪು ಹಣ್ಣು’

‘ನಾ ಅನ್ನುವದು ಹಾಗಲ್ಲ. ಸುಲೂ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ದಿಲ್ಲಂತಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೇ ಚೆಲುವ ಚಿತ್ರದಂಥ ಗಂಡನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರ ತಾಳಿ. ಆದರೆ ನಿಮಗೇನು ಒಂದು ದುಡ್ಡಿನ ಖರ್ಚು ಸಹ ಮಾಡಗೊಡು ವದಿಲ್ಲ.’

ಆ ರನಾಕಾಂತನದೂ ಈಕೆಯದು ಸಖ್ಯ ಆದೆ ಅಂತ ನೀವು ಈ ತರ್ಕ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ. ಅವನ ಮೊದಲಿನ ಹೆಂಡತಿ ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ತೀರಿ ಕೊಂಡಳಂತೆ. ಮನೆತನ ಏನು ಕೆಟ್ಟದಲ್ಲ. ಪರಂತು ಜಾತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅಡ್ಡ ಬರುತ್ತದೆ.

‘ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರಲ್ಲ!’

ಬಾಪ್ಪಾ ಆಂದರು. ವಿದ್ಯಾಧರ ನಕ್ಕ.

‘ಮತ್ತು ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಯ ಕೂಡ ಅವನದು ನಿತ್ಯದ ಸಂಬಂಧ.

‘ಇರವಲ್ಲದು. ಚಲೋ ಧಂದೆ ಆದು.’

‘ಚಲೋ ಧಂದೆ! ಇದೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಲಗ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗತದರಿ ಬಾಪ್ಪಾ. ಆ ಕಂಪನಿಯೊಳಗೆ ಒಬ್ಬಾಕೆ ನಟಿ ಇದ್ದಾಳೆ!’

‘ನಿಮ್ಮ ಕಾರಖಾನೆಯೊಳಗೆ ನೂರು ಮಂದಿ ಹೆಂಗಸರಿದ್ದಾರೆ.’

‘ನಟಿ ಅಂದರ ಚೆಲುವಿ ಇರತಾಳೆ.’

‘ನಿಮ್ಮ ಕಾರಖಾನೆಯೊಳಗೆ ಮಾತ್ರ, ಇಷ್ಟು ಮಂದಿ ಹೆಂಗಸರೊಳಗೆ ಒಬ್ಬಾಕೆಯೂ ಚೆಲುವೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ವರ್ಷ ಇಷ್ಟು ಮಂದಿ ಬಡವರ ಹೆಂಗಸರ ಸಂಬಂಧ ಬಂದರೂ ನೀವು ತೊಳೆದ ಅಕ್ಕಿ ಹಾಗೆ ಇದ್ದೀರೋ ಇಲ್ಲೋ? ದಾದಾ, ನೀವು ತಪ್ಪುವದು ಇಲ್ಲ! ತಮ್ಮ ಮೇಲಿಂದ ಜಗತ್ತು ತಿಳಿಯಬೇಕು.’

ಒಂದ ನಗುವನ್ನು ತಡೆಯಲಿಕ್ಕೆಂದು ವಿದ್ಯಾಧರನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದ. ದಾದಾ ಬಲಗಡೆಯ ತೆಂಗಿನ ಬನದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ‘ಆಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಮಾತಾಡುವ ತೆಂಗಿನ ಗಿಡ!’

ಬಾಪ್ಪಾ ನೋಡಿದರು. ಬನದಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಗಿಡಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿಳಿ ಚೌಕು ಪಟ್ಟಿಗಳಿದ್ದವು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಂಕಿಗಳೂ ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಇದ್ದವು ವಿದ್ಯಾಧರನು ಕೇಳಿದ: ‘ಇವೆಂಥ ಗಿಡ?’

‘ಅವು ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಅವೆ’ ಎಂದು ಬಾಪ್ಪಾ ಖಿನ್ನಸ್ವರದಿಂದ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು.

‘ಅಂದರೆ?’

‘ಸಿಂದಿರ ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಗಿಡ ಅವು. ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಸರಕಾರೀ ನಂಬರ ನೋಡಿ. ಬರೀ ತೆಂಗಿನ ಗಿಡಕ್ಕೆ ನಂಬರ ಯಾರು ಹಾಕತಾರೆ?’

ದಾದಾ ಅಂದರು—‘ಈಗ ಮೂರು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಅಂದಿದ್ದರಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಲ್ಲರು ಸಿಂದಿರ ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗಿಡ ಸಹ ಕೊಡುವ ದಿಲ್ಲಂತ’

ಬಾಪ್ಪಾ ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೆಂಗಿನ ಗಿಡಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದರು.

‘ಬಾಪ್ಪಾ ಒಗತ್ತು ಹೀಗೇ ನಡೆಯುವದು ನೋಡಿರಿ’ ದಾದಾ ಸಾಹೇಬರ ಕೂಡ ಬಾಪ್ಪಾ-ವಿದ್ಯಾಧರರಿಬ್ಬರೂ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋದರು. ದಾದಾಸಾಹೇಬರು ಗಂಟಿಯನ್ನು ಜೋರಿನಿಂದ ಬಾರಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ನಡು ಎಸ ಆವಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಪಾರಿವಾಳಗಳು ಫಡಫಡ ಮಾಡಿದವು. ಗಂಟಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿ ದಾದಾ ಒಳಗಿನ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಾಷ್ಟಾಂಗನಮಸ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಅದರೆ ಅದು ಬಾಪ್ಪಾ-ವಿದ್ಯಾಧರರಿಗೆ ಅರ್ಥವೇ ಕಾಣಿಸಿತು. ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಲೋ ಕತ್ತಲೆಯೇ ಇತ್ತು. ಒಂದು ಬದಿಗೆ ಸೀರೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿದ ನಾಲ್ಕೈದು ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಕಂಬಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದರು. ಚಿಕ್ಕ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಹತ್ತರ ಮಂದವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ನಂದಾದೀಪವು ಅಲ್ಲಿಯ ಕತ್ತಲೆಯ ಭಯಾನಕತೆಯನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಂಬ ಕೊಂದು ಗಡಿಯಾರವನ್ನು ಹಚ್ಚಿರಬೇಕು, ಅದು ಟಿಕ್‌ಟಿಕ್ ಅನ್ನು ತಿತ್ತು. ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವ ಮನುಷ್ಯನ ಗೊರಕೆಯಷ್ಟೇ ಭಯಾನಕವಾಗಿ ಆ ಟಿಕ್‌ಟಿಕ್ ಶಬ್ದವು ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ದಾದಾ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಹತ್ತಿದರು. ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿದ ಧೂಪದ ಚಮತ್ಕಾರಿಕ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಮೂಸಿ ನೋಡುತ್ತ ಬಾಪ್ಪಾ-ವಿದ್ಯಾಧರರು ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತಿರವೇ ನಿಂತರು. ಆ ಸೀರೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿದ ಕಂಬಗಳ ಕಡೆಗೆ ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡಿ ‘ಇವೇನು’ ಎಂದು ವಿದ್ಯಾಧರ ಕೇಳಿದ.

“ತರಂಗ’ ಅಂತಾರೆ ಅವಕ್ಕೆ’

‘ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಯಾಕ ಇಟ್ಟಾರೆ ಈ ಕಂಬ’

‘ಇವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡರೆ ಮೈಯೊಳಗೆ ದೇವರು ತುಂಬತದೆ’

‘ನಾನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡರೂ ತುಂಬೀತೇ?’

‘ಕಂಡವರಿಗೆ ಅಲ್ಲ. ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದವರು ಇರಬೇಕಂತೆ! ಇಂಥಾವು ನಮ್ಮ ಈ ಗುಡಿ!’

ಕಡೆಯ ವಾಕ್ಯದೊಡನೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಉಸುರ್ಗರೆದದ್ದು ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಬಂತು.

‘ಈ ಮೈ ತುಂಬುವದರ ಮೇಲೆ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ವಿಶ್ವಾಸ ಆದೆ ಏನು?’

‘ಕೆಲಸದ ಪೂರ್ತೆ’

‘ಉಳಿದ ಕೆಳಗಿನ ಜನರದು?’

‘ಭಯಂಕರ! ಮಾತಾಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ! ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವತಾ ಅಂತ ತಿಳಿತಾರೆ ಈ ದೇವೀ ಅಂದರೆ. ಆದರೆ ನಾಳೆ ಕಾರಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಹೆಂಗ ಸರು ಉಪವಾಸ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತರೂ ಸಹ ಈ ದೇವಿಯ ನಿನ್ನೆ ಹಾರುವ ದಿಲ್ಲ’

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದಾದಾ ತನ್ನ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಅಂಗಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅವರು ಕೈ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಇವ ರಿಬ್ಬರೂ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಇದು ದಾದಾ ಸಾಹೇಬರ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬರದೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಅವರಂದರು—‘ವಿದ್ಯಾಧರ, ಇಂದಿನತನಕ ನಿಮ್ಮ ಯಂತ್ರದ್ದು ಕೂಡಲೊಲ್ಲದು; ಇದರ ಕಾರಣ ನಿಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯದೊಳಗೆ ಬಂತೇ’

‘ಯಾತರ ಕಾರಣ! ಶೋಧವೇನು ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ’

‘ಛೆ! ನಿಮ್ಮ ನಾಸ್ತಿಕತನ ಕಾಡತದೆ ನಿಮ್ಮನ್ನ. ಇಲ್ಲಿ ನೀವು ಬಂದು ತಿಂಗಳಾಯಿತು ಇವೊತ್ತು ಬಂದೀರಿ ದೇವರಿಗೆ. ನಮ್ಮ ದೇವಿಗೆ ಹರಕೆ ಹೊರ್ರಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೋಡಿರಿ ಅದರ ಚಮತ್ಕಾರ’

ಮಾತಾಡುತ್ತಾಡುತ್ತ ಮೂವರೂ ಹೊರಗಿನ ದೀಪಮಾಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದರು. ಅದು ದಾದಾ ಸಾಹೇಬರ ಔದಾರ್ಯದ ಪತಾಕೆ ಯಾಗಿತ್ತು.

‘ಬಾಪ್ಪಾ, ಈ ದೀಪಮಾಲೆಯಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದೋ ಇಲ್ಲೋ?’ ಎಂದು ದಾದಾ ಕೇಳಿದರು.

ಬಾಪ್ಪಾ ನಕಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿದರು.

‘ನಿಮ್ಮ ತಂಗಿಯ ಸ್ಮಾರಕ ಆದೆ ಇದು’

‘ಖರ್ಚು ಎಷ್ಟಾಯ್ತು ಇದಕ್ಕೆ?’

‘ಮೂರುಸಾವಿರ’

‘ಇಷ್ಟು ದುಡ್ಡಿನೊಳಗೆ ಬಡವರ ಮನೆ ಎಷ್ಟಾಗತಿದ್ದವು?’

‘ಆದರೆ ಸುಲೂಗೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಈ ಕಂಬದ ಮೇಲೆ. ಪ್ರತಿವಿವಸ ಸಂಜೆಗೆ ಇದರ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕೂಡುವದೆಂದರೆ ಆ ಹುಡುಗಿಗೆ ಎಂಥಾ ಆನಂದ ಆಗತದೆ!’

‘ಸುಲೂ ಎಂದು ಬರತಾಳೆ ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ?’

‘ಮುಂಬಯಿಯೊಳಗಿಲ್ಲ ಆಕೆ ಈಗ’

‘ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ?’

‘ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ’

‘ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಿದ್ದಾರ ಆಕೆಯ ಗುರುತಿನವರು?’

‘ಆ ನಟಿ ಮನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳಲ್ಲ ಅಲ್ಲೇ! ಅವ—
ರಮಾಕಾಂತನೂ ಇದ್ದಾನೆ ಸಂಗಡ. ಚಿತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಇದ್ದೀನಿ ಅಂತ
ಬರೀತಾಳೆ ಹಗಲೆಲ್ಲ’ ಇದನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ದಾದಾಸಾಹೇಬರ ಸ್ವರವು
ಸ್ವಲ್ಪು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿತ್ತು. ಬಾಪ್ಪಾ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಂತೆ
ತೋರಿತು.

‘ಇಲ್ಲಿ ಎಂದು ಬರತಾಳೆ?’ ಎಂದು ಅವರು ಕೇಳಿದರು.

‘ಸ್ವಲ್ಪು ಸಿಟ್ಟಿಲೇನೆ ಪತ್ರ ಬರದೀನಿ. ಬಂದಾಳು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು
ದಿವಸದಲ್ಲಿ. ನಾಳೆ ಎಲ್ಲಾರೂ ಅಂಬೋಲಿಗೆ ಬರತಾರಂತ. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೆ
ರಡು ದಿವಸ ಇದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಸುಲೂ
ಇತ್ತೆಕಡೆಗೆ ಬರತಾಳೆ’

ರಮಾಕಾಂತ ಇಲ್ಲಿಗೇಕೆ ಬರುವನೆಂದು ಕೇಳುವದು ಬಾಪ್ಪಾ
ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ದಾದಾ ಮೋರೆಯನ್ನು ತಿರುವಿ ದೇವಿಗೆ
ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ‘ಒಳ್ಳೆದು’ ಎಂದು ಹೊರಟರು. ‘ಬಾಪ್ಪಾ
ಗುಂಭೀರ ಮುದ್ರೆಯಿಂದಂದರು: ‘ವಿದ್ಯಾರ್ಥರ, ದೀಪದ ಕೆಳಗೆ ಕತ್ತಲೆ
ಯೆಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ?’

‘ದೀಪದ ಆಕಾರದಷ್ಟು’

‘ಹಾಗಾದರೆ ದೀಪವಾಲೆಯ ಕೆಳಗೆ?—ಕೆಳಗಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ಬಹಳ ಕತ್ತಲೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು; ಅಲ್ಲವೆ?’

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾಪ್ಪಾ ನಕ್ಕರು. ಆದರೆ ಆ ಹಾಸ್ಯವು ಒಡಕು ಕೊಳಲಿನ ಸ್ವರದಂತೆ ಇತ್ತು.

ಕೆರೆಯ ಒಂದು ಬದಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವರು ಗುಡ್ಡವನ್ನು ಎರಹತ್ತಿದರು. ಸಣ್ಣ ಕೂಸು ಆಡುತ್ತ ನಗುತ್ತ ತಾಯಿಯ ಮೊಲೆ ಕೂಡಿಯುವಂತೆ ಅವರು ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಉಲ್ಲಾಸ ದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಮೇಲೆ ಎರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಯಂಕಾಲದಂಥ ಜಾದೂ ಗಾರನು ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಲ್ಲ. ಗೂಡುಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವ ಕಾಗೆಗಳ ಹಿಂಡುಗಳು, ಕೆರೆಯ ನೀರನೇಲೆ ಪಸರಿಸಿದ ಹಾವಸೆ, ಗುಡ್ಡದ ಕರೀ ಬಂಡೆಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಯಂಕಾಲವು ಆಕರ್ಷತೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತ್ತು. ಕೆರೆಯ ಎದುರಿನ ಬದಿಗೆ ಒಂದು ಕಡೆ ತೆಂಗಿನ ಗಿಡಗಳು ಸಿಪಾಯಿಗಳಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದವು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಬಾಳೆಯ ಗಿಡಗಳು ರಂಜಕನೈಯರಂತೆ ನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ವಾಯು ಲಹರಿಯ ಮೃದುಮಂದ ಸ್ವರವು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬುತ್ತಲೇ ಯಾವನೋ ಸಮುದ್ರಪರ್ಯಟನ ಮಾಡಿಬಂದ ಪ್ರವಾಸಿಯು ಸ್ವೈರವಾಗಿ ಮನ ಬಿಚ್ಚಿ ಗುಡ್ಡದೊಡನೆಯೂ ಕೆರೆಯೊಡನೆಯೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗುಡ್ಡದ ತುದಿಗೆ ಎರಿ ಇಬ್ಬರೂ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದರು. ಎದುರಿಗೆ ಆಕಾಶ ಸಮುದ್ರಗಳೆರಡೂ ಯಾರು ಹೆಚ್ಚು ನೀಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಗಲ್ಲವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಕುಳಿತಿದ್ದವು. ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದ ಭಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ವಿಚಾರಗಳೂ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಮಾಯವಾಗುವಂತೆ, ಹಚ್ಚ ಹಸುರಾದ ತೆಂಗಿನ ಬನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಮಾವುರವು ಅಡಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಗಿಡದ ಗುಂಪಿನೊಳಗಿನ ಎಳುವ ಹೊಗೆಯೂ, ಯಾಕೋ ಏನೋ ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಪ್ತಳದ ತಾಲಬದ್ಧವಾದ ಪ್ರತಿ ಧ್ವನಿಯೂ ಊರು ಇಂಥಲ್ಲಿರುವದೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಹರ್ಷಭರದಿಂದ ಬಾಪ್ಪಾ ನುಡಿದರು: 'ಇದೇ ನಿಜವಾದ ಗುಡಿ'
'ದೇವಿಯೂ ಇದ್ದಾಳೆ ಈ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ' ಎಂದ ವಿದ್ಯಾಧರ.

ಬಾಪ್ಪಾ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು.

ಅವರು ಕುಳಿತ ಬಂಡೆಯ ಹತ್ತಿರವೇ ಹಾಯ್ದು ಗುಡ್ಡದ ಆಚೆಯ ಬದಿಗೆ ಬಂದು ದಾರಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಆ ದಾರಿಯಿಂದ ಗೋಡಂಬಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ವತ್ಸಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತೇ ವಿದ್ಯಾಧರ ಈ ಮಾತು ಆಡಿದ್ದ. ಅವಳು ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ವಿದ್ಯಾಧರ ಅವಳನ್ನು ಕೂಗಿದ. ಅವಳು ನಿಲ್ಲಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಭಾರವಾದ್ದರಿಂದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಅವಳು ನಿಂತಳು.

'ಕೃಷ್ಣಾ, ಇವರು ಬಾಪ್ಪಾ.—ನಿನ್ನ ಕಾಶಿ ಹಗಲೆಲ್ಲ ಇವರ ನೆನಪು ಮಾಡುವೆಲ್ಲ ?'

ವತ್ಸಲೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು.

'ಬಾಪ್ಪಾ ಅಂತಿದ್ದರು ನಿಜವಾದ ಗುಡಿ ಈ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿದೆ ಅಂತ. ನಾ ಆದೆ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ದೇವೀನೂ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರುವಳು'

ಕಡೆಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅಂಜುತಲೆ ಆಡಿದ್ದ. ವತ್ಸಲೆಯೊಡನೆ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅದರಿಂದಲೂ, ಇಂದು ಫೋಟೋ ತೆಗೆಯುವದಕ್ಕೆ ಪುನಃಪುನಃ ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಬೇಕಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಅವನಿಗೆ ಅವಳೊಡನೆ ಚೆನ್ನೆ ಮಾಡುವ ಲಹರಿ ಬಂದಿರಬಹುದು! ಒಳಗಿಂದೊಳಗೇ ಒತ್ತಿಟ್ಟ ಆ ಲಹರಿ ಈಗ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಮಾತಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಸಿಸಿತ್ತ.—ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೊಡನೆ ಆ ಕೋಟಿಕ್ರಮವೇನೂ ಆಡಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಮೋರೆಯ ಮುಂದೆ—

ಅವನು ಕಲ್ಲಿಸಿದಂತೆ ವತ್ಸಲೆಯು ನಾಚಲೂ ಇಲ್ಲ, ಸಿಟ್ಟಿಗೂ

ಎಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಅವಳಂದಳು—‘ಒಂದೇ ಕಡೆಮೇ ಆದೆ ಈ ದೇವಿಗೆ’

‘ಎನದು?’

‘ನೈವೇದ್ಯ! ಕಾರಖಾನೆಯಂತೂ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿತು’

‘ನಾಳೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಚಿಂತೆ ಇವೊತ್ತು ಸಂಜೆಗೆ ಮಾಡಬಾರದು

‘ಈ ನಿಯಮವು ಶ್ರೀಮಂತರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆದೆ. ಬಡವರಿಗೆ—’

ವತ್ಸಲೆಯ ಈ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಸ್ತಂಭಿತರಾದರು.

ಗೋಡಂಬಿಯ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಕೂಲಿಕಾರ ಹುಡುಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಾಳೆ, ಆದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಲಿತವರಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಾಳೆ! ಅವರು ಕೇಳಿದರು: ‘ಕೃಷ್ಣಾ ನೀ ಎಲ್ಲಿಯಾಕೆ?’

‘ಸಾಂಗಲಿ ಕೊಲ್ವಾಪುರದ ಕಡೆಯಾಕೆ. ಸಣ್ಣಾಕೆ ಇದ್ದಾಗ ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿ ಇದೆ’

‘ಇಷ್ಟು ಚಲೋ ಹೇಗೆ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರತದೆ ನಿನಗೆ?’

‘ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಾಯಿ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ಅಂದಿನಿಂದ ಸ್ಥಿತಿ ವಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದೀನಿ’

‘ನಿನಗೆ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಬರತದೇನು?’

‘ಓಹೋ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿ ಆಕೆ ಆದರ ಮೇಲೆ! ನನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಮಾಸಿಕ ಮುಂತಾದ್ದು ಇಸಕೊಂಡು ಹೋಗತಾಳೆ’ ಎಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರ ಹೇಳಿದ.

‘ಕೊಂಕಣದೊಳಗೆ ಯಾಕೆ ಬಂದಿ-ಹಾಗಾದರೆ?’ ಎಂದು ಬಾಪ್ಪಾ ಕೇಳಿದರು.

‘ನನ್ನ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಯಜಮಾನರು—’

ಕೃಷ್ಣೆಯು ಮೋರೆಯನ್ನು ತಿರುವಿದಳು. ಬಾಪ್ಪಾ ತಿಳಿದರು— ದುಃಖವನ್ನು ನೆನೆದು ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿದೆಯೆಂದು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೇಳಿ ಅವಳಿಗೆ ತ್ರಾಸ ಕೊಡುವದೇಕೆ? ಮನೆಮನೆಗೂ ಅದೇ ಪರಿ! ಸುಶಿಕ್ಷಿತರನ್ನೆಸುವವರು ಸಹ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಡತಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ

ಎರಡನೆಯವಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲವೆ ಸೆರೆ ಕುಡಿದು ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆಂದಮೇಲೆ ಅಶಿಕ್ಷಿತರಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು?

ವಿದ್ಯಾಧರ ಅಂದ—'ನನ್ನ ಸಮಾಚಾರ ಈಕೆಯದರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ ನೋಡಿರಿ'

ವತ್ಸಲೆಯು ಚಟ್ಟನೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಸಿಸಿತು—ದುಃಖವು ಬಹಳವಾದರೆ ಸಮುದ್ರವು ಸಹರಾ ಆಗುವದು.

ವಿದ್ಯಾಧರ ಹೇಳತೊಡಗಿದ—'ಇವರ ತಾಯಿಯ ಹಾಗೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಏನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಕೆ ಇಷ್ಟು ಸೀಡಕ, ಹಟವಾದಿ ಹಾಗೂ ದುಂದುಗಾರಳಿದ್ದದರಿಂದ ನನಗೆ ಆಕೆಯ ಸಲಿಗೆಯೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಧೊಂಡೂ ಅಂತ ಒಬ್ಬ ಒಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿ ಇದ್ದಳು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ. ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ನಾ ಆಕೆಯನ್ನು ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರತಿದ್ದೆ. ಆಕೆಯದೇ ಬಕ್ಕುರಿ ತಗೊಂಡು ತಿನ್ನುವದು, ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಂದೆಲ್ಲ ಕಳೆಯಿತು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ಒಂದು ದಿನ ಮಾತ್ರ ನಾನೇನಾದರೂ ಅತ್ತಿರಬಹುದು! ಆದರೆ ಇಂದಿನ ತನಕ ಧೊಂಡೂನ ನೆನಪು ಆದರೆ ಕ್ಷಣ ಹೊತ್ತು ಹಳವಳಿಯಾಗತದೆ. ಆಕೆಯ ಆ ಕೌದಿಯ ಕಾವು, ಆ ಬಳ್ಳೊಳ್ಳಿ ಚಟ್ಟಿಯ ಸು, ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ತುಂಬಿತುಳಕುತ್ತಿರುವ ಆ ಹಳ್ಳಿ ಗಾತ್ರವಾತು—'

'ಆದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿಂದ ಕೊಂಕಣಿ ಏನು ತಿಳಿಯಲೇಲ್ಲದು ನಿಮಗೆ' ಎಂದು ವತ್ಸಲೆ ನಡುವೇ ಬಾಯಿಹಾಕಿದಳು.

'ಭಾಷೆಯ ಕಡೆಗೆ ವೊದಲಿಸಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯ ಕಡಿಮೆ. ಹಾಗೆಂದೇ ಕಂಬಾರ ಆಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಈ ಗೋಡಂಬಿ ಒಡೆಯುವ ಯಂತ್ರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀನಿ'

'ಲಗ್ನ ಆಗಿದೆಯೇನು ನಿಮ್ಮದು?' ಎಂದು ಬಾಪ್ಪಾ ತಟ್ಟನೆ ಕೇಳಿದರು.

‘ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಅಂದಾದುದಿಂದುಂದ ನಾವು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸ ದೊಳಗೇ ಬಡವರಾದೆವು. ಊಟದ ವಾರ ಹಾಗೂ ಸ್ಯಾಲರಶಿಷ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯ್ತು. ನನ್ನಂಥ ಸಡೇಸೋಟನಿಗೆ ಯಾರು ಕೊಡತಾರೆ ಹುಡುಗಿನ್ನು? ಈ ಯಂತ್ರ ಸಾಧಿಸಿತೆಂದರೆ ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಕೈಗೆ ಬರತಾವೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮನಸಿನತಕ್ಕ ಹುಡುಗಿ ಸಿಕ್ಕರೆ ಮದುವೆ’

‘ಮನಸಿನ ತಕ್ಕ ಅಂದರೆ?’

‘ದೊಡ್ಡವರ ಪೈಕಿ ಡಾಲಿನ ಗೊಂಬೆ ಬೇಡ ನನಗೆ. ನನ್ನ ಉದ್ಯೋಗ ಕಂಬಾರನದು. ಅಂದಮೇಲೆ ಒಬ್ಬಾಕೆ ಕಂಬಾರಗಿತ್ತಿ—’
ವಿದ್ಯಾರ್ಥನ ಈ ಉತ್ತಾನ ಎನೋದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೂ ನಗೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವದಾಗಲಿಲ್ಲ.

‘ಧೋಂಡೂಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಗಳಿದ್ದರೆ ಆಕೀನ್ನೇ ಕೊಡಂತ ಕೇಳತಿದ್ವೆ! ಇದ್ದುಬಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಾ ಮಾಡುವಂಥ ಹೆಂಡತಿ ಬೇಕು ನನಗೆ. ಅಂಥಾಕೆ ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿಯೊಳಗೆ, ಆದರೊಳಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಳಗೆ— ಉಸುಕಿನ ಅರಣ್ಯದೊಳಗೆ ಸಂಗಮರವರೀ ಕಲ್ಲು ಸಿಕ್ಕರೂ ಸಿಕ್ಕೀತು! ಆದರೆ—’

‘ಆದರೆ ಕಲಿತ ಹುಡುಗಿಯರು ಬೇಕಾದರೆ ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿಯೊಳಗೇ ಸಿಗುವರು’

‘ಎನು ಮಾಡುವದು ಆ ಕಲಿಕೆ ತಗೊಂಡು? ತುಟಿಯ ಬಣ್ಣ ಹೋದೀತೆಂದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮುದ್ದುಕೊಡಲಾರದ ತಾಯಂದಿರು, ಕೊಂಕಣವು ತಮ್ಮ ಮನಸಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಗಂಡಂದಿರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ನೌಕರಿ ಬಿಡಿಸಿ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಹೆಂಡಿರು, ಲಗ್ನವಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಜಂಬಕೊಚ್ಚಿ ಶೃಂಗಾರಿಕ ಚಿತ್ರಪಟ ಹಾಗೂ ಕಾದಂಬರಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮುಳುಗಿ ಏಳುವ ಹುಡುಗಿಯರು— ಇಂಥಾ ಕಲ್ತ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಮನಸು ಹೇಸಿ ಹೋಗಿದೆ.’

‘ನೀವೂ ನನ್ನಂಥ ಗಾಂಧಿಭಕ್ತನ ಹಾಗೆ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟಿರಲ್ಲ!’

ಸಮುದ್ರ ಉಕ್ಕೇರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಾಯವಾದರೂ ಬಹಳ ರಕ್ತ ಹರಿಯುವದೆಂದು ಸಮುದ್ರದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜನರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಸಾಯಂಕಾಲದ ಪ್ರಸನ್ನ ವೇಳೆ, ಸಹಜವಾಗಿ ಯಾರ ಮುಂದೆಯೂ ಬಿಚ್ಚಿರದ ಅಂತಃಕರಣ, ಬಾಪ್ಪಾ ವತ್ಸಲೆಯರಂಥ ಮನ ಸೊಪ್ಪುವ ಶ್ರೋತೃಗಳು, ಈ ತ್ರಿವೇಣೀಸಂಗಮವಾದ್ದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಪೂರಾ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡಹತ್ತಿದನು.

‘ನನ್ನ ಅನುಭವವೇ ಹಾಗಿದೆ ಬಾಪ್ಪಾ. ಕಲಿಯುವದು ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೇ ನಮ್ಮ ಜಾತಿ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯ ಮುನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಒಂದು ನೌಕರಿ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗಿ ತಗೊಂಡು ನನ್ನ ಕಡೆ ಬಂದ, ಆದರೆ ನೌಕರಿ ಮಾಡುವದೇ ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ.’

‘ಯಾಕೆ?’

‘ಕಾರಕೂನ ಆಗುವದು ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ನನಗೆ, ನನ್ನ ಮನಸಿನಲ್ಲಿಯ ಇಚ್ಛೆಯೆಂದರೆ ಏನಾದರೂ ಶೋಧಮಾಡಬೇಕು, ಹೆಸರಾಗಬೇಕು. ಆ ನಮ್ಮ ಮಾವಂದಿರ ಮೋಜು ಹೇಳುವದು ಹಾಗೇ ಉಳಿಯಿತ್ತಲ್ಲ, ಆ ನೌಕರಿಯ ಅವ್ಯುತದ ಕೂಡ ಅವನು ಇಂಥಾ ವಿಷ ತಂದಿದ್ದು—’

‘ಕಷ್ಟ ಇದ್ದಳೆಂದು ಕಾಣತದೆ ಹುಡುಗಿ?’

‘ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ನಾ ಅಷ್ಟು ಬೆಲೆ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ! ಸುಣ್ಣ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬೆಳ್ಳಗಿದ್ದರೇನು, ಕಸೂರಿಯ ಬೆಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬಂದೀತೇನು?’

‘ವಿದ್ಯಾಧರನು ವತ್ಸಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕ. ಅವಳ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಅವಳರಿಯದೆಯೇ ನಸುನಗೆಯು ಮೂಡಿತು.

‘ಅಲ್ಲಿಂದ? ಏನು ಕಡಿಮೆಯಾಯ್ತು?’

‘ಚಲೋ ಕುಂಟೆ ಇದ್ದೆಲ್ಲ ಹುಡುಗಿ. ನೌಕರಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ನಡೆಯಬಹುದೆಂದು ಅನಿಸಿತ್ತು ಕಾಣತದೆ ಅವರಪ್ಪಗೆ’

ಬಾಪ್ಪಾ ನಗು-ನಗುತ್ತ ಕೇಳಿದರು—‘ನೌಕರಿ ಎಂದೂ ಮಾಡ ಬಾರದೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪ ಅದೆ ಏನು?’

‘ಹೌದೇ ಹೌದು. ಹೊಸದೇನಾದರೂ ಶೋಧ ಮಾಡಬೇಕು, ದೇಶದ ಕೀರ್ತಿಗೊಂದಿಷ್ಟು ಭರತಿ ಹಾಕಬೇಕು—’

‘ಶ್ರೀಮಂತರ ಕಿಶಿಯೊಳಗೆ ಇಷ್ಟು—’

‘ಬಡವರಿಗೂ ಆಗತದೆ ಶೋಧದ ಉಪಯೋಗ’

‘ಕೆಲಸಿಲ್ಲದೆ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಯಂತ್ರ ತೆಗೆದರೆ ಆದೀತು ಉಪಯೋಗ.’

‘ವಿದ್ಯಾರ್ಥರ ಬಿಚ್ಚಿದ. ಆದರೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ವರ್ಚಸ್ಸು ಕೆಡುವಬೇಕೆಂದು ಅವನಂದ—‘ನೀವೆಷ್ಟಾದರೂ ಗಾಂಧಿ ಭಕ್ತರು. ಕೈಯೊಳಗೆ ಗಡಿಯಾಳ ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕಿಂತ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟಲ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವತನಕ ಸರತಿ-ನಿಮ್ಮದು’

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಅವನ ಈ ಉಪಹಾಸದಿಂದ ಸಿಟ್ಟು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಪಾದಿಸಿಯೂ ನೌಕರಿಯ ಸುಖಕ್ಕೆ ಅವನು ಮೆಚ್ಚಲಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಕೌತುಕ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಕಳೆದ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ತಮ್ಮ ಅನುಭವವು ಅವರ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ನಿಂತಿತು. ಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬುದ್ಧಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ತಾರುಣ್ಯವು ಹೇಗೆ ವಸಂತ ಋತುವಿನ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶದಂತಿರಬೇಕು! ಆದರೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಅನುಭವವು ತೀರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರು, ಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತರು, ಕುಲೀನರು ಆದ ಅನೇಕ ತರುಣರೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಅವರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಜನರ ದೃಷ್ಟಿ ಸಂಕುಚಿತವಾದದ್ದು. ದುಡ್ಡು ದೊರಕಿಸಿದರೆ, ಇದ್ದ ಊರಲ್ಲಿಯೆ ಮುನ ಸಿಪಾಲ್ಪಿಯಲ್ಲಿ ಆರಿಸಿ ಬಂದರೆ, ಹೊಲಮನೆ ಕೊಂಡರೆ, ತೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳ ಪೈಮೇಲೆ ವಸ್ತ್ರ ಬಡವೆಗಳನ್ನು ಹೇರಿದರೆ, ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಬಂದರೆ, ಅವರ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಸೀಮೆಯಾಯಿತು! ‘ಉಚ್ಚ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ, ಉದಾತ್ತಧೈಯ, ದಾರ್ಢ್ಯ ಜನರ ಮನವೊಲಿಸುವ

ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ, ಒಂದೆಂದರೆ ಒಂದೂ ಇಂಥ ಸದ್ಗುಣವು ಈ ನೂರಾರು ತರುಣರಲ್ಲಿ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ತರುಣರ ಜಗವೆಂದರೆ ಅವರ ಊರು. ಆ ಜಗದಲ್ಲಿಯ ಮಹತ್ತ್ವದ ಭಾಗವೆಂದರೆ ಅವರ ಉದ್ಯೋಗ, ಅವರ ಕುಟುಂಬ. ದೇಹಕ್ಕೆ ಶರೆಯ ಉಪಯೋಗವೆಷ್ಟೋ ಆಷ್ಟು ಅವರ ಮನಸಿಗೆ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರದ ಉಪಯೋಗ. ಕೇವಲ ಬಹು ದಿವಸದ ಚಟವೆಂದು ಅದನ್ನು ಓದುವದು. ವಿಚಾರಗಳ ಮೇಲಾಗಲಿ ಭಾವನೆಗಳ ಮೇಲಾಗಲಿ ಆ ವಾಚನದ ಪರಿಣಾಮವು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಆಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರವಾಹಪತಿತರೇ! ಕೈಕಾಲು ಅಲುಗಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೂ ಬೇಡ. ಎಲ್ಲರೂ ಕುರುಡರು! ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡುವದು ಯಾರಿಗೂ ಬೇಡ. ಇಂಥ ನಾಚಿಕೆಗೇಡಿ ತರುಣರಿಗಿಂತ ಪ್ರವಾಹದ ವಿರುದ್ಧ ಈಸುವ ಧೈರ್ಯವುಳ್ಳವನೂ, ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಬಲ್ಲವನೂ ಆದ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಬೇಕೆನಿಸಿತು. ಅವನು ಮಾಡಿದ ಉಪಹಾಸವು ಕೂಡ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನ ಕರ್ತೃವದ ದೋಷತಕವೇ ಆಗಿತ್ತು.

ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಬಾಪ್ಪಾ ನುಡಿದರು—‘ವಿದ್ಯಾಧರ, ನಾನೇನು ನಿಮ್ಮ ಯಂತ್ರಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ ಇಲ್ಲ.’

‘ಆಲ್ಲೆಂದ?’

‘ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಯಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವವರೂ ಈ ಜೀವಂತ ಯಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಆಹಾರವನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಅವನ್ನು ನಡೆಸಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವವರೂ—’

ಬಾಪ್ಪಾ ನಡುವೇ ತಡೆದರು. ಅವರು ಖಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೇಲೆ ನೋಡಿದರು. ಅವರ ಮಾತಿಗಿಂತಲೂ ಅವರ ಈ ನೋಟದ ಪರಿಣಾಮವು ವತ್ಸಲೆ-ವಿದ್ಯಾಧರರ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಕಾಯದೇಭಂಗದ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಳಕಳಿಯ ಭಾಷಣಗಳಿಂದ ಇಡೀ ರತ್ನಾಗಿರೀ ಜಿಲ್ಲೆಯೇ ಹೇಗೆ ಅಲ್ಲೋಲ-ಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬದನ್ನು ವಿದ್ಯಾಧರನು ಸುಲೋಚನೆಯ ಬಾಯಿಂದ ವೊಡಲೇ ಕೇಳಿದ್ದ. ಅವನು ನೋಡಿದ-ಬಾಪ್ಪಾ

ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ತರದ ತೇಜವು ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಮತ್ತೆ ಮಾತಾಡಹತ್ತಿದರು. ಯಾವಾಗಲೂ ಮೃದುವಾದ ಅವರ ಸ್ವರವು ಸಹ ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಠೋರವಾಗಿದೆಯೆಂದು ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು.

‘ವಿದ್ಯಾಧರ, ನಾಳೆ ನೀವು ಗೋಡಂಬಿಯಂತ್ರ ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯುವಿರಿ. ದಾದಾ ನಿಮಗೆ ಐದು ಬಿಟ್ಟು ಹತ್ತು ಸಾವಿರಾದರೂ ಕೊಟ್ಟಾರು. ನಿಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿ ಅಮೇರಿಕದವರೆಗೂ ಮುಟ್ಟಿತು. ನಮ್ಮ ಸೂಲೋಚನೆಯಂಥ ಒಬ್ಬ ಚಲೋ ಹುಡುಗಿ ನಿಮಗೆ ಮಾಲೆಯಾದರೂ ಹಾಕಿಯಾಳು. ಮುಂಬಯಿಯೊಳಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿ ದಿವಸ ವೋಟಾರದಲ್ಲಿ ಜುಹೂದ ಕಡೆ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಪರಂತು ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತಿ ದಿವಸ ಇಲ್ಲಿನು ನಡೆಯುವದು?’

ಕಡೆಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರ ಕಂಪವುಂಟಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆನಿಸಿತು-ಮರಣದ ಅಮಂಗಳ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವವನ ಸ್ವರವು ಇದೇ ತರದ ಕಂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೆಂದು.

‘ವಿದ್ಯಾಧರ, ಇಂದು ಐನೂರು ಜನರು, ಹೇಗೇ ಆಗಲಿ, ಇಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಇದ್ದಾರೆ. ನಾಳೆ ನಿಮ್ಮ ಯಂತ್ರ ಇವರ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಲು ಕೊಡುವದು. ಯಂತ್ರವು ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಐವತ್ತೇ ಮಂದಿ ಈಗ ಐನೂರು ಮಂದಿ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡ ತಾರೆ. ಉಳಿದ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾದ ನಾಲ್ಕು ವರೆನೂರು ಮಂದಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು?’

‘ಹೊಟ್ಟೆಯ ಪಿಂಡಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲಿನ ಹಾಗೆ ಕೊರಳೊಳಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು ಈ ಕೆರೆಯೊಳಗೆ ಬೀವಕೊಡಬೇಕೋ, ಎನೀ ಗುಡ್ಡದಮೇಲಿನ ಕಲ್ಲು ತಿಂದಿರಬೇಕೋ? ಜುಹೂದ ಉಸುಕಿನಲ್ಲಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಕಡೆಗೆ ಕೌತುಕದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕೂಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕೂಲಿಕಾರರ ಗುಡಿಸಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಕ್ಕಳು

ಹಸಿವೆಯಿಂದ ರಂಜಾಟ ಮಾಡಬಹುದು. ನೀವು ಸಂಜೆಯ ಕೆಂಪನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯ ಗಲ್ಲದ ಗುಲಾಬಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನಗಬಹುದು. ಆದೇ ಈ ಕಡೆ ಕುಡುಕ ಗಂಡನು ದುಡ್ಡಿಲ್ಲದವಳೆಂದು ಹೆಂಡತಿಯ ಕಸಾಳವನ್ನು ಕೆಂಪುಮಾಡುವನು. ಸಂಜೆಯ ತಿರುಗಾಟದಿಂದ ನಿಮಗೆ ಗಾಢವಾದ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಬಡನರು ಮರುದಿನದ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಬೆಳತನಕ ಈ ಮಗ್ಗಲಿಂದ ಆ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಕೊರಳಾಡುವರು. ಈ ಪಾಪ— ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಪಾಪ ಅಂತೇ ಅಂತೀನಿ ನಾನು—ಈ ಪಾಪದ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆ ಯಾರ ತಲೆಯನ್ನು ಒಡೆಯುವದು?’

ಎದುರಿಗೆ ಕೆಂಪಾದ ಸೂರ್ಯನೂ ಇದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಅವನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅಂದ—

‘ಇದಕ್ಕೆನು ಉಪಾಯ?’

‘ಉಪಾಯ? ಎರಡು ಧ್ರುವಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವದು.’

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವತ್ಸಲಿಯು ಬೆಚ್ಚಿದಳು. ಅದು ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕೇಳಿದರು: ‘ಹುಳ-ಹುಪ್ಪಡಿ ಎನಾದರೂ ಅದೆ ಎನು?’

ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅವಳು ತಲೆಯಲ್ಲಾ ಡಿಸಿದಳು.

‘ವಿದ್ಯಾಧರ, ಇಂಗ್ರಜೀ ಸರಕಾರದವರು ಕಪ್ಪು ಬೀಳಿ ಜನರ ನಡುವೆ ಭೇದಮಾಡುವರೆಂದು ನಾವೆಲ್ಲ ಸಿಟ್ಟಿಗೆಳತೀವಿ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ‘ಬಿಳಿಯಂಗಿ’ ಯಜಮಾನರೇನು ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದಾರೆ? ಮೊದಲು ಕೇಗೆ ಕಲಿತವರೆಲ್ಲಾ ಸಾಹೇಬರು ಆಗಬೇಕಂತಿದ್ದರೂ ಹಾಗೆ ಈಗ ಎಲ್ಲರೂ ‘ಬಿಳಿಯಂಗಿ’ಯವರಾಗಬೇಕಂತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೆ ಗೌರವಣ್ಣ ಬೇಕು, ‘ಬಿಳಿಯಂಗಿ’ಯ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆ ಬೇಕು—’

‘ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವವೇ—’

‘ಛೆ! ಅದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣ ಅದೆ. ಕರೀ ಮೋರೆಯ

ಎಷ್ಟುವಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮಾಲೆ ಹಾಕಿದ್ದು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದೊಳಗೆ. ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬರೀ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರಿಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕತಾಳೆ'

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂಥ ಭಾಷಣವು ಇನ್ನೂ ಉದ್ದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ ಗದ್ದೆಯ ದನಗಳು ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಹತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕರೇ ಆಡನ್ನು ವತ್ಸಲೆಯು ಕೈ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ಕರೆದಳು. ಅದು ಅಂಜದೆ ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಬಂತು. ವತ್ಸಲೆಯು ಅದರ ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಹತ್ತಲು ಅದು ಅವಳ ಕೈಯನ್ನು ನೆಕ್ಕಲಿಕ್ಕೆ ಮೋರೆಯನ್ನು ತಿರುವಿತು. ಬಾಪ್ಪಾ ಕೈ ಮುಂದೆ ಮಾಡಲು ಅದು ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಅವರ ಕಡೆಗೂ ಹೋಯಿತು. ತಾನೂ ಆಡನ್ನು ಕರೆಯಬೇಕೆಂದು ಎದ್ಯಾಧರನಿಗೆನಿಸಿತು. ಅವನೂ ಕೈ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದ. ಆದರೆ ಆ ಆಡು ಅವನ ಹತ್ತಿರಹೋಗದೆ ಅಂಜಿ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ವತ್ಸಲೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಸಿಂಕಿತು.

ಬಾಪ್ಪಾ ನಗುನಗುತ್ತ ಅಂದರು—'ನೋಡಿದಿರಾ ಎದ್ಯಾಧರ, ಈ ಮೂಕಪ್ರಾಣಿ ಸುದ್ದಾ ನನ್ನ ಮಾತೇ ಖರೇ ಅಂತದೆ'

'ನಾ ಎನ ಆದರ ಗುರುತಿನವ ಅಲ್ಲ'

'ನನ್ನ ದಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಗುರುತಿದೆ? ಕೃಷ್ಣಾ ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನಾಕೆ ಆನಿಸಿದಳು. ನಾನು ಹೊರಗಿನವ ಆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ನೀವು ಮಾತ್ರ—'

'ಹೀಗೆಕೆ ಆಗಬೇಕು?'

'ನಿಮ್ಮ ಆರಿವೆ ನೋಡಿತದು! ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರು—'

ತಾನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಕುಳಿತೆನೆಂಬದೂ ಕಾಶಿಯು ತನಗೆ ಆಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವದಿಲ್ಲೆಂಬದೂ ವತ್ಸಲೆಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಅವಳು ಚಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಆ ಭಾರವನ್ನು ಎತ್ತಹತ್ತಿದಳು.

ಬಾಪ್ಪಾ ಅಂದರು: 'ನಡೆಯಿರಿ ಎದ್ಯಾಧರ, ಈಕೆಯ ಸಂಗಡವೇ ಹೋಗೋಣ. ನನಗೂ ಕಾಶಿಯ ಭಿಟ್ಟಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ'

'ನಿಮ್ಮದೆಲ್ಲೇ ಗುರುತು?'

'ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷದ ಹಿಂದಿನದು. ಸೆರೇದ ದೆಸೆಯಿಂದ ತೆಂಗಿನ

ಗಿಡ ಕೊಡಬಾರದಂತ ಚಳವಳಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದೆ. ನೊಡ ನೊಡಲು ಯಾರೂ ತಯಾರ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಈ ಕಾಶಿ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಳು ಗುರುಮಂತ್ರ, ದೇವಿ ಹೇಳಿದರ ಕೇಳತಾರಂತ. ಆಕೆಯೇ ಮಾಡಿದಳು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಯತ್ನ. ದೇವಿ ಆ ವರ್ಷ ಸೆರೆಗಾಗಿ ಗಿಡ ಕೊಡಬಾರದಂತ ಹೇಳಾಳ ಅಂತ—'

'ವಾ! ಮಧ್ಯಪಾಸ ನಿಷೇಧಕ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷಳಾಗು ವಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆ ಆದೆ ಆಸಬಾರದೆ ಕಾಶಿಯದೂ!'

'ಸೆರೇ ಅಂದರೆ ಕಾಲಿನಿಂದ ತಲೆತನಕ ಉರಿತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಗಂಡ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ದಾದಾಸಾಹೇಬರ ತಂದೆ ಅಂದರೆ ಸುಲೂನ ಅಚ್ಚ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ವಯಸ್ಸಿನವರು. ಒಂದೇ ಅಂಗಡಿಯೊಳಗೆ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತೊಡೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕೂತು ಸೆರೆಕುಡಿಯುವವರೆನ್ನಿರಿ. ಸೆರೆಯ ಆನುಲಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ ಮನೆಗೆ ಉರಿ ಹಚ್ಚಿದರು'

'ಉರಿ?'

'ಹೌದು. ಆದರೆ ಆ ಉರಿಯೊಳಗಿಂದ ಕಾಶಿಯ ಗಂಡ ಪೂರಾ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಹೊರಬಿದ್ದ. ಎಂಟು ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಜೇಲಿನೊಳಗೆ ಕಳೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಹೊರಗೆ ಬಂದಿದ ಯಾರೂ ಬಾಗಿಲ ಮುಂದೆ ನಿಂದರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮುಗಿಯಿತು. ತುಡುಗು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ. ಜೇಲಿಗೆ ಯಾತ್ರಾ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಸತ್ತುಹೋದ. ಕಾಶಿ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇಲ್ಲಿಯವರದೇ ಯಾರದೋ ಒಂದು ಚಹಾದ ಅಂಗಡಿಯೊಳಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದಳು—'

'ದಾದಾಸಾಹೇಬರ ತಂದೆಗೇನು ಶಿಕ್ಷೆ ಆಯಿತು?'

'ಅನರಿಗೆಲ್ಲೇ ಶಿಕ್ಷೆ? ಬಿಳಿಯಂಗಿವರು! ಶ್ರೀಮಂತರು! ಬೆಂಕಿ ಹತ್ತಿದಾಗ ಅವರು ಮಾಲವಣಿದೊಳಗೆ ಇದ್ದರಂತೆ! ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡವರ ಸಾಕ್ಷಿ ಆದವು.'

ಮುಂದೆ ಬಾಪ್ಪಾ, ನಡುವೆ ಎದ್ದಾಧರ, ಹಿಂದೆ ವತ್ಸಲಾ ಹೀಗೆ

ಸಾಲಾಗಿ ಗುಡ್ಡವನ್ನಿಳಿಯಹತ್ತಿದರು. ಮೇಲೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಕು ಇದ್ದದರಿಂದಲೇ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕೆಳಕೆಳಗೆ ಒಂದಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಕಾಲಲ್ಲಿ ಹಾದಿ ಕೂಡ ಕಾಣದಂತಾಯಿತು. ವಿದ್ಯಾಧರ-ವತ್ಸಲೆಯರಿಗೆ ಅದೇ ಮಾತಾಡಿದ್ದು ನೆನಪಾಯಿತು. ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಕೆಳಗೆ ಕತ್ತಲೆ! ಬಾಪ್ಪಾ ವರ್ಣಿಸಿದ ಸಮಾಜಸ್ಥಿತಿಯ ಚಿತ್ರವಿದೇ ಅಲ್ಲವೆ?

ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮನದಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು-ಈ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಎಡವಿಬಿದ್ದು ತನಗೆ ಏನಾದರೂ ಹುಳುಹುಪ್ಪಡಿ ಕಚ್ಚಿದರೆ, ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಮುಳುಗುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ ಮೂಡುವ ಚಂದ್ರನನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತವರಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಅರಿವಾಗುವದೆಂತು? ವತ್ಸಲೆಗೆನಿಸಿತು-ಮನುಷ್ಯರು ಯಾವಾಗಲೂ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಹೋಗುವರೆಂದು. ಬೆಳ್ಳೆನ್ನ ಹಗಲು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕರೀ ರಾತ್ರಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೆ ಬಿಳಿಯಂಗಿವರು? ಇಳಿಯುತ್ತ ಇಳಿಯುತ್ತ ಆಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೊರೆಯು ಅವಳಿಗೆ ಭಾರವೆನಿಸಹತ್ತಿತು. ಅವಳು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಕ್ಕಳು. ಅವಳ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ಹೇಳಿದರೇನೋ—ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ಗುಣವಿದೆ. ಈ ಹೊರೆ ನಿನಗೆ ಭಾರವೆನಿಸಿತು. ಆದರೆ ನಾಳೆಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ನೂರಾರು ಜನ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಜೀವಗಳು ಇದಕ್ಕೂ ಭಾರವೆನಿಸುವವಲ್ಲ! ಅದಕ್ಕೇನುಪಾಯ?

ವತ್ಸಲೆಯು ಕೊರೆಯನ್ನು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿಯೇ ಒಗೆದಳು. ಕಾಶಿಯು ಒಳಗೆ ಒಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದಳು. ಬಾಪ್ಪಾ ನೆಟ್ಟಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಹೋದರು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮೇಲೆ ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಮನೆಯ ಸುತ್ತಲಿನ ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳಿಂದ ಮರೆಯಾದ ಆಕಾಶವು ಗಿಡಗಳೊಳಗೆ ಕಾಣುವ ಸಣ್ಣ ಸರೋವರದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮಿನುಗಹತ್ತಿದ ಚಿಕ್ಕೆಗಳು ಆರಳತೊಡಗಿದ ಕಮಲಗಳಂತಿದ್ದವು. ಗಾಳಿಯು ಈ ಸರೋವರದ ಮೇಲಿಂದ ಬಂದಿರುವ ದೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ತಂಪಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಸನ್ನಮನಸಿನಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನು

ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದ. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬದಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ. ಅವಳ ಶ್ಯಾಮಲವಾದ ಅಂಗಕಾಂತಿ, ವಲ್ಮಲದಂತೆ ತೋರುವ ಸೀರೆ, ಕಮಲಗಳಂತೆ ಶೋಭಿಸುವ ಕಣ್ಣುಗಳು— ಏನೋ ಒಂದು ತರದ ಶೀತಲವಾದ ತೆರೆಗಳು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮನವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ಮಾಯವಾದವು. ಟೊಂಕದ ಮೇಲಿನ ಮಣ್ಣು ಕೊಡವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅವಳು ಹಾಗೇ ನಿಂತಿದ್ದಳು.

‘ಏನು ನಡೆಸಿದಿ ಕೃಷ್ಣಾ’

‘ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕಂಟಿಗೆ ನೀರು ಹಾಕತೀನಿ’

‘ಈ ದಿವಸದೊಳಗೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೂ ಬಿಡುವದೇನು’

‘ಬಿಡಿಸಿದರ ಬಿಡತದೆ’

‘ಅಂದರೆ! ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೂ ಬಿಡುವದು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿಯಲ್ಲವೇ?’

‘ಬೇಸಿಗೆಯೊಳಗೆ ಅದಕ್ಕೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೂ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬೇಕಾಗತದೆ.’

‘ಏನದು?’

‘ಹುರಪಳಿಸುವದು’

‘ಅಂದರೆ? ಬಳ್ಳಿ ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಬಿಡಬೇಕೆ?’

ಕೃಷ್ಣೆಯು ಸಗುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು—‘ಹೌದು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಸುಡಬೇಕು. ಬೇರಿನೊಳಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ತುಂಬ ನೀರು ಹಾಕಬೇಕು.’

‘ಅಂದರೆ ಬೇಸಿಗೆಯೊಳಗೂ ಹೂ ಬಿಡತದೆ?’

‘ಹೌದು! ಮಳೆಗಾಲಕ್ಕಿಂತ ನೆಟ್ಟಗೆ!’

‘ನನಗಿದು ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ!’

‘ನನಗಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಿತ್ತು? ಇಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು’

‘ಕಾಮಾವೂರ ಅಂದರೊಂದು ವ್ಯವಹಾರದ ಕಾಲೇಜನೇ ಅದೆ ಅನ್ನಬಾರದೆ!’

ವತ್ಸಲೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಕ್ಕಳು. ಬಳ್ಳಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಅವಳು

ಹೇಳಿದಳು—‘ಇನ್ನೂ ಏನು ಹೂ ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿಲ್ಲ ಇದು. ಎರಡೇ ವೊಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂದರೂ ಎಷ್ಟು ಅವುಗಳ ಸುವಾಸನೆ!

ಅವಳು ಟೊಂಕದ ಮೇಲಿನ ಕೊಡವನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟಳು. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಆ ಎರಡು ವೊಗೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೈ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದಳು. ಅವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮೂಸುತ್ತ ಮೂಸುತ್ತ ಅವನಂದ—‘ಎಂಥಾ ಮಧುರ ವಾಸನೆ! ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣ ಅರಳಿಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಅರಳಿದ ಮೇಲೆ!

ಅವನು ಸ್ನಿಗ್ಧದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ. ಅವನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಬಳ್ಳಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೋ ತನ್ನ ವಿಷಯಕ್ಕೋ ಎಂಬ ದೊಂದು ಅವಳಿಗೆ ಒಗಟವೇ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಅದರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಅವಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಂದಳು—

‘ನಾನೊಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ!’

‘ಏನದು?’

‘ಆ ಫೋಟೋ ತೆಗೆದಿರಲ್ಲ ಇವೊತ್ತು ನನ್ನದು’

‘ಆದರೆ ಪ್ರತಿಗಳು ಬೇಕೇ?’

‘ಉಂ. . .ಹುಂ. ಛಾಸಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಡಿರಿ ಅವನ್ನು!’

‘ಯಾಕೆ?’

‘ಯಾಕೆ? ಇದೊಂದು ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿವೆಯೇನೋ ಎಂದು ವತ್ಸಲೆಗೆಸಿಸಿತು. ಆದರೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲೇಬೇಕೆಂದು ಅವಳಿಂದಳು—‘ಆದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಪತ್ನೆ ಹತ್ತ ಬಹುದು’

‘ಯಾರಿಗೆ?’

‘ಮನೆಯ ಯಜಮಾನರಿಗೆ?’

‘ಸೆರೆಯ ಚಟ ಇದೆಯೇನು ಅವನಿಗೆ?’

‘ಹೌದು. ಆ ಸೆರೆಗೆ ಕಲೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ’ ಎಂಬ ಉತ್ತರವು

ವತ್ಸಲೆಯ ತುದಿನಾಲಿಗೆಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವಳು ಆದನ್ನು ಹಾಗೇ ನುಂಗಿ ಕಷ್ಟದಿಂದಳು—‘ನಾನವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ’

‘ನೀನೇ?’ ನಿನ್ನಂತಹ ಹುಡುಗಿ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಖಪ್ಪಿಸಿಹೋಗಬಹುದು’

ಅಂದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನಂದದ್ದು ವತ್ಸಲೆಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ರಮಾಕಾಂತ ವಿದ್ಯಾಧರರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅಂತರ! ತನ್ನ ಲಗ್ನವು ರಮಾಕಾಂತನೊಡನೆ ಆಗುವದರ ಬದಲು ವಿದ್ಯಾಧರನೊಡನೆ ಆಗಿದ್ದರೆ—ಆಗಿದ್ದರೆ ಇಂದು ಗೋಡಂಬಿಯ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೇಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ? ಯಂತ್ರ ಶೋಧಿಸುವ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಪತ್ನಿಯೆಂದು ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಈ ಸುಂದರವಾದ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಅವನೊಡನೆ ಅಡ್ಡಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮೊಗ್ಗೆಗಳನ್ನು ಹರಿದು ಅವನ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವನು ಅವನ್ನು ತಿರುಗಿ ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ—ವತ್ಸಲೆಯ ಬಳಮನಸ್ಸಿನ ಇಚ್ಛೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಜಾಗೃತವಾದವು. ಮಳೆಗಾಲ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂಚು ಹುಳುಗಳು ಹೊಳೆಯ ಹತ್ತುವಂತೆ. ಕಳೆದ ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಪ್ರೇಮದ ಸಡತೆಯಿಂದ ಆಧ್ಯವಾದ ಅವಳ ಮನದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಆಶೆಗಳೂ ಕುಣಿಯತೊಡಗಿದವು. ಆದರೆ ಆ ಆಶೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ತಡೆಯುವ ವಿಚಾರವೊಂದು ಕೂಡಲೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ತಾನು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ವಿದ್ಯಾಧರನೊಡನೆ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ—ಆ ಕುರಿಮರಿಗಳು ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತಿದ್ದವೇ?

ಅವಳ ಮನದಲ್ಲಿಯ ವಿಚಾರವು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆಯೇ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿತು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅವಳ ಸವಿಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ನುಡಿದ—‘ಕೃಷ್ಣಾ ನಾನೊಂದು ಮಾತು ಕೇಳಲಿ?’

ವತ್ಸಲೆಯ ಎದೆ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ‘ನಿನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ?’ ಎಂದು ತಡವರಿಸುತ್ತ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಕೇಳಿದ.

ಪ್ರಣಯದ ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದಲೂ ಪಾಪದ ಭೀತಿಯಿಂದಲೂ,

ಕರ್ತವ್ಯದ ಚಾಗೃತಿಯಿಂದಲೂ ಅವಳ ಹೃದಯವು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಮೂರು ಭಾಗವಾಯಿತು. ಅವಳೇನೋ ಮಾತಾಡಬೇಕೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಯು ಕೆಮ್ಮಿದ್ದು ಅವಳಿಗೆ ಕೇಳಬಂತು. ಇಬ್ಬರೂ ಬೆಚ್ಚಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ದೂರ ಸರಿದರು. ಕಾಶಿಯೂ ಅವಳ ಹಿಂದಿಸಿಂದ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೂ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಬಂದರು.

‘ಒಳ್ಳೇದು ಕೃಷ್ಣಾ’ ಬಾಪ್ಪಾ ಅಂದರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥನು ಏನು ಮಾತಾಡದೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಹಿಂದೆ ಹೊರಟ.

ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದು ಕೂಗುಗಳತೆಯಷ್ಟು ಹೋದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಶಿಯೆಂದಳು—

‘ಕೃಷ್ಣಾ, ಮನುಷ್ಯಾರಿಗೆ ಮನದ ನಾಚಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ ಜನದ ನಾಚಿಕೆ ಅರ ಇರಬೇಕು. ಬಾಪ್ಪಾ ಏನಂದಾರು? ನಾ ಹುಟ್ಟಿ ಅರವತ್ತು ವರ್ಸಾದವು, ಆದರ ಇಂತಾ ಹೇಸಿ ಕೆಲಸ! ಛೀ ಛೀ! ನಾಳಿನಿಂದ ಕಾರ ಕಾನಂತೂ ಬಂದ ಆತು! ಸಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುವ ಬಗಿ ಹೆಂಗ?’

ಕಳೆದ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಯ ಲೋಭಿ ಸ್ವಭಾವವು ವತ್ಸಲಿಗೆ ಪೂರಾ ಪರಿಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ನೋನ್ಯಾನಕಿಂತಲೂ ಅವನ ತಾಯಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಬರುವ ರೊಕ್ಕದ್ದೇ ಅವಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವೆನಿಸುತ್ತದೆಂಬದೂ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ನೊಡಲನೇ ದಿನಸ ಕೆರೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಳು ತನ್ನೊಡನೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದ್ದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ವುಕ್ಕುಟಿಯಾಗಿ ಕೈಗೆ ಸಿಗುವ ಒಂದು ಆಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಅವಳು ಹುಚ್ಚಿಯಾಗಿರ ಲಿಲ್ಲವೆಂಬದೇ ಆದರ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ನಾಳಿನಿಂದ ತಾನು ಸಿರದೊ್ಯಾಗಿ ಯಾಗುವಳೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಕಾಶಿಯು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟಿಗಿದ್ದಳೆಂಬದು ತಟ್ಟನೆ ವತ್ಸಲಿಯ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

ಕಾಶಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದಳು: ‘ಬಾಚಾರದಾಗ ಹೂ ಒಯ್ದು ಮಾರೇನೆಂದು ನೀನಂದೀ. ಆದರ ಹೂನಿಗೆ, ಟೊಂಕ ಮುರಿದು ನೀರು ಹೊತ್ತಹಾಕುವ ತ್ರಾಣ ಎಲ್ಲಿಯಿತ್ತಿ ಸಿನಗ? ಆ ದಿನಸ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಬುಟ್ಟಿ ತಲೀವ್ಯಾಗ ಹೊರಿಸಿದರ ಮೂರು ದಿನಸ ಗೋಣು ನೋಯತವಂ ತ

ಅಳತಿದ್ದಿ. ಇಂತಾ ಮ್ಯಾಣದ ಹೆಂಗಸು ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರಿಗೆ ದಕ್ಕೀತು, ಆದರ ನಮ್ಮ ಜಾತ್ಯಾಗ'

ಕಾಶಿಯ ಸ್ವರವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮೃದುವಾಯಿತು. ಮಳೆ ಇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಹನೆಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಂಪು ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ತನ್ನ ಕಡೆ ಏನಾದರೂ ಕಾಶಿಯ ಕೆಲಸವಿದೆ ಎಂಬದು ಅವಳ ಬದಲಾದ ಸ್ವರದಿಂದ ವತ್ಸಲೆ ಊಹಿಸಿದಳು.

ಕಾಶಿಯೆಂದಳು—'ಇದೇ ಈಗ ಹೇಳಿದ್ದು ನಾ ಸುಮ್ಮನ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಈ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ಕೂಡ ಚ್ವಾಕಿಯಿಂದಿರಬೇಕು ತಂಗೀ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ ಈ ಸೋನ್ಯಾಸ ಹಂಗ ಏನಾದರೊಂದು—'

ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ನಿಂತು ಅವಳು ಮತ್ತೆ ನುಡಿದಳು—'ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಿಲ್ಲದ್ಯಾಕ ಅದೆಲ್ಲ! ನಾಳೆ ನಾ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೋಗತೀನಿ. ಮನಿ ಸೋಡಿಕೊಂಡಿರತೀ ಇಲ್ಲೊ ?'

'ಸೋನ್ಯಾ ನಾನೂ ಇರತೀವಲ್ಲ'

'ಸೋನ್ಯಾನ್ನೆ ನಾ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗೂಆಕಿ, ಆವರವ್ವ ಬಂದಾಳ ಅಲ್ಲ. ಮಗನ್ನ ನೋಡಬೇಕಂತಾಳ'

'ನಾನೊಬ್ಬಳು ಇರತೇನಿ ಹಂಗಾದರ.'

'ಮತ್ತಿದು ನೋಡು ಕೃಷ್ಣಾ! ಸೋನ್ಯಾ ತನಗ ಅಬಚಿ ಒಬ್ಬಾಕಿ ಇದ್ದಾಳಂತ ತಮ್ಮವ್ವಗ ಹೇಳತಾನ. ಆಕಿ ಬಾಳ ಶ್ರೀಮಂತ ಇದ್ದಾಳ. ನಾ ಸುದ್ದಾ ಹೇಳತೀನಿ ಹುಡುಗನ ಮ್ಯಾಗ ಅಬಚೀ ಪಿರುತಿ ಬಹಳ ಅದ, ಆಕಿಗೊಂದು ಸೀರೀ ಕೊಡಂತ'—ಕಾಶಿಯು ಸೀರೆಯ ಆಸೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ವತ್ಸಲೆಗೆ ನಗೆ ಬಂದಿತು. ಕಾಶಿಗೆ ಅದು ಹೇಗೋ ಅನಿಸಿತು, ಅವಳಂದಳು:—'ನಗತೀ ಏನ ತಂಗೀ, ಸಂಬಾಳಿಸಿ ಗೊಂಡು ಇರು. ಒದರಿ ಕರದಿ ಅಂದರ ಆವಾರದಾಗಿನ ಮುಂದಿ ಬಂದೆಕಿ ಬರತಾರ. ಆದರ ಕಂಡ ಹೊತ್ತಿನಾಗ ಕಂಡವರ ಕೂಡ ಮಾತಾಡತ ಕೂಡಬ್ಯಾಡ. ನಿನಗ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಈ ದಾದಾ ಕಾರಖಾನದಾರ, ದರ ದಿವಸ ದೇವಿ ಮುಂದ ನೆಲಕ ಮೂಗ ತಿಕ್ಕತಾನಲ್ಲಾ, ಅಂದ್ರೊ—'

ಕಾಶಿಯು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕಳು. ಕಾಶಿಯದು ಆದೊಂದು ಲಹರಿ. 'ಆಂದ್ರೋ' ಅನ್ನುವದು ಮತ್ತು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಗುವದು! ಇದು ಅವಳ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಆಗಿದ್ದು ವತ್ಸಲೆಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ವಿಶೇಷವಾದ ಮಾತುಕತೆ ಇಲ್ಲದೆ ಊಟವಾಯಿತು. ಕಾಶಿಯು ಬೆಳಗಾಂವಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಗಂಟು ಕಟ್ಟಹತ್ತಿದಳು. ಸೋನ್ಯಾಸು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಆತುರದಿಂದ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

'ಅಬಚೇ, ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಕತೀ ಅವ್ವಗ ಹೇಳತೀನಿ'

'ಯಾವೋ ಅವು?'

'ರಾಸುನದು, ಕೃಷ್ಣನದು, ಮಾರುತೀದು—'

'ಇಷ್ಟೇ?'

'ಮತ್ತೆ ಧ್ರುವಂದು'

'ಆದರ, ಅಬಚೇ, ಧ್ರುವ ಒಬ್ಬ ಇದ್ದೋ ಇಬ್ಬರು ಇದ್ದರೋ?'

ಅಜ್ಞಾನ-ಜ್ಞಾನಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಇಷ್ಟು ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬರುವವೆಂಬದು ವತ್ಸಲೆಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಅವಳು ನಕ್ಕು ಹೇಳಿದಳು.

'ಹುಚ್ಚಾ, ಧ್ರುವ ಒಬ್ಬನೇ ಇದ್ದ'

'ಯಾವ ಅವ?'

'ಆಪ್ತನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಮಲತಾಯಿ ಅವನನ್ನು ಸೂಕಿದಳು'

'ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವ ಆಡವಿಗೆ ಹೋದ. ಅಲ್ಲಿ ಅವಗ ದೇವರು ಭೆಟ್ಟಿಯಾದರು. ಅವನು ಹೌದಲ್ಲೋ?'

'ಹೌದು ಅವ ಒಬ್ಬನೇ ಧ್ರುವ'

'ಮತ್ತೆ ಅವನ ತಮ್ಮ?'

'ಯಾರನ?'

'ಅವನ ಮಲತಾಯಿ ಮಗ! ರಾಜನ ತೊಡೀವ್ಯಾಲೆ ಕೂತವ'

'ಅವ ಧ್ರುವ ಅಲ್ಲ'

‘ಯಾಕೆ? ಅವ ಧ್ರುವನ ತಮ್ಮನೇ ಅಲ್ಲ?’

‘ಹೌದು. ಆದರೆ ಹೆಸರು ಬೇರೆ ಅದೆ’

‘ಇನ್ನೆ ತಪ್ಪುದಿಲ್ಲ ಅವನ ಮುಂದೆ ಹೇಳೋವುಂದ. ಧ್ರುವ ಒಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲ’

ಸೋನ್ಯಾಸು ಬಾಲಭಾವದಿಂದ ನುಡಿದ ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಮುಪ್ಪಾದ ಕಾಲವುರುಷನೇ ಉಚ್ಚರಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತು.

ಆಕಳಿಸುತ್ತ ಸೋನ್ಯಾ ಅಂದ:-

‘ಧ್ರುವ ಒಬ್ಬನೇ. ಹೌದಲ್ಲೋ ಆಬಚೇ?’

ಧ್ರುವ ಒಂದೇ? ಛೇ! ಎರಡು! ಧ್ರುವ ಒಂದೇ ಆದರೆ ಎದ್ದಾ ಧರನ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಹೊತ್ತಾದರೂ ಉಂಟಾದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅದೇ ಧ್ರುವವೇ?

ಛೇ! ಅದಕ್ಕೆ ಧ್ರುವವೆಂದರೆ ಕಳೆದ ಒಂದೂವರೆ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ-ಕಾರರಲ್ಲಿದ್ದು ತಾನು ದೊರಕಿಸಿದ ಅನುಭವ ಅದಕ್ಕೇನನ್ನಬೇಕು?

ಧ್ರುವ ಒಂದಲ್ಲ, ಎರಡು.

ರಮಾಕಾಂತ ಮತ್ತು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು!

ಎದ್ಯಾಧರ ಮತ್ತು ದಾದಾ!

ತಾನು ಮತ್ತು—ಯಾರು? ಸುಲೋಚನೆಯೋ ಸುರಂಗಿಯೋ?

ಕಲೆ ಮತ್ತು ಜೀವನ, ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರು ಮತ್ತು ಕೂಲಿಕಾರರು, ಭೋಗ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗ. ವತ್ಸಲೆಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಧ್ರುವಗಳು ಜೋಡು ಜೋಡಾಗಿಯೇ ಕಂಡವು. ಧ್ರುವಗಳು ಎರಡೆಂಬುದೇ ನಿಜ! ಆದರೆ ಅವುಗಳ ನಡುವಿನ ಭಯಂಕರ ಅಂತರವೆಷ್ಟು! ಈ ಅಂತರದಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳು ಉದ್ಭವಿಸಿವೆ.

ಈ ಅಂತರವು ಕಡಿಮೆ ಹೇಗಾಗಬೇಕು? ಎರಡು ಧ್ರುವಗಳು ಎಂದಾದರೂ ಒಂದಾದಾನೇ?

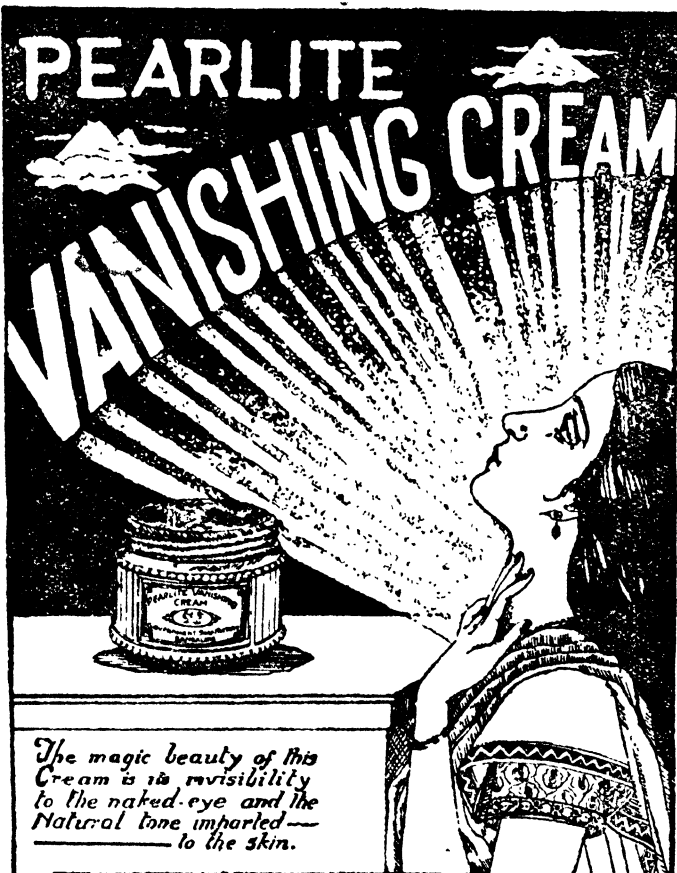
ಈ ಕಡೆಯ ವಿಚಾರದಿಂದ ವತ್ಸಲೆಗೆ ರಮಾಕಾಂತನ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆಯ ನೆನಪಾಯಿತು. ಎರಡನೇ ಧ್ರುವದ ಕಡೆಗೆ ಬರುವಾಗ ತನ್ನದೆಂಬ ಒಂದು ಒಡವೆಯನ್ನೂ—ಒಂದು ಹೊಸ ಸೀರೆಯನ್ನೂ ಕೂಡ ತರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ—ಅದನ್ನೇಕೆ ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಕಾಯ್ದು ಇಟ್ಟಿರಬೇಕು? ಎರಡು ಧ್ರುವಗಳ ನಡುವೆ ತನ್ನ ಜೀವದ ಎಳೆದಾಟವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆಯೇ. ಅದನ್ನೇ ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದರೆ?—

ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವಳು ಅರ್ಧ ಎದ್ದಳು ಕೂಡ. ಆದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಮಾತೆಂದರೆ ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಏನಾರೂ ಸುಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಕಾಶಿಗೆ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೊಂದೆಂದರೆ,—ಅವಳ ನುಸದಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು, ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಂದರೆ ರಮಾಕಾಂತನ ಕಲೆಯಮೇಲೆ ಪ್ರಕಾಶ ಚಿಲ್ಲುವ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪವೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಅದನ್ನು ಹರಿದುಹಾಕುವದರಿಂದ ಆಗುವ ಲಾಭವಾದರೂ ಏನು ಇದಲ್ಲದೆ ರಮಾಕಾಂತನ ಬರಹದ ಬೆನ್ನು ಹಿಮ್ಮುಗ್ಗಲಿಗೇ ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ನಿದ್ದೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಸೋನ್ಯಾ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿದ್ದ. ಅವನ ಗೋಣು ನೊಂದಿರತೆಂದು ವತ್ಸಲೆಯು ಅವನನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಲಗಿಸ ಹೋದಳು.

ಸೋನ್ಯಾ ನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಕನವರಿಸಿದ:-

‘ಧ್ರುವ ಬಬ್ಬನೇ! ಅಲ್ಲೂ ಆಬಚೇ?’

*The magic beauty of this
Cream is its invisibility
to the naked-eye and the
Natural tone imparted—
to the skin.*

Manufactured by the makers
of the
Famous Mysore Sandal Soap

REGISTERED
TRADE MARK

GOVT. SOAP FACTORY
BANGALORE

ನಮ್ಮ ಸಹಾಯಕರು ಮತ್ತು ಪೋಷಕರು

ನಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಗೆ ಪೋಷಕರಾಗಿಯೂ ಸಹಾಯಕರಾಗಿಯೂ ಈ ವರ್ಷವೂ ನೆರವಿತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ ಮಹನೀಯರಿಗೆ ನಾವು ತುಂಬ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಇದರಂತೆ ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಸಹಾಯಕರಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಪೋಷಕರಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಚಂದಾದಾರರಾಗಿಯಾಗಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುತ್ತೇವೆ.

ಪೋಷಕರು :—

ಶ್ರೀ. ಎಚ್. ಬಿ. ಕೊಣ್ಣೂರ ಎಂ. ಎ. ಬೆಂಗಳೂರು ೧೦ ೦ ೦

ಸಹಾಯಕರು :—

೧. ಶ್ರೀ. ಜಿ. ವಿ. ಬೇವೂರು ಆರ್. ಸಿ. ಎಸ್.

ಡಾಯರೆಕ್ಟರ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಪೋಸ್ಟ್, ದಿಲ್ಲಿ ೫ ೦ ೦

೨. ಶ್ರೀ. ಎ. ಎನ್. ಅಡವಿ, ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಅಕೌಂಟೆಂಟ್

ಜನರಲ್, ಮುಂಬಯಿ ೫ ೦ ೦

೩. ಡಾ. ಎಸ್. ಸಿ. ನಂದೀಮಠ ಎಂ. ಎ. ಪಿ. ಎಚ್. ಡಿ.

ಬೆಳಗಾವಿ ೫ ೦ ೦

೪. ಶ್ರೀ. ಸಿ. ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಎಂ. ಎ., ಬಿ. ಎಲ್., ಗವ್ವರ್ನ

ಮೆಂಟ್ ಓರಿಯಂಟಲ್ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ಲೇಟರ ಬೆಂಗಳೂರು ೫ ೦ ೦

೫. ,, ಆರ್. ಎ. ಜಾಗೀರದಾರ ಎಂ. ಎ. ಎಲ್.ಎಲ್. ಬಿ.

ಮುಂಬೈ ೫ ೦ ೦

೬. ,, ನಾರಾಯಣರಾವ ಜೋಶಿ ಬಿ. ಎ. ಎಲ್. ಬಿ.

ಬೆಳಗಾವಿ ೫ ೦ ೦

೭. ,, ಆರ್. ಜಿ. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಎಂ. ಎ.

ಇನ್‌ಕಮ್ ಟ್ಯಾಕ್ಸ್ ಆಫೀಸರ, ಸಾತಾರಾ ೫ ೦ ೦

೮. ,, ಎಂ. ಪಿ. ವಾಲಿ ಎಂ. ಎ. ಚೀಫ್ ಆಫೀಸರ,

ಬೆಳಗಾವಿ ೫ ೦ ೦

೯.	ಶ್ರೀ. ವೋಹನರಾವ್ ಕರಿಕಟ್ಟಿ ಬಿ. ಎ.		
		ಸಬ್‌ರಜಿಸ್ಟ್ರಾರರು ಗದಗ	೫ ೦ ೦
೧೦.	,, ಎ. ಎಂ. ದೇಸಾಯಿ ಬಿ. ಎ.		
		ಸಬ್‌ರಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ	೫ ೦ ೦
೧೧.	ಡಾ. ಎಚ್. ಆರ್. ತೆರಗುಂಡಿ ಬೆಳಗಾವಿ		೫ ೦ ೦
೧೨.	ಡಾ ಆರ್. ಎಸ್. ಗುಡಿ ಎಲ್. ಸಿ. ಪಿ. ಎಸ್.		
		ಬಿಜಾಪುರ	೫ ೦ ೦
೧೩.	ಶ್ರೀ. ಅಶ್ವಥರಾವ ಮುಷಿ ವಕೀಲರು, ಶಿರಹಟ್ಟಿ		೫ ೦ ೦
೧೪.	,, ಶ್ರೀಮಂತ ಸರದಾರ ಬಾಳಾಸಾಹೇಬ		
		ಭೀಮಪ್ಪ ಗಿರಿಯಪ್ಪ ದೇಸಾಯಿ, ಕೌಜಲಗಿ	೫ ೦ ೦
೧೫.	,, ಶ್ರೀಮಂತ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿ ಶ್ರೀಸಿವಾಸ ಬಹದ್ದೂರ		
		ದೇಸಾಯಿ, ಸೋರಟೂರ	೫ ೦ ೦
೧೬.	,, ಗೋಕುಲದಾಸ ವಿಠಲದಾಸ ವಾರಕರ		
		ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ಗದಗ	೫ ೦ ೦
೧೭.	,, ಪಲ್ಲಭದಾಸ ಪುಣೇಕರ ಸಾಹುಕಾರರು		
		ಗದಗ ಬೆಟಗೇರಿ	೫ ೦ ೦
೧೮.	,, ಎಲ್. ಜಿ. ವಿಜಾಪುರ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು		
		ಬಾಗಿಲುಕೋಟೆ	೫ ೦ ೦
೧೯.	,, ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ ಮನಸಬ್ಬಾರ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ		೫ ೦ ೦
೨೦.	,, ಕಲ್ಲಸ್ವಾ ಸೋಮಸ್ವಾ ಗುಂಜಾಳ ಧಾರವಾಡ		೫ ೦ ೦
೨೧.	,, ಸಿ. ಸಿ. ಅಬಕಾರ ವರ್ತಕರು, ಬನಹಟ್ಟಿ		೫ ೦ ೦
೨೨.	,, ಶ್ರೀಸಿವಾಸರಾವ ಪೋತದಾರ ಆರ್ಟಿಸ್ಟ್ ಮೂಳಮುಡ್ಡಿ		೫ ೦ ೦

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು

ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ೧೫೦ ಪುಟಗಳುಳ್ಳ ಆರು ಸರಸ ಗ್ರಂಥಗಳು

ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ ಅ. ವೆ. ಸೇರಿ ೩-೪-೦ ಮಾತ್ರ

೧	ಸುದರ್ಶನ (ಶಾದಂಬರಿ) ಅನಂದಕಂದ	ತೀರಿವೆ	೦ ೧೨ ೦
೨	ನವಿಲುಗರಿ (ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ) ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕತೆಗಾರರು		೦ ೧೨ ೦
೩	ಶ್ರೀಪುರದಹನ ಎಂ. ಎ. ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ ಐಯಂಗಾರ ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಎಲ್.		೦ ೧೨ ೦
೪	ಬಾಳುರಿ (ಶಾದಂಬರಿ) ಪ್ರೊ. ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಟಿ.		೦ ೧೨ ೦
೫	ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗಿ (ಶಾದಂಬರಿ) ಆರ್. ವ್ಯಾಸರಾವ		೦ ೧೨ ೦
೬	ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಸೃಷ್ಟಿ ಭಾಗ ೧ (ಶಾದಂಬರಿ) ಶ್ರೀರಂಗ		೦ ೧೨ ೦
೭	” ” ” ೨ ” ”		೧ ೦ ೦
೮	ಜೀವನ (ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ) ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ ಕಾಶ್ಯಪ ಎಂ. ಎ.		೦ ೧೨ ೦
೯	ಕಾಳರಾತ್ರಿ (ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕಥೆ) ಮಧುರಜೆನ್ನರು		೦ ೧೨ ೦
೧೦	ಧರ್ಮಸರೆ (ಶಾದಂಬರಿ) ಜಡಭರತ		೦ ೧೪ ೦
೧೧	ರಾಜಯೋಗಿ (ಐತಿಹಾಸಿಕ ಶಾದಂಬರಿ) ಅನಂದಕಂದ		೦ ೧೪ ೦
೧೨	ಕೋಲ್ವಿಂಚು (ನಿಕಾಂಕನಾಟಕ ಸಂಗ್ರಹ) ಬೇರೆ ಬೇರೆಯವರು		೧ ೦ ೦
೧೩	ಇಜ್ಜೋಡು ಭಾಗ ೧ (ಶಾದಂಬರಿ) ಪ್ರೊ. ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ ಎಂ. ಎ.		೦ ೧೨ ೦
೧೪	ಇಜ್ಜೋಡು ಭಾಗ ೨ ” ” ”		೦ ೧೨ ೦
೧೫	ಕುರಿಹಿಂಡು (ವಿಡಂಬನೆಗಳು ಸಚಿತ್ರ) ಜಲಧರ		೧ ೦ ೦
೧೬	ಧೂಮಕೇತು (ಶಾದಂಬರಿ) ಕಡಂಗೊಡ್ಡು ಶಂಕರಭಟ್ಟ		೦ ೧೪ ೦
೧೭	ಧರ್ಮಜ್ಯೋತಿಮ. ಅ. ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಎಲ್.		೧ ೪ ೦
೧೮	ಸೇವಾಪ್ರದೀಪ (ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕ) ಪ್ರೊ. ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಟಿ.		೦ ೧೨ ೦
೧೯	ದಿಲ್ಲಿಶ್ವರನ ದಿನಚರಿ ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿ ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಎಲ್.		೦ ೧೨ ೦
೨೦	ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ ಶ್ರೀ. ಸ್ವಾಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು		೦ ೧೨ ೦
೨೧	ಸೋಲೋ ಗೆಲುವೋ ದೇವುಡು		೦ ೧೨ ೦
೨೨	ಹಳ್ಳಿಯ ಸಮಾಜ ಆರ್. ವ್ಯಾಸರಾವ		೦ ೧೪ ೦
೨೩	ಪಾವನ-ಪಾವನ ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ		೦ ೪ ೦
೨೪	ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ		೧ ೦ ೦
೨೫	ಸರಸಮ್ಮನ ಸಮಾಧಿ ಶ್ರೀ. ಕೋ. ಶಿ. ಕಾರಂತ		೦ ೧೨ ೦
೨೬	ಎರಡು ಧ್ರುವ (ಭಾಗ ೧) ವಿ. ಎಂ. ಇನಾಮದಾರ		೧ ೦ ೦
೨೭	” ” (ಭಾಗ ೨) (ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ)		
೧	ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ ಶ್ರೀ. ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ ಎಂ. ಎ.		೦ ೧೨ ೦
೨	ಪಯಣ (ಕವನಸಂಗ್ರಹ) ಪ್ರೊ. ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ ಎಂ. ಎ.		೦ ೧೨ ೦
೩	ತಿರುಪಾಣಿ (ಗೀತಪ್ರಧಾನ ನಾಟಕ) 'ಶ್ರೀನಿವಾಸ'		೦ ೪ ೦

RECOMMENDED

by

Department of Public Instruction

(Government of Mysore)

The following books of Manohara Grantha Prakashana Samiti, Dharwar are recommended for the libraries of schools noted against each :

ಹೆಸರು	for the libraries of High-Dist-normal-Middle SCHOOL			and Training Colleges
ತ್ರಿಪುರದಹನ	”	”	”	—
ಬಾಳುರಿ	”	”	”	”
ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗಿ	”	—	—	—
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಸೃಷ್ಟಿ	”	”	—	”
ಜೀವನ	”	”	”	”
ಕಾಳರಾತ್ರಿ	”	”	—	”
ಧರ್ಮಸೆರೆ	”	”	,	”
ರಾಜಯೋಗಿ	”	”	”	”
ಕೋಶ್ಮಿಂಚು	”	”	”	”
ಇಜ್ಜೋಡು	”	”	”	”
ಕುರಿಹಿಂಡು	—	”	—	”
ಧರ್ಮಜ್ಯೋತಿ	”	,	—	”
ದಿಲ್ಲಿಶ್ವರನ ದಿನಚರಿ	”	”	”	”
ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ	”	”	”	”
ಸೋಲೋ ಗೆಲುವೊ	”	”	—	”
ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	”	”	—	”
ಪಯಣ	”	”	—	”

ಯುನೈಟೆಡ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಇನ್ಸುರೆನ್ಸ್ ಕಂಪನಿ ಲಿಮಿಟೆಡ್

ವಿನಾಗಣಿತಜ್ಞರ ಮೊದಲನೆಯ ಆಯವ್ಯಯ ವಿನುರ್ಶೆ ಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ತೇರ್ಗಡೆಹೊಂದಿ ಸಾಲಿಸಿದಾರರಿಗೆ ಲಾಭವನ್ನು (Bonus) ಹಂಚಲಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿವರಕ್ಕೆ ಕೆಳಗಿನ ವಿಳಾಸಕ್ಕೆ ಬರೆಯಬೇಕು :—
ಏಜಂಟಿರಿಗೆ ಧಾರಾಳವಾದ ಸಾಲಿಸಿದಾರರಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠವೆಚ್ಚದಿಂದ
ಕಮೀಷನ್ ನಿಶಿಷ್ಟಲಾಭ

ಎಮ್. ಗೋವರ್ಧನರಾವ

ಮ್ಯಾನೇಜರ

ಯು. ಕ. ಇ. ಕಂ. ಲಿ.

ಧಾರವಾಡ

೨ನೆಯ ವರ್ಷದ ಯೋಜನೆ!

ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಪ್ರಾರಂಭ!

ಒಂದೇ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ
ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮನವನ್ನೆಳೆದುಕೊಂಡ
ಅರವಿಂದ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ

ಸಂಪಾದಕರು :— ಮಧುರಚೆನ್ನ

ಏಚಾರ ಪ್ರಚುರ ವಾಚ್ಛಿಯವನ್ನು ಬದಗಿಸುವ ಹಾಗೂ ಸರಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೂರೆ ಮಾಡುವ ಆರು ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲದೆ ಮೇಲೊಂದು ಕಾನಿಕೆಯ ಪುಸ್ತಕ ಕೊಡಲಾಗುವದು. ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗಾಗಿ ಇಂದೇ ಚಂದಾದಾರರಾಗಿರಿ. ಹಿಂದಿನ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಬರೆಯಿರಿ. ಎಪ್ರೆಲದಿಂದ ಹೊಸವರ್ಷದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ ೩-೮-೦ (ಅಂಚೆವೆಚ್ಚ ಸೇರಿ)

ಅರವಿಂದ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಪೋ—ಹಲಸಂಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಏಚಾಪೂರ

ಅದ್ಭುತರಮ್ಯ ! ವಿರಶೈವ ವಚನಕಾರ್ತಿಯ ಚರಿತ್ರನಾಟಕ!

ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ

ಬರೆದವರು: — ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ

ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ವಚನಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯಾಧಾರವಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಅದೇ ವಚನಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಚರಿತ್ರೆಯುಳ್ಳ ನಾಟಕವಿದು. ಇಲ್ಲಿ ಆ ದಿವ್ಯಶರಣೆಯ ಅಂತರಂಗವು ಬಣ್ಣಬಣ್ಣವಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ, ಚರಿತ್ರೆಯು ತಿಳಿತಿಳಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿದೆ. ಕಲಾನುಯಾನಾದ ಉತ್ಕಟವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ನಾಟಕದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಸೂರೆಯಾಗಿವೆ. ಅಕ್ಕನ ವಚನಗಳಿಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗುವಂತೆ ಅನೇಕ ನಾಟ್ಯಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಬಂದು ಕೊನೆಗೆ ವಚನಗಳು ನಿಂದು 'ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನು ಈ ವಚನವೆಂದಿರಬೇಕು' ಎಂದು ಎಸಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಮುಖಪುಟಕ್ಕೆ ಮೋಹಕವಾದ ಮೂರು ಒಣ್ಣದ ಚಿತ್ರವಿದೆ.

ಬೇಗನೆ ಬರೆದು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ.

ಬೆಲೆ: ೧-೮-೦

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರ, ಧಾರವಾಡ

ಬಿಡಿಮುತ್ತುಗಳು

ಬೇಗನೆ ಬರೆದು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ !

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ ೦-೧೨-೦

ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ, ಎಂ. ಎ.

“ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಯ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೋದ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನಲ್ಲಾದ ವಿಚಾರ ಪರಿಪಾಕವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ನನ್ನ ರುಚಿಧರ್ಮವು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೂ ಇಂದಿನ ವಿಮರ್ಶೆಯ ವಿಚಾರಾಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ನನ್ನದೊಂದು ಲಹರಿಯಿದು; ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ನಾಸಿಕ್ಕಿದ ಹೆಜ್ಜೆ; ಸಮುದಾಯ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ನಾನೆತ್ತಿದ ಸ್ವರ. ಅದಕ್ಕೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯಿದೆ, ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಿದೆ. ”

ಪಯಣ (ಭಾವಗೀತಗಳ ಸಂಗ್ರಹ) ೦-೧೨-೦

ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ ಎಂ, ಎ.

ತಿರುಪಾಣಿ (ಗ್ರೀತಪ್ರಧಾನ ನಾಟಕ) ೦- ೮-೦

‘ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ’

‘ ತಿರುಪಾಣಿ ’ ಎಂಬ ಈ ರೂಪಕವು ಗೀತಪ್ರಧಾನವಾದುದು. ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಗೀತಮಯವಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶೆಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಮಾತುಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾವದ ಹೂಗಳ ಸುತ್ತಲು ಹರಹಿಕೊಂಡ ಎಲೆಗಳ ಪಸರದಂತೆ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರ್ಣಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ತಂದಿವೆ. ‘ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ’ನ ಜೀವಮಾನದ ದ್ದಕ್ಕೂ ಅದರ ರೀತಿಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಕೈಯೆ ಇಲ್ಲಿ ತಿರುಪಾಣಿಯ ಜೀವನದ ಕೊನೆದಿನದ ಭಾವದ ಹೂಗೊಂಚಲನ್ನು ಅರಳಿಸಿದೆ. ಒಳಗೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಒಂದು ಜೀವವು ಪ್ರಪಂಚದ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೂ ಪೂರ್ಣವಾದುದನ್ನೂ ಕೃತಾರ್ಥವಾದುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದೆ.

